

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

**ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ**

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

Τίτλος Εργασίας:

Το θρησκευτικό δόγμα ως διαμορφωτής χάραξης εξωτερικής πολιτικής:

Η περίπτωση της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν

Επιβλέπων Καθηγητής: Ραπτόπουλος Νικόλαος, Αναπληρωτής Καθηγητής

Ονοματεπώνυμο: Χαρίτων Ζαχαριουδάκης

A.M.: MΘ19007

Μαραθώνας, 2026

Το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

/ The intellectual work fulfilled and submitted based on the delivered master thesis is exclusive property of mine personally. Appropriate credit has been given in this diploma thesis regarding any information and material included in it that has been derived from other sources. I am also fully aware that any misrepresentation in connection with this declaration may at any time result in immediate revocation of the degree title.

Υπογραφή:

Χαρίτων Ζαχαριουδάκης

Στους γονείς μου και την αδελφή μου Γεωργία

Για την πίστη και την στήριξη τους.

Ευχαριστίες

Πρωτίστως, θα ήθελα να εκφράσω τις θερμότερες ευχαριστίες μου στον επιβλέποντα της διπλωματικής μου εργασίας, Καθηγητή Δρ. Νικόλαο Ραπτόπουλο (Π.Μ.Σ. Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Πειραιώς), για αμέριστη καθοδήγηση τις πολύτιμες συμβουλές και το συνεχές ενδιαφέρον που επέδειξε καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της παρούσας έρευνας. Ευχαριστώ, επίσης το σύνολο των διδασκόντων του Π.Μ.Σ. Δ.Ε.Σ. για τα εφόδια και τις γνώσεις που μου μετέδωσαν. Ιδιαίτερη μνεία οφείλω στους καθηγητές μου από το Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αιγαίου, οι οποίοι έθεσαν τα επιστημονικά μου θεμέλια. Ξεχωριστές ευχαριστίες απευθύνω στον Δρ. Κωνσταντίνο Μαγκλιβέρα για την ουσιαστική καθοδήγηση του, καθώς και στους Δρ. Ιωάννη Στριμπή, Δρ. Βιβή Κεφαλά, Δρ. Ιωάννη Σακκά, Δρ. Χαράλαμπο Τσαρδανίδη, Δρ. Ιωάννη Σεϊμένη, και την κυρία Χρυσούλα Παπαδοπούλου. Παράλληλα, ευχαριστώ θερμά τον θείο μου, Δρ. Ιωάννη Ζαχαριουδάκη, για την ευγενική παραχώρηση βιβλιογραφικού υλικού που διευκόλυνε την έρευνα μου. Πολύτιμη υπήρξε, επίσης, η συμπαράσταση των ανθρώπων του στενού μου περιβάλλοντος. Ευχαριστώ θερμά τη σύντροφό μου Ιωάννα Σκουβαρά, για τη συνεχή της στήριξη, καθώς και τους γονείς της Ανδρέα και Μελομένη, για την παραχώρηση του χώρου όπου ολοκληρώθηκε η συγγραφή της εργασίας. Επιπλέον ευχαριστώ την παιδική μου φίλη Ελένη Κελαράκη, για τη φιλοξενία της κατά τη διάρκεια της πρακτικής μου άσκησης, με τις καλύτερες ευχές μου για την επαγγελματική της σταδιοδρομία. Ένα μεγάλο «ευχαριστώ» στους φίλους και πρώην συμφοιτητές μου: Φώτη Κατσιγιάννη, Δρ. Μηνά Λυριστή, Γιώργο Φράγκο, Κώστα Κούρτελη, Γιώργο Αχμέτι, Νίκο Καζαντζίδη και Ανδρέα Μπελεγρή. Η δική τους ενθάρρυνση και ηθική στήριξη αποτέλεσαν κινητήριο δύναμη στις απαιτητικές στιγμές αυτής της διαδρομής.

Τέλος, το μεγαλύτερο μερίδιο ευγνωμοσύνης ανήκει στην οικογένεια μου, η οποία υπήρξε ο ακρογωνιαίος λίθος σε όλο αυτό το ταξίδι της γνώσης. Εκφράζω τον βαθύτατο σεβασμό μου στον πατέρα μου, αιδεσιμολογιώτατο Νεκτάριο Ζαχαριουδάκη, και τις θερμότερες ευχαριστίες μου στη μητέρα μου, Αργυρή Χρονάκη, για τις αδιάκοπες προσπάθειές τους να μου προσφέρουν κάθε δυνατό εφόδιο. Τέλος, ευχαριστώ από καρδιάς την αδελφή μου, Γεωργία, στην οποία εύχομαι ολόψυχα κάθε επιτυχία στη σταδιοδρομία της.

Περίληψη

Η παρούσα εργασία εξετάζει το θρησκευτικό δόγμα ως διαμορφωτή εξωτερικής πολιτικής με επίκεντρο την περίπτωση της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν κατά την περίοδο 2013-2025. Στην προκειμένη περίπτωση, η έρευνα επιχειρεί να απαντήσει στο ερώτημα κατά πόσον η θρησκεία επηρεάζει ουσιωδώς τη διπλωματική συμπεριφορά της Τεχεράνης και με ποιον τρόπο οι διαμορφωτές λήψεως αποφάσεων αξιοποιούν το σιτικό Ισλάμ και την επαναστατική ιδεολογία για την προώθηση των κρατικών συμφερόντων στο περιφερειακό και διεθνές σύστημα. Στο παρόν πόνημα χρησιμοποιείται η επαγωγική συλλογιστική πορεία, η στρατηγική της ποιοτικής έρευνας και το ερευνητικό σχέδιο της μελέτης περίπτωσης. Παράλληλα, η εργασία εμπλουτίζεται με εννοιολογικά και θεωρητικά εργαλεία που αντλούνται από τον νεοκλασικό ρεαλισμό, με στόχο να αναλυθεί ο τρόπος με τον οποίο οι εσωτερικοί παράγοντες, η κρατική ιδεολογία, η σχετική ισχύς και οι πιέσεις του διεθνούς περιβάλλοντος συνδράμουν στη χάραξη της ιρανικής εξωτερικής πολιτικής. Τα ευρήματα της έρευνας καταδεικνύουν ότι το θρησκευτικό δόγμα δεν λειτουργεί αυτοτελώς, αλλά ως κρίσιμος πολλαπλασιαστής ισχύος, νομιμοποίησης και επιρροής. Η Τεχεράνη αξιοποιεί τη θρησκεία, την αντισιωνιστική ρητορική και την επαναστατική ιδεολογία για να επηρεάσει κρατικούς και μη κρατικούς δρώντες, να οικοδομήσει δίκτυα συμμαχιών και να επιδιώξει την εξωτερική εξισορρόπηση των ανταγωνιστών της. Ωστόσο, αποδεικνύεται ότι η αποτελεσματικότητα της πολιτικής αυτής δεν είναι πάντοτε σταθερή ούτε διαχρονική, διότι εξαρτάται από τις αντιλήψεις των ελίτ, τις μεταβολές στο περιφερειακό υποσύστημα και τους περιορισμούς που επιβάλλει το διεθνές σύστημα. Συμπερασματικά, υποστηρίζεται πως η θρησκεία επηρεάζει ουσιωδώς την εξωτερική πολιτική του Ιράν, όχι όμως ως αποκλειστικός παράγοντας, αλλά σε συνάρτηση με τη στρατηγική, τη γεωπολιτική και την επιβίωση του καθεστώτος.

Abstract

This dissertation examines the religious doctrine as a modulator of foreign policy and focused on the case of the Islamic Republic of Iran during the period 2013-2025. At this case, this research is pursued to respond about the diplomatic behavior of Tehran and the kind of ways that the decision-makers utilize the Shi'i Islam and the revolutionary ideology for the promotion of statal interests at the regional and international system. To derive this research, writer follows the inductive reasoning, the strategy of qualitative research and the research plan of case study. Thus, this dissertation is enriched with conceptual and theoretical tools which are derived from the Neoclassical Realism, to examine and approve the ways in which the internal factors, the statal ideology, the relative power and the pressures of the international environment succor the policymaking of the Iranian external policy. The findings of the research indicate that religious doctrine does not work as an autonomous unit, but as a crucial power multiplier, legislator, and influencer. Tehran utilizes religion, the antizionist narrative, and the revolutionary ideology to affect state and non-state actors, to construct networks for potential alliances, to gain the external counterbalance against its rivals. Nevertheless, the research demonstrates the effectiveness of the following policy is neither stable nor intemporal, due to depends on the perceptions of political elites, the changes of the regional sub-system, and restrictions deriving from the international system. Hence, it is argued that, religion affects in a significant way the foreign policy of Iran, not as pivotal variable, but in conjunction with strategy, geopolitics, and the survival of theocratic regime.

Πίνακας Περιεχομένων

Ευχαριστίες

Περίληψη

Πίνακας Περιεχομένων

Κατάλογος Ακρωνυμίων

Α.Ε.Π.: Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

Α.Κ.Α.Χ.: Αλ Κάιντα της Αραβικής Χερσονήσου

Δ.Ε.Α.Ε.: Διεθνής Επιτροπή Ατομικής Ενέργειας

Ε.Ε.: Ευρωπαϊκή Ένωση

Ε.Ε.Ι.Α.: Εθνική Εταιρία Ιρανικού Αερίου

Ε.Ο.Ε.: Ευρασιατική Οικονομική Ένωση

Ε.Σ.Σ.Δ.: Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών

Η.Α.Ε.: Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα

Η.Ε.: Ηνωμένα Έθνη

Η.Π.Α.: Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής

Ι.Κ.Ι.Σ./Ι.Κ.Ι.Λ.: Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και της Συρίας/του Λεβάντε

Κ.Ο.Σ.Δ.: Κοινό Ολοκληρωμένο Σχέδιο Δράσης

Λ.Δ.Κ.: Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας

Μ.Μ.Ε.: Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Ο.Β.Σ.: Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου.

Ο.Σ.Σ.: Οργανισμός Συνεργασίας της Σανγκάης

Σ.Α.: Συμβούλιο Ασφαλείας

Σ.Σ.Κ.: Συμβούλιο Συνεργασίας του Κόλπου

B.R.I.C.S.+ : Brazil, Russia, India, China, South Africa (+ Argentina, Egypt, Ethiopia, Iran, Saudi Arabia, and United Arab Emirates)

CO.VI. D.-19: Corona Virus Disease 2019

U.S.CENT.COM.: United States Central Command

Εισαγωγή

Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Κεφάλαιο 1: Η πολιτική διακυβέρνηση της Τεχεράνης την περίοδο 2013-2025.

- 1.1 Ο γεωστρατηγικός ρόλος της Τεχεράνης στο υποσύστημα της Αραβικής Χερσονήσου.
- 1.2 Το ιρανικό κράτος και η ισλαμική επανάσταση ως περιφερειακός δρώντας.
- 1.3 Ο ρόλος της ηγεσίας στη λήψη αποφάσεων και χάραξης εξωτερικής πολιτικής την περίοδο 2013-2025.
 - 1.3.1 Η διακυβέρνηση Ρουχανί την περίοδο 2013-2021: Η προσπάθεια της ισορροπίας της ισχύος και οι προκλήσεις του Περιφερειακού και του Διεθνούς Συστήματος.
 - 1.3.2 Η εκλογή Ραϊσί και η χάραξη της εξωτερικής πολιτικής έως το θάνατο του.
 - 1.3.3 Η υπηρεσιακή κυβέρνηση Μοχμπέρ.
 - 1.3.4 Η επικράτηση του Μασούντ Πεζεσκιάν στις εκλογές του 2024 και οι τρόποι λήψης αποφάσεων κατά τον πρώτο χρόνο της ηγεσίας του.

Κεφάλαιο 2: Η θέση του Ιράν στο Περιφερειακό και Διεθνές Σύστημα.

- 2.1 Οι τρόποι χάραξης της ιρανικής εξωτερικής πολιτικής.
- 2.2. Η πολιτική ανάσχεσης της Τεχεράνης στο υποσύστημα της Μέσης Ανατολής.
- 2.3 Οι περιορισμοί που δέχεται η Τεχεράνη από τη δομή του Διεθνούς Συστήματος.
 - 2.3.1 Πως κινείται η Τεχεράνη στο διεθνές περιβάλλον;
 - 2.3.2 Οι κυρώσεις από τις Η.Π.Α.: Από τον Ομπάμα έως και την επανεκλογή του Ντόναλντ Τράμπ.
 - 2.3.3 Ο υβριδικός πόλεμος του Ισραήλ εναντίον του Ιράν και οι προσπάθειες εξάλειψης του πυρηνικού προγράμματος της Τεχεράνης από την Ιερουσαλήμ.

Κεφάλαιο 3 : Εσωτερική πολιτική και επαναστατική ιδεολογία.

3.1 Τρόποι εξαγωγής της ήπιας ισχύος: Επιρροή σε ομόδοξους αραβικούς πληθυσμούς και μη κρατικούς δρώντες στην Μέση Ανατολή.

3.1.1 Η πολιτική, θρησκευτική και οικονομική επιρροή στη Συρία του Μπασάρ αλ-Ασάντ.

3.1.2 Η σχέση του θεοκρατικού καθεστώτος-Νασράλλα με το κόμμα Χεζμπάλα.

3.2.3 Η επιρροή του καθεστώτος της Τχεράνης στην παλαιστινιακή Χαμάς.

3.2.4 Οι Χούθι της Υεμένης ως μεταβλητή της ισορροπίας ισχύος στην Αραβική Χερσόνησο.

Κεφάλαιο 4: Η διπλωματία ως μέσο επιρροής σε κρατικούς και μη κρατικούς δρώντες.

4.1 Οι σχέσεις Τχεράνης-Ριάντ: Η θρησκεία ως πεδίο γεωπολιτικών συγκρούσεων.

4.1.1 Η δημιουργία γεωπολιτικών μεταβλητών μεταξύ του τριγώνου Τχεράνης-Ριάντ-Καΐρου.

4.1.2 Ο ηγεμονισμός Τχεράνης-Ριάντ και η επιρροή της Ιερουσαλήμ στη Σαουδική Αραβία.

4.2 Οι διπλωματικές σχέσεις Τχεράνης-Μουσκάτ: Το Ομάν ως ισορροπιστής στην ιρανοαραβική διένεξη.

4.3 Η κρίση του Κατάρ το 2017 και ο ρόλος του Ιράν στο ενδοαραβικό εμφύλιο.

4.4 Η ιρανική επιρροή στη Μανάμα: Οι σύιτες του Μπαχρέιν στη σφαίρα επιρροής της Τχεράνης.

Συμπεράσματα

Βιβλιογραφία

Παράρτημα Χαρτών

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία αφορά την μελέτη της επιρροής της θρησκείας στην εξωτερική πολιτική του Ιράν, ενός κράτους, το οποίο από την ήβη του 1979 έως σήμερα έχει προκαλέσει αντιδράσεις στην διεθνή κοινότητα για τον τρόπο που κινείται στο περιφερειακό και στο διεθνές σύστημα. Το κίνητρο για την προκείμενη θεματική δόθηκε από τη διεθνή ειδησεογραφία και συγκεκριμένα από την διπλωματική διαμάχη του 2016 μεταξύ του Ιράν και της Σαουδικής Αραβίας εξαιτίας ενός δυστυχήματος που σημειώθηκε κατά τη διάρκεια του Χατζ¹ το 2015 στην πόλη της Μέκκας, με θύματα Ιρανούς προσκυνητές².

Η είδηση αυτή αποτέλεσε έναυσμα αναστοχασμού και έπειτα επιθυμία για τη συγγραφή της παρούσας εργασίας διότι γεννήθηκαν διάφορα ερευνητικά ερωτήματα. Για παράδειγμα «α) Ποια ήταν η αιτία που προκάλεσε αυτή την κατάσταση; β) Γιατί σημειώθηκαν διπλωματικά επεισόδια μετά την πρόκληση ενός θανατηφόρου πολύνεκρου ατυχήματος; γ) Ποιος ήταν ο λόγος που οι κυβερνήσεις της Σαουδικής Αραβίας και του Ιράν όζυναν περαιτέρω την κατάσταση; δ) Ποιος παράγοντας συντέλεσε ώστε να μην υπάρξει υποχώρηση από καμία από τις δύο πλευρές; ε) Πως αντιμετώπισε η διεθνής κοινότητα τις εξελίξεις;».³

Η αντίδραση αυτή, σχετίζεται με ένα πολύ σημαντικό γεγονός για την διεθνή κοινότητα. Το καλοκαίρι του 2015 ο στενός σύμμαχος της Σαουδικής Αραβίας, οι Η.Π.Α., υπό τον Μπαράκ Ομπάμα, σύσφιξε τις σχέσεις του με την Τεχεράνη μέσω της συμφωνίας Κ.Ο.Σ.Δ. (5+1)⁴ και προκάλεσε εσωτερικές εντάσεις στο ουαχαμπιτικό βασίλειο. Ενδέχεται η συμφωνία αυτή να επηρέασε την έκβαση του προσκυνήματος και έναν χρόνο μετά, σημειώθηκαν μία σειρά από γεγονότα τα οποία διατάραζαν περισσότερο τις διπλωματικές σχέσεις των δύο χωρών. Σημειώθηκαν επιθέσεις στις διπλωματικές αντιπροσωπείες τους που επέφεραν το κλείσιμο τους. Το Τζιμπουτί ανέστειλε τη λειτουργία της πρεσβείας του στην Τεχεράνη, το Ριάντ ενίσχυσε

¹ Ο μακαριστός Αναστάσιος Γιαννουλάτος επεξηγεί τον όρο Χατζ. «ε) *Ιερά αποδημία: Hajj (χάτζ). Κατά τον δωδέκατον μήνα του μουσουλμανικού έτους λαμβάνει χώραν το ιερόν προσκύνημα εις την Μέκκαν. Ο έχων οικονομικήν ευχαίρειαν μουσουλμάνος υποχρεούται να πραγματοποιήση τούτο τουλάχιστον άπαξ εις την ζωήν του*». Βλ. Γιαννουλάτος, Αναστάσιος. *Ισλάμ. Θρησκευολογική Επισκόπησης*. 6^η Έκδοση. Σειρά: Έθνη και Λαοί. Αθήναι: Εκδόσεις Πορευθέντες, 1993, σ.182-184.

² Κατά τη διάρκεια του Ραμαζανιού του 2015, ποδοπατήθηκαν 464 Ιρανοί προσκυνητές. “Hajj Stampede: Iran victims’ bodies repatriated”, *BBC News*, Πρόσβαση στις 30 Ιανουαρίου του 2026. Βλ. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-34432693>.

³ Von Heim, Shabnam. “Sunni-Shiite Cold War”. *Deutsche Welle*, 2016, Βλ. <https://www.dw.com/en/iranian-pilgrims-pay-the-price-of-power-struggles-in-the-middle-east/a-19537989>

⁴ Για περισσότερες πληροφορίες: «Συμφωνία για το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν», *Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Πρόσβαση στις 30 Ιανουαρίου του 2026. Βλ. <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/jcpoa-iran-restrictive-measures/>

περισσότερο την συριακή αντιπολίτευση και τους σουνιτικούς μη κρατικούς δρώντες στην Υεμένη και εκτέλεσε διά της θανατικής ποινής σίιτες ιερωμένους.⁵ Την τρέχουσα χρονική περίοδο, οι σίιτες κερδίζουν τις εκλογές στη Βαγδάτη και τον μεθεπόμενο χρόνο ξέσπασε εσωτερική κρίση στο Συμβούλιο Συνεργασίας του Κόλπου, με αποτέλεσμα το Ριάντ να αποκλείσει διπλωματικά και οικονομικά την Ντόχα με την κατηγορία ότι υποστηρίζει υπογείως και εμπράκτως την Τεχεράνη.⁶ Τα παραπάνω γεγονότα δημιουργούν συσχετισμούς, οι οποίοι με τη σειρά τους αποσκοπούν να επεξηγήσουν και να αναλύσουν την εξωτερική πολιτική της Τεχεράνης στο περιφερειακό και διεθνές σύστημα.

Η ιδιομορφία της περίπτωσης του Ιράν έγκειται στο γεγονός ότι πρόκειται για ένα κράτος στο οποίο η πολιτική εξουσία, η θρησκευτική νομιμοποίηση και η επαναστατική ιδεολογία συγκροτούν ένα ενιαίο πλέγμα λήψεων αποφάσεων.⁷ Η Κηδεμονία του Νομομαθούς, η επαναστατική παρακαταθήκη του χομεϊνισμού, ο σιισμός και η αντισιωνιστική ρητορική συνιστούν βασικά συστατικά του εσωτερικού του συστήματος και επηρεάζουν, άλλοτε αμέσως και άλλοτε εμμέσως τον τρόπο με τον οποίο η Τεχεράνη αντιλαμβάνεται την ισχύ, την ασφάλεια και την περιφερειακή της αποστολή.⁸ Στην προκειμένη περίπτωση το ερευνητικό ενδιαφέρον δεν εξαντλείται στη διαπίστωση ότι η θρησκεία είναι παρούσα στη δημόσια σφαίρα του Ιράν, αλλά επεκτείνεται στη διερεύνηση του κατά πόσον το θρησκευτικό δόγμα δύναται να λειτουργήσει ως πραγματικός διαμορφωτής εξωτερικής πολιτικής.⁹ Η σχετική βιβλιογραφία καταδεικνύει ότι η εξωτερική πολιτική της Τεχεράνης δεν μπορεί να ερμηνευθεί μονοδιάστατα.¹⁰ Από τη μία πλευρά, η θρησκευτική ιδεολογία, η επαναστατική ακτινοβολία και η επιδίωξη της προστασίας των

⁵ Για περισσότερες πληροφορίες: Von Heim, Shabnam. “Sunni-Shiite Cold War”. *Deutsche Welle*, 2016, Βλ. <https://www.dw.com/en/iranian-pilgrims-pay-the-price-of-power-struggles-in-the-middle-east/a-19537989>

⁶ Ο Gilles Kepel αναφέρει ότι στις 5 και 6 Ιουνίου του 2017, ο συνασπισμός Σαουδική Αραβία, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και Αίγυπτος διακόπτουν τις διπλωματικές σχέσεις με το Κατάρ και του επέβαλαν πλήρη διπλωματικό και οικονομικό αποκλεισμό. Βλ. Kepel, Gilles. Έξοδος από το Χάος. Κρίση στη Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή. Μετάφραση: Αριστεά Κομνηνέλλη. Αθήνα: Κλειδάριθμος, 2020, σ.347.

⁷ Ινστιτούτο Διεθνών και Οικονομικών Σχέσεων. *Ιράν: Πολιτική, Οικονομία, Διεθνείς και Περιφερειακές Σχέσεις*. Επιμέλεια: Βιβή Κεφαλά και Χαράλαμπος Τσαρδανίδης. Σειρά: Διεθνής Πολιτική Οικονομία. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2014, σ.57.

⁸ Kian-Thiébaud, Azadeh. *Η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν*. Μετάφραση: Ελένη Τσερεζόλε. Σειρά: Cosmos. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική, 2006, σ.38 και 52-57.

⁹ Rose, Gideon. Review of *Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy*, by Michael E. Brown, Thomas J. Christensen, Randall L. Schweller, William Curti Wohlforth, and Fareed Zakaria. *World Politics* 51, no. 1 (1998): 146-54. <http://www.jstor.org/stable/>

¹⁰ . McHugo, John. Σουνίτες και Σίιτες. Μία Θρησκεία, Δύο Κόσμοι. Επιμέλεια: Ηλίας Μαλεβίτης. Μετάφραση: Ανδρέας Μανωλάτος. Τόμος: Έκτος. Σειρά: Ο Κοινός Λόγος 6. Ηράκλειο Κρήτης-Αθήνα: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2021, σ.363-386.

ομόδοξων πληθυσμών προσδίδουν στο ιρανικό κράτος έναν χαρακτήρα ο οποίος το διαφοροποιεί αισθητά από άλλους περιφερειακούς δρώντες. Από την άλλη, η σχετική ισχύς, η γεωγραφική θέση, οι συστημικοί περιορισμοί, η επιβίωση του καθεστώτος και οι αντιλήψεις των ελίτ λήψεως αποφάσεων συνδράμουν καθοριστικά στη χάραξη της εξωτερικής του πολιτικής.¹¹

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να εξετάσει κατά πόσον και με ποιον τρόπο το θρησκευτικό δόγμα επηρεάζει τη διπλωματική συμπεριφορά της Τεχεράνης κατά την περίοδο 2013-2025 και ο τρόπος με τον οποίο οι γεωγραφικοί παράγοντες διαμορφώνουν την καθεστηκυία τάξη σε ένα υποσύστημα¹² Επίσης, επεξηγεί το πως αποκτά και αναπτύσσει την σχετική ισχύ της, τι προσπαθούν να επιτύχουν οι λήπτες αποφάσεων, το είδος της ισχύος που ασκεί το Ιράν στην εξωτερική του πολιτική και το είδος της στρατηγικής που ασκεί ως κράτος. Το ερευνητικό ερώτημα που τίθεται είναι το εξής: *Κατά πόσον υφίσταται θρησκευτική επίδραση η διπλωματική συμπεριφορά του Ιράν και ποια είναι τα όρια της επιρροής αυτής όταν το κράτος έρχεται αντιμέτωπο με τις πιέσεις του περιφερειακού και του διεθνούς συστήματος;* Η παρούσα εργασία υποστηρίζει ότι η θρησκεία δεν λειτουργεί ως ένας απολύτως αυτόνομος και αυτόκλητος διαμορφωτής εξωτερικής πολιτικής, αλλά ως ιδεολογικός, νομιμοποιητικός και επιχειρησιακός πολλαπλασιαστής ισχύος, ο οποίος επηρεάζει τις επιλογές των ιρανικών ελίτ στη συγκρότηση συμμαχιών,¹³ στην άσκηση επιρροής σε κρατικούς δρώντες και στην προσπάθεια εξωτερικής εξισορρόπησης έναντι των ανταγωνιστών της Τεχεράνης.

Η χρονική οριοθέτηση της έρευνας από το 2013 έως το 2025 δεν είναι τυχαία. Η εν λόγω περίοδος περιλαμβάνει διακριτές πολιτικές και στρατηγικές φάσεις της Ισλαμικής Δημοκρατίας, ήτοι τη διακυβέρνηση του Χασάν Ρουχανί, την ανάληψη της εξουσίας από την υπηρεσιακή διακυβέρνηση Μοχμπέρ και τον πρώτο χρόνο της ηγεσίας του Μασούντ Πεζεσκιάν. Καθεμία από τις παραπάνω φάσεις καταδεικνύει διαφορετικές προσλήψεις του διεθνούς συστήματος, διαφορετικούς βαθμούς διαχείρισης των κρίσεων και διαφορετικές στρατηγικές προτεραιότητες,¹⁴ χωρίς ωστόσο να αναιρείται ο πυρήνας της επαναστατικής ιδεολογίας του καθεστώτος.¹⁵ Συνεπώς, η συγκεκριμένη

¹¹ Κουσκουβέλης, Ηλίας, Ι. *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*. 5^η Έκδοση. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2007, σ.214.

¹² Ο Γάλλος νομικός και κοινωνιολόγος αναλύει πως οι γεωγραφικοί παράγοντες επηρεάζουν τις ανθρώπινες σχέσεις και πως το γεωγραφικό ανάγλυφο και το κλίμα δημιουργεί κρατικές οντότητες. Βλ. Duverger, Maurice. *Εισαγωγή στην Πολιτική*. Μετάφραση: Στάθης Οικονόμου. Διορθωμένη Έκδοση. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης, 1985, σ.44-52.

¹³ Ινστιτούτο Διεθνών και Οικονομικών Σχέσεων. *Ιράν: Πολιτική, Οικονομία, Διεθνείς και Περιφερειακές Σχέσεις*, σ.454-455.

¹⁴ Zweiri, Mahjoob. "Iran and the Gulf: The Era of Hassan Rouhani." *Insight Turkey* 24 no.4 (2022): σ. 69-73.

¹⁵ Belal, Kulsoom. "Emerging Politics in Iran: Last Year of Rouhani's Term and the New Conservative Parliament." *Policy Perspectives* 17, no. 1 (2020): σ. 110-114.

περίοδος προσφέρεται για να διαπιστωθεί όχι μόνον αν η θρησκεία παραμένει σταθερή συνιστώσα της εξωτερικής πολιτικής, αλλά και αν η επιρροή της παραμένει διαχρονική και αποτελεσματική όταν μεταβάλλονται οι διεθνείς και περιφερειακοί συσχετισμοί. Η επιλογή του Ιράν ως μελέτη περίπτωσης είναι ιδιαιτέρως πρόσφορη, διότι το θεοκρατικό του καθεστώς επιδιώκει να ασκεί επιρροή τόσο σε κρατικούς όσο και μη κρατικούς δρώντες.¹⁶ Η Τεχεράνη δεν περιορίζεται στην συμβατική διακρατική διπλωματία, αλλά αξιοποιεί την ήπια ισχύ, τη στρατηγική αφήγηση τη θρησκευτική συγγένεια και την υποστήριξη δικτύων επιρροής για να διαμορφώσει γεωπολιτικά τετελεσμένα στην Αραβική Χερσόνησο και τη Μέση Ανατολή. Η στήριξη προς ομόδοξους ή ιδεολογικά συγγενείς δρώντες,¹⁷ η επένδυση σε μη κρατικούς δρώντες χαμηλού κόστους και η επιδίωξη μεταβολής της καθεστηκυίας τάξης σε επιμέρους υποσυστήματα συνιστούν πρακτικές οι οποίες επιτρέπουν στο Ιράν να υπερβαίνει, ως ένα βαθμό, τους περιορισμούς της συμβατικής ισχύος. Ωστόσο, η ίδια πρακτική δημιουργεί και σοβαρές αντιφάσεις, καθότι η επένδυση σε τέτοιους δρώντες δεν διασφαλίζει πάντοτε τη διαχρονική σταθερότητα, ούτε οδηγεί αναγκαστικά σε σταθερή αύξηση της σχετικής ισχύος του ιρανικού κράτους.¹⁸

Για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας ακολουθούνται μία από τις μεθόδους της κοινωνικής έρευνας με στόχο την ορθή συλλογιστική πορεία του έργου και τη συναγωγή ορθών συμπερασμάτων. Η συλλογιστική που ακολουθείται, βασίζεται στον επαγωγικό τρόπο σκέψης¹⁹ και η στρατηγική έρευνας ακολουθεί τους κανόνες της ποιοτικής έρευνας.²⁰ Το επιστημολογικό υπόβαθρο στηρίζεται στην επιστημολογία της ερμηνειοκρατίας²¹ και το οντολογικό υπόβαθρο στην θέση του κονστρουκτιβισμού και χρησιμοποιείται κυρίως για να διαφοροποιηθεί από τον

¹⁶ Ahmadian Hassan, and Payam Mohseni. "Iran' Strategy: The Evolution of Deterrence." *International Affairs* 95, no.2 (2019): σ. 341-364.

¹⁷ Kane, J. Robert. "A Life Cycle Analysis of Hezbollah: Where the Group Came from and Where it is Going." *American Intelligence Journal* 35, no. 2 (2018): σ.67-73.

¹⁸ *The Political Science of the Middle East. Theory and Research since the Arab Uprisings*. Edited by Marc Lynch, Jillian Schwedler and Sean Yom. New York, NY: Oxford University Press, 2022. σ.96.

¹⁹ Ο Alan Bryman αναλύει πως από το ειδικό μπορούμε να φτάσουμε στο γενικό και να δημιουργήσουμε μία θεωρία. Βλ. Bryman, Alan. *Μέθοδοι Κοινωνικής Έρευνας*. Επιμέλεια: Αθανάσιος Αϊδίνης. Μετάφραση: Παναγιώτης Σακελλαρίου. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg, 2017.

²⁰ Ο Βρετανός ακαδημαϊκός Alan Bryman αναλύει εκτενώς στο σύγγραμμα του την φύση της ποιοτικής έρευνας. Βλ. Επιμέλεια: Αθανάσιος Αϊδίνης. Μετάφραση: Παναγιώτης Σακελλαρίου. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg, 2017, σ.410-460.

²¹ Σύμφωνα με τον Alan Bryman «Η ερμηνειοκρατία είναι μία επιστημολογική θέση που επεξηγεί το υποκειμενικό νόημα της κοινωνικής δράσης». Βλ. Bryman, Alan. *Μέθοδοι Κοινωνικής Έρευνας*. Επιμέλεια: Αθανάσιος Αϊδίνης. Μετάφραση: Παναγιώτης Σακελλαρίου. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg, 2017, σ.55.

αντικειμενισμό που χρησιμοποιείται στην ποσοτική έρευνα.^{22 23}. Επίσης, το ερευνητικό σχέδιο που χρησιμοποιείται ακολουθεί τους κανόνες της μελέτης περίπτωσης.²⁴ Ως θεωρητική προσέγγιση υιοθετείται ο Νεοκλασικός Ρεαλισμός του Gideon Rose.²⁵ Η θεωρητική αυτή προσέγγιση εξετάζει τον τρόπο με τον οποίον τα συστημικά κίνητρα, η επιθυμία για σχετική ισχύ και οι πιέσεις του περιφερειακού συστήματος φιλτράρονται από τους διαμορφωτές λήψης αποφάσεων και από την ιδιαίτερη κρατική δομή της Ισλαμικής Δημοκρατίας. Στην περίπτωση του Ιράν, η εξωτερική πολιτική δεν διαμορφώνεται ούτε αποκλειστικώς από τη θρησκευτική ιδεολογία, αλλά από τη αλληλεπίδραση των δύο αυτών πεδίων. Υπό το πρίσμα αυτό, το θρησκευτικό δόγμα δεν αντιμετωπίζεται ως αυτόνομη και αυτόνομη μεταβλητή, αλλά ως ιδεολογικός και νομιμοποιητικός παράγων, ο οποίος επηρεάζει τις αντιλήψεις των ελίτ, τη συγκρότηση των συμμαχιών και την άσκηση επιρροής σε κρατικούς και μη κρατικούς δρώντες. Ως εκ τούτου, ο Νεοκλασικός Ρεαλισμός αποτελεί το καταλληλότερο θεωρητικό εργαλείο για την ερμηνεία της παρούσας περιπτώσεως.

Παράλληλα, η εργασία εμπλουτίζεται θεωρητικώς με τα εννοιολογικά εργαλεία του Νεοκλασικού Ρεαλισμού. Η επιλογή αυτή γίνεται διότι η συγκεκριμένη θεωρητική προσέγγιση επιτρέπει να αναλυθεί ο τρόπος με τον οποίον τα συστημικά κίνητρα, η σχετική ισχύς, οι εσωτερικοί περιορισμοί, οι κρατικοί πόροι και οι αντιλήψεις των διαμορφωτών λήψεως αποφάσεων συνυφαίνονται στην χάραξη της εξωτερικής πολιτικής.²⁶ Στην περίπτωση του Ιράν, οι αποφάσεις δεν λαμβάνονται απλώς στη βάση της αναρχικής δομής του διεθνούς συστήματος αλλά φιλτράρονται μέσω των θεσμικών οργάνων, θρησκευτικών και στρατιωτικών ελίτ, καθώς και μέσω της ιεραρχικής λειτουργίας του καθεστώτος.²⁷ Σαφέστατα, ο Νεοκλασικός Ρεαλισμός

²² Σαμαράς, Αθανάσιος Ν. «Ποιοτικές Μέθοδοι Έρευνας στις Κοινωνικές Επιστήμες. Ζητήματα Οντολογίας και Επιστημολογίας στην Ποιοτική Έρευνα. Διάλεξη 2^η» PowerPoint. Προπτυχιακό Επίπεδο. Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 2021, σ.49.

²³ «Ο κονστρουκτιβισμός είναι μια οντολογική θέση που προσβεύει ότι τα κοινωνικά φαινόμενα και οι σημασίες τους συνιστούν διαρκές επίτευγμα των δρώντων υποκειμένων». Βλ. Bryman, Alan. Μέθοδοι Κοινωνικής Έρευνας. Επιμέλεια: Αθανάσιος Αϊδίνης. Μετάφραση: Παναγιώτης Σακελλαρίου. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg, 2017, σ.58.

²⁴ Στην παρούσα έρευνα θα αναλυθεί μία περίπτωση μεμονωμένα. Βλ. Bryman, Alan. Μέθοδοι Κοινωνικής Έρευνας. Επιμέλεια: Αθανάσιος Αϊδίνης. Μετάφραση: Παναγιώτης Σακελλαρίου. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg, 2017, σ.91.

²⁵ Ο Αμερικανός θεωρητικός εξετάζει τα κίνητρα, τους παράγοντες και τις ανθρώπινες αποφάσεις και πως επηρεάζουν το διεθνές σύστημα. Βλ. Rose, Gideon. Review of *Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy*, by Michael E. Brown, Thomas J. Christensen, Randall L. Schweller, William Curti Wohlforth, and Fareed Zakaria. *World Politics* 51, no. 1 (1998): σ. 144-72. <http://www.jstor.org/stable/>

²⁶ Rose, Gideon. Review of *Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy*, σ. 146,154 και 162-165.

²⁷ Kian-Thiébaud, Azadeh. Η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν, σ.52-57.

προσφέρει ένα χρήσιμο ερμηνευτικό εργαλείο για να εξηγηθεί γιατί η ίδια επιθυμία για σχετική ισχύ προσλαμβάνει στο Ιράν έντονο θρησκευτικό και ιδεολογικό περιεχόμενο.

Επιπροσθέτως, η παρούσα έρευνα λαμβάνει υπόψη ότι η ιρανική εξωτερική πολιτική δεν ασκείται στο κενό. Η γεωγραφική θέση του Ιράν, ο ορυκτός του πλούτος, η γειτνίαση του με κρίσιμες περιοχές της Μέσης Ανατολής, οι μακροχρόνιες αμερικανικές κυρώσεις, η αντιπαλότητα με τη Σαουδική Αραβία και το Ισραήλ, καθώς και οι σχέσεις του με μεγάλες δυνάμεις όπως η Ρωσική Ομοσπονδία και η Λ.Δ. Κίνας, συγκροτούν ένα σύνθετο πλαίσιο εντός του οποίου οι Ιρανοί διαμορφωτές πολιτικής καλούνται να ενεργήσουν. Στο πλαίσιο αυτό, η θρησκεία, ο αντισιωνισμός και η επαναστατική ιδεολογία δεν εμφανίζονται απλώς ως στοιχεία ρητορικής, αλλά ως μηχανισμοί κινητοποιήσεως, ως βάσεις νομιμοποίησης και ως μέσα ασκήσεως επιρροής σε ετερογενή περιβάλλοντα.²⁸ Η εν λόγω πραγματικότητα καθιστά αναγκαία μία ανάγνωση που να συνδυάζει την ανάλυση του εσωτερικού συστήματος με τις πιέσεις του διεθνούς συστήματος.²⁹

Πρέπει ακόμη να σημειωθεί ότι κατά την συγγραφή της εργασίας υφίστανται ορισμένοι ερευνητικοί περιορισμοί. Η έλλειψη γνώσεως της περσικής και της αραβικής γλώσσας, η δυσχέρεια προσβάσεως σε βιβλιοθήκες και ερευνητικά κέντρα του εξωτερικού, καθώς και οι υλικοί περιορισμοί που επηρεάζουν την αναζήτηση πρωτογενούς υλικού, περιορίζουν αναγκαστικά το εύρος της βιβλιογραφίας. Ωστόσο, η χρήση ελληνόγλωσσας και ξενόγλωσσας βιβλιογραφίας, η αξιοποίηση ακαδημαϊκών μελετών, καθώς και η συστηματική αναφορά σε έργα που εξετάζουν το θεοκρατικό καθεστώς, τον σιτισμό, τη Μέση Ανατολή και τις θεωρίες λήψεως αποφάσεων, επιτρέπουν τη διατύπωση μίας συνεκτικής και τεκμηριωμένης αναλυτικής προσεγγίσεως.

Η δομή της εργασίας αποτελείται από έξι κύρια μέρη. Η εργασία ανοίγει με την παρούσα Εισαγωγή, στην οποία επεξηγείται το κίνητρο της έρευνας, το ερευνητικό ερώτημα, η θεωρητική της αφετηρία, η μεθοδολογική της πορεία και η συμβολή της στην ακαδημαϊκή κοινότητα. Το πρώτο κεφάλαιο εξετάζει την πολιτική διακυβέρνηση της Τεχεράνης κατά την περίοδο 2013-2025 και τον ρόλο της ηγεσίας στη λήψη αποφάσεων. Το δεύτερο κεφάλαιο αναλύει τη θέση του Ιράν στο περιφερειακό και διεθνές σύστημα, τους τρόπους χάραξης της εξωτερικής του πολιτικής, τα είδη της ισχύος και τους περιορισμούς που δέχεται από τη δομή του διεθνούς συστήματος. Το τρίτο κεφάλαιο περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο το Ιράν εξαγάγει την ήπια του ισχύ και

²⁸ Κουσκουβέλης, Ηλίας, Ι. *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, σ.210, 214, 297-301 και 393-412.

²⁹ Duverger, Maurice. *Εισαγωγή στην Πολιτική*, σ. 44-52.

επηρεάζει κρατικούς και μη κρατικούς δρώντες μέσω του σιιτικού Ισλάμ και της επαναστατικής ιδεολογίας. Το τέταρτο κεφάλαιο εστιάζει στη διπλωματική του συμπεριφορά έναντι κρατικών και μη κρατικών δρώντων στην Αραβική Χερσόνησο και στη Μέση Ανατολή. Τέλος, στο Συμπέρασμα επιχειρείται να απαντηθεί το ερευνητικό ερώτημα και να εξαχθούν τα τελικά συμπεράσματα αναφορικά με το βαθμό και τα όρια της θρησκευτικής επιδράσεως στην εξωτερική πολιτική της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν.

Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Η διεύρυνση της σχέσεως μεταξύ θρησκείας και εξωτερικής πολιτικής έχει απασχολήσει επί μακρόν τη θεωρία των διεθνών σχέσεων, χωρίς ωστόσο να έχει διαμορφωθεί πλήρης συμφωνία ως προς το αν η θρησκεία λειτουργεί ως αυτόνομη μεταβλητή ή ως παράγων που ενσωματώνεται σε ευρύτερες στρατηγικές, ιδεολογικές και κρατικές επιδιώξεις. Η σχετική βιβλιογραφία δύναται να διακριθεί σε τρεις βασικές κατηγορίες.

Η *πρώτη κατηγορία* περιλαμβάνει τις μελέτες που εξετάζουν τη θρησκεία ως στοιχείο ταυτότητας, νομιμοποιήσεως και πολιτικής κινητοποίησης. Στην περίπτωση του Ιράν, οι προσεγγίσεις αυτές αναδεικνύουν τον ρόλο του σιιτικού Ισλάμ, της ισλαμικής επαναστάσεως και της αρχής του βιλαγιάτ ι-φακίχ ως θεμελιωδών συστατικών του πολιτικού συστήματος και της κρατικής ιδεολογίας³⁰. Ο συλλογικός τόμος των Κεφαλά-Τσαρδανίδη³¹ και το συγγραφικό πόνημα της Azadech Kian-Thiébaud³² αναλύουν την κρατοκεντρική προσέγγιση της Τεχεράνης σε εσωτερικό και εξωτερικό επίπεδο με άξονα της το σιιτικό Ισλάμ. Στην προσπάθεια κατανόησης του Ισλάμ συνέδραμαν σημαντικά τα συγγραφικά έργα των μακαριστού Αρχιεπισκόπου Αλβανίας Αναστάσιου Γιαννουλάτου³³ και John McHugo³⁴. Υπό το πρίσμα αυτό, η εξωτερική πολιτική της

³⁰ Λυριστής, Μηνάς. «Σαουδική Αραβία: Εσωτερική Πολιτική και Διεθνείς Σχέσεις από το 1945 μέχρι σήμερα: Οι Καθοριστικοί Παράγοντες, οι Προκλήσεις και οι Προοπτικές του Σαουδαραβικού Βασιλείου». Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, 2025, σ.180-183. [10.12681/eadd/60151](https://doi.org/10.12681/eadd/60151).

³¹ Ινστιτούτο Διεθνών και Οικονομικών Σχέσεων. *Ιράν: Πολιτική, Οικονομία, Διεθνείς και Περιφερειακές Σχέσεις*. Επιμέλεια: Βιβή Κεφαλά και Χαράλαμπος Τσαρδανίδης. Σειρά: Διεθνής Πολιτική Οικονομία. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2014.

³² Kian-Thiébaud, Azadech. *Η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν*. Μετάφραση: Ελένη Τσερεζόλε. Σειρά: Cosmos. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική, 2006.

³³ Γιαννουλάτος, Αναστάσιος. *Ισλάμ. Θρησκευολογική Επισκόπησης*. 6^η Έκδοση. Σειρά: Έθνη και Λαοί. Αθήνα: Εκδόσεις Πορευθέντες, 1993.

³⁴ McHugo, John. Σουνίτες και Σίιτες. Μία Θρησκεία, Δύο Κόσμοι. Επιμέλεια: Ηλίας Μαλεβίτης. Μετάφραση: Ανδρέας Μανωλάτος. Τόμος: Έκτος. Σειρά: Ο Κοινός Λόγος 6. Ηράκλειο Κρήτης-Αθήνα: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2021.

Τεχεράνης ερμηνεύεται ως προέκταση της επαναστατικής της ταυτότητας και της επιδιώξεως προστασίας ομόδοξων ή ιδεολογικών συγγενών δρώντων. Η *δεύτερη κατηγορία* περιλαμβάνει μελέτες που δίνουν έμφαση στους γεωπολιτικούς, στρατηγικούς και συστημικούς περιορισμούς. Αναφορικά με την κατανόηση των παραπάνω εννοιών έπαιξαν σημαντικό ρόλο τα ακαδημαϊκά εγχειρίδια των Ηλία Κουσκουβέλη³⁵, Maurice Duverger³⁶, Fred Halliday³⁷ και Gilles Kepel³⁸³⁹. Οι αναλύσεις αυτές υποστηρίζουν ότι η συμπεριφορά του Ιράν δεν δύναται να εξηγηθεί επαρκώς μόνο μέσω του θρησκευτικού παράγοντος, διότι η Τεχεράνη λειτουργεί εντός ενός ανταγωνιστικού περιφερειακού και διεθνούς περιβάλλοντος, όπου οι κυρώσεις, η σχετική ισχύς, η αντιπαλότητα με τη Σαουδική Αραβία και το Ισραήλ, καθώς και η ανάγκη επιβίωσης του καθεστώτος, επηρεάζουν καθοριστικά τη λήψη αποφάσεων. Η *τρίτη κατηγορία* αφορά τις συνθετικές προσεγγίσεις, οι οποίες επιχειρούν να γεφυρώσουν τις δύο προηγούμενες οπτικές. Οι προσεγγίσεις αυτές δέχονται ότι η θρησκεία παραμένει σημαντικός παράγων, όχι όμως ως αποκλειστικός μηχανισμός διαμορφώσεως εξωτερικής πολιτικής. Αντιθέτως, αντιμετωπίζουν το θρησκευτικό δόγμα ως ιδεολογικό και νομιμοποιητικό εργαλείο, το οποίο ενεργοποιείται και αξιοποιείται από τις πολιτικές ελίτ αναλόγως των συστημικών πιέσεων, των στρατηγικών προτεραιοτήτων και των διαθέσιμων κρατικών πόρων. Σχετικά παραδείγματα αναφέρονται στον συλλογικό τόμο των Lynch, Schwedler και Yom⁴⁰ και στα διαφωτιστικά ακαδημαϊκά άρθρα του Seth G. Jones⁴¹ και Hassan Ahmadian και Payam Mohseni⁴² όπου έννοιες και ορισμοί στην περσική γλώσσα ερμηνεύονται στην αγγλική και βοηθούν τον ερευνητή να εμβαθύνει στην μελέτη της ιρανικής εξωτερικής πολιτικής.

³⁵ Κουσκουβέλης, Ηλίας, Ι. *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*. 5^η Έκδοση. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2007.

³⁶ Duverger, Maurice. *Εισαγωγή στην Πολιτική*. Μετάφραση: Στάθης Οικονόμου. Διορθωμένη Έκδοση. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης.

³⁷ Halliday, Fred. *Η Μέση Ανατολή στις Διεθνείς Σχέσεις*. Ισχύς, Πολιτική και Ιδεολογία. Μετάφραση: Ελένη Μαυρούλη. Αθήνα: Εκδόσεις Ξεφάρας, 2010.

³⁸ Kepel, Gilles. *Συμμαχίες και Ρήξεις. Από τη Μέση Ανατολή έως τις ευρωπαϊκές συνοικίες*. Μετάφραση: Αριστέα Κομνηνέλλη. Αθήνα: Κλειδάριθμος, 2021.

³⁹ Kepel, Gilles. Έξοδος από το Χάος. Κρίση στη Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή. Μετάφραση: Αριστέα Κομνηνέλλη. Αθήνα: Κλειδάριθμος, 2020.

⁴⁰ *The Political Science of the Middle East. Theory and Research since the Arab Uprisings*. Edited by Marc Lynch, Jillian Schwedler and Sean Yom. New York, NY: Oxford University Press, 2022.

⁴¹ Jones, Seth G. "Soft Power." *Containing Tehran: Understanding Iran's Power and Exploiting its Vulnerabilities*. Center for Strategic and International Studies (CSIS), 2020. <http://www.jstor.org/stable/resrep29480.9>.

⁴² Ahmadian, Hassan, and Payam Mohseni. "Iran's Strategy: The Evolution of Deterrence." *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-) 95, no. 2 (2019): σ. 341-64. <https://www.jstor.org/stable/48570068>.

Παρά την πρόοδο που έχει σημειωθεί στη σχετική βιβλιογραφία, εξακολουθεί να υφίσταται ένα επιστημονικό κενό. Ειδικότερα, πολλές μελέτες είτε υπερτονίζουν τον ιδεολογικό και θρησκευτικό χαρακτήρα της ιρανικής εξωτερικής πολιτικής, είτε αντιστρόφως, τον υποβαθμίζουν υπέρ μιας καθαρά ρεαλιστικής ή γεωπολιτικής αναγνώσεως. Ως εκ τούτου, δεν αναδεικνύεται πάντοτε με επάρκεια ο τρόπος με τον οποίο το θρησκευτικό δόγμα δεν λειτουργεί αυτοτελώς, αλλά διαμεσολαβείται από τους διαμορφωτές λήψεως αποφάσεων, τις θεσμικές δομές του καθεστώτος και τις πιέσεις του περιφερειακού και διεθνούς συστήματος. Η παρούσα διπλωματική εργασία επιχειρεί να συμβάλλει ακριβώς σε αυτό το σημείο. Σκοπός της είναι να εξετάσει υπό ποιες προϋποθέσεις, σε ποιο βαθμό και με ποια όρια το θρησκευτικό δόγμα επηρεάζει της διπλωματική συμπεριφορά της Τεχεράνης κατά την περίοδο 2013-2025. Με τον τρόπο αυτό, η έρευνα επιδιώκει να συνδέσει τον θρησκευτικό παράγοντα με τη στρατηγική, τη σχετική ισχύ, τις αντιλήψεις των ελίτ και την επιβίωση του καθεστώτος, ώστε να παραχθεί μία περισσότερο σύνθετη και ερμηνευτικά συνεκτική ανάλυση.

Κεφάλαιο 1: Η Πολιτική Διακυβέρνηση της Τεχεράνης την περίοδο 2013-2025.

1.1 Ο γεωστρατηγικός ρόλος της Τεχεράνης στο υποσύστημα της Αραβικής Χερσονήσου.

Το παρόν υποκεφάλαιο καταδεικνύει τους τρόπους με τους οποίους το καθεστώς της Τεχεράνης, αποσκοπεί να αποκτήσει την πρωτοκαθεδρία στο υποσύστημα του Αραβικής Χερσονήσου. Το Ιράν αποτελεί έναν κρατικό δρώντα, ο οποίος λόγω της γεωστρατηγικής του θέσης και του ορυκτού του πλούτου το καθιστούν σημαντικό παράγοντα στο διεθνές σύστημα. Πρέπει να καταστεί γνωστό, ότι η λήψη αποφάσεων που διαμορφώνουν την ιρανική εξωτερική πολιτική βασίζεται στις αντιλήψεις μιας ομάδας υψηλόβαθμων πολιτικών προσώπων ή ελίτ. Με βάση τους διαμορφωτές αποφάσεων, αποκτάται η σχετική ισχύς, η οποία με τη σειρά της συνεπικουρεί στην επιβίωση του θεοκρατικού καθεστώτος για περίπου μισό αιώνα. Όμως, οι διαμορφωτές αποφάσεων του καθεστώτος αποσκοπούν να εξαγάγουν και να επηρεάσουν τους κρατικούς δρώντες του υποσυστήματος της Αραβικής Χερσονήσου με απώτερο στόχο τη διαμόρφωση συμμαχιών με τα γείτονα κράτη και την εξισορρόπηση της ισχύος έναντι της Σαουδικής Αραβίας ο οποίος αποτελεί τον αντίπαλο κρατικό δρώντα.⁴³ Η πρακτική αυτή προκύπτει διότι η Τεχεράνη διαφοροποιείται από την πολιτική και θρησκευτική ιδεολογία που επικρατεί στο υποσύστημά της και επιχειρεί να προωθεί τις επιθετικές της βλέψεις μέσω της ήπιας ισχύος που της επιτρέπει να κινείται ελεύθερα και να αποφεύγει συγκρούσεις και ενδεχόμενες οικονομικές κυρώσεις από τη διεθνή κοινότητα.

Με άξονα τις αξιώσεις του καθεστώτος στην περιοχή και την επιθυμία του να παίξει έναν πιο ενεργό ρόλο στο εξωτερικό, το Ιράν δύναται να χαρακτηριστεί ως κράτος *σταυροφόρος*,⁴⁴ διότι παρεμβαίνει με αμεσότητα στο εσωτερικό των γειτόνων του, με κύριο στόχο τη υιοθέτηση των αντιλήψεων των δικών του διαμορφωτών αποφάσεων. Επίσης, δύναται να χαρακτηριστεί και ως *παραδειγματιστής* επειδή θεωρεί ότι η επαναστατική του ιδεολογία και ο τρόπος άσκησης λατρείας

⁴³ Ο δημιουργός της θεωρίας του νεοκλασικού ρεαλισμού κάνει σαφές στον εκάστοτε μελετητή ότι η χάραξη εξωτερικής πολιτικής εξαρτάται αποκλειστικά και μόνο από του διαμορφωτές λήψεις αποφάσεων. Βλ. Rose, Gideon. *Review of Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy*, by Michael E. Brown, Thomas J. Christensen, Randall L. Schweller, William Curti Wohlforth, and Fareed Zakaria. *World Politics* 51, no. 1 (1998): σ. 146. <http://www.jstor.org/stable/>.

⁴⁴ Ο όρος σταυροφόρος συναντάται στο πρώτο κεφάλαιο του βιβλίου Διπλωματία του Χένρι Κίσινγκερ. Ο συγγραφέας επιθυμεί κατά αυτόν τον χαρακτηρισμό να επιδείξει την δεύτερη ιδιότητα της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α. Ο χαρακτηρισμός αυτός καταδεικνύει την ανάμειξη των Ηνωμένων Πολιτειών στις καθεστηκυίες τάξεις των άλλων κρατών. Βλ. Kissinger, Henry. Διπλωματία. Επιμέλεια: Νίκος Κοτζιάς. Μετάφραση: Γιούρι Κοβαλένκο. Σειρά: Λόγος. Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη Α.Β.Ε.- «ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ», 1995, σ.22.

του Ισλάμ, μπορούν να αποτελέσουν το εφελτήριο των εξεγέρσεων με κύριο σκοπό την μεταβολή της καθεστηκυίας τάξης στο εσωτερικό των κρατικών δρώντων χωρίς την εμφανή παρέμβαση του.

⁴⁵Μολαταύτα, προσπαθεί να εδραιώσει την ηγεμονία του δημιουργώντας γεωγραφικές και ιδεολογικές ασυμμετρίες. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να δημιουργεί ένα πεδίο ανταγωνισμού στο υποσύστημα, το οποίο λαμβάνει γεωγραφικές, δημογραφικές, πολιτικές και θρησκευτικές προεκτάσεις.⁴⁶

Η Σαουδική Αραβία, η οποία θεωρείται ο ισχυρότερος κρατικός δρώντας και επικεφαλής του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου (Σ.Σ.Κ.),⁴⁷ αντιδρά με αμεσότητα και έχει αποκτήσει πολύ ενεργό ρόλο για τη διατήρηση της καθεστηκυίας τάξης στο υποσύστημα της. Αμφότεροι ως κρατικοί δρώντες βρίσκονται σε αντιπαράθεση διότι ακολουθούν το ίδιο μοτίβο πολιτικής. Τα συστημικά τους κίνητρα (η επιθυμία για σχετική ισχύ) επηρεάζουν τους εσωτερικούς δρώντες (διαμορφωτές πολιτικής ή ελίτ) και αυτοί με τη σειρά τους διαμορφώνουν την εξωτερική τους πολιτική. Συνεπώς, δυο κράτη τα οποία δρουν με όμοιο τρόπο στο εσωτερικό τους, έχουν εντελώς διαφορετική εξωτερική συμπεριφορά. ⁴⁸Βέβαια σε αυτό το σημείο υπάρχει μια σημαντική αντίφαση, αναφορικά με την άσκηση εξωτερικής πολιτικής. Η Τεχεράνη και το Ριάντ επιδεικνύουν όμοια εξωτερική πολιτική συμπεριφορά συνδράμοντας σημαντικά στη ανάφλεξη συγκρούσεων ⁴⁹και τις προκαλούν μέσω της στήριξης και παροχής χρηματοδότησης σε μη-κρατικούς δρώντες,

⁴⁵ Οι Στίβεν Ρόζεν και Κένεθ Πόλακ υποστηρίζουν ότι τα κράτη χωρίζονται σε δύο κατηγορίες σε *σταυροφόρους* και *παραδειγματιστές*. Στην προκειμένη περίπτωση το Ιράν καλύπτει και τις δυο περιπτώσεις. Βλ. Rose, Gideon. Review of *Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy*, by Michael E. Brown, Thomas J. Christensen, Randall L. Schweller, William Curti Wohlforth, and Fareed Zakaria. *World Politics* 51, no. 1 (1998): σ. 169. <http://www.jstor.org/stable/>.

⁴⁶ Ο Michael Eisenstadt επεξηγεί τις Ασυμμετρίες που δημιουργούν τα κράτη για να πετύχουν τους σκοπούς τους και τις χωρίζει σε κατηγορίες. Βλ. Eisenstadt, Michael. "Iran's Gray Zone Strategy: Cornerstone of Its Asymmetric Way of War." *PRISM* 9, no. 2 (2021): σ. 76-97. <https://www.jstor.org/stable/27008977>. σ.78-80.

⁴⁷ Ο Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αιγαίου Κωνσταντίνος Μαγκλιβέρας επεξηγεί την ιστορία και τον ρόλο του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου. «Πρόκειται για την πολιτική και οικονομική ένωση των Αραβικών κρατών που βρίσκονται στην περιοχή του Περσικού Κόλπου. Ιδρύθηκε το 1981 με σκοπό τη δημιουργία στενών σχέσεων μεταξύ των μελών του... Τα κράτη ανέρχονται σε 6 και είναι: το Κατάρ, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, το Σουλτανάτο του Ομάν, το Βασίλειο της Σαουδικής Αραβίας το Κουβέιτ και το Βασίλειο του Μπαχρέιν.» Βλ. Νάσκου- Περράκη Παρούλα, Αντωνόπουλος Κωνσταντίνος και Σαρηγιαννίδης Μιλτιάδης. Διεθνείς Οργανισμοί. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., 2015, σ. 539-540.

⁴⁸ Υπάρχει σχετικός πίνακας στην σελίδα 154, ο οποίος περιγράφει την αιτιακή λογική του Νεοκλασικού Ρεαλισμού. Βλ. Rose, Gideon. Review of *Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy*, by Michael E. Brown, Thomas J. Christensen, Randall L. Schweller, William Curti Wohlforth, and Fareed Zakaria. *World Politics* 51, no. 1 (1998): 154 <http://www.jstor.org/stable/>.

⁴⁹ Ο Μάντελμπαουμ παραθέτει «οι όμοιες πολιτικές ασφαλείας επαναλαμβάνονται μέσω της ιστορίας και μέσα από το διεθνές σύστημα ανεξάρτητα από τις διαφορές τους κατέχουν όμοιες θέσεις στο διεθνές σύστημα». Βλ. Rose, Gideon. Review of *Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy*, by Michael E. Brown, Thomas J. Christensen, Randall L. Schweller, William Curti Wohlforth, and Fareed Zakaria. *World Politics* 51, no. 1 (1998): σ. 155. <http://www.jstor.org/stable/>.

οι οποίοι αποτελούν μια εναλλακτική και μη κοστοβόρα λύση για την προώθηση των συμφερόντων του στο εξωτερικό.⁵⁰

Συμπερασματικά, το Ιράν δεν μπαίνει στη διαδικασία να προωθήσει τα συμφέροντα του στην περιοχή ως έθνος και με βάση την ιρανική εθνική ταυτότητα, λόγω της υπερίσχυσης της αραβικής ταυτότητας. Τέλος, απευθύνεται στους κρατικούς δρώντες με την έννοια του κράτους. Επειδή, η κρατική ισχύς αποτελείται κατά κύριο λόγο από κληρικούς, προωθεί την εξωτερική του πολιτική και την επίτευξη των συμφερόντων του με άξονα τον θρησκευτικό παράγοντα.⁵¹

1.2 Το ιρανικό κράτος και η ισλαμική επανάσταση ως περιφερειακός δρώντας.

Από την έναρξη της Ισλαμικής Επανάστασης έως και την εδραίωση των κληρικών επισήμως το 1989⁵², οι Ιρανοί επέκτειναν την θρησκευτική επιρροή σε ομόδοξους πληθυσμούς. Οι πληθυσμοί αυτοί, ζουν και δραστηριοποιούνται στα γείτονα κράτη και στελεχώνουν πολιτικά κόμματα. Οι Ιρανοί θέλουν να επιβάλλουν μέσω της θρησκείας την επιρροή τους στα πολιτικά συστήματα των χωρών αυτών για να προωθήσουν τα συμφέροντα τους. Η επαναστατική ιδεολογία και το σιιτικό Ισλάμ είναι τα κύρια επιχειρήματα της Τεχεράνης για να ασκήσει πιέσεις στις κυβερνήσεις που δεν είναι φίλα προσκείμενες σε εκείνη. Αυτό το επιτυγχάνει μέσω της στήριξης της σε πολιτικά κόμματα και σε θρησκευτικές ομάδες, με κύριο στόχο την αστάθεια του εσωτερικού των κρατών αυτών και την διατάραξη των διπλωματικών τους σχέσεων με χώρες που τις έχουν επιβάλλει κυρώσεις. Ο πειθαναγκασμός αποτελεί κύριο χαρακτηριστικό της ιρανικής εξωτερικής πολιτικής και στόχος της είναι να επιτυγχάνει τους στόχους της μέσω της απειλής χρήσης βίας χωρίς να εμπλέκεται σε εμπόλεμες συρράξεις.⁵³ Η επιρροή στους κρατικούς δρώντες δεν μπορεί να αποφευχθεί λόγω της γεωγραφικής εγγύτητας δηλαδή της γειτνίασης και των κοινών

⁵⁰ Οι επιμελητές του κεφαλαίου περιγράφουν τη σημασία των μη κρατικών δρώντων και πως οι ισχυροί κρατικοί δρώντες τους χρησιμοποιούν. Οι μη κρατικοί δρώντες τελούν χρέη αντιπροσώπων των κρατικών δρώντων για να μην έρθουν σε ευθεία σύγκρουση. Βλ. *The Political Science of the Middle East. Theory and Research since the Arab Uprisings*. Edited by Marc Lynch, Jillian Schwedler and Sean Yom. New York, NY: Oxford University Press, 2022, σ.96.

⁵¹ Η αφ. Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Αιγαίου Βιβή Κεφαλά παραθέτει μία σειρά από λόγους που το Ιράν υποστήριζε τις αραβικές εξεγέρσεις στην Μέση Ανατολή. Βλ. Ινστιτούτο Διεθνών και Οικονομικών Σχέσεων. *Ιράν: Πολιτική, Οικονομία, Διεθνείς και Περιφερειακές Σχέσεις*. Επιμέλεια: Βιβή Κεφαλά και Χαράλαμπος Τσαρδανίδης. Σειρά: Διεθνής Πολιτική Οικονομία. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2014, σ.454.

⁵² Ινστιτούτο Διεθνών και Οικονομικών Σχέσεων. *Ιράν: Πολιτική, Οικονομία, Διεθνείς και Περιφερειακές Σχέσεις*, σ.57.

⁵³ Ο Ηλίας Κουσκουβέλης παραθέτει τις στρατηγικές που χρησιμοποιούν τα κράτη για να κυριαρχήσουν στο διεθνές σύστημα. Λόγου χάριν, το Ιράν χρησιμοποιεί τον πειθαναγκασμό για να εκφοβίζει τον «Μικρό Σατανά». Βλ. Κουσκουβέλης, Ηλίας, Ι. *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*. 5^η Έκδοση. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2007, σ.210.

θρησκευτικών πεποιθήσεων.⁵⁴ Οι πιστοί που ασπάζονται το Ισλάμ μπορεί να είναι κατά την πλειοψηφία τους σουνίτες μουσουλμάνοι και το σιιτικό δόγμα να το ασπάζεται ένα μικρό ποσοστό του, αλλά οι πληθυσμοί των χωρών που βρίσκονται πλησίον του Ιράν είναι κατά κύριο λόγο ομόδοξοι του. Οι κρατικοί δρώντες οι οποίοι ανήκουν στην θρησκευτική του επιρροή είναι το Ιράκ, ο Λίβανος, παλαιότερα η Συρία, το Μπαχρέιν και η Υεμένη. Τέλος, οι μη κρατικοί δρώντες που επηρεάζονται άμεσα από την Τεχεράνη είναι η παλαιστινιακή Χαμάς και η Ισλαμική Τζιχάντ, η λιβανική Χεζμπάλλα και οι σίιτες Χούθι.

Το Ιράκ

Το Ιράκ είναι ένας κρατικός δρώντας, ο οποίος μετά την σταδιακή αποχώρηση των αμερικανικών στρατευμάτων το 2014 σύσφιξε τις σχέσεις του με το Ιράν. Οι σχέσεις των δύο χωρών είναι αντιφατικές διότι ένα μέρος του πληθυσμού τους πολέμησε στον πόλεμο Ιράν-Ιράκ (1980-1988) και επικρατεί μέχρι σήμερα μία επιφυλακτικότητα. Παράλληλα, υπάρχει ένας δυνατός δεσμός μεταξύ τους λόγω του σιιτικού Ισλάμ, του αντιαμερικανισμού και της οικονομικής αλληλεξάρτησης. Η Τεχεράνη εκμεταλλεύεται την επιρροή της θρησκείας στο εσωτερικό του Ιράκ προσπαθώντας να επιτύχει τον πλήρη έλεγχο στην θρησκευτική ηγεσία. Επιθυμεί να εδραιώσει το δικό της τρόπο λατρείας του Σιισμού, μέσω του βιλαγιατ ι-φακίχ⁵⁵ και ενός δικού τους κέντρου λατρείας σε ιρακινό έδαφος. Μέσω του Σιισμού προσπαθεί να επιτύχει τον πλήρη έλεγχο των κυβερνήσεων της Βαγδάτης ασκώντας επιρροή στους σίιτες πολιτευτές με στόχο την άμεση και ενεργή εμπλοκή στην καθεστηκυία τάξη, παρεισφρώντας ταυτόχρονα στο θεσμικό του σύστημα. Επιπροσθέτως, αναπτύσσει και εγκαθιστά παραστρατιωτικές ομάδες με κύριο στόχο την εξάλειψη της τρομοκρατίας, παραδείγματος χάριν σουνιτικές παραστρατιωτικές ομάδες και παρακλάδια του Ισλαμικού Κράτους. Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι η Τεχεράνη δεν υποδαυλίζει και δεν υπονομεύει τη σταθερότητα και την ενότητα της χώρας λόγω των γεωγραφικών, δημογραφικών και θρησκευτικών συντελεστών που υφίστανται στο εσωτερικό της.⁵⁶

⁵⁴ Κουσκουβέλης, Ηλίας, Ι. *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, σ.155.

⁵⁵ Ο Στέφανος Βαλλιαντάς περιγράφει τον ορισμό του Velayet e-Faqih. «ήτοι την διακυβέρνηση από τον ισλαμικό νομομαθή..... τα προσόντα που πρέπει να διαθέτει ο velayet e-faqih είναι η καλή γνώση του ισλαμικού δικαίου και η δίκαιη εφαρμογή του ενώ πρέπει να προέρχεται από τις ανώτατες βαθμίδες του κλήρου». Βλ. Ινστιτούτο Διεθνών και Οικονομικών Σχέσεων. *Ιράν: Πολιτική, Οικονομία, Διεθνείς και Περιφερειακές Σχέσεις*. Επιμέλεια: Βιβή Κεφαλά και Χαράλαμπος Τσαρδανίδης. Σειρά: Διεθνής Πολιτική Οικονομία. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2014, σ.60.

⁵⁶ Ο μελετητής περιγράφει ενδελεχώς την επιρροή του Ιράν στο εσωτερικό του Ιράκ και αναφέρει την επίδραση που έχουν οι Ιρανοί στην ιρακινή κοινωνία. Βλ. Pollack, Kenneth M. "Iran in Iraq." Atlantic Council, 2017.

<http://www.jstor.org/stable/resrep16797>

Ο Λίβανος

Το κέντρο λήψεως αποφάσεων της Βηρυτού έχει σημαντική γεωγραφική απόσταση από την Τεχεράνη, το οποίο σημαίνει ότι δεν δύναται να αποκτήσει άμεση επιρροή στα πολιτικά πράγματα του Λιβάνου. Το πολιτισμικό και θρησκευτικό μωσαϊκό του Λιβάνου έχει συγκεκριμένη ομοιομορφία που σημαίνει ότι δεν δύναται να διεισδύσει με ευκολία στα εσωτερικά του πράγματα. Επομένως, αφού δεν μπορεί να τον εισάγει στην σφαίρα επιρροής της ως κρατικό δρώντα, επιδιώκει να παρεισφρήσει στην καθεστηκυία τάξη του Λιβάνου μέσω της στήριξης ενός μη κρατικού δρώντα που ασπάζεται το σιιτικό Ισλάμ και δραστηριοποιείται στην πρωτεύουσα της χώρας και στον λιβανικό νότο. Ο μη κρατικός δρώντας ονομάζεται Χεζμπάλλα και δημιουργήθηκε από θρησκευτικά και ιδεολογικά κίνητρα. Η Χεζμπάλλα είναι ένα πολιτικό κόμμα το οποίο έχει κοινωνικό και στρατιωτικό χαρακτήρα. Οι ιδεολογικές της θέσεις ευθυγραμμίζονται πλήρως με την Τεχεράνη και έχει υιοθετήσει πλήρως την επαναστατική της ιδεολογία. Το *κόμμα του Θεού* όπως αποδίδεται στην ελληνική αποτελεί το τέλειο μέσον εξωτερικής εξισορρόπησης της Τεχεράνης. Αμφότεροι, συνασπίζονται εναντίον του Ισραήλ και εξαπολύονται ευκολότερα επιθέσεις με στρατιωτικό οπλισμό λόγω της γεωγραφικής εγγύτητας. Επίσης, η στρατιωτική της ηγεσία διατηρούσε στην εξουσία τον αλεβίτη πρόεδρο της Συρίας Μπασάρ Αλ-Άσαντ⁵⁷ μέχρι την πτώση του από τις δυνάμεις του Ελεύθερου Συριακού Στρατού. Τέλος, παρατηρείται η στρατηγική του «*διαίρει και βασίλευε*» και συγκεκριμένα η *επιθετική προσέγγιση (bait and bleed)*.⁵⁸ Η Τεχεράνη επιθυμούσε να υπονομεύσει τη σταθερότητα του Λιβάνου μέσω των επιθετικών πρακτικών της Χεζμπάλλα, η οποία έχει στόχο την εξαφάνιση και εξάλειψη του εβραϊκού κράτους. Αυτές οι πρακτικές είχαν ως αποτέλεσμα, την κατάληψη εδαφών του νοτίου Λιβάνου από τις Ισραηλινές Ένοπλες Δυνάμεις (Τσαάλ)⁵⁹, την δολοφονία του ηγέτη της Χεζμπάλλα Χασάν Νασράλλα από την Ισραηλινή Πολεμική Αεροπορία.⁶⁰ Συμπερασματικά, το γόητρο της

⁵⁷ Ο Robert Kane αναφέρει στην ανάλυση του για την Χεζμπάλλα ότι ο μη κρατικός λιβανικός δρώντας δρα ως κράτος εν κράτει στο εσωτερικό του Λιβάνου. Βλ. Kane, J. Robert. "A Life Cycle Analysis of Hezbollah: Where the Group Came from and Where It Is Going." *American Intelligence Journal* 35, no. 2 (2018): σ. 67–73. <https://www.jstor.org/stable/26566567>

⁵⁸ Ο Καθηγητής Κουσκουβέλης στις στρατηγικές των κρατών και συγκεκριμένα για την έκφανση της επιθετικής προσέγγισης αναφέρει ότι οι κρατικοί δρώντες για να υποδαυλίσουν τις σχέσεις με το εχθρό χρησιμοποιούν μη κρατικούς δρώντες ως «θύματα» για να απορροφήσουν εκείνοι την ενδεχόμενη επίθεση. Κουσκουβέλης, Ηλίας, Ι. *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, σ.219.

⁵⁹ Σημείωση συγγραφέα. Τσαάλ είναι οι Ισραηλινές Ένοπλες Δυνάμεις. Η λέξη δεν είναι αυτοτελής αποτελεί αρκτικόλεξο τριών γραμμάτων (לצה"ל נגד חזבאל :ל"ה.צ)

⁶⁰ Για περισσότερες πληροφορίες: Lubell, Maayan and Gebeily, Maya. "Israel kills Hezbollah leader Nasrallah in airstrike". *Reuters*, 2024. <https://www.reuters.com/world/middle-east/israeli-airstrikes-rock-beirut-hezbollah-command-centre-hit-2024-09-28/>

επαναστατικής ιδεολογίας της και η σχετική της ισχύς μειώθηκαν και επηρέασαν σημαντικά την εξωτερική της πολιτική.

Η Συρία

Η Συρία αποτελεί έναν σημαντικό κρατικό δρώντα ζωτικής σημασίας για τα συμφέροντα της Τεχεράνης. Από το 1979, το καθεστώς υποστηρίχθηκε άμεσα από το καθεστώς του Χαφέζ αλ-Άσαντ, το οποίο παρείχε στρατιωτική και διπλωματική υποστήριξη στο Ιράν κατά τον οκταετή Ιρανοϊρακινό πόλεμο (1980-1988). Η κατάληψη της εξουσίας από την οικογένεια Άσαντ σήμανε αυτόματα και την εδραίωση της Τεχεράνης στη Συρία εξαιτίας της ομοδοξίας των δύο πλευρών. Η Τεχεράνη άδραξε την ευκαιρία επιθυμώντας να καταστήσει την δική της καθεστηκυία τάξη στην περιοχή,⁶¹ εντείνοντας τις βλέψεις της για την επιρροή της στις χώρες της Εγγύς Ανατολής με σκοπό να δημιουργήσει ένα σιτικό τόξο παρά τη γεωγραφική απόσταση.⁶² Οι στόχοι του Ιράν είναι α) να εδραιώσει το σιτικό Ισλάμ στην περιοχή μέσω της τακτικής των εποικισμών από Αφγανούς και Πακιστανούς σίτες, β) τον εκτοπισμό σουνιτών από περιοχές κλειδιά για την Τεχεράνη με σκοπό να ελέγχει ελεύθερα οδικές αρτηρίες και συνοριακές γραμμές,⁶³ γ) να επεκτείνει σε βάθος χρόνου το «περσικό οροπέδιο»,⁶⁴ δ) να καταστήσει το αντισιωνιστικό ρεύμα στις γείτονες χώρες με στόχο την εξάλειψη του Ισραήλ. Η Τεχεράνη στηρίζοντας το καθεστώς Άσαντ κατάφερε να επιτύχει εξισορρόπηση δυνάμεων στην Μέση Ανατολή έναντι της ανταγωνίστριας Σαουδικής Αραβίας και βοήθησε το καθεστώς της Δαμασκού να επιτύχει μία εσωτερική εξισορρόπηση, η οποία ήταν πάντοτε σε αναταραχές από την θέσπιση της γαλλοβρετανικής εντολής Σακς-Πικό του 1916. Κατά την ήβη των αραβικών εξεγέρσεων, το

⁶¹ Με τον όρο αυτό ο Halliday προσπαθεί να εξηγήσει ότι τα κράτη γίνονται κυριαρχικά και επιθετικά λόγω της ιστορίας τους. Βλ. Halliday, Fred. *Η Μέση Ανατολή στις Διεθνείς Σχέσεις. Ισχύς, Πολιτική και Ιδεολογία*. Μετάφραση: Ελένη Μαυρούλη. Αθήνα: Εκδόσεις Ξιφάρ, 2010., σ.74.

⁶² Η επιρροή της Τεχεράνης μέσω της θρησκείας είναι πολύ σημαντική, διότι χτίζει συμμαχίες. Το καθεστώς Άσαντ ανήκοντας θρησκευτικά στη σέκτα της Σία, αν και αραβικό κράτος είχε συνδράμει στρατιωτικά στον οκταετή πόλεμο μεταξύ Ιράν και Ιράκ (1980-1988). Βλ. Pletka, Danielle. "Tehran Stands Atop the Syria-Iran Alliance." Atlantic Council, 2017. <http://www.jstor.org/stable/resrep16812>

⁶³ Οι συγγραφείς εκθέτουν τις ανησυχίες για την ιρανική επιρροή στην Συρία και δίνουν έμφαση στον σιτικό επεκτατισμό. «Αναφέρεται ότι επιστρατεύει Αφγανούς σίτες (Fatemiyoun Liwa) και Πακιστανούς σίτες (Zeinabiyoun Brigades) και τους χρησιμοποιεί για εποικισμό εκτοπίζοντας σίτες αποσκοπώντας να αλλάξει τη θρησκευτική δημογραφία. Βλ. Perlov, Orit, and Udi Dekel. "The Model of Iranian Influence in Syria." Institute for National Security Studies, 2018. <http://www.jstor.org/stable/resrep19496>.

⁶⁴ Οι αναλυτές αναλύουν την ιρανική επεκτατικότητα και δηλώνουν ότι η Συρία για το Ιράν αποτελεί συνέχεια του ιρανικού οροπεδίου. Βλ. Ahmadian, Hassan, and Payam Mohseni. "Iran's Strategy: The Evolution of Deterrence." *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)* 95, no. 2 (2019): σ. 342 <https://www.jstor.org/stable/48570068>.

πολιτικό σκηνικό στην Μέση Ανατολή ξεκίνησε να μεταβάλλεται. Το Ιράν ως επαναστατικό κράτος υποστήριξε τις αραβικές εξεγέρσεις θέλοντας να προάγει την επαναστατική του ιδεολογία αποσκοπώντας να πάρει τα ηνία του υποκινητή, επιθυμώντας να καταστεί ως κρατικός δρώντας, ο οποίος έχει τη δυνατότητα να δρα σε διαφορετικά πεδία. Η αντίφαση που υπάρχει στην επαναστατική ιδεολογία του Ιράν και στις εξεγέρσεις που συντάραξαν τον ισλαμικό κόσμο, είναι αφενός ότι η Τεχεράνη στήριξε ιδεολογικά τις αραβικές εξεγέρσεις θέλοντας να καταστεί προστάτης των απανταχού μουσουλμάνων μη δίνοντας σημασία στο δόγμα που ασπάζονται, αφετέρου στις εξεγέρσεις στη Συρία, στήριξε το καθεστώς του Μπασάρ αλ-Άσαντ αναφέροντας ότι οι διαδηλωτές ήταν υποκινούμενοι από τα δυτικά κέντρα λήψεως αποφάσεων.⁶⁵ Συμπερασματικά, η αύξηση της σχετικής ισχύος από τους Ιρανούς διαμορφωτές λήψης αποφάσεων και η επιρροή της εξωτερικής πολιτικής επιρροής στην Δαμασκό αποδείχθηκε στα τέλη του 2024 ότι δεν ήταν διαχρονική ούτε σταθερή. Η πτώση του καθεστώτος Άσαντ από τις δυνάμεις του σουνιτικού Ελεύθερου Συριακού Στρατού σήμανε την παρακμή της εξωτερικής πολιτικής της Τεχεράνης με αποτέλεσμα α) να χάσει την επιρροή της στη Μεσόγειο, β) να προάγει την αναξιοπιστία σε σύμμαχους κρατικούς και μη κρατικούς δρώντες και συνάμα γ) το σιιτικό Ισλάμ να υποστεί ήττα από το αντίπαλο δόγμα.⁶⁶

Η Παλαιστινιακή Χαμάς

Η επαναστατική ιδεολογία που προωθεί η ιρανική εξωτερική πολιτική, η αντισραηλινή της ρητορική και η επιθυμία για την εδραίωση του πολιτικού Ισλάμ σε κρατικούς δρώντες που αποτελούνται κατά κύριο λόγο από μουσουλμανικούς πληθυσμούς, είναι τα κύρια επιχειρήματα που απευθύνεται στους απανταχού μουσουλμάνους για να διευρύνει την επιρροή της στην περιοχή του ενδιαφέροντος της.⁶⁷ Τα τρία παραπάνω επιχειρήματα ενστερνίστηκαν και υιοθετήθηκαν από μεγάλο μέρος του παλαιστινιακού πληθυσμού, πόσο μάλλον όταν ομόδοξα και όμαιμα αραβικά κράτη υπέγραψαν τις Συμφωνίες του Αβραάμ το 2020. Από την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ, οι Παλαιστίνιοι είναι βαθιά πολιτικά διχασμένοι λόγω αδυναμίας πολιτικής συμπόρευσης και

⁶⁵ Ινστιτούτο Διεθνών και Οικονομικών Σχέσεων. *Ιράν: Πολιτική, Οικονομία, Διεθνείς και Περιφερειακές Σχέσεις*, σ.467-73.

⁶⁶ Για περισσότερες πληροφορίες: Gebeily, Maya et al. "How Assad's army collapsed in Syria: demoralized conscripts, absent allies". *Reuters*, 2024. <https://www.reuters.com/world/middle-east/demoralised-abandoned-by-allies-why-assads-army-failed-fight-syria-2024-12-12/>

⁶⁷ Ινστιτούτο Διεθνών και Οικονομικών Σχέσεων. *Ιράν: Πολιτική, Οικονομία, Διεθνείς και Περιφερειακές Σχέσεις*, σ.454-55.

διαρκούς αμφισβήτησης προς τους εκπροσώπους των Παλαιστινίων στους διεθνείς οργανισμούς. Η Γάζα δεν συμπορεύεται με τη Ραμάλλα και τις προηγούμενες δεκαετίες πραγματοποιήθηκαν εμφύλιες συρράξεις,⁶⁸ με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί η πλήρης αποκοπή μεταξύ των κέντρων λήψεως αποφάσεων. Στην προκειμένη περίπτωση η Τεχεράνη ως σημαντικός κρατικός δρώντας στην Μέση Ανατολή και με σημαντική γεωγραφική απόσταση από τα παλαιστινιακά εδάφη επιθυμεί να παίζει το ρόλο του προστάτη των μουσουλμάνων αδελφών. Μολονότι, οι Παλαιστίνιοι ασπάζονται το σουνιτικό δόγμα, η ιρανική εξωτερική πολιτική στοχεύει να διεισδύσει με άξονα την επαναστατική της ιδεολογία στην παλαιστινιακή κοινωνία και όχι με βάση το σιιτικό δόγμα. Η κίνηση αυτή αποτελεί σημαντικό παράγοντα στον «μελλοντικό καθορισμό της καθεστηκυίας τάξης», καθώς προοικονομείται η εδραίωση μίας κυβέρνησης, η οποία θα υιοθετήσει ως ιδεολογία το πολιτικό Ισλάμ. Η Χαμάς δεν δύναται να υιοθετήσει την πολιτική και ιδεολογική πολιτική του Ιράν επειδή αποτελεί ένα κράτος, το οποίο ασπάζεται το σιιτικό Ισλάμ. Τα κοινά τους χαρακτηριστικά βασίζονται ότι το Ιράν και η Χαμάς είναι δρώντες, οι οποίοι είναι απομονωμένοι από τη διεθνή κοινότητα και η Χαμάς επιθυμεί την διπλωματική της υποστήριξη από την Τεχεράνη στους διεθνείς οργανισμούς.⁶⁹ Επίσης, η Τεχεράνη ακολουθεί την στρατηγική του *«διαίρει και βασίλευε»* με τις εκφάνσεις της αμυντικής και επιθετικής προσέγγισης. Δηλαδή χρησιμοποιεί την αμυντική προσέγγιση βρίσκοντας ως θύμα τη Χαμάς για να καταπολεμήσει το Ισραήλ και αυτομάτως αυξάνεται η σχετική ισχύς της Τεχεράνης. Αυτό συμβαίνει εξαιτίας της γεωγραφικής απόστασης και της έλλειψης ισχύος έχοντας ως κύριο σκοπό να επιφέρει ένα δυνατό πλήγμα στην Ιερουσαλήμ. Επίσης, το Ιράν απευθύνεται στην Χαμάς επειδή είναι ένα ισχυρό θύμα το οποίο τραβάει άμεσα την προσοχή του αντιπάλου και εάν χάσει τη διαμάχη θα υποστεί το θύμα τις συνέπειες. Δεύτερον, η έκφανση της εξωτερικής προσέγγισης προϋποθέτει την υπονόμηση των σχέσεων Ισραήλ-Χαμάς, και αποτέλεσε κίνηση υψηλής επικινδυνότητας εκ μέρους της Τεχεράνης. Σκοπός ήταν ενίσχυση του ιρανικού γοήτρου στο διεθνές σύστημα. Η εν λόγω προσέγγιση απέτυχε διότι κατά τον διετή Πόλεμο Ισραήλ-Χαμάς, ο μη κρατικός δρώντας έχασε τον πόλεμο και η ηγεσία της καρατομήθηκε. Η συγκεκριμένη έκβαση είχε ως αποτέλεσμα τον βομβαρδισμό των ιρανικών πυρηνικών εγκαταστάσεων από το Ισραήλ και τις Η.Π.Α, το

⁶⁸ Ινστιτούτο Διεθνών και Οικονομικών Σχέσεων. *Ιράν: Πολιτική, Οικονομία, Διεθνείς και Περιφερειακές Σχέσεις*, σ.439-42.

⁶⁹ Ινστιτούτο Διεθνών και Οικονομικών Σχέσεων. *Ιράν: Πολιτική, Οικονομία, Διεθνείς και Περιφερειακές Σχέσεις*, σ.454-55.

καλοκαίρι του 2025.⁷⁰ Συμπερασματικά, η Τεχεράνη προσπαθεί να καλύψει τη γεωγραφική απόσταση επενδύοντας σε περιφερειακούς μη κρατικούς δρώντες εξαιτίας της χαμηλής οικονομικής συνδρομής σε αυτούς και ότι αποτελεί μια εναλλακτική λύση για να μπορεί να έχει επιρροή σε διαφορετικά πεδία ανταγωνισμού. Η κυβέρνηση Άσαντ, η λιβανική Χεζμπάλλα και οι παλαιστινιακές τρομοκρατικές ομάδες δεν κατάφεραν να φέρουν εις πέρας τις επιδιώξεις της Τεχεράνης σε βάθος χρόνου και καρατομήθηκαν από κρατικούς και μη κρατικούς δρώντες.⁷¹

Οι Χούθι

Το φυλετικό και ιδεολογικό μωσαϊκό της Υεμένης αποτελείται από ένα σύνολο φυλών, τα οποία από την ίδρυση της έως σήμερα έχουν καταφέρει να την καταστήσουν ως ένα αποτυχημένο και εύθραυστο κράτος στο υποσύστημα της Αραβικής Χερσονήσου. Η αποτυχία της εδαφικής της ενότητας δεν οφείλεται μόνον στις εσωτερικές διενέξεις αλλά και στις διαμάχες μεταξύ των ανταγωνιστών του υποσυστήματος της. Για παράδειγμα από την έναρξη των αραβικών εξεγέρσεων και την πτώση της υεμενικής κυβέρνησης, το Ριάντ και τα μέλη του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου εποφθαλμιούν τον πλήρη έλεγχο της επικράτειας της Υεμένης ασκώντας επιρροή στους μη κρατικούς δρώντες που έχουν δημιουργηθεί από το 2015. Τέτοιου είδους διάδραση δεν θα μπορούσε να παραμείνει απαρατήρητη από την Τεχεράνη, η οποία έσπευσε αμέσως να παίξει τον ρόλο του προστάτη των απανταχού μουσουλμάνων. Ως «κράτος σταυροφόρος», ⁷²το οποίο είναι ικανό και επιθυμεί να διαδώσει τις αξίες και τους θεσμούς του, θέλησε να παίξει έναν πιο ενεργό ρόλο στο εσωτερικό της Υεμένης με σκοπό την μεταβολή της καθεστηκυίας τάξης στο υποσύστημα της Αραβικής Χερσονήσου. Λόγω της γεωγραφικής απόστασης, οι Ιρανοί δεν έχουν την δυνατότητα να στηρίζουν άμεσα και με ευκολία τον μη κρατικό δρώντα της επιλογής τους. Οπότε, με άξονα την επαναστατική ιδεολογία της και τις αξίες του Σιισμού, το Ιράν έχει καταφέρει να βρει έναν εταίρο, ο οποίος ασπάζεται το ίδιο θρησκευτικό δόγμα και την ίδια ιδεολογία. Ο μη κρατικός δρώντας ονομάζεται Χούθι και είναι μία παραστρατιωτική ομάδα σιιτικού θρησκευτικού προσανατολισμού, η οποία εξυπηρετεί τα ζωτικά συμφέροντα της Τεχεράνης στην Αραβική Χερσόνησο. Ο αντιαμερικανισμός και ο αντισιωνισμός είναι οι κύριες ιδεολογίες που ασπάζονται και τα δύο κράτη δρώντας έμπρακτα μέσω της τακτικής

⁷⁰ Για περισσότερες πληροφορίες: Mckintosh, Thomas and Yusif, Nadine. "What we know about US strikes on three Iranian nuclear sites. BBC, 2025. <https://www.bbc.com/news/articles/cvg9r4q99g4o>.

⁷¹ Κουσκουβέλης, Ηλίας, Ι. *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, σ.214-220.

⁷² Rose, Gideon. *Review of Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy*, σ.169.

των δολιοφθορών καταφέροντας χτυπήματα σε ανταγωνιστές και αντιπάλους της Τεχεράνης.⁷³ Το Ιράν εκμεταλλεύεται το επαναστατικό και αξιόμαχο πνεύμα των μελών της οργάνωσης, με αποτέλεσμα να ενισχύει τη σχετική της ισχύ με πολλαπλασιαστές ισχύος όπως είναι τα πυραυλικά συστήματα.⁷⁴ Τόσο η γεωγραφική θέση της χώρας όσο και οι συμμαχίες με άλλους σιιτικούς μη κρατικούς δρώντες έχει ως αποτέλεσμα να δημιουργείται ένα πεδίο ανταγωνισμού στην Μέση Ανατολή που ενισχύει το γόητρο και το φόβητρο της Τεχεράνης. Η ιρανική εξωτερική πολιτική χρησιμοποιεί τους ομόδοξους Χούθι ως Δούρειο Ίππο για να παρεισφρήσει στο εσωτερικό των γειτονικών κρατικών δρώντων. Η Τεχεράνη επιθυμεί να δημιουργήσει τριγμούς εντός του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου με σκοπό την εξωτερική εξισορρόπηση ⁷⁵στο υποσύστημα του Αραβό-Περσικού Κόλπου και της Αραβικής Χερσονήσου. Συμπερασματικά, μετά τον διετή Πόλεμο στη Γάζα μεταξύ Ισραήλ και Χαμάς και την εκλογή του Ντόναλντ Τράμπ στην ηγεσία των Η.Π.Α., το υποσύστημα της Μέσης Ανατολής και ιδιαίτερα το «σιιτικό σύμπαν» της Τεχεράνης υπέστη ανακατατάξεις. Τα αποτελέσματα αυτά προήλθαν από την καρατόμηση των ηγεσιών της Χεζμπάλλα, της Συρίας και την αποδυνάμωση του καθεστώτος Πεζεσκιάν από τις Η.Π.Α. και το Ισραήλ. Σαφώς, οι Χούθι επηρεάστηκαν από αυτές τις ανακατατάξεις και υπέστησαν στρατηγικά πλήγματα που κατάφερε η Δυτική Συμμαχία στην επικράτεια τους.⁷⁶ Επίσης, ο βομβαρδισμός των ιρανικών πυρηνικών εγκαταστάσεων και ο Πόλεμος της Γάζας επέφερε ύφεση στις δραστηριότητες της οργάνωσης, με αποτέλεσμα να γίνεται εμφανές ότι η επιρροή της ιρανικής εξωτερικής πολιτικής έχει ξεκινήσει να εξασθενεί.

⁷³ Οι συγγραφείς περιγράφουν την κοινή ιδεολογία που μοιράζονται με το Ιράν και τις δράσεις τους εντός της Υεμένης. Βλ. Brom, Shlomo, and Yoel Guzansky. "The Conflict in Yemen: A Case Study of Iran's Limited Power." Institute for National Security Studies, 2015. <http://www.jstor.org/stable/resrep08272>.

⁷⁴ Κουσκουβέλης, Ηλίας, Ι. *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, σ.393-412.

⁷⁵ Ο Κουσκουβέλης αναφέρει «Ως εξωτερική εξισορρόπηση ορίζεται η απορρέουσα από την ισορροπία ισχύος προσπάθεια συνεργασίας των κρατών, να συνασπίζονται δηλαδή απέναντι στην απειλή του πολέμου που προβάλλει ένα άλλο ισχυρότερο ή και ηγεμονικό κράτος». Βλ. Κουσκουβέλης, Ηλίας, Ι. *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, σ.214.

⁷⁶ Για περισσότερες πληροφορίες: Pauline, Kola. "Israel hits Yemen's Houthis after reports group used cluster bomb". BBC, 2025. <https://www.bbc.com/news/articles/c0kzy7r8pl1o>.

1.3 Ο ρόλος της ηγεσίας στη λήψη αποφάσεων και η χάραξη εξωτερικής πολιτικής την περίοδο 2013-2025.

Στις αρχές του εικοστού αιώνα, τα εκλογικά αποτελέσματα των ιρανικών εκλογών έφεραν στην εξουσία δύο ηγέτες, οι οποίοι ήταν εντελώς αντίθετοι στις πολιτικές τους. Ο Μοχάμεντ Χαταμί ήταν ένας μετριοπαθής κληρικός διαλλακτικός και εξωστρεφής στην εξωτερική πολιτική του. Αντιθέτως, ο Αχμαντινετζάντ ήταν ένας συντηρητικός και σκληροπυρηνικός κληρικός, ο οποίος μέσα από την πολιτική της αδιαλλαξίας και του απομονωτισμού προσπάθησε να καταστήσει το Ιράν ως ισορροπιστή δυνάμεων αφηφώντας τους διεθνείς θεσμούς. Ο τρόπος χάραξης της εξωτερικής πολιτικής του τελευταίου και η παρακοή στους διεθνείς θεσμούς, διαμόρφωσε ένα συμπαγές μοντέλο εξωτερικής πολιτικής, το οποίο μετέπειτα κατέστησε το Ιράν ως μία σημαντική και μεγάλη δύναμη στο υποσύστημα του. Η προώθηση του σιιτικού Ισλάμ στους απανταχού μουσουλμάνους αδελφούς, εξασφάλισαν ένα δίκτυο συμμάχων στην Μέση Ανατολή που έκανε ικανή την Τεχεράνη να εκβιάζει και να διαπραγματεύεται με ισχυρούς κρατικούς και μη δρώντες. Η ανάπτυξη του πυρηνικού προγράμματος εξύψωσε το εθνικό αίσθημα των Ιρανών και άφησε μια παρακαταθήκη συνέχισης για τους διαδόχους του καθεστώτος και συντέλεσε στην επιβίωση του.

⁷⁷ Από τις αρχές του 2010 έως και τις αρχές του 2020, τα ηνία της χώρας ανέλαβε ο Χασάν Ρουχανί, ο οποίος θέλησε να μεταβάλλει την προηγούμενη καθεστηκυία τάξη δίνοντας κυρίαρχα σημασία στους διεθνείς θεσμούς. Ο Ρουχανί προσπάθησε να επιφέρει αλλαγές στην διεθνή εικόνα του Ιράν, το οποίο έδινε την εντύπωση ότι είναι ένας κρατικός δρώντας σκοτεινός και επικίνδυνος. Επίσης, επιδίωξε να καταφέρει την άρση των αμερικανικών κυρώσεων μέσω υποχωρήσεων και συμβιβασμών με σκοπό να έρθει πιο κοντά στη Δύση και να εκσυγχρονίσει το κράτος. Στις εκλογές του 2021 φάνηκε ότι ο εκσυγχρονισμός, η προσέγγιση προς τη Δύση, η πανδημία της COVID-19 και η μετριοπάθεια του Χασάν Ρουχανί ήταν η αφορμή για την εκλογή ενός ριζοσπάστη και ακραίου ισλαμιστή προέδρου. Ο Εμπραχίμ Ραϊσί εκλέχτηκε το καλοκαίρι του 2021 και συνέχισε το έργο των προκατόχων του Ρουχανί. Οι ακραίες πολιτικές του στο εσωτερικό και η επιθυμία για εξομάλυνση των σχέσεων με τη Δύση και την Σαουδική Αραβία έδειξαν ότι υπάρχει μια

⁷⁷ Η Γαλλοϊρανική πολιτική επιστήμονας αναφέρεται στις θητείες των Ιρανών προέδρων και κάνει μια μικρή αναφορά στην πολιτική κατάσταση της χώρας. Αξίζει να σημειωθεί ότι ασκεί εμμέσως κριτική στο θεοκρατικό καθεστώς. Βλ. Kian-Thiébaud, Azadech. *Η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν*. Μετάφραση: Ελένη Τσερεζόλε. Σειρά: Cosmos. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική, 2006, σ.11-24.

αντιφατικότητα στις πολιτικές του κινήσεις. Ο θάνατος του, το 2024 ⁷⁸επέφερε αστάθεια στο πολιτικό σύστημα της χώρας και διχασμό έναντι των Ιρανών ψηφοφόρων. Μετά τον Ραϊσί ακολούθησαν ο Μοχάμεντ Μοχμπέρ, ο οποίος υπηρέτησε ως υπηρεσιακός πρόεδρος έως την εκλογή του μετριοπαθούς Μαχμούντ Πεζεσκιάν. Ο νέος εκλεγμένος Πρόεδρος της Τεχεράνης ήρθε αντιμέτωπος με προκλήσεις στο εσωτερικό και στο εξωτερικό της χώρας. Η οικονομική ύφεση στο εσωτερικό και οι ανακατατάξεις στο υποσύστημα της Μέσης Ανατολής, τον έχουν καταστήσει σε ένα καθεστώς πολιτικής αδράνειας διότι έως τώρα φαίνεται ότι δεν μπορεί να διαχειριστεί κρίσεις. Τέλος, παρατηρείται ότι οι διαμορφωτές πολιτικής και οι ελίτ κατά τη διάρκεια των θητειών αποδεικνύεται ότι παίρνουν αποφάσεις, οι οποίες δεν συμβαδίζουν και δεν υιοθετούνται πλήρως από τους διάδοχους διαμορφωτές αποφάσεων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να δημιουργούνται αντιφάσεις αναφορικά με την πορεία της ιρανικής εξωτερικής πολιτικής και να υπάρχει αστάθεια στις λήψεις αποφάσεων. Παρακάτω, θα αναλυθεί περαιτέρω η άσκηση της εξωτερικής πολιτικής της Τεχεράνης από τους κύριους διαμορφωτές της.

1.3.1 Η διακυβέρνηση Ρουχανί την περίοδο 2013-2021: Η προσπάθεια της ισορροπίας της ισχύος και οι προκλήσεις του διεθνούς συστήματος.

Στα μέσα του 2013 ο μετριοπαθής κληρικός Χασάν Ρουχανί κερδίζει τις εκλογές σε ένα δύσκολο πολιτικό σκηνικό, το οποίο για τρίτη φορά στον εικοστό πρώτο αιώνα θα επανεξέλεγε συντηρητικό πολιτικό. Οι μετριοπαθείς κερδίζουν τις εκλογές και αμέσως ανέλαβαν δράση. Στόχος της κυβέρνησης των μετριοπαθών ήταν να διορθώσει και να επιλύσει ζητήματα που είχαν προκύψει κατά το παρελθόν στο εσωτερικό της χώρας. Κύριος σκοπός τους ήταν η έμφαση στα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως για παράδειγμα η μείωση του ποσοστού της ανεργίας και η αποφυλάκιση πολιτικών κρατουμένων. Επίσης, επιδίωξαν να επιφέρουν μεταρρυθμίσεις στην οικονομία, όπως την άνοδο του Ριάλ του οποίου η αξία είχε πέσει στο ένα τρίτο, την μείωση του πληθωρισμού και την αύξηση του Α.Ε.Π. Οι συγκεκριμένες μεταρρυθμίσεις ήταν εξαιρετικά δύσκολο να επιτευχθούν λόγω της επιβολής των αμερικανικών κυρώσεων από την δεκαετία του 1980. Επιπρόσθετα, η κυβέρνηση των μετριοπαθών έτρεφε την πεποίθηση ότι η εξωστρέφεια και οι διαδράσεις με τον δυτικό κόσμο θα επέφεραν πλεονεκτήματα για την ισλαμική δημοκρατία. Οι

⁷⁸ Για περισσότερες πληροφορίες: “Helicopter crash that killed Iran's President Ebrahim Raisi caused by weather, report finds”. CBS News. Πρόσβαση στις 31 Ιανουαρίου του 2026. <https://www.cbsnews.com/news/helicopter-crash-killed-irans-president-ebrahim-raisi-caused-by-weather-report/>.

μετριοπαθείς αποσκοπούσαν στην βελτίωση της εικόνας της χώρας στο εξωτερικό και την ενίσχυση του ιρανικού Α.Ε.Π. μέσω των πλούσιων ορυκτών πόρων που διαθέτει. Η μεταρρύθμιση στην εξωτερική πολιτική της Τεχεράνης επιτεύχθηκε εξαιτίας της Συμφωνίας του (Κοινού Ολοκληρωμένου Σχεδίου Δράσεως), 5+1, με επικεφαλής και υποκινητή της συμφωνίας τον Αμερικανό πρόεδρο των Η.Π.Α. Μπαράκ Ομπάμα.⁷⁹ Το Ιράν κατά την πρώτη θητεία του Χασάν Ρουχανί προσπάθησε να γίνει δημοφιλές και να καταπολεμήσει την «*Ιρανοφοβία*» και στα γειτονικά υποσυστήματα.⁸⁰ Κρατικοί δρώντες που ανήκουν στο Συμβούλιο Συνεργασίας του Κόλπου όπως τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, το Κατάρ, το Κουβέιτ, το Μπαχρέιν, το Ομάν και σε λιγότερο βαθμό η Σαουδική Αραβία προσεγγίστηκαν από την Τεχεράνη με σκοπό να μειωθούν οι εντάσεις στη Μέση Ανατολή και να αυξηθεί το Α.Ε.Π. μέσω των εξαγωγών ποσοτήτων των φυσικών της πόρων και της προώθησης της επιχειρηματικότητας. Στους στόχους αυτούς υπάρχει μία αντίφαση, όσο η Τεχεράνη προσπαθούσε να εξομαλύνει τις σχέσεις της με τους γείτονες της τόσο η υποστήριξη στους σιιτικούς μη κρατικούς δρώντες εντεινόταν. Η κυβέρνηση του Χασάν Ρουχανί επέφερε σταθερότητα στην ιρανική εσωτερική πολιτική και έδωσε βάση στους εσωτερικούς παράγοντες μη δίνοντας έμφαση στις απόψεις του ανώτατου ηγέτη Αλί Χαμενεΐ και στον ριζοσπαστισμό των οπαδών των προκατόχων του.⁸¹ Η στρατηγική της εσωτερικής εξισορρόπησης⁸² εφαρμόστηκε για να μπορέσει να αναπτύξει τη σχετική ισχύ του κράτους, η οποία θα αποτελούσε βάση για την εξωτερική του πολιτική. Αφού η στρατηγική αυτή επέφερε καρπούς, ως διαμορφωτής λήψεως αποφάσεων επιδίωξε να εφαρμόσει την στρατηγική της εξωτερικής εξισορρόπησης στο υποσύστημα της Μέσης Ανατολής και της Αραβικής Χερσονήσου. Ο Ρουχανί μετέτρεψε το Ιράν ως ένα ισορροπιστή ισχύος στη Μέση Ανατολή πετυχαίνοντας

⁷⁹ Ο ερευνητής αναφέρεται στην αύξηση του Α.Ε.Π. κατά την επταετία Ρουχανί. Ο Ρουχανί έδωσε βάση στην κοινωνία και τα προβλήματα της. Για παράδειγμα μείωσε την ανεργία και διεύρυνε την διπλωματία του Ιράν για να αποφέρει κέρδη στο εσωτερικό. Βλ. Belal, Kulsoom. "Emerging Politics in Iran: Last Year of Rouhani's Term and the New Conservative Parliament." *Policy Perspectives* 17, no. 1 (2020): σ. 110-114. <https://doi.org/10.13169/polipers.17.1.0105>.

⁸⁰ Ο συγγραφέας αναφέρει μια σειρά από όρους όπως Ιρανοφοβία και «καταπιεσμένος ιμπεριαλισμός» χωρίς να τους επεξηγεί πλήρως. Η καταπολέμηση της Ιρανοφοβίας είναι από τους κύριους στόχους της στρατηγικής επικοινωνίας του καθεστώτος. Βλ. Pahlavi, Pierre and Eric Ouellet. "Iran: Asymmetric Strategy and Mass Diplomacy." *Journal of Strategic Security* 13, no. 2 (2020): σ. 97. <https://www.jstor.org/stable/26918087>.

⁸¹ Ο συγγραφέας εκθειάζει την εξωτερική πολιτική του Ιράν και αναφέρεται σε στρατηγικές κινήσεις που έχουν καταστήσει το Ιράν σημαντικό παίκτη στο διεθνές σύστημα. Βλ. Zweiri, Mahjoob. "Iran and the Gulf: The Era of Hassan Rouhani." *Insight Turkey* 24, no. 4 (2022): σ. 69-73. <https://www.jstor.org/stable/48706289>.

⁸² Ο Κουσκουβέλης ορίζει την εσωτερική εξισορρόπηση ή ενδυνάμωση ως «*Με τον όρο εσωτερική εξισορρόπηση περιγράφονται οι προσπάθειες μίας δύναμης να αναβαθμίσει τις αμυντικές ικανότητες της με την εντατικοποίηση της εκμετάλλευσης των εγχώριων παραγόντων ισχύος*». Βλ. Κουσκουβέλης, Ηλίας, Ι. *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, σ.213.

ταυτόχρονα διπλωματικές επιτυχίες τόσο σε περιφερειακό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Συμπερασματικά, οι διεθνείς εξελίξεις και η εκλογή του Ντόναλντ Τζ. Τράμπ επέφεραν αλλαγές στο πολιτικό σκηνικό της χώρας. Η μη αναγνώριση της Συμφωνίας Κ.Ο.Σ.Δ. και η επαναφορά των διεθνών κυρώσεων προς την Τεχεράνη ήταν ικανές να μειώσουν τη δημοτικότητα του Χασάν Ρουχανί. Τέλος, η πανδημία της COVID-19 και η πτώση του Ριάλ αποτέλεσαν το εφελκυστικό για την ήττα των προεδρικών εκλογών του 2021.⁸³

1.3.2 Η εκλογή Ραϊσί και η χάραξη της ιρανικής εξωτερικής πολιτικής έως το θανατηφόρο δυστύχημα του.

Στις αρχές του καλοκαιριού του 2021, ο σκληροπυρηνικός κληρικός και πρόεδρος του Ανώτατου Δικαστηρίου του Ιράν Εμπραχίμ Ραϊσί κερδίζει τις προεδρικές εκλογές και αναλαμβάνει τα ηνία της χώρας. Στις εκλογές του 2017 κατέβηκε για πρώτη φορά ως υποψήφιος και έχασε από τον μεταρρυθμιστή Χασάν Ρουχανί. Ο Ραϊσί κατά την διάρκεια της θητείας του πρώην αντιπάλου του, προσπάθησε να αποκτήσει περισσότερη δημοτικότητα μέσω των συστημικών Μ.Μ.Ε., τα οποία υποστήριζαν πλήρως τις θέσεις τους. Ο σκληροπυρηνικός κληρικός υποστηριζόμενος από τον Ανώτατο Ηγέτη Αλί Χαμενεΐ, αποτέλεσε μία αμφιλεγόμενη μορφή για την πολιτική ζωή του Ιράν. Όσον αφορά, την εξωτερική του πολιτική ο Ραϊσί παρατηρείται ότι προέβη σε μεταρρυθμίσεις, οι οποίες ήταν αντίθετες με αυτές του προκατόχου του. Για παράδειγμα, δεν προσπάθησε να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ του Ιράν και των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής που είχε δημιουργήσει η πρώτη θητεία του Ντόναλντ Τζ. Τράμπ και έκανε στροφή προς το αντίπαλο δέος. Η σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ Ιράν και Ρωσίας εξαιτίας της στρατιωτικής βοήθειας της Τεχεράνης στον Πόλεμο της Ουκρανίας, πυροδότησε ακόμα περισσότερο τις σχέσεις με το δυτικό κόσμο. Ωστόσο, η διπλωματική της συμπεριφορά απέναντι στις χώρες του Αραβό/Περσικού Κόλπου δεν σημείωσε εκκωφαντικές αλλαγές. Οι σχέσεις με τον μεγάλο ανταγωνιστή τη Σαουδική Αραβία εξομαλύνθηκαν και η θητεία του Ραϊσί κατάφερε να συσφίξει τις σχέσεις της Τεχεράνης με το Ριάντ υπογράφοντας συμφωνία αμοιβαίας συνεργασίας τον Μάρτιο του 2023 στο Πεκίνο. Η συμφωνία αυτή κατοχύρωσε το άνοιγμα των διπλωματικών τους αντιπροσωπειών στις πρωτεύουσες τους, οι οποίες είχαν κλείσει από το 2016 λόγω του δυστυχήματος στη Μέκκα. Στο τέλος της ίδιας χρονιάς ξεσπάει ο Πόλεμος στη Γάζα και οι δύο χώρες μαζί με άλλα μέλη του

⁸³ Belal, Kulsoom. “Emerging Politics in Iran: Last Year of Rouhani’s Term and the New Conservative Parliament.”, σ. 115.

Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου εκτέλεσαν κοινές στρατιωτικές ασκήσεις στον Αραβό/Περσικό Κόλπο.⁸⁴ Το Παλαιστινιακό Ζήτημα αποτελεί ακόμα και σήμερα το σήμα κατατεθέν της ήπιας ισχύος της Τεχεράνης όπως και η αντισιωνιστική της πολιτική. Ως οπαδός χομείνισμού και καθόλου γνώστης της διπλωματίας, ο Ραϊσί προσπάθησε να περάσει το αντισιωνιστικό αφήγημα σε κρατικούς και μη κρατικούς δρώντες της περιοχής.⁸⁵ Οι επιθέσεις προς το Ισραήλ ήταν πολυάριθμες και μέσω της στρατηγικής του «*διαίρει και βασίλευε*» και τη έκφανσης της εξωτερικής προσέγγισης επεδίωξε την εξολόθρευση του. Πριν ολοκληρωθεί ένας χρόνος από τον Πόλεμο στη Γάζα ο αμφιλεγόμενος Πρόεδρος του Ιράν σκοτώνεται σε αεροπορικό δυστύχημα στο δυτικό Ιράν. Συμπερασματικά, η συντηρητική του ιδεολογία, οι ακραίες απόψεις και η ανορθόδοξη διαχείριση των κρίσεων οδήγησαν την εξωτερική του πολιτική σε αδιέξοδο. Η μη κατανόηση των εσωτερικών παραγόντων και η ελιτιστική του συμπεριφορά έναντι στην κοινωνία κατάφεραν να μειώσουν τη σχετική ισχύ του κράτους και την επιρροή της χώρας σε κρατικούς και μη κρατικούς δρώντες.

1.3.3 Η υπηρεσιακή κυβέρνηση Μοχμπέρ

Ο Μοχαμάντ Μοχμπέρ διετέλεσε ως υπηρεσιακός πρόεδρος του Ιράν μετά τον θάνατο του Εμπραχίμ Ραϊσί. Ο μεταβατικός πρόεδρος αποτέλεσε τον επικεφαλής του ιδρύματος Σετάντ και έχει έντονη τραπεζική δραστηριότητα. Στην σύντομη θητεία του η εξωτερική του πολιτική βασίστηκε στην στήριξη των μη κρατικών δρώντων, οι οποίοι συμμετείχαν ενεργά στον Πόλεμο της Γάζας. Ως πρόεδρος του Ιράν σημειώνεται ότι δεν προέβη σε κάποια σημαντική διπλωματική κίνηση.⁸⁶

⁸⁴Για περισσότερες πληροφορίες: Cafiero, Giorgio. “A year ago, Beijing brokered on Iran- Saudi deal. How does détente look today?” Atlantic Council, 2024, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/iransource/iran-saudi-arabia-china-deal-one-year/>

⁸⁵ Το παλαιστινιακό είναι το σήμα κατατεθέν του καθεστώτος. Η έντονη υποστήριξη του αποτελεί εργαλείο ήπιας ισχύος για την εξωτερική του πολιτική. Zweiri, Mahjoob, and Yara Nassar. “How the Iranian Regime Survived: Examining Internal and External Strategies.” Insight Turkey 23, no. 3 (2021): σ. 99. <https://www.jstor.org/stable/48673700>.

⁸⁶ Για περισσότερες πληροφορίες: Reuters, “Who is Mohammad Mokhber, Iran's interim president?”. Πρόσβαση 31 Ιανουαρίου 2026. <https://www.reuters.com/world/middle-east/who-is-mohammad-mokhber-irans-interim-president-2024-05-20/>.

1.3.4 Η επικράτηση του Μασούντ Πεζεσκιάν στις εκλογές του 2024 και οι τρόποι λήψης αποφάσεων κατά τον πρώτο χρόνο της ηγεσίας του.

Κατά την διάρκεια της υπηρεσιακής κυβέρνησης του Μοχαμάντ Μοχμπέρ, διεξήχθησαν οι προεδρικές εκλογές για την ανάδειξη νέου προέδρου. Οι Ιρανοί εξέλεξαν τον κεντρώο συντηρητικό μεταρρυθμιστή Μασούντ Πεζεσκιάν έναν πολιτικό που είχε σκοπό να επικεντρωθεί και να επιλύσει σημαντικά ζητήματα που αντιμετώπιζε η ιρανική κοινωνία. Το πολιτικό-θρησκευτικό σύστημα του Ιράν με επικεφαλής τον Ανώτατο Ηγέτη δεν έχουν επιτρέψει στον Ιρανό Πρόεδρο να επιφέρει τις αλλαγές που είχε υποσχεθεί κατά την προεκλογική του περίοδο.⁸⁷ Ο Πεζεσκιάν καλείται να αντιμετωπίσει την πτώση του Ριάλ, την αύξηση της ανεργίας, την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τις κοινωνικές αναταραχές που έχουν ξεσπάσει από τις αρχές του 2026. Οι καταπιεστικοί διαμορφωτές λήψεως αποφάσεων έχουν καταστήσει την σχετική ισχύ της Τεχεράνης σε αδράνεια καθώς οι κρατικοί και μη κρατικοί δρώντες έχουν σχεδόν διαλυθεί. Η ιρανική εξωτερική πολιτική κατά τη θητεία Πεζεσκιάν δεν σημείωσε ιδιαίτερη πρόοδο, όπως επίσης οι διαμορφωτές αποφάσεων δεν προέβησαν σε ριζικές μεταρρυθμίσεις. Οι προοδευτικές κινήσεις που σημειώθηκαν ήταν να διατηρηθούν ομαλές οι σχέσεις της Τεχεράνης με το Ριάντ και τα υπόλοιπα μέλη του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου. Συμπληρωματικά, η χώρα εντάχθηκε σε περιφερειακούς και διεθνείς οργανισμούς όπως οι BRICS+, ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σανγκάης και η πρωτοβουλία «Μια ζώνη, Ένας δρόμος». Επιπλέον, η χώρα συμμετέχει δυναμικά στον Πόλεμο της Ουκρανίας παρέχοντας στρατιωτικό πολεμικό υλικό στη Μόσχα. Μέχρι σήμερα η κυβέρνηση Πεζεσκιάν έχει αποτύχει να καταφέρει εσωτερική και εξωτερική εξισορρόπηση τόσο στο υποσύστημα της όσο και στο διεθνές σύστημα. Ο Πόλεμος των δώδεκα ημερών το καλοκαίρι του 2025, ήταν η αφορμή για να κατακρημνιστεί το γόητρο της Τεχεράνης στο υποσύστημα της και να εμπνεύσει με αναξιοπιστία τους συμμάχους της. Οι σιιτικοί μη κρατικοί δρώντες που αποτελούσαν τον Άξονα της Αντίστασης, έχουν καρατομηθεί από τις Ισραηλινές Ένοπλες Δυνάμεις και η κυβέρνηση του Μπασάρ αλ-Ασάντ έχει αντικατασταθεί από σουνίτες πολιτευτές, οι οποίοι υποστηρίχθηκαν από το Ριάντ. Επιπρόσθετα, οι Αμερικανοί με επικεφαλής τον Ντόναλντ Τζ. Τράμπ δεν δείχνουν πρόθυμοι να έρθουν σε διάλογο με την Τεχεράνη, πόσο μάλλον την χρονική περίοδο που εντείνονται οι κοινωνικές αναταραχές σε πολλές

⁸⁷ Ο αναλυτής παρατηρεί ότι στο εσωτερικό της Τεχεράνης υπάρχουν αντιπαράθεσεις ανάμεσα στον πρόεδρο και τον Ανώτατο Ηγέτη. Ο Αλί Χαμενεΐ δεν επιτρέπει να προβεί μεταρρυθμίσεις στην εσωτερική και εξωτερική πολιτική. Βλ. Vatanka, Alex. “One year of Pezeshkian: The scapegoat-in-waiting”. Middle East Institute. 2025. <https://mei.edu/publication/one-year-pezeshekian-scapegoat-waiting/>

ιρανικές πόλεις. Συμπερασματικά, ο Πεζεσκιάν από την ανάληψη των καθηκόντων του έως σήμερα αντιμετωπίζει πληθώρα κρίσεων τόσο από εσωτερικούς όσο και από εξωτερικούς παράγοντες, οι οποίοι μέχρι σήμερα δεν του έχουν επιτρέψει να ασκήσει την πολιτική την οποία εκείνος επιθυμεί.⁸⁸

Κατακλείδα

Το κεφάλαιο αυτό καταδεικνύει ότι υπάρχουν αντιφάσεις στις στρατηγικές που ακολουθεί η Τεχεράνη. Αφενός, η πολιτική και ιδεολογική της ακτινοβολία τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό παραμένει αμετάβλητη. Για παράδειγμα οι αρχές του χομεϊνισμού, οι οποίες είναι η Κηδεμονία του Ισλαμιστή Νομομαθούς, η επαναστατική ιδεολογία, ο σιτισμός και ο αντισιωνισμός. Αφετέρου, παρατηρείται η αλλαγή στην κρατική στρατηγική η οποία δεν είναι σταθερή όπως η ιδεολογία. Οι πρόεδροι Ραϊσί και Πεζεσκιάν δεν κατάφεραν να ενισχύσουν με το πολιτικό τους πρόγραμμα την κρατική σχετική ισχύ, με αποτέλεσμα να κατακρημνίσουν τις όποιες προσπάθειες είχαν πραγματοποιηθεί την περίοδο 2013-2021 με σκοπό να καταστεί το Ιράν μία μεγάλη δύναμη στην περιοχή. Η επένδυση σε μη κρατικούς δρώντες, οι οποίοι εξολοθρεύθηκαν και σε κρατικούς δρώντες οι οποίοι έδειχναν αναξιοπιστία ως προς τη διαχρονικότητα τους, αποτέλεσαν τους κύριους λόγους για να θέσουν την ιρανική εξωτερική πολιτική ασταθή και αδρανή.

⁸⁸ Ο συγγραφέας αναφέρει ότι ο Πεζεσκιάν έχει να αντιμετωπίσει πληθώρα προκλήσεων τόσο στο εσωτερικό, όσο και στο εξωτερικό με την καταστροφή του «Άξονα της Αντίστασης». Βλ. Zweiri, Mahjoob. “Iran’s Foreign Policy Under Masoud Pezeshkian: Tendencies and Challenges”. Middle East Council of Global Affairs, 2025. <https://mecouncil.org/publication/irans-foreign-policy-under-masoud-pezeshkian-tendencies-and-challenges/>

Κεφάλαιο 2: Η θέση του Ιράν στο περιφερειακό και διεθνές σύστημα.

2.1 Οι τρόποι χάραξης της εξωτερικής πολιτικής της Τεχεράνης.

Ανάλυση Βασικών Εννοιών των Διεθνών Σχέσεων και Αναφορά στους Θεωρητικούς.

Η χάραξη της εξωτερικής πολιτικής της Τεχεράνης βασίζεται σε μία πληθώρα συστημικών κινήτρων, τα οποία σε συνεργασία με τους εσωτερικούς παράγοντες διαμορφώνουν την εξωτερική της πολιτική.⁸⁹ Η ισλαμική διακυβέρνηση αποτελείται από δύο παράγοντες από το Χομεϊνισμό και την άμεση δημοκρατία.⁹⁰ Η θεωρία διεθνών σχέσεων που θα επεξηγούσε με ορθότερο τρόπο την εξωτερική πολιτική ενός τόσο πολιτικά ιδιόμορφου κράτους είναι ο Νεοκλασικός Ρεαλισμός του Αμερικανό-Εβραίου θεωρητικού διεθνών σχέσεων Gideon Rose. Ο νεοκλασικός ρεαλισμός του Gideon Rose είναι μία θεωρία διεθνών σχέσεων που διαφοροποιείται άμεσα από τις θεωρίες του δομικού ρεαλισμού διότι υποστηρίζει ότι η εξωτερική πολιτική πηγάζει και δημιουργείται από την εσωτερική κατάσταση ενός κράτους και ότι δεν διαμορφώνεται από τις διαδράσεις και τις προκλήσεις του διεθνούς συστήματος. Δύναται να σημειωθεί ότι ο νεοκλασικός ρεαλισμός βρίσκεται πιο κοντά θεωρητικά με τις θεωρίες της Innenpolitik.⁹¹ ⁹²Ορίζει ότι οι πολιτικοί διαμορφωτές αποφάσεων είναι οι ενδιάμεσες μεταβλητές και ότι επηρεάζονται από το εσωτερικό και το εξωτερικό σύστημα. Οι Ιρανοί ηγέτες λόγω της πολύπλοκης κρατικής δομής και των αντιλήψεων τους διαμορφώνουν την εξωτερική πολιτική τους με βάση την ιεραρχία.⁹³ Επιπροσθέτως, αξίζει να σημειωθεί ότι ο νεοκλασικός ρεαλισμός συνυφάνεται με την μεταθετικιστική προσέγγιση του κονστρουκτιβισμού. Ο κονστρουκτιβισμός είναι μία προσέγγιση των διεθνών σχέσεων η οποία βασίζεται στην ανθρώπινη φύση και κυρίως στις *διυποκειμενικές απόψεις*. Οι σκέψεις, οι ιδέες και οι πράξεις των ανθρώπων είναι υπεύθυνες για την εξέλιξη της

⁸⁹ Στην σελίδα 154 της θεωρίας του Νεοκλασικού Ρεαλισμού του Gideon Rose, αναφέρονται οι αιτιακές σχέσεις του νεοκλασικού ρεαλισμού, του αμυντικού ρεαλισμού, του επιθετικού ρεαλισμού και της Innenpolitik. Βλ. Rose, Gideon. Review of Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy, by Michael E. Brown, Thomas J. Christensen, Randall L. Schweller, William Curti Wohlforth, and Fareed Zakaria. World Politics 51, no. 1 (1998): σ. 144-72. <http://www.jstor.org/stable/>.

⁹⁰ Η Αζαντέχ Κιάν Τιμπό αναφέρει τις βάσεις που στηρίζεται η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν, διευκρινίζοντας ότι όλος το θρησκευτικό και πολιτικό σύστημα στηρίζεται στο βιβλίο του Αγιατολάχ Χομεινί. το Χοκουμάτ-ε εσλάμι. Βλ. Kian-Thiébaud, Azadeh. *Η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν*. Μετάφραση: Ελένη Τσερεζόλε. Σειρά: Cosmos. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική, 2006, σ.38.

⁹¹ Innenpolitik: domestic policy. (innere Angelegenheiten). Βλ. Langenscheidt. *Langenscheidt Taschenwörterbuch. Englisch*. Projektleitung: Dr. Heike Pleisteiner. München: Langenscheidt, 2016, σ. 1191.

⁹² Rose, Gideon. Review of Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy, σ.147.

⁹³ Kian-Thiébaud, Azadeh. *Η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν*, σ. 52-57.

ιστορίας. Ο κονστρουκτιβισμός είναι μια θεωρία, η οποία απορρίπτει την συλλογιστική πορεία των θετικών επιστημών και δίνει έμφαση στον κοινωνικό κόσμο. Κατά τον κονστρουκτιβισμό το διεθνές σύστημα αποτελεί μία ανθρώπινη κατασκευή, η οποία επηρεάζει άμεσα το δρώντα υποκείμενα. Εάν, οι διωποκειμενικές απόψεις μεταβληθούν θα μεταβληθεί και το διεθνές σύστημα. Κατά τον Wendt, το δίλημμα ασφαλείας είναι μία κοινωνική κατασκευή, η οποία οφείλεται στις καχύποπτες σκέψεις των εκάστοτε ηγετών. Οι κονστρουκτιβιστές πιστεύουν ότι η αναρχία που επικρατεί στο διεθνές σύστημα νοηματοδοτείται άμεσα από την ανθρώπινη φύση, η οποία οδηγεί τα κράτη σε αυτήν.⁹⁴ Η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν αποτελεί παράδειγμα μιας τέτοιας θεωρίας. Η διακυβέρνηση και ο τρόπος λήψεως αποφάσεων του θεοκρατικού καθεστώτος βασίζεται κατά κύριο λόγο στο συγγραφικό πόνημα *Χοκουμάτ ε-Εσλαμί* του Αγιατολλάχ Χομεϊνί, το οποίο περιγράφει την δημιουργία ενός «σιτικού σύμπαντος» που καθοδηγείται αποκλειστικά από την Κηδεμονία του Νομοδιδασκάλου. Η δημιουργία αυτού του σιτικού σύμπαντος αποτελεί μία κοινωνική δομή, η οποία δημιουργεί με τη σειρά της ανακατατάξεις στην ιρανική κοινωνία και στο διεθνές σύστημα.⁹⁵

Σύμφωνα με τον θεωρητικό Fareed Zakaria η εξωτερική πολιτική διαμορφώνεται με βάση την κυβέρνηση και δίνει ιδιαίτερη σημασία στην γραφειοκρατία και στους κρατικούς πόρους. Ο Ινδοαμερικανός συγγραφέας διαχωρίζει το έθνος από το κράτος και δίνει έμφαση ότι η κρατική ισχύς υπερέχει της εθνικής. Άρα, η εξωτερική πολιτική του Ιράν είναι θρησκευτική και ιδεολογική και όχι εθνικιστική. Η γραφειοκρατία και οι εθνικοί πόροι⁹⁶ ευθυγραμμίζονται πλήρως με το ιρανικό εσωτερικό σύστημα διοίκησης καθώς για να ληφθεί μία απόφαση αναφορικά με την εξωτερική πολιτική πρέπει να περάσει από πέντε θεσμικά όργανα.⁹⁷

Ο Thomas J. Christensen αναφέρει το πως μια συμμαχία αποφέρει την εξισορρόπηση σε ένα πεδίο ανταγωνισμού, στρατηγική την οποία χρησιμοποιεί η Τεχεράνη μέσω κρατικών και μη κρατικών δρώντων για να αυξήσει την σχετική της ισχύ και την επιρροή της στο διεθνές σύστημα. Επίσης,

⁹⁴ Αναλύεται ενδελεχώς η μεταθετικιστική προσέγγιση του κονστρουκτιβισμού. Κύριοι θεμελιωτές της προκείμενης θεωρίας αποτελούν οι Katzenstein, Kratochwil, Onuf, Wendt. Βλ. Jackson Robert and Sorensen, Georg. Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων. Η Σύγχρονη Συζήτηση. Επιμέλεια: Παναγιώτης Τσάκωνας. Μετάφραση: Χαράλαμπος Κωνσταντινίδης. 2η Έκδοση. Τόμος: Πρώτος. Σειρά: Βιβλιοθήκη Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg, 2006, σ. 370-379.

⁹⁵ Η Καθηγήτρια Πολιτικών Επιστημών της Σορβόνης αναφέρει ότι ο Χομεϊνί έγραψε το εγχειρίδιο της Ορθής Ισλαμικής Διακυβέρνησης όντας εξόριστος στην Νατζάφ του Ιράκ. Βλ. Kian-Thiébaud, Azadech. Η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν. Μετάφραση: Ελένη Τσερεζόλε. Σειρά: Cosmos. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική, 2006, σ.38-39

⁹⁶ Rose, Gideon. Review of Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy, σ.162.

⁹⁷ Kian-Thiébaud, Azadech. *Η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν*, σ. 52-56.

ο Αμερικανός θεωρητικός αναφέρει ότι ένα κράτος για να επιτύχει την ισορροπία της ισχύος πρέπει να επιστρατεύσει τους εθνικούς του πόρους. Το Ιράν είναι ένα κράτος πλούσιο σε ορυκτό πλούτο και η ελίτ του διαμορφώνει πολιτικές μέσα από αυτό. Περιγράφεται, το παράδειγμα του Μάο και του Τρούμαν, οι οποίοι δημιουργούσαν τεχνητές κρίσεις για να δοκιμάσουν τους λαούς τους και έπειτα δημιουργούσαν συγκρούσεις με άλλα κράτη για να κερδίσουν την εμπιστοσύνη τους και να αυξήσουν τη δημοτικότητα τους. Η Τεχεράνη λόγω των αμερικανικών κυρώσεων και της ύφεσης του Ριάλ προσπαθεί να αποπροσανατολίσει τον λαό της, εμπλέκοντας το κράτος σε περιφερειακές συγκρούσεις. Τέλος, περιγράφει τη σχέση μεταξύ Η.Π.Α. και Λ.Δ.Κ. στις αρχές της δεκαετίας του 1970 με σκοπό την εξισορρόπηση ισχύος της Ε.Σ.Σ.Δ. Η Ισλαμική Δημοκρατία επιχειρεί να συνάψει συμμαχίες με κρατικούς και μη κρατικούς δρώντες για να επιτύχει εξωτερική εξισορρόπηση έναντι του Ριάντ και της Ιερουσαλήμ.⁹⁸

Ο William Curti Wohlforth αναλύει στο έργο του «*The Elusive Balance*», τον τρόπο με τον οποίο καθόριζε η σοβιετική σχετική ισχύς την κρατική συμπεριφορά σε εξωτερικούς δρώντες. Ο Αμερικανός θεωρητικός περιγράφει τον τρόπο λήψεως αποφάσεων του Γκορμπατσώφ και ότι μεταρρυθμίσεις που εφάρμοσε μείωσαν τη σχετική ισχύ της Ε.Σ.Σ.Δ., με αποτέλεσμα να φτάσει σε αδιέξοδο. Το θεοκρατικό καθεστώς από το 2013 έως το 2025 εξέλεξε πολιτικούς, όπου εκλάμβαναν ο καθένας διαφορετικά το διεθνές σύστημα. Ο Χασάν Ρουχανί ήταν μεταρρυθμιστής και προοδευτικός πολιτικός και επιθυμούσε να βελτιώσει την εικόνα του κράτους στο διεθνές σύστημα. Ο Εμπραχίμ Ραϊσί ήταν ένας ηγέτης υπερσυντηρητικός και κοντόφθαλμος και δεν μπόρεσε να κατανοήσει το διεθνές σύστημα. Ο Μοχαμάντ Μοχμπέρ παρέμεινε αδρανής. Ο νεοεκλεγείς Μασούντ Πεζεσκιάν αποτελεί έναν ηγέτη κράτους, ο οποίος δεν έχει τη δυνατότητα να εφαρμόσει τις προοδευτικές πολιτικές του λόγω της ιεραρχίας και της χειραγώγησης από τα ανώτερα συμβούλια, με αποτέλεσμα να βρίσκεται σε αδιέξοδο λόγω των κοινωνικών αναταραχών.

99

Ο Randall L. Schweller στο έργο του «*Deadly Imbalances*» στηρίζει τη μελέτη του στις επιπτώσεις του αναθεωρητισμού στην εξωτερική πολιτική αναφέροντας ως παράδειγμα τις Μεγάλες Δυνάμεις κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Επίσης, δίνει ως παράδειγμα τον Στάλιν ότι δεν είχε τη δυνατότητα να αντιληφθεί τους κινδύνους που πρόβαλε το διεθνές σύστημα και τον Χίτλερ ο οποίος λόγω του αναθεωρητισμού έφτασε σε τέλμα, επιθυμώντας να αυξήσει τη

⁹⁸ Rose, Gideon. Review of Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy, σ. 163.

⁹⁹ Rose, Gideon. Review of Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy, σ. 157 και 159.

σχετική ισχύ του. Εντελώς αδόκιμα θα μπορούσε να σημειωθεί ότι η Τεχεράνη προβάλλει έναν θρησκευτικό αναθεωρητισμό¹⁰⁰ σε γειτονικούς κρατικούς και μη κρατικούς δρώντες για να αυξήσει τη σχετική της ισχύ και να επιτύχει την ισορροπία της ισχύος. Στην προκειμένη περίπτωση, το Ιράν θα περιγραφόταν αλληγορικά ως «λύκος», διότι διαμορφώνει την εξωτερική του πολιτική με βάση την ισχύ.¹⁰¹

Αναφορά στους τρόπους Λήψης Αποφάσεων

Η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν στηρίζεται σε θεωρίες μη συμβατικής λογικής και σε υποκειμενικές ή ψυχολογικές θεωρίες. Στις θεωρίες μη συμβατικής λογικής κατατάσσονται, οι θεωρίες περί γραφειοκρατίας, ο περιορισμένος ορθολογισμός και το οργανισμικό μοντέλο. Η πρώτη και η τρίτη θεωρία ταυτίζονται άμεσα με τον τρόπο λειτουργίας του θεοκρατικού καθεστώτος.¹⁰² Όπως, αναλύθηκε παραπάνω για να ληφθεί και να τεθεί σε εφαρμογή μία απόφαση πρέπει να περάσει από πέντε στάδια, τα οποία είναι ο α) Ο Οδηγός, β) Η Βουλή (Ματζλίς), γ) το Συμβούλιο Επίβλεψης, δ) Το Συμβούλιο Κρίσης και ε) Το Ανώτατο Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας.¹⁰³ Η ιεραρχία και η ακολουθία τυποποιημένων διαδικασιών κωλύουν την εξέλιξη της ιρανικής εξωτερικής πολιτικής με αποτέλεσμα να μένει από το 1979 στάσιμη. Επίσης, ο περιορισμένος ορθολογισμός αποτελεί θεωρία η οποία χαρακτηρίζει απολύτως το καθεστώς ενώπιον κρίσεων.¹⁰⁴ Η Τεχεράνη λόγω της αναχρονιστικής ιδεολογίας της, η οποία συνδέεται άρρηκτα με την εξωτερική της πολιτική αδυνατεί να κατανοήσει τον τρόπο λειτουργίας του διεθνούς συστήματος. Η αδιαλλαξία και η άρνηση της πραγματικότητας οδηγεί το καθεστώς να προβαίνει σε νευρικές κινήσεις όταν αντιμετωπίζει κρίσεις. Για παράδειγμα, πραγματοποιεί πυραυλικές επιθέσεις σε βάρος του Ισραήλ δίχως να υπολογίζει την αντίδραση του εβραϊκού κράτους και των Η.Π.Α. Ακολούθως, οι δύο τελευταίοι καρατόμησαν του μη κρατικούς δρώντες

¹⁰⁰ Οι Αυτοκρατορικές Ιρανικές Ένοπλες Δυνάμεις από το 1971 έως σήμερα έχουν καταλάβει τα συμπλέγματα των νήσων Τουνμπ και Αμπού Μούσα, τα οποία δικαιωματικά ανήκαν στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα. Στο ερώτημα εάν το Ιράν είναι μία αναθεωρητική δύναμη η απάντηση είναι θετική. Βλ. Guzansky, Yoel. Sparta in the Gulf: The Growing Regional Clout of the United Arab Emirates. Institute for National Security Studies, 2017. <http://www.jstor.org/stable/resrep08729>.

¹⁰¹ Rose, Gideon. Review of Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy, σ. 164-165.

¹⁰² Ο Ηλίας Κουσκουβέλης αναφέρει ότι «Το οργανισμικό μοντέλο επιδιώκει την ερμηνεία αποφάσεων στις οποίες εμπλέκονται συνήθως γραφειοκρατικές μονάδες ή οργανισμοί όχι στην βάση των εσωτερικών ανταγωνισμών τους αλλά (όπως στο μοντέλο περί γραφειοκρατίας) αλλά στη βάση του τρόπου λειτουργίας αυτών των οργανισμών». Βλ. Κουσκουβέλης, Ηλίας, Ι. Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις. 5^η Έκδοση. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2007, σ.301.

¹⁰³ Kian-Thiébaud, Azadec. Η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν, σ. 52-56.

¹⁰⁴ Κουσκουβέλης, Ηλίας, Ι. Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, σ.297-300.

της Τεχεράνης και πραγματοποίησαν αεροπορικές επιθέσεις κατά των πυρηνικών της εγκαταστάσεων το καλοκαίρι του 2025. Η δεύτερη κατηγορία θεωρίας λήψης αποφάσεων που ευθυγραμμίζονται με την εξωτερική πολιτική της Τεχεράνης αποτελείται από τις υποκειμενικές ή ψυχολογικές θεωρίες. Οι θεωρίες αυτές έχουν τρεις υποκατηγορίες που εφαρμόζονται πλήρως με το καθεστώς και είναι οι ψυχολογικές θεωρίες, η παρανόηση και η ομαδοσκέψη (δεν υπάρχουν τεκμηριωμένα παραδείγματα.) Το καθεστώς στελεχώνεται από πρόσωπα, τα οποία εκφράζουν ακραίο ρητορικό λόγο και βάλουν κατά κρατών με βάση το ρατσισμό. Η Τεχεράνη αναφέρει το Ισραήλ ως «*Μικρό Σατανά*»¹⁰⁵ και αποκαλεί άπιστους τους μουσουλμάνους, οι οποίοι δεν ασπάζονται τον σιτισμό. Η παρανόηση σχετίζεται με την προηγούμενη θεωρία και αξίζει να σημειωθεί ότι το καθεστώς της Τεχεράνης εθελotuφλεί στις διεθνείς εξελίξεις και προσαρμόζει τις πληροφορίες και τα δεδομένα με βάση την ιδεολογία του καθεστώτος, με αποτέλεσμα να απορρίπτει συνειδητά τις νέες πληροφορίες. Αποτέλεσμα αυτής της θεωρίας είναι η αποδυνάμωση του Άξονα της Αντίστασης.

Τα είδη της ισχύος

Σύμφωνα με τον Ηλία Κουσκουβέλη, οι συντελεστές της ισχύος χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία αποτελείται από τους υλικούς συντελεστές ισχύος, η δεύτερη κατηγορία από τους λειτουργικούς συντελεστές ισχύος και η τρίτη από τους υποκειμενικούς συντελεστές ισχύος. Αναφορικά με τους υλικούς συντελεστές ισχύος, το Ιράν είναι ένα κράτος με τεράστια γεωγραφική έκταση και πολυποίκιλο γεωγραφικό ανάγλυφο. Γειτνιάζει με επτά κράτη και βρέχεται από τρεις θάλασσες. Κατέχει σημαντικά κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου στον Αραβό/Περσικό Κόλπο και στην Κασπία Θάλασσα. Ο πληθυσμός του ξεπερνά τους ενενήντα εκατομμύρια ανθρώπους, που σημαίνει ότι οι κλιματικές συνθήκες είναι κατάλληλες για να αναπτυχθεί πολιτισμός. Εξαιτίας, του μεγάλου του πληθυσμού το Ιράν διαθέτει ισχυρές ένοπλες δυνάμεις, ικανές να καταστείλουν οποιονδήποτε παραβιάσει την εθνική τους κυριαρχία. Η Τεχεράνη βασίζεται κυρίως από την σκληρή ισχύ της, δηλαδή από το στρατιωτικό έμφυχο και άφυχο δυναμικό και το πυρηνικό της πρόγραμμα. Επίσης, σημαντική για την Τεχεράνη είναι και η χρήση

¹⁰⁵ Ο Διδάκτωρ Διεθνών Σχέσεων Μηνάς Λυριστής αναλύει την ρητορική της Τεχεράνης και την διαφοροποίηση τις ύβρεις μεταξύ «Μεγάλου Σατανά» δηλαδή οι Η.Π.Α. και «Μικρού Σατανά» δηλαδή το Ισραήλ. Λυριστής Μηνάς , «Σαουδική Αραβία: Εσωτερική Πολιτική, Περιφερειακές και Διεθνείς Σχέσεις από το 1945 μέχρι σήμερα: Οι Καθοριστικοί Παράγοντες, οι Προκλήσεις και οι Προοπτικές του Σαουδαραβικού Βασιλείου». Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, 2025, σ.178. [10.12681/eadd/60151](https://doi.org/10.12681/eadd/60151).

της ήπιας ισχύος, την οποία την εφαρμόζει μέσω του σιιτικού Ισλάμ για να επηρεάσει μη κρατικούς δρώντες με σκοπό να επιτύχει την εξωτερική εξισορρόπηση. Τέλος, το είδος της ισχύος που προσπαθεί να αναπτύξει είναι η έξυπνη ισχύς. Την έξυπνη ισχύ την χρησιμοποιεί για να κατασκευάσει σύγχρονα όπλα και να επιδείξει την ισχύ της στους εχθρούς της μέσω των κυβερνοεπιθέσεων.¹⁰⁶

Οι λειτουργικοί συντελεστές αποτελούν τη δεύτερη κατηγορία των συντελεστών της ισχύος κατά τον Έλληνα θεωρητικό. Το πολιτικό σύστημα του θεοκρατικού καθεστώτος βασίζεται στην ιεραρχία, με αποτέλεσμα να υπάρχει δυσκολία στη λήψη αποφάσεων. Η διοίκηση του κράτους αποτελείται από πέντε θεσμικά όργανα τα οποία καθορίζουν την πορεία τους κράτους στο εσωτερικό και το εξωτερικό. Αρχηγός του κράτους είναι ο Οδηγός ή Ανώτατος Ηγέτης, ο οποίος εκλέγεται από τη Συνέλευση των Ειδικών, και λαμβάνει εκείνος τις αποφάσεις. Τα υπόλοιπα τέσσερα όργανα υπακούουν τον Οδηγό. Ο Πρόεδρος εκλέγεται από το εκλογικό σώμα και μπορεί να καθαιρεθεί ανά πάσα στιγμή από το Συμβούλιο της Επίβλεψης, το οποίο ελέγχει τις αποφάσεις που λαμβάνει και πρέπει να είναι συμβατές με τον Ισλαμικό Νόμο. Το Συμβούλιο Κρίσης διαιτητεύει μεταξύ της Βουλής και του Συμβουλίου Επίβλεψης. Τέλος, το Ανώτατο Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας διασφαλίζει την αρχή *raison d'état*, του οποίου πρόεδρος είναι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας. Επιπλέον, η στρατιωτική κινητοποίηση διατάσσεται από τον Οδηγό ο οποίος μπορεί να κηρύξει πόλεμο και ειρήνη όποτε εκείνος επιθυμεί. Τέλος, ο τελευταίος λειτουργικός παράγων είναι η θέση του κράτους στο διεθνές σύστημα. Η Τεχεράνη επιδιώκει τη συμμετοχή της σε διεθνείς οργανισμούς και την ενίσχυση της θέσης της στο διεθνές σύστημα αψηφώντας τις αμερικανικές κυρώσεις από την θητεία του Ρόναλντ Ρέικαν έως σήμερα. Λόγω της γεωστρατηγικής θέσης, των πλουτοπαραγωγικών πηγών ενέργειας και του πολυάριθμου πληθυσμού, το Ιράν είναι ένας κρατικός δρώντας ο οποίος εκπέμπει μεγάλη ακτινοβολία στο διεθνές και περιφερειακό σύστημα.¹⁰⁷

Οι υποκειμενικοί συντελεστές ισχύος αποτελούνται από την ηγεσία και το κύρος του κράτους στο διεθνές σύστημα. Η ηγεσία όπως αναλύθηκε παραπάνω, είναι διαμορφωμένη με αυστηρούς νόμους και κανόνες, με αποτέλεσμα ο τρόπος λήψης αποφάσεων να λαμβάνονται από ένα άτομο. Ο Οδηγός όπως προαναφέρθηκε λαμβάνει αποφάσεις με βάση το σιιτικό Ισλάμ και παραβλέπει τις διαδράσεις και τις εξελίξεις στο διεθνές σύστημα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να

¹⁰⁶ Κουσκουβέλης, Ηλίας, Ι. *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, σ. 147-168.

¹⁰⁷ Κουσκουβέλης, Ηλίας, Ι. *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, σ. 169-177.

αποδυναμώνεται, η θέση του κράτους στο διεθνές σύστημα. Τέλος, το κύρος του κράτους αποτελεί την δεύτερη υποκατηγορία των υποκειμενικών συντελεστών. Το κύρος του κράτους έχει αποδυναμωθεί από την ανάληψη της εξουσίας από τον Αγιατολλάχ Ρουχολλάχ Χομεϊνί. Η παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η έντονη στρατιωτικοποίηση, η αστυνομοκρατία και η πυρηνική απειλή, αποτελούν παράγοντες που μειώνουν το κύρος του Ιράν στο διεθνές σύστημα.

108

2.2 Η πολιτική ανάλυσης της Τεχεράνης στο υποσύστημα της Μέσης Ανατολής.

Η πολιτική της ανάλυσης της Τεχεράνης βασίζεται κατά κύριο λόγο στην στρατηγική της εξισορρόπηση και λιγότερο σε στρατηγικές όπως ο πόλεμος και ο πειθαναγκασμός. Το Ιράν εξαιτίας των περιορισμών που του έχουν επιβληθεί από το διεθνές σύστημα επιφέρει την ισορροπία δυνάμεων για να επιβιώσει το καθεστώς του. Ο Bull αναφέρει ότι η ισορροπία της ισχύος ενός κράτους ανάλογα με το περιβάλλον στο οποίο κινείται μπορεί να χαρακτηριστεί ως απλή ή σύνθετη.¹⁰⁹ Για την Τεχεράνη χρησιμοποιεί την απλή ισορροπία ισχύος στο περιφερειακό της περιβάλλον για να εξισορροπήσει την ισχύ της έναντι της Σαουδικής Αραβίας. Από την άλλη, χρησιμοποιεί την σύνθετη ισορροπία ισχύος για να μπορέσει να επιβιώσει στο διεθνές σύστημα, μέσω της σύναψης συμμαχιών, όπως για παράδειγμα με τη Ρωσική Ομοσπονδία και την Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας. Η τακτική της εξισορρόπησης χρησιμοποιείται από το Ιράν για να επιφέρει την ισορροπία στο υποσύστημα της με σκοπό να μετριάσει την ισχύ των αντιπάλων της. Χρησιμοποιείται ως άμυνα από το καθεστώς με στόχο την επιβίωση του στην εξουσία.¹¹⁰ Η Τεχεράνη προσπαθεί να επιτύχει την εσωτερική εξισορρόπηση ενδυναμώνοντας το εσωτερικό της μέσω της αύξησης των αμυντικών της δαπανών, οι οποίες τα χρηματοδοτούνται μέσα από την εκμετάλλευσης των ορυκτών της πόρων. Επειδή, το Ιράν είναι αποκλεισμένο από την διεθνή κοινότητα εξαιτίας των αμερικανικών οικονομικών κυρώσεων, χρησιμοποιεί και εφαρμόζει την αρχή της αυτοβοήθειας για να διατηρηθεί το καθεστώς στην εξουσία και να εξασφαλιστεί η εδαφική του ακεραιότητα.¹¹¹ Η ενδυνάμωση δημιουργείται από τους διαμορφωτές λήψης αποφάσεων και τις ελίτ, οι οποίοι διαχειρίζονται τους εθνικούς πόρους, με σκοπό την αύξηση της

¹⁰⁸ Κουσκουβέλης, Ηλίας, *Ι. Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, σ. 177-186.

¹⁰⁹ Κουσκουβέλης, Ηλίας, *Ι. Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, σ. 200-201.

¹¹⁰ Κουσκουβέλης, Ηλίας, *Ι. Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, σ. 212-213.

¹¹¹ Κουσκουβέλης, Ηλίας, *Ι. Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, σ. 213.

σχετικής ισχύος.¹¹² Επιπρόσθετα, η Τεχεράνη εφαρμόζει την τακτική της εξωτερικής εξισορρόπησης προσπαθώντας να καταφέρει την ισορροπία δυνάμεων στο εξωτερικό της. Αυτό το επιτυγχάνει από τις συνάψεις συμμαχιών με κρατικούς και μη κρατικούς δρώντες για να αντισταθμίσει την ισορροπία ισχύος έναντι των αντιπάλων της. Η δημιουργία του Άξονα της Αντίστασης, η στήριξη στο καθεστώς του Μπασάρ αλ-Άσαντ στη Συρία, οι προσεγγίσεις προς την Ρωσική Ομοσπονδία και την Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας είναι θεωρήσεις εξωτερικής εξισορρόπησης της Τεχεράνης για να επιβιώσει στο διεθνές σύστημα.¹¹³ Το θεοκρατικό καθεστώς χρησιμοποιεί και ένα τρίτο είδος στρατηγικής, το «*διαίρει και βασίλευε*». Η εφαρμογή της έκφανσης της επιθετικής προσέγγισης, παρατηρείται στις συρράξεις της Χεζμπάλλα και της Χαμάς με το κράτος του Ισραήλ, οι οποίες προσπαθούσαν να το εξασθενίσουν με στρατιωτικά μέσα. Η Τεχεράνη χρησιμοποίησε τους μη κρατικούς δρώντες ως αντιπερισπασμό για υπονομεύσει την γειτνίαση Ισραήλ-Λιβάνου και Ισραήλ-Παλαιστινιακής Αρχής με απώτερο σκοπό την επιβολή της δικής της καθεστηκυία τάξης στην περιοχή. Η δεύτερη έκφανση του «*διαίρει και βασίλευε*» από την Τεχεράνη είναι η αμυντική προσέγγιση. Η Ισλαμική Δημοκρατία έχει αποκαταστήσει τις διπλωματικές της σχέσεις με την Σαουδική Αραβία, όπως και με τα υπόλοιπα μέλη του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου, αλλά τις υποδαυλίζει μέσω του συιτικού μη κρατικού δρώντα Χούθι. Οι Χούθι είναι μία ισχυρή παραστρατιωτική τρομοκρατική ομάδα, η οποία υποστηρίζεται από την Τεχεράνη και έχει σκοπό να κυριαρχήσει την Υεμένη. Οι Χούθι ως θύμα έρχονται σε εμπόλεμη σύρραξη με τις στρατιωτικές δυνάμεις του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου για να εξισορροπήσουν την ισχύ στην Αραβική Χερσόνησο.¹¹⁴ Τέλος, η πυρηνική στρατηγική είναι άλλο ένα είδος στρατηγικής που χρησιμοποιείται και θα μπορούσε να ενταχθεί στην στρατηγική της εξωτερικής εξισορρόπησης. Το πυρηνικό της πρόγραμμα αποτελεί αποτρεπτικό παράγοντα για τους κρατικούς δρώντες του διεθνούς συστήματος και το Ιράν το εξελίσσει διαρκώς με κύριο στόχο την αποτροπή ενδεχόμενης εισβολής στο έδαφος του και να επέκταση της επιβίωσης του καθεστώτος του.¹¹⁵

¹¹² Rose, Gideon. Review of Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy, σ.146.

¹¹³ Κουσκουβέλης, Ηλίας, Ι. *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, σ. 214-218.

¹¹⁴ Κουσκουβέλης, Ηλίας, Ι. *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, σ. 218-222.

¹¹⁵ Ο Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς, απλοποιεί την έννοια της πυρηνικής στρατηγικής και εμβαθύνει με τεχνικούς όρους. Βλ. Κολιόπουλος, Κωνσταντίνος. *Η Στρατηγική Σκέψη. Από την Αρχαιότητα έως σήμερα*. Βάρη Αττικής: Εκδόσεις Ποιότητα, 2008, σ.253-264.

2.3 Οι περιορισμοί που δέχεται η Τεχεράνη από τη δομή του διεθνούς συστήματος.

Η τρομοκρατική επίθεση στο Κέντρο Παγκόσμιου Εμπορίου στην Νέα Υόρκη στις 11 Σεπτεμβρίου του 2001, σήμανε μία σειρά από μεταβολές και ανακατατάξεις στο διεθνές σύστημα. Το Ιράν συμπεριλήφθηκε στον «Άξονα του Κακού» από τον Τζορτζ Μπους τον νεότερο χωρίς να υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία με την κατηγορία ότι υποστηρίζει εμμέσως μια σαουδαραβική σουνιτική ομάδα την Αλ-Κάιντα.¹¹⁶ Από την θητεία του Ρόναλντ Ρέιγκαν έως σήμερα οι Ιρανοί βρίσκονται στο στόχαστρο της Ουάσιγκτον εξαιτίας της καθεστηκυίας τάξης που επικρατεί στο εσωτερικό της και γι' αυτό της επιβάλλονται κυρώσεις. Η Τεχεράνη περιβάλλεται από ξηρά και θάλασσα από κρατικούς δρώντες που είναι φίλα προσκείμενοι στις Ηνωμένες Πολιτείες όπως για παράδειγμα το Αζερμπαϊτζάν, τα Η.Α.Ε., το Ιράκ, το Κατάρ, το Κουβέιτ, το Μπαχρέιν, το Ομάν, το Πακιστάν, η Σαουδική Αραβία και η Τουρκία. Αυτό σημαίνει ότι είναι περικλειστη από μία ομάδα κρατικών δρώντων από βορρά (Αζερμπαϊτζάν), νότο (Η.Α.Ε., Κατάρ, Κουβέιτ, Μπαχρέιν, Ομάν, Σαουδική Αραβία), ανατολή (Πακιστάν) και δύση (Τουρκία, Αζερμπαϊτζάν). Δικαιολογημένα, οι στρατηγικές που ακολουθεί, όπως αναλύθηκαν παραπάνω δικαιολογούν την στάση του απέναντι στους κρατικούς δρώντες που γειτνιάζει. Η Τεχεράνη από την δεκαετία του 1980 έως σήμερα δεν απολαμβάνει αγαθά και ελευθερίες όπως τα κράτη γύρω της. Οι πολιτικές, οικονομικές και στρατιωτικές κυρώσεις έχουν ως αντίκτυπο τους Ιρανούς πολίτες. Η θητεία του Μπαράκ Ομπάμα και η προοδευτική πολιτική του Χασάν Ρουχανί ελάφρυναν τον ιρανικό λαό από τους περιορισμούς. Η πρώτη θητεία του Ρεπουμπλικάνου Αμερικανού προέδρου Ντόναλντ Τζ. Τράμπ έφερε στο προσκήνιο τις κυρώσεις κατά της Ισλαμικής Δημοκρατίας με αποτέλεσμα να ενταθεί το κλίμα στην Μέση Ανατολή. Μετά την επαναφορά των οικονομικών κυρώσεων, ακολούθησε ο θάνατος του αρχηγού των Φρουρών της Επανάστασης Κασέμ Σολεϊμάνι στο Ιράκ τις αρχές του 2020¹¹⁷. Η πανδημία COVID-19 και η ύφεση του Ριάλ μείωσαν την δημοτικότητα του Χασάν Ρουχανί με αποτέλεσμα να τον διαδεχθεί μια υπερσυντηρητική κυβέρνηση. Οι επόμενες θητείες δεν επέφεραν μεταρρυθμίσεις ή μεταβολές στο εσωτερικό και το εξωτερικό του Ιράν. Τέλος, η αδυναμία διαμόρφωσης λήψης αποφάσεων, η εσωτερική πολιτική κατάσταση και

¹¹⁶ Στο κεφάλαιο του παρόντος τόμου η Μαίρη Μπόση περιγράφει την σχέση του Ιράν με την τρομοκρατία. Περιγράφει το ιστορικό πλαίσιο μεταξύ τριών δρώντων Η.Π.Α.-Ιράν-Αλ Κάιντα. Βλ. Ινστιτούτο Διεθνών και Οικονομικών Σχέσεων. *Ιράν: Πολιτική, Οικονομία, Διεθνείς και Περιφερειακές Σχέσεις*. Επιμέλεια: Βιβή Κεφαλά και Χαράλαμπος Τσαρδανίδης. Σειρά: Διεθνής Πολιτική Οικονομία. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2014, σ.241-246.

¹¹⁷ Ο Gilles Kepel κάνει ιστορική αναδρομή και αναφέρει τον θάνατο του Αρχηγού των Φρουρών της Επανάστασης. Βλ. Kepel, Gilles. *Συμμαχίες και Ρήξεις. Από τη Μέση Ανατολή έως τις ευρωπαϊκές συνοικίες*. Μετάφραση: Αριστέα Κομνηνέλλη. Αθήνα: Κλειδάριθμος, 2021, σ.70.

η παρακμή της εξωτερικής πολιτικής έχουν μειώσει το κύρος και την διεθνή εικόνα της Τεχεράνης στο διεθνές σύστημα.

2.3.1 Πως κινείται η Τεχεράνη στο διεθνές περιβάλλον;

Η Τεχεράνη εκτός ότι περιβάλλεται από μία πληθώρα κρατών που πρόσκεινται στην Ουάσινγκτον, υπάρχουν επίσης κρατικοί δρώντες που επιδιώκουν την προσέγγιση μαζί της. Για παράδειγμα, η Αρμενία, η Ινδία, η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας, η Ρωσική Ομοσπονδία και οι χώρες της Κεντρικής Ασίας. Το Ιράν για να βελτιώσει την εικόνα του και να διευρύνει την διπλωματία του προσπαθεί να συμμετέχει σε διεθνείς οργανισμούς και να συνάπτει συμμαχίες. Επίσης, μέσω της οικονομικής διπλωματίας επιδιώκει να αποκτήσει δεσμούς με χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την Ιαπωνία. Η διπλωματία της και η εξωτερική της πολιτική στηρίζεται στο σιιτικό Ισλάμ και στην επαναστατική ιδεολογία. Επειδή, υπάρχει ιδεολογικό και θρησκευτικό χάσμα μεταξύ Ισλάμ και Χριστιανισμού, η διπλωματία και η ρητορική της δεν δύναται να καταστούν δημοφιλείς στις χώρες του Δυτικού κόσμου. Όμως, στην προκειμένη περίπτωση παρατηρείται μία σημαντική αντίφαση. Η χάραξη των εξωτερικών πολιτικών του ισλαμικού Ιράν και της χριστιανικής Ρωσίας είναι άρτια συνυφασμένες μεταξύ τους εξαιτίας του διλήμματος ασφαλείας που επικρατεί στο ανατολικό ημισφαίριο. Η χρόνια στρατιωτική εμπλοκή των Ηνωμένων Πολιτειών στις καθεστηκυίες τάξεις των χωρών της Μέσης Ανατολής και η χρόνια έχθρα μεταξύ Η.Π.Α.-Ε.Σ.Σ.Δ., δημιούργησαν ένα κλίμα συμπαράστασης και συνεργασίας μεταξύ Τεχεράνης και Μόσχας.

Η δεύτερη δεκαετία του εικοστού αιώνα βρίσκει την αναθεωρητική Ρωσία να εισβάλλει σε ευρωπαϊκό έδαφος. Προς το τέλος του Φεβρουαρίου του 2022, οι στρατιωτικές δυνάμεις της Μόσχας εισέβαλαν στο έδαφος της Ουκρανίας με σκοπό να προστατεύσει τα δικαιώματα των ρωσόφωνων πληθυσμών στις περιοχές του Ντόνετσκ και του Λουγκάνσκ. Ο Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου και η Ευρωπαϊκή Ένωση εναντιώθηκαν στην απόφαση της Μόσχας και παρείχε στο Κίεβο διπλωματική και στρατιωτική υποστήριξη. Η Ρωσία μέσα σ' αυτό το περιβάλλον εναντίωσης προσπάθησε να βρει συμμάχους για να την υποστηρίξει στον πόλεμο που διεξήγαγε. Η Τεχεράνη αποδείχθηκε ότι ήταν ένας στρατηγικός εταίρος, ο οποίος μελλοντικά θα έπαιζε πολύ σημαντικό ρόλο στο ευρωπαϊκό έδαφος. Η ύφεση του Ριάλ, οι αμερικανικές οικονομικές κυρώσεις και η αδράνεια από την εξωτερική πολιτική του Τζο Μπάιντεν έδωσε στην Τεχεράνη την ευκαιρία να συνεργαστεί με την Μόσχα. Αξίζει να σημειωθεί, ότι κατά την περίοδο βελτίωσης των αμερικανοϊρανικών, το Ιράν συνεργάστηκε με την Μόσχα και έλαβε πυραυλικά

συστήματα τύπου S-300. Στα τέλη του 2023 η κυβέρνηση Ραϊσί εξασφάλισε στις ιρανικές ένοπλες δυνάμεις αεροσκάφη Sukhoi 35, μαχητικά ελικόπτερα τύπου Mil Mi-28 και εκπαιδευτικά αεροσκάφη Yak 130. Επίσης, η Ρωσία παρέχει τεχνογνωσία στον τομέα της κυβερνοασφάλειας και χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ότι παρείχαν πληροφορίες για την παρακολούθηση πολιτών μετά τα τεκτονόμενα των εξεγέρσεων λόγω του θανάτου της Μάχσα Αμίνι.

Οι Ρώσοι μέχρι το φθινόπωρο του 2024 στήριζαν διπλωματικά και στρατιωτικά το καθεστώς του Μπασάρ αλ-Άσαντ, ο οποίος είχε την απόλυτη στήριξη της Τεχεράνης. Η Μόσχα και η Τεχεράνη προσπάθησαν να καταπολεμήσουν τις σουνιτικές τρομοκρατικές οργανώσεις, όπως το Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και του Λεβάντε. Η στρατιωτική εμπειρία της Μόσχας σε εμπόλεμες μετασοβιετικές συγκρούσεις απέφερε καρπούς στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Η ρωσική στήριξη στο Ιράν είναι ζωτικής σημασίας. Το κοινό που μοιράζονται τα δύο κράτη είναι οι αμερικανικές οικονομικές κυρώσεις που τους έχουν επιβληθεί και έχουν αναπτύξει μία ιδεολογία «οικονομικής αντίστασης». Ρωσία και Ιράν συνεργάζονται σε επίπεδο συμμαχιών. Με την υποστήριξη της Μόσχας. Το Ιράν συμμετέχει σε διεθνείς οργανισμούς όπως ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σανγκάης, η Ευρασιατική Οικονομική Ένωση και στον διεθνή οργανισμό BRICS+. Σε οικονομικό επίπεδο η Μόσχα εξάγει στο Ιράν προσπάθει να δημιουργήσει ένα ισοζύγιο μεταξύ των νομισμάτων τους με σκοπό να δημιουργήσουν το ψηφιακό Ριάλ και το ψηφιακό Ρούβλι. Σε επίπεδο ενέργειας οι δύο χώρες έχουν υπογράψει μνημόνιο συνεργασίας με τις κρατικές εταιρίες ενέργειας (Εθνική Εταιρία Ιρανικού Αερίου και της Gazprom). Επιπλέον, οι Ρώσοι έχουν συμβάλει στην ανάπτυξη των υποδομών για την ανάπτυξη του ιρανικού πυρηνικού προγράμματος, παρέχοντας χρηματοδότηση για την ολοκλήρωση πυρηνικών εγκαταστάσεων στο Μπουσέχρ. Η Μόσχα επίσης, έχει δημιουργήσει το σιδηροδρομικό σύστημα «Βόρειος-Νότιος Μεταφορικός Διάδρομος», που αποσκοπεί στην εμπορική ανάπτυξη των χωρών της Μέσης Ανατολής και της Κεντρικής Ασίας. Συμπερασματικά, η Μόσχα αποτελεί σημαντικό σύμμαχο της Τεχεράνης σε διπλωματικό και στρατιωτικό επίπεδο, καθώς οι δύο χώρες από το 1979 έως σήμερα επιδιώκουν σε ένα μέρος του Heartland την εφαρμογή της στρατηγικής της εξωτερικής εξισορρόπησης.¹¹⁸

¹¹⁸ Η παρούσα ανάλυση αναφέρει ενδελεχώς τους στρατιωτικούς δεσμούς μεταξύ της Τεχεράνης και της Μόσχας. Bazoobandi, Sara, and Olena Osypenkova. "Expansion of the Russo-Iranian Nexus." German Institute of Global and Area Studies (GIGA), 2024. <http://www.jstor.org/stable/resrep63983>.

2.3.2 Οι κυρώσεις από τις Η.Π.Α.: Από τον Ομπάμα έως και την επανεκλογή του Ντόναλντ Τζ. Τράμπ.

Η διπλή θητεία του Μπαράκ Ομπάμα στην ηγεσία των Η.Π.Α. προκάλεσε πολλαπλά ρήγματα για την περιοχή της Μέσης Ανατολής. Ως διαμορφωτής λήψεως αποφάσεων για την χάραξη αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, ο Αμερικανός πρόεδρος δεν μπόρεσε να κατανοήσει το πολυποίκιλο πολιτικό και πολιτισμικό μωσαϊκό της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής. Ο Ομπάμα έπαιρνε ολέθριες αποφάσεις για το μέλλον των αραβικών κρατών, με αποτέλεσμα να προκαλεί πολιτειακές κρίσεις, φυλετικές συγκρούσεις και εύθραυστα κράτη. Η επιλογή του να προσεγγίσει την Τεχεράνη και να επιτύχει συμφωνία με το θεοκρατικό καθεστώς, δεν ήταν παράλογη. Ο Ομπάμα προσπάθησε να διεισδύσει στο πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν αίροντας τις οικονομικές, πολιτικές, εμπορικές και στρατιωτικές κυρώσεις που του είχαν επιβληθεί από την δεκαετία του 1980. Η αμερικανική εξωτερική πολιτική επιθυμούσε να περιορίσει τις πυρηνικές δραστηριότητες του Ιράν για να επαναφέρει την ισορροπία της ισχύος στην Μέση Ανατολή. Η κατευναστική πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών επιδίωκε να επιλύσει τις κρίσεις και τις παλαιές διαφορές στο εξωτερικό της, όπως για παράδειγμα στην Κούβα. Στην ήβη της θητείας του είχε προσεγγίσει ξανά το Ιράν αλλά το καθεστώς Αχμαντινετζάντ δεν του έδωσε την ευκαιρία της διαπραγμάτευσης. Το δεύτερο άνοιγμα στην Τεχεράνη έγινε το 2013 με πρόεδρο του Ιράν τον Χασάν Ρουχανί και έγινε δεκτό. Στις 14 Ιουλίου του 2015 υπογράφεται η συμφωνία για το Κοινό Ολοκληρωμένο Σχέδιο Δράσης (Κ.Ο.Σ.Δ.) 5+1 από τα πέντε μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας (Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, Ρωσική Ομοσπονδία, Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας, Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και της Βορείου Ιρλανδίας και Γαλλική Δημοκρατία συν την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας) και την Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν.¹¹⁹ Η συμφωνία αναφέρει ότι το Ιράν θα μπορεί να παράγει πυρηνικά όπλα για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, ότι θα μειωθούν οι φυγοκεντρωτές στις εγκαταστάσεις παραγωγής, ένας αριθμός των εγκαταστάσεων θα καταστούν κέντρο έρευνας και τεχνολογίας και η Διεθνής Επιτροπή Ατομικής Ενέργειας θα έχει την πλήρη επίβλεψη. Οι επιπτώσεις της συμφωνίας αφορούσαν την αμείωτη παραγωγή πυραύλων εδάφους-εδάφους, οι οποίοι έχουν την ικανότητα να φέρουν πυρηνικές κεφαλές, πράξεις οι οποίες μπορούν να μεταβάλλουν άμεσα την ισορροπία της ισχύος στο περιφερειακό σύστημα της Μέσης Ανατολής. Το Ιράν μέσα από τη

¹¹⁹ Για περισσότερες πληροφορίες: “Resolution 2231 (2015) on Iran Nuclear Issue”. *United Nations*. Πρόσβαση στις 31 Ιανουαρίου του 2025. <https://main.un.org/securitycouncil/en/content/2231/background>

Συμφωνία εξασφάλιζε την πυρηνική αποτροπή και την εξωτερική εξισορρόπηση έναντι των αντιπάλων κρατικών δρώντων.¹²⁰

Το τέλος της θητείας του Μπαράκ Ομπάμα και η ανάληψη των καθηκόντων της προεδρίας των Η.Π.Α. από τον Ντόναλντ Τζ. Τράμπ σήμανε την νέα χάραξη της εξωτερικής πολιτικής για τη Μέση Ανατολή. Επιθυμώντας, να μεταβάλλει όλες τις μεταρρυθμίσεις και τις αποφάσεις που έλαβε ο Μπαράκ Ομπάμα, αποφάσισε να ακολουθήσει μία πολιτική, η οποία θα ενδυνάμωνε τις συμμαχίες των Η.Π.Α. και θα δημιουργούσε μεγαλύτερο χάσμα στις ρήξεις. Στις 8 Μαΐου του 2018, οι Η.Π.Α. αποσύρονται από την Συμφωνία Κ.Ο.Σ.Δ., με το πρόσχημα ότι ήταν «ατελής». Στόχος της κίνησης αυτής ήταν να επισημάνει τις επιπτώσεις της συμφωνίας, να καταστρέψει την ιρανική οικονομία με την επιβολή νέων κυρώσεων και να ενδυναμώσει τις σχέσεις μεταξύ Ιράν και Σαουδικής Αραβίας. Τα υπόλοιπα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας και η Γερμανία καταδίκασαν την συγκεκριμένη κίνηση διότι θεωρούσαν ότι το Ιράν θα γινόταν περισσότερο επιθετικό και θα εμπλούτιζε ανεξέλεγκτα ποσότητες ουρανίου στις εγκαταστάσεις του. Πρέπει να σημειωθεί, ότι η συγκεκριμένη απόφαση από την κυβέρνηση του ρεπουμπλικανού πρόεδρου ήταν παράλογη. Πρώτον, το Ιράν μπορούσε ανεξέλεγκτα να παράγει φυγοκεντρωτές για να διασπά και να εμπλουτίζει με μεγαλύτερη ταχύτητα το ουράνιο, δεύτερον περιορίστηκε η εποπτεία της Διεθνούς Επιτροπής Ατομικής Ενέργειας, τρίτον αυξήθηκε με ταχύτερο ρυθμό η κατασκευή νέων υποδομών, τέταρτον οι Η.Π.Α. στο εσωτερικό του Ιράν έγιναν ακόμα πιο μισητές λόγω της πτώσης του Ριάλ, πέμπτο τον Ιράν προσέγγισε περισσότερο την Ρωσική Ομοσπονδία και την Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας, έκτο βελτιώθηκε η αξιοπιστία του Ιράν στο διεθνές σύστημα λόγω της προθυμίας για την τήρηση της συμφωνίας Κ.Ο.Σ.Δ. Παρά την ύφεση του τοπικού νομίσματος το Ιράν εξασφάλισε την εσωτερική του εξισορρόπηση, διότι ανέπτυξε περισσότερο το πυρηνικό του πρόγραμμα και επέτυχε εξωτερική εξισορρόπηση επειδή ενδυνάμωσε ακόμα περισσότερο τους μη κρατικούς δρώντες της, για να εκδικηθεί τους εταίρους των Η.Π.Α.¹²¹

Η αρχή της νέας δεκαετίας ξεκίνησε με προκλήσεις για την αμερικανική εξωτερική πολιτική στην Μέση Ανατολή, λίγες ημέρες πριν από την ορκωμοσία του Δημοκρατικού Προέδρου Τζο

¹²⁰ Η ανάλυση εκθειάζει την ευφυή πολιτική του Μπαράκ Ομπάμα και τα κέρδη από τη συμφωνία και για τις δύο πλευρές. Freedman, Robert O. "The Obama Legacy in the Middle East and the Trump Challenge." *India Quarterly* 73, no.2 (2017): σ. 241-50. <https://www.jstor.org/stable/48505311>. σ.244-246.

¹²¹ Η αναφέρει τους λόγους που κινήθηκε κατ' αυτόν τον τρόπο η κυβέρνηση του Ντόναλντ Τράμπ και αναφέρει τις διαμαρτυρίες από υπόλοιπα συμβαλλόμενα μέρη. Βλ. Nazareth, Kimberley Anne. "Trump's Policy Towards Iran: A Deal Undone." *World Affairs: The Journal of International Issues* 23, no. 2 (2019): σ. 28-29. <https://www.jstor.org/stable/48531098>.

Μπάιντεν. Στις 3 Ιανουαρίου του 2020, ο αρχηγός των Φρουρών της Επανάστασης, Κασέμ Σολεϊμανί και ο αρχηγός της Χεζμπάλλα Κατάμπ, Αμπού Μαχντί αλ-Μουχάντις δολοφονούνται στην Βαγδάτη από πυραυλική επίθεση μη-επανδρωμένου αεροσκάφους. Η κυβέρνηση Μπάιντεν προσπάθησε να προσεγγίσει το καθεστώς της Τεχεράνης με την αποδέσμευση χρηματικών ποσών και περιουσιακών στοιχείων με στόχο την επαναδιαπραγμάτευση της Συμφωνίας Κ.Ο.Σ.Δ. Η εξωτερική πολιτική του δημοκρατικού προέδρου έναντι του Ιράν δεν απέδωσε καρπούς, διότι η κυβέρνηση του δεν γνώριζε πως να κινηθεί στο πολύπλοκο πεδίο της Μέσης Ανατολής. Με την εκλογή του υπερσυντηρητικού Ραϊσί στην ηγεσία του καθεστώτος η προσέγγιση έμοιαζε ακόμα πιο δύσκολη. Δύο χρόνια αργότερα, το ξεκίνημα του πολέμου στην Ουκρανία πρόσφερε ακόμα μεγαλύτερες προκλήσεις στην χάραξη της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α. Η αμερικανική ηγεσία όχι μόνον δεν κατάφερε να προσεγγίσει το Ιράν αλλά το καθεστώς προτίμησε να καταστεί στρατηγικός σύμμαχος της Μόσχας παρέχοντας της στρατιωτικό εξοπλισμό και τεχνογνωσία. Οι στρατηγικές του «*διαίρει και βασίλευε*» και η εξωτερική εξισορρόπηση που ακολουθεί η Τεχεράνη άκμασαν κατά την θητεία του Αμερικανού προέδρου Μπάιντεν, πρώτον διότι όντας ανεξέλεγκτο από τη διεθνή κοινότητα ανέπτυξε την πυρηνική του στρατηγική, δεύτερον συνέχισε να ενδυναμώνει τους μη κρατικούς δρώντες και τρίτον ήταν ο κύριος υποκινητής για το ξέσπασμα του Πολέμου στην Γάζα. Το αποτέλεσμα της θητείας Μπάιντεν δεν απέφερε βελτίωση στις σχέσεις με την Ουάσινγκτον και δεν άφησε κάποια παρακαταθήκη για την αμερικανική εξωτερική πολιτική. Εν συνεχεία, η νίκη στις αμερικανικές εκλογές το 2024 και η ανάληψη των καθηκόντων από τον Ντόναλντ Τζ. Τράμπ κατέδειξε ότι ο ρεπουμπλικανός Πρόεδρος δεν θα ακολουθούσε τις χαράξεις εξωτερικής πολιτικής των δημοκρατικών προκατόχων του.¹²² Η κυβέρνηση Τράμπ όξυνε περισσότερο τις σχέσεις με το Ιράν υποβάλλοντας οικονομικές κυρώσεις λόγω της υποστήριξης του στον Πόλεμο της Γάζας, ενώ έδειξε απρόθυμος να επαναδιαπραγματευτεί την Συμφωνία Κ.Ο.Σ.Δ. που είχαν αποσυρθεί οι Η.Π.Α. από το 2018. Εν συνεχεία, βομβάρδισε το καλοκαίρι του 2025 τις πυρηνικές εγκαταστάσεις του Ιράν. Ο Τράμπ προτίμησε να χρησιμοποιήσει την πολιτική των αντιποίνων έναντι του Ιράν λόγω της συμμαχίας της Τεχεράνης με την Ρωσική Ομοσπονδία και την Λ.Δ. Κίνας. Οι Η.Π.Α. σε συνεργασία με το Ισραήλ επιβράδυναν την εξέλιξη του πυρηνικού προγράμματος του Ιράν και αποδυνάμωσαν του μη κρατικούς δρώντες, οι οποίοι

¹²² Ο συγγραφέας αναφέρει ότι ο Τζο Μπάιντεν προσπαθούσε σε να επαναφέρει την ισορροπία της ισχύος αναφορικά με τις χώρες που διαθέτουν πυρηνικά. Bugos, Shannon. “Biden’s Nuclear Posture Straddles Obama, Trump Policies” *Arms Control Today* 52, no.10 (2022): 33-35. <https://www.jstor.org/stable/2718630>.

απειλούσαν την ύπαρξη του εβραϊκού κράτους στην περιοχή.¹²³ Μέχρι και σήμερα, οι Η.Π.Α. υποκινούν τις εξεγέρσεις στις πόλεις του Ιράν διότι επιθυμούν την πολιτειακή αλλαγή. Η πολιτική του Ντόναλντ Τράμπ δίνει μεγαλύτερη έμφαση στην διατήρηση και την ενδυνάμωση στις σχέσεις με τους συμμάχους, παρά στο κατευνασμό και την επίλυση προβλημάτων. Ο ρεπουμπλικανός πρόεδρος ως διαμορφωτής λήψης αποφάσεων κατάφερε να επιβραδύνει την πυρηνική στρατηγική της Τεχεράνης με αποτέλεσμα να αμβλύνει το στρατηγικό της δόγμα.

2.3.3 Ο υβριδικός πόλεμος του Ισραήλ έναντι του Ιράν και οι προσπάθειες εξάλειψης του πυρηνικού προγράμματος από την Ιερουσαλήμ.

Πριν από την πτώση της Δυναστείας Παχλαβί, το Ισραήλ αποτελούσε τον στενότερο στρατηγικό εταίρο της Τεχεράνης. Αξίζει να σημειωθεί ότι και οι δύο χώρες ήταν στενοί σύμμαχοι των Η.Π.Α. στην Μέση Ανατολή. Το Ισραήλ έχοντας περάσει τέσσερις νικηφόρους αραβοϊσραηλινούς πολέμους προσπαθούσε να βρει συμμάχους μέσα σε έναν «αραβοκρατούμενο» περίγυρο. Λόγω της κρατούσας κατάστασης στη Μέση Ανατολή το Ισραήλ προσπαθούσε μέσω της διπλωματίας των μειονοτήτων να διασπάσει το εσωτερικό των Αράβων γειτόνων του. Στις αρχές του 1979 καταρρέει η δυναστεία των Παχλαβί και εγκαθιδρύεται το καθεστώς του σιίτη κληρικού Αγιατολάχ Ρουχολλάχ Χομεϊνί. Το θεοκρατικό καθεστώς ενέταξε στην χάραξη της εξωτερικής του πολιτικής τον αντισημιτισμό και την εξάλειψη του Κράτους του Ισραήλ από το χάρτη και χρησιμοποίησε το Παλαιστινιακό Ζήτημα ως εργαλείο της ήπιας ισχύς του. Το Ιράν επιθυμούσε να γίνει ο πατέρας των απανταχού μουσουλμάνων και να παραγκωνίσει το σουνιτικό Ισλάμ. Το Ιράν έως και πριν το καλοκαίρι του 2025, προσπαθούσε να εξαλείψει το Ισραήλ. Λόγω της γεωγραφικής απόστασης μία άμεση ένοπλη σύρραξη δεν το συμφέρει από οικονομικής άποψης λόγω των κυρώσεων, το Ιράν αναγκάζεται να καταφεύγει σε υβριδικό πόλεμο.¹²⁴ Προτιμά να επιτίθεται με βάση τις δολιοφθορές και τον αιφνιδιασμό στον αντίπαλο, εφαρμόζοντας στρατηγικές όπως οι εξωτερική εξισορρόπηση και το «*διαίρει και βασίλευε*». Η Τεχεράνη χρηματοδοτεί και ενδυναμώνει μη κρατικούς δρώντες εκμεταλλευόμενη το θρησκευτικό αίσθημα και την επαναστατική ιδεολογία των ομάδων αυτών. Επίσης, εξελίσσει την πυρηνική της

¹²³ Η ανάλυση εκθειάζει τα μειονεκτήματα που προκάλεσε η κίνηση της Ουάσινγκτον με την απόσυρση της από την Συμφωνίας Κ.Ο.Σ.Α. Αξίζει να σημειωθεί ότι το Ιράν αποσύρθηκε από την Κ.Ο.Σ.Α. στις 18/10/2025. Kimball, Daryl G. "FOCUS: Trump's Falling Iran Policy." *Arms Control Today* 49, no. 5 (2019): 3-3. <https://www.jstor.org/stable/26755132>.

¹²⁴ Ινστιτούτο Διεθνών και Οικονομικών Σχέσεων. *Ιράν: Πολιτική, Οικονομία, Διεθνείς και Περιφερειακές Σχέσεις*, σ. 389-409.

στρατηγική με στόχο να εξαφανίσει τον εβραϊκό κράτος. Επιστρατεύει και εκπαιδεύει Ιρανούς πολίτες στον τομέα της κυβερνοασφάλειας για να διεξάγει κυβερνοεπιθέσεις σε κρατικούς δρώντες, οι οποίοι δεν εναπόκεινται στα συμφέροντα του καθεστώτος. Η κατασκευή στρατιωτικού εξοπλισμού όπως πύραυλοι εδάφους-εδάφους και μη επανδρωμένα αεροσκάφη αποτελούν μέσα για την εξάλειψη του «Μικρού Σατανά». Ο πόλεμος Ισραήλ-Χαμάς ήταν υποκινούμενος και υποστηριζόμενος από την Τεχεράνη, η οποία υποκινούσε τον «Άξονα της Αντίστασης» να καταστρέψει τις Ισραηλινές Ένοπλες Δυνάμεις. Το τρίγωνο Χαμάς-Χεζμπάλλα-Χούθι από την αρχή του Πολέμου στη Γάζα έως και την λήξη του πολέμουσαν αδιάκοπα το Ισραήλ.¹²⁵ Η κυβέρνηση του Λικούντ εξάλειψε τους μη κρατικούς δρώντες που την περιβάλλαν και το καλοκαίρι του 2025 περιόρισε τις πυρηνικές βλέψεις της Τεχεράνης μέσω βομβαρδισμών. Η ανταλλαγή υβριδικών επιθέσεων από πλευράς της Ιερουσαλήμ έχει ως στόχο τα κέντρα εγκαταστάσεων και παραγωγής φυγοκεντρωτών της Τεχεράνης. Το Ισραήλ μέσω της εθνικής υπηρεσίας πληροφοριών, δολοφονεί πυρηνικούς επιστήμονες, πολιτικούς και στρατιωτικούς παράγοντες που σχετίζονται με το θεοκρατικό καθεστώς. Επιπρόσθετα, αναπτύζει τις δυνατότητες του ηλεκτρονικού της πολέμου για να διεξάγει κυβερνοεπιθέσεις μεγάλου εύρους όπως στην Νατάνζ το 2020¹²⁶. Τέλος, το Ισραήλ εκτός από την χρήση της σκληρής και έξυπνης ισχύος, εφαρμόζει και την ήπια ισχύ. Προβάλλει σε διεθνείς πλατφόρμες τηλεοπτικό περιεχόμενο, οι οποίες σχετίζονται με το καθεστώς της Τεχεράνης με σκοπό να δαιμονοποιήσει πλήρως το θεοκρατικό καθεστώς και να κερδίσει την εύνοια της διεθνούς κοινής γνώμης. Συμπερασματικά, το Ισραήλ επιδιώκει και προσπαθεί να διατηρήσει την εδαφική του ακεραιότητα έναντι ενός εξαιρετικά στρατιωτικά ισχυρού κρατικού δρώντα.

¹²⁵ Η ανάλυση αναφέρει ότι δημιουργείται μία σιιτική ημισέληνος γύρω από το Ισραήλ και τα ζητήματα ασφαλείας που αντιμετωπίζει. Itzhakov, Doron. "Iran's New Anti-Israel "Resistance Axis". Begin-Sadat Center for Strategic Studies, 2018. <http://www.jstor.org/stable/resrep16834>.

¹²⁶ Για περισσότερες πληροφορίες: "Iran nuclear: Natanz fire caused 'significant' damage". *BBC News*. Πρόσβαση στις 31 Ιανουαρίου του 2026. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-53300579>.

Κατακλείδα

Ένα κράτος το οποίο είναι εντελώς απομονωμένο από την διεθνή κοινότητα λόγω του θεοκρατικού καθεστώτος, είχε καταφέρει να εφαρμόσει στρατηγικές στην περιοχή που εδράζει, οι οποίες είναι αξίζει να μελετηθούν. Ο νεοκλασικός ρεαλισμός του Gideon Rose, είναι μία θεωρία που μπορεί να αναλύσει την ιρανική εξωτερική πολιτική. Η θεωρία αυτή μπορεί να επεξηγήσει πλήρως το τρόπο με τον οποίο οι διαμορφωτές λήψεως αποφάσεων εκλαμβάνουν τα ερεθίσματα του διεθνούς περιβάλλοντος και εν συνεχεία περιγράφει τον τρόπο λήψης των αποφάσεων και την χάραξη της εξωτερικής πολιτικής. Το Ιράν είναι ένα απομονωμένο κράτος, το οποίο έχει ελάχιστες δυνατότητες εξωστρέφειας στο διεθνές σύστημα, και ηγεμονίας στο περιφερειακό σύστημα. Όμως, η γεωγραφική του θέση, ο ορυκτός του πλούτος και ο πληθυσμός του, το καθιστούν ικανό να εφαρμόσει τις στρατηγικές του στο περιφερειακό σύστημα με κυρίαρχο στόχο την ισορροπία δυνάμεων.

Κεφάλαιο 3: Εσωτερική πολιτική και επαναστατική ιδεολογία.

3.1 Τρόποι εξαγωγής της ήπιας ισχύος: Επιρροή σε ομόδοξους αραβικούς πληθυσμούς και μη κρατικούς δρώντες στην Μέση Ανατολή.

Σύμφωνα με το επιστημονικό πόνημα «*Ισλάμ: Θρησκευολογική Επισκόπησης*» του μακαριστού πρώην Αρχιεπισκόπου Τιράνων και πάσης Αλβανίας Αναστάσιου Γιαννουλάτου, η λέξη Ισλάμ είναι απαρέμφατο του ρήματος «*άσλαμα*» που σημαίνει *αποδέχομαι, υποτάσσομαι, παραδίδομαι*. Το Ισλάμ ως έννοια έχει βαθύτερη έννοια για τους πιστούς του και θεωρούν τους εαυτούς τους παραδομένους στον Θεό.¹²⁷ Τον 7^ο αιώνα μ.Χ. το Ισλάμ υπέστη ρήγμα στις τάξεις των πιστών του λόγω μίας διαμάχης για την εξουσία.¹²⁸ Εκτοτε επικρατούν αναταραχές και μίσος μεταξύ των δύο δογμάτων. Με το πέρας της αποικιοκρατίας από τις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής, το Ισλάμ αποτέλεσε εργαλείο άσκησης πολιτικής. Τα πολιτικά κόμματα και οι κυβερνήσεις των αραβικών κρατών, τα οποία είναι κατά την πλειοψηφία τους μουσουλμανικά με την Σούννα να επικρατεί, πολιτικοποίησαν το Ισλάμ και το χρησιμοποίησαν ως μέρος της πολιτικής τους ατζέντας. Σύμφωνα με τον Βρετανό καθηγητή αραβολογίας και ισλαμολογίας John McHugo, οι όροι σουνίτες και σιίτες άρχιζαν να εμφανίζονται όταν ξεκίνησαν οι εξεγέρσεις κατά του σάχη του Ιράν. Το Ιράν, κατά τις εξεγέρσεις κατά του σάχη, έδινε την εντύπωση ότι θα αναπτυχθεί και θα εξελιχθεί σε μία δυτικού τύπου δημοκρατία. Το αποτέλεσμα ήταν να εγκαθιδρυθεί ένα αναχρονιστικό καθεστώς υπό την ηγεσία ενός ιερατείου που θα αποφάσιζε για την πορεία της χώρας έως σήμερα. Μαζί με την κατάληψη της εξουσίας επισημοποιήθηκε το χάσμα μεταξύ σουνιτών και σιιτών. Η ρήξη εντάθηκε λόγω του αντίπαλου κρατικού δρώντα της Σαουδικής Αραβίας, η οποία όχι μόνον αποτελεί τον πατέρα των απανταχού μουσουλμάνων λόγω των ιερών πόλεων Μέκκας και Μεδίνας, αλλά έχει υιοθετήσει και μία θεμελιωτική φιλοσοφία που βασίζεται στο ακραίο Ισλάμ.¹²⁹ Από το 1979, η υιοθέτηση του πολιτικού Ισλάμ αποτελεί σήμα κατατεθέν

¹²⁷ Ο ορισμός του Ισλάμ βρίσκεται στην παραπομπής της σελίδας 21 και προσφέρεται γραμματική ανάλυση. Βλ. Γιαννουλάτος, Αναστάσιος. *Ισλάμ. Θρησκευολογική Επισκόπησης*. 6^η Έκδοση. Σειρά: Έθνη και Λαοί. Αθήναι: Εκδόσεις Πορευθέντες, 1993, σ.21.

¹²⁸ Ο Μουαουίγια κερδίζει τη μάχη του Σιφίν το 657 μ.Χ. και νικά τον Άλη και ένας οπαδός του Μουαουίγια τον σκοτώνει τέσσερα χρόνια μετά. Ο Μουαουίγια έγινε χαλίφης της της δυναστείας των Ομειάδων. Βλ. Γιαννουλάτος, Αναστάσιος. *Ισλάμ. Θρησκευολογική Επισκόπησης*. 6^η Έκδοση. Σειρά: Έθνη και Λαοί. Αθήναι: Εκδόσεις Πορευθέντες, 1993, σ.242-244.

¹²⁹ Για την πολιτειακή μετάβαση του Ιράν. Βλ. McHugo, John. Σουνίτες και Σιίτες. Μία Θρησκεία, Δύο Κόσμοι. Επιμέλεια: Ηλίας Μαλεβίτης. Μετάφραση: Ανδρέας Μανωλάτος. Τόμος: Έκτος. Σειρά: Ο Κοινός Λόγος 6. Ηράκλειο Κρήτης-Αθήνα: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2021, σ.364.

για την Τεχεράνη, η οποία προσπαθεί να επεκτείνει το θρησκευτικό της δόγμα στις χώρες που γειτνιάζει. Το σιιτικό Ισλάμ καταλαμβάνει ένα πολύ μικρό ποσοστό στον οίκο του Ισλάμ, και γι' αυτό το λόγο η Τεχεράνη επιδιώκει την θρησκευτική της επεκτατικότητα στους κρατικούς δρώντες που την περιβάλλουν. Χώρες όπως το Αφγανιστάν και το Τατζικιστάν (δεν γειτνιάζει), οι κάτοικοι τους έχουν περσική ταυτότητα και ομιλούν διαφορετικές διαλέκτους της περσικής αλλά ασπάζονται το σουνιτικό Ισλάμ. Το Ιράν είναι ένα κράτος πολυφυλετικό και πολυθρησκευτικό και εντός του υπάρχουν φυλές όπως είναι οι Άραβες και οι Κούρδοι, οι οποίοι ομοίως ασπάζονται το σουνιτικό ισλάμ. Το Ιράν περιβάλλεται από κράτη από βορρά, νότο, ανατολή και δύση, τα οποία ασπάζονται τη Σούννα και αποτελούνται από Άραβες, Αφγανούς, Κούρδους, Πακιστανούς, Τουρκμένους και Τούρκους. Εξαίρεση αποτελούν οι Αζέροι που παρότι τουρκικό φύλο ασπάζεται τον σιισμό. Σε χώρες όπως το Αφγανιστάν, το Ιράκ, ο Λίβανος, το Μπαχρέιν, το Ομάν, το Πακιστάν, η Σαουδική Αραβία, η Συρία και η Υεμένη ζουν μουσουλμανικοί πληθυσμοί που ασπάζονται το σιιτικό Ισλάμ σε διαφορετικές εκδοχές. Σχεδόν μισό αιώνα, η Τεχεράνη προσπαθεί να προσεγγίσει τους πληθυσμούς αυτούς έχοντας ως θρησκευτικό κέντρο της την πόλη Κομ, όπου εκπαιδεύει κληρικούς, χτίζει θρησκευτικά σχολεία, τεμένη και ιδρύματα για να προσελκύσει μουσουλμάνους και να τους επιδείξει το σωστό τρόπο λατρείας του Ισλάμ.

Οι κύριοι παράγοντες που επηρεάζουν τον τρόπο διακυβέρνησης της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν είναι κατά βάση πνευματικοί. Σύμφωνα με την Γαλλοϊρανή ακαδημαϊκό και συγγραφέα Azadech Kian Thiébaut, ολόκληρη η ισλαμική διακυβέρνηση του ιρανικού κράτους και ο τρόπος λειτουργίας βασίζεται σε ένα σύγγραμμα που είχε συγγράψει ο ίδιος ο Χομεϊνί όταν ζούσε στο Ιράκ, όπου δημιούργησε το *βιλαγιάτ ι-φακίχ*. Το *βιλαγιάτ ι-φακίχ* στα ελληνικά αποδίδεται ως η Κυβέρνηση του Νομοδιδασκάλου και αναφέρεται σε έναν κυβερνήτη, ο οποίος πρέπει να έχει υπό την εποπτεία του την νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική εξουσία. Δηλώνει ότι είναι προστάτης του κράτους και εξομοιώνει τους πολίτες του κράτους με ανήλικα παιδιά στα οποία τους δείχνει τον σωστό δρόμο ο ποιμένας τους. Όντας εξόριστος στο Παρίσι, ο τρόπος διακυβέρνησης και οι αρχές της Γαλλικής δημοκρατίας τον επηρέασαν να διαμορφώσει ένα κράτος το οποίο θα ευθυγραμμίζεται στις αρχές ενός σύγχρονου δυτικού κράτους. Ο Αγιατολλάχ Ρουχολλάχ Χομεϊνί προσπάθησε επίσης να αναμείξει τις αρχές της δημοκρατίας ενός δυτικού κράτους με το Κοράνι για να μπορέσει να εφαρμόσει τον τρόπο σκέψης του έτσι όπως τον είχε διατυπώσει στο έργο του «*Χοκουμάτ ε-εσλάμι*». Μεταξύ των θεωρητικών της «Κυβέρνησης του Νομοδιδασκάλου», υπήρχαν ιδεολογικές διαφοροποιήσεις. Ο Αγιατολλάχ Μονταζερί ήταν

υπέρμαχος των αξιών της σύγχρονης δημοκρατίας και πίστευε ότι ο Νομοδιδάσκαλος/Οδηγός/Ανώτατος Ηγέτης πρέπει να εκλέγεται από τον λαό και να έχει ρόλο επιβλέποντα στις τρεις εξουσίες. Επίσης, ήταν αντίθετος με τις μαζικές εκτελέσεις ανθρώπων που τάσσονταν κατά του καθεστώτος. Η πολιτική που χαράσσει η Ισλαμική Δημοκρατία στο εσωτερικό της δεν έχει μεγάλες διαφοροποιήσεις. Οι Ιρανοί διαμορφωτές αποφάσεων χαράσσουν την εξωτερική πολιτική τους με άξονα το σιιτικό Ισλάμ και επιδιώκουν να προάγουν τον θεμελιώδη όρο της ισλαμικής διακυβέρνησης «*βιλαγιατ ι-φακίχ*» στο υποσύστημα τους.¹³⁰ Το ιερατείο εφαρμόζει την θεωρία της ήπιας ισχύος που σύμφωνα με τον Αμερικανό πρώην υφυπουργό άμυνας και φιλελεύθερο θεωρητικό Joseph S. Nye Jr., μετριάξει τις εντάσεις και βοηθήσει τα κράτη να βρίσκουν κοινά σημεία στις μεταξύ τους υποθέσεις. Η Τεχεράνη επιλέγει την ήπια ισχύ διότι λόγω των οικονομικών κυρώσεων δεν μπορεί να αναπτύξει επαρκώς την σκληρή της ισχύ, δεν διαθέτει όλα τα μέσα για να εξελίξει την έξυπνη της ισχύ, γι' αυτό προσφεύγει σε μέσα τα οποία δεν έχουν μεγάλο κόστος.¹³¹ Όμως, η υιοθέτηση και διατήρηση των θρησκευτικών και πολιτιστικών θεσμών ενός κράτους δεν αποφέρει στρατιωτική αποτελεσματικότητα. Η Τεχεράνη έχει αναπτύξει ένα δικό της είδος ήπιας ισχύος, το είδος ονομάζεται «*τζάνγκ ε-νάρμ*» ελληνιστί ήπιος πόλεμος, το οποίο δύναται να καταταχθεί στις στρατηγικές της εξωτερικής εξισορρόπησης και του «*Διαιρεί και Βασίλευε*». Ο όρος «*τζάνγκ ε-νάρμ*» χρησιμοποιεί μέσα για να καταπολεμήσει τον δυτικό εχθρό όπως τα κρατικά μέσα ενημέρωσης, τα πολιτιστικά μορφωτικά κέντρα και η διεξαγωγή σεμιναρίων από σίιτες κληρικούς. Περιοχές όπως η Μέση Ανατολή, η Αραβική Χερσόνησος, η Κεντρική Ασία και περιοχές της Αφρικής είναι υποσυστήματα του άμεσου ενδιαφέροντος της.¹³² Το Ιράν επιδιώκει μέσα από τον ήπιο πόλεμο να εξασφαλίσει το στρατηγικό του βάθος στην γειτονιά του και να περιορίσει την επιρροή των υπερεθνικών παραγόντων.¹³³ Εν

¹³⁰ Η Καθηγήτρια Πολιτικών Επιστημών της Σορβόνης αναφέρει ότι ο Χομεϊνί έγραψε το εγχειρίδιο της Ορθής Ισλαμικής Διακυβέρνησης όντας εξόριστος στην Νατζάφ του Ιράκ. Βλ. Kian-Thiébaud, Azadec. Η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν. Μετάφραση: Ελένη Τσερεζόλε. Σειρά: Cosmos. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική, 2006, σ.38-9

¹³¹ Ο Joseph S. Nye ο θεωρητικός της ήπιας ισχύος αναφέρεται στα οφέλη που προσφέρει η θεωρία του. Βλ. Roselle, Laura, Alister Miskimmon, and Ben O'Loughlin. "Strategic Narrative: A New Means to Understand Soft Power." Media, War and Conflict 7, no. 1 (2014): 72. <http://www.jstor.org/stable/26001054>.

¹³² Ο όρος *τζάνγκ ε νάρμ* σημαίνει ήπιος πόλεμος. Το Ιράν μέσω του στρατηγικού του δόγματος στην διεθνή βιβλιογραφία αναφέρεται και ως «Ευρύς» ή «Προκαταβολικός» Πόλεμος. Επίσης, μέρος του στρατηγικού του δόγματος είναι και η «οικονομία της αντίστασης». Βλ. Jones, Seth G. "Soft Power." Containing Tehran: Understanding Iran's Power and Exploiting its Vulnerabilities. Center for Strategic and International Studies (CSIS), 2020. <http://www.jstor.org/stable/resrep29480.9>. σ. 37-39.

¹³³ Σύμφωνα με τον Halliday όρος υπερεθνικός χρησιμοποιείται από τους κρατικούς δρώντες για να δηλώσει τις συνέπειες τη παγκοσμιοποίησης. Βλ. Halliday, Fred. Η Μέση Ανατολή στις Διεθνείς Σχέσεις. Ισχύς, Πολιτική και Ιδεολογία. Μετάφραση: Ελένη Μαυρούλη. Αθήνα: Εκδόσεις Ξιφαράς, 2010, σ.328.

μέρει πριν τον πόλεμο Ιράν-Ισραήλ το 2025, είχε καταφέρει να εξασφαλίσει στρατηγικό βάθος μέσα από την δημιουργία και ενδυνάμωση σιιτικών μη κρατικών δρώντων. Το εντυπωσιακό στην προκειμένη περίπτωση είναι ότι το Ιράν χωρίς να γειτνιάζει με καμία από τις χώρες που εδρεύουν και δραστηριοποιούνται οι σιιτικοί μη κρατικοί δρώντες, κατάφερε να εκπέμψει την ιδεολογική του ακτινοβολία και να εφαρμόσει την εξωτερική του εξισορρόπηση στην περιοχή της Μέσης Ανατολή για περίπου μισό αιώνα. Το τρίγωνο Χαμάς-Χεζμπάλλα-Χούθι και το καθεστώς του Σύρου Προέδρου Μπασάρ αλ-Άσαντ ενδυναμώθηκαν ακόμα περισσότερο από το ξέσπασμα των αραβικών εξεγέρσεων και έπειτα. Με αυτόν τον τρόπο η Τεχεράνη έπεισε τους αντίπαλους κρατικούς δρώντες ότι έχει τη δυνατότητα να ισορροπήσει την ισχύ στη περιοχή και να επιβάλλει τη δική της καθεστηκυία τάξη χωρίς να την επηρεάζουν οι οικονομικές κυρώσεις¹³⁴. Ο θάνατος του Τυνήσιου οπωροπώλη Μοχάμεντ Μπουαζίζι στην Σίντι Μπουζίντ τον Ιανουάριο του 2011, σήμανε την έκρηξη των Αραβικών Εξεγέρσεων ¹³⁵ και ώθησε στην Τεχεράνη να οικειοποιηθεί την συγκεκριμένη κατάσταση εφαρμόζοντας επικοινωνιακά την επαναστατική της ιδεολογίας. Οι προσπάθειες της δεν επέφεραν τους καρπούς που επιδίωκε το καθεστώς των κληρικών λόγω της μεγάλης θρησκευολογικής απόκλισης από τα αραβικά κράτη που περιβάλλεται.¹³⁶ Η μόνη αντίφαση στην προώθηση της επαναστατικής της ιδεολογίας κατά τη διάρκεια των αραβικών εξεγέρσεων είναι η στήριξη στο καθεστώς του Μπασάρ αλ-Άσαντ. Η Δαμασκός έλαβε την στήριξη της Τεχεράνης λόγω ότι ο πρώην πρόεδρος της είναι αλαουίτης. Ταυτόχρονα, ωθούσε αραβικούς σιιτικούς πληθυσμούς όπως ο Λίβανος, η Υεμένη και το Μπαχρέιν, να ξεσηκωθούν για να υπονομεύσει τις κυβερνήσεις τους και να επιτύχει την στρατηγική του «*διαίρει και βασίλευε*». Η Τεχεράνη συνέδραμε σημαντικά κατά τη διάρκεια της εξουσίας του Μπασάρ αλ-Άσαντ παίζοντας ρόλο στην εσωτερική της σταθερότητα. ¹³⁷ Η καταστολή των εξεγέρσεων, ο εποικισμός της Συρίας από σίιτες Αφγανούς και Πακιστανούς σε περιοχές κλειδιά, η εκκαθάριση σουνιτικών τρομοκρατικών ομάδων και οργανώσεων όπως το Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και της Συρίας

¹³⁴ Ο Άζονας Χαμάς, Χεζμπάλλα, Χούθι και Άσαντ ήταν οι βασικοί πυλώνες της ιρανικής εξωτερικής πολιτικής. Βλ. Slavin, Barbara. "Mullahs, Money, and Militias: How Iran Exerts its Influence in the Middle East." US Institute of Peace, 2008, σ.2. <http://www.jstor.org/stable/resrep12368>.

¹³⁵ Στις 5 Ιανουαρίου του 2011 ο Τυνήσιος απόφοιτος πανεπιστημίου Μωχάμεντ Μπουαζίζι αυτοπυρπολείται στην γενέτειρά του Σίντι Μπουζίντ. Βλ. Κεφαλά, Βιβή. Διεθνής Πολιτική στη Βόρεια Αφρική. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2015, σ.271.

¹³⁶ Ινστιτούτο Διεθνών και Οικονομικών Σχέσεων. Ιράν: Πολιτική, Οικονομία, Διεθνείς και Περιφερειακές Σχέσεις. σ. 454-55.

¹³⁷ Ινστιτούτο Διεθνών και Οικονομικών Σχέσεων. Ιράν: Πολιτική, Οικονομία, Διεθνείς και Περιφερειακές Σχέσεις. σ. 454 και 459.

ενέπνευσε αξιοπιστία και αποτελεσματικότητα στους ενδεχόμενους συμμάχους. Βέβαια, στα τέλη του 2024, η πολιτική κατάσταση στην Συρία μεταβλήθηκε εξαιτίας της έλευσης των σουνιτών στην εξουσία και την καρατόμηση των αλαουιτών. Η αλλαγή της καθεστηκυίας στο εσωτερικό της χώρας προκλήθηκε από την οικονομική δυσχέρεια της Τεχεράνης και την έλλειψη στήριξης από τη Ρωσία εξαιτίας του πολέμου στην Ουκρανία. Τέλος, η επαναστατική ιδεολογία και η επιβολή του σιιτικού Ισλάμ σε κρατικούς και μη κρατικούς δρώντες, δεν προϋποθέτουν την σταθερότητα στη δομή τους και δεν έχουν τη δυνατότητα να διαμορφώσουν μια διαχρονική καθεστηκυία τάξη.

3.1.1 Η πολιτική, θρησκευτική και στρατιωτική επιρροή στη Συρία του Μπασάρ αλ-Άσαντ.

Η βίαιη κατάληψη της εξουσίας από τον Χαφέζ αλ-Άσαντ στις αρχές της δεκαετίας του 1980, προϋπέθεσαν μεταβολές για την εθνική και πολιτική κατάσταση στην Συρία. Οι αλαουίτες αποτελούν μειονότητα στο θρησκευτικό μωσαϊκό της Συρίας, με τους σουνίτες μουσουλμάνους να αποτελούν την πλειοψηφία.¹³⁸ Η «νέα κρίση του ψωμιού» στην Τυνησία το 2010 και η γεωγραφική εγγύτητα μετέδωσε άμεσα το μήνυμα για ξεσηκωμό και αλλαγή στην συριακή επικράτεια. Στα τέλη του Ιανουαρίου του 2011, σημειώνονται στην Δαμασκό εξεγέρσεις, οι οποίες καταστέλλονται από το καθεστώς με βιαιότητα. Η Τεχεράνη παρακολουθεί τις εξελίξεις στον αραβικό κόσμο ενθαρρύνει τις προσπάθειες των εξεγερμένων, με σκοπό να εγκαθιδρυθεί το πολιτικό Ισλάμ. Η μόνη αντίφαση στις εξεγέρσεις αυτές είναι ότι η Τεχεράνη κρατά διαφορετική στάση για την Δαμασκό σε σχέση με τους υπόλοιπους κρατικούς δρώντες. Ο λόγος είναι η θρησκευτική ομοιότητα μεταξύ των δύο λαών. Οι αλαουίτες αποτελούν μία σέκτα του σιιτικού Ισλάμ και το Ιράν από το 1979 έως και τον Οκτώβριο του 2024 υποστήριζε το καθεστώς Άσαντ. Εκτός από την θρησκεία οι δύο χώρες συνδέονται και ιδεολογικά. Ο αντιαμερικανισμός και ο αντισιωνισμός αποτελούσαν και για τις δύο χώρες κοινή ιδεολογία, παρότι η Συρία ήταν ένα κοσμικό αραβικό κράτος και το Ιράν θεοκρατικό καθεστώς. Το παλαιστινιακό ζήτημα, η κατοχή των Υψωμάτων του Γκολάν από τους Ισραηλινούς, το θρησκευτικό μίσος για τους σουνίτες, η καταπολέμηση του Ι.Κ.Ι.Σ. και η απέχθεια προς την παγκοσμιοποίηση αποτέλεσαν κοινά πεδία πολιτικής και στρατηγικής συμπόρευσης. Η συμπόρευση αυτή, προσέλκυσε δυνατούς συμμάχους

¹³⁸ Ο Calvocoressi περιγράφει εξιστορεί τις αραβικές επαναστάσεις, επίσης αναφέρει ότι οι αλαουίτες αποτελούν το 11% του συριακού πληθυσμού. Βλ. Calvocoressi, Peter. Η Διεθνής Πολιτική μετά το 1945. Επιμέλεια: Θάνος Ντόκος, Ανδρέας Κιντής, Ανδρέας Στεργίου. Μετάφραση: Γεώργιος Βοσκόπουλος, Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Σπύρος Πλουμίδης. 9η Έκδοση. Τόμος: Πρώτος. Αθήνα: Εκδόσεις Τουρίκη, 2009, σ. 502-3.

που αντιτίθενται στις Η.Π.Α., όπως η Ρωσική Ομοσπονδία και η Λ.Δ. της Κίνας. Η Συρία ήταν η δεύτερη χώρα που αναγνώρισε την Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν και συνέδραμε στρατιωτικά στον οκταετή πόλεμο μεταξύ του Ιράν και του Ιράκ. Επίσης, οι Σύροι παρείχαν τεχνογνωσία στους Ιρανούς για την ανάπτυξη πυραυλικών συστημάτων. Ωστόσο, οι αραβικές εξεγέρσεις επέφεραν στην Συρία την διάλυση και την μεταβολή των συνόρων από ακραίες ισλαμιστικές ομάδες που αναπτύχθηκαν στο εσωτερικό της.¹³⁹ Τον Ιούνιο του 2014, η ηγεσία του Ι.Κ.Ι.Σ. ανακηρύσσει την ίδρυση του και εφορμά από την πόλεις της Ράκκα και της Μοσούλης. Ο νέος μη κρατικός δρώντας εν ονόματι Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και της Συρίας, κατάφερε να επεκτείνει την επικράτεια του από τα συρολιβανικά σύνορα έως τα ιρανοϊρακινά σύνορα.¹⁴⁰ Οι Ιρανοί άρπαξαν την ευκαιρία για να εδραιώσουν τη στρατιωτική τους παρουσία στην περιοχή. Επειδή, η Συρία αποτελεί για το Ιράν συνέχεια του περσικού οροπεδίου και γέφυρα προς την Μεσόγειο, έστειλε στρατιωτικούς συμβούλους και δημιούργησε κέντρα εκπαίδευσης Μπασίτζ. Η ηγεσία των Φρουρών της Επανάστασης ανέλαβε την εξολόθρευση των σουνιτικών τρομοκρατικών ομάδων στην περιοχή. Δημιουργήθηκαν παραστρατιωτικές ομάδες όπως οι Νέες Εθνικές Ένοπλες Δυνάμεις και οι Λαϊκές Επιτροπές. Το Ιράν εφάρμοσε επί του πεδίου στη Συρία το στρατηγικό του δόγμα, το οποίο ονομάζεται «Γενική ή Προωθημένη Αποτροπή» στα περσικά αποδίδεται ως «μπαζνταραντεγκί-ε χαμέ τζουνεμπέ». Το οποίο προϋποθέτει την έμμεση εμπλοκή εκτός των συνόρων του μέσω μη κρατικών δρώντων για μην φαίνεται και επίσημα η επιρροή του. Δηλαδή, επιτυγχάνει τις στρατηγικές της εξωτερικής εξισορρόπησης και όλες τις εκφάνσεις του «Διαίρει και Βασίλευε».¹⁴¹ Το Ιράν ακολούθησε και άλλες τακτικές όπως ο εποικισμός. Η Τεχεράνη εγκατέστησε Αφγανούς και Πακιστανούς σίιτες σε περιοχές που ήταν κατά βάση σουνιτικές για να αλλοιώσει τον πληθυσμό σε μέρη που ήταν ζωτικής σημασίας για την Τεχεράνη. Επιπροσθέτως, η Συρία αποτελούσε για το Ιράν βασικό στοιχείο για το στρατηγικό της βάθος.¹⁴² Επιπλέον, την περίοδο της ανόδου του Ισλαμικού Κράτους και οι δύο πλευρές χρησιμοποίησαν τους Κούρδους, οι οποίοι αποτελούν μειονότητα στην Συρία και το Ιράν. Η καιροσκοπική εξωτερικής πολιτική της

¹³⁹ Ο συγγραφέας αναφέρει τις άριστες σχέσεις που είχαν τα δύο κράτη σε όλους τους τομείς. Επίσης, εκθειάζει τον ιρανικό επεκτατισμό. Βλ. Ahmadian, Hassan, and Payam Mohseni. "Iran's Strategy: The Evolution of Deterrence." *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-) 95, no. 2 (2019): σ. 341-64. <https://www.jstor.org/stable/48570068>.

¹⁴⁰ Στις 29/06/2014 το Ισλαμικό Κράτος της Συρίας και του Ιράκ διακηρύσσει την ίδρυση του. Βλ. Kepel, Gilles. Έξοδος από το Χάος. Κρίση στη Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή. Μετάφραση: Αριστέα Κομνηνέλλη. Αθήνα: Κλειδάριθμος, 2020, σ. 16.

¹⁴¹ Ahmadian, Hassan, and Payam Mohseni. "Iran's Strategy: The Evolution of Deterrence." σ. 342, 345 και 355-356.

¹⁴² Perlov, Orit, and Udi Dekel. "The Model of Iranian Influence in Syria." σ. 3-4.

Τεχεράνης έδωσε ένα ακόμα κίνητρο. Η εδραίωση της στην περιοχή και η ευελιξία που προσφέρει η περιοχή του Λεβάντε στην Τεχεράνη είναι ζωτικής σημασίας. Το άνοιγμα στην Μεσόγειο της επιτρέπει να στηρίζει με μεγαλύτερη ταχύτητα τους μη κρατικούς δρώντες, όπως η σιιτική τρομοκρατική ομάδα Χεζμπάλλα και της δίνει τη δυνατότητα να εφαρμόζει εμπράκτως την αντισιωνιστική της πολιτική. Ο Άξονας που είχε δημιουργηθεί στην Συρία και οι στρατιωτικές της επιτυχίες σε Συρία και Ιράκ της επέτρεψαν να αλλάξει τα δεδομένα της ισορροπίας ισχύος στην Μέση Ανατολή. Το Ιράν ενθάρρυνε την παλαιστινιακή Χαμάς να εντείνει τις επιθέσεις της εναντίον της Ιερουσαλήμ και η Χεζμπάλλα έβαλλε τον ισραηλινό βορρά, με κύριο στόχο την εξάλειψη του εβραϊκού κράτους από τον χάρτη. Επιλογικά, ο Πόλεμος στη Γάζα επέφερε μόνο ήττες για την εξωτερική πολιτική στην Μέση Ανατολή. Ο θάνατος του ηγέτη της Χεζμπάλλα Χασάν Νασράλλα τον Σεπτέμβριο του 2024 και η ανάληψη της εξουσίας από τον επικεφαλής της Χαγιατ Ταχρίρ αλ Σάμ, Χουσεΐν Άχμαντ αλ-Σαράα στην Συρία τον Δεκέμβριο του 2024, αποτέλεσαν γεγονότα τα οποία μελλοντικά θα επηρέαζαν το θεοκρατικό καθεστώς. Η απουσία των Φρουρών της Επανάστασης από το συριακό έδαφος, οι αλληπάλληλες κατατομήσεις των ηγετών της Χεζμπάλλα από τις ισραηλινές ένοπλες δυνάμεις και η ήττα στα όπλα της Χαμάς τον Οκτώβριο του 2025, διέλυσαν την καθεστηκυία που είχε επιβάλλει η Τεχεράνη από το 2011 στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Η στρατηγική του *«Διαίρει και Βασίλευε»* και η έκφανση της εξωτερικής προσέγγισης κατέστησε το Ιράν ανίκανο να αντιδράσει στις εξελίξεις λόγω της ήττας που υπέστη και στα τρία μέτωπα που είχε λάβει μέρος.

3.1.2 Οι σχέσεις του θεοκρατικού καθεστώτος με το κόμμα Χεζμπάλλα.

Όπως προαναφέρθηκε στο υποκεφάλαιο με την Συρία, η *«προωθημένη αποτροπή»* αποτελεί το στρατηγικό δόγμα της Τεχεράνης, το οποίο προϋποθέτει την έμμεση εμπλοκή της σε ξένες υποθέσεις έχοντας ενεργό ρόλο χωρίς να παραδέχεται ότι υποκινεί τα νήματα. Η υποδαύλιση των σχέσεων μεταξύ δύο δρώντων στην περιοχή ενδιαφέροντος και η ενδυνάμωση του δρώντα, ο οποίος εξυπηρετεί τα συμφέροντα της αποτελούσε κύρια στρατηγική στην εξωτερικής της πολιτικής. Η ενίσχυση μη κρατικών δρώντων στην περιοχή της Μέσης Ανατολής σε χώρες που δεν γειτνιάζει της πρόσφερε έως τα τέλη του 2024, την άνοδο της σχετικής της ισχύος και την αύξηση της επιρροής της στο Λεβάντε. Οι σχέσεις με την Χεζμπάλλα που στα ελληνικά σημαίνει το κόμμα του Θεού, ξεκίνησαν από τις αρχές της δεκαετίας του 1980. Η κύρια ιδεολογία της

Χεζμπάλλα είναι ο θρησκευτικός κοινοτισμός και η εθνική ενότητα.¹⁴³ Οι δύο δρώντες ήταν νεότευκτοι στο περιφερειακό σύστημα και τους ένωναν το θρησκευτικό δόγμα, η επαναστατική ιδεολογία και το μίσος τους κατά του Ισραήλ. Με τις Αραβικές Εξεγέρσεις, η Τεχεράνη εκμεταλλεύτηκε τον διάδρομο που τις πρόσφερε το σιιτικό τόξο και είχε την δυνατότητα να εξοπλίζει τη Χεζμπάλλα από ξηρά και αέρα. Η ενθάρρυνση να εξαλείψει το Ισραήλ εξαπολύοντας επιθέσεις από τον λιβανικό νότο στο εσωτερικό του Ισραήλ, προκάλεσε προβλήματα στην αμερικανική εξωτερική πολιτική και έθεσε ζητήματα ασφάλειας για την Ιερουσαλήμ. Για κοντά μισό αιώνα η τρομοκρατία λειτούργησε ως γεωπολιτική μεταβλητή στη Μέση Ανατολή. Ο συγκερασμός δυνάμεων που προσπάθησε να φτιάξει από την Συρία, την Υεμένη και τα εδάφη της Παλαιστινιακής Αρχής δημιούργησε τον Άξονα της Αντίστασης και η Τεχεράνη παρότι αδύναμη οικονομικά από τις οικονομικές κυρώσεις κατάφερε να ανταγωνίζεται περιφερειακούς ανταγωνιστές, οι οποίοι είχαν την υποστήριξη των Η.Π.Α. ¹⁴⁴Το κόμμα Χεζμπάλλα το οποίο αποτελεί «το μοντέλο κράτους τρομοκρατίας εντός κράτους»¹⁴⁵ για τον Λίβανο, αντλεί την χρηματοδότηση του από καταπιστευματικά ταμεία της λιβανικής διασποράς και από ιρανικά φιλανθρωπικά ιδρύματα όπως το Αλ-Αλαβί στην Νέα Υόρκη.¹⁴⁶ Επίσης, το Ιράν εκπαιδεύει τους μαχητές της Χεζμπάλλα και τους παρέχει στρατιωτικό υλικό, όπως πύραυλοι εδάφους-εδάφους Fajr 3 και Fajr 5 με άμεσο στόχο τον ισραηλινό βορρά.¹⁴⁷ Ο δολοφονηθείς πνευματικός της ηγέτης Χασάν Νασράλλα κατάφερε να την ισχυροποιήσει και να μεταβάλλει την καθεστηκυία τάξη στο Λίβανο. Η Χεζμπάλλα όπως προαναφέρθηκε είναι ένα «μοντέλο κράτους τρομοκρατίας εντός κράτους» το οποίο είχε την ικανότητα να ξεπερνάει τα σύνορα του Λιβάνου. Το κόμμα του Θεού έπαιξε σημαντικό ρόλο στην διατήρηση της καθεστηκυίας τάξης στην Συρία, καθώς πολέμουσε το Ισλαμικό Κράτος και καταλάμβανε σημαντικές λεωφόρους όπως η Μ5 Δαμασκού-Χαλεπίου. Η συγκεκριμένη λεωφόρος πρόσφερε στην Τεχεράνη μία εξέχουσα σημασίας γέφυρα ανεφοδιασμού, η οποία περνούσε μέσα από το Ιράκ και κατέληγε μέχρι την Μεσόγειο. Με αυτόν

¹⁴³ Ινστιτούτο Διεθνών και Οικονομικών Σχέσεων. Ιράν: Πολιτική, Οικονομία, Διεθνείς και Περιφερειακές Σχέσεις, σ. 435.

¹⁴⁴ Ινστιτούτο Διεθνών και Οικονομικών Σχέσεων. Ιράν: Πολιτική, Οικονομία, Διεθνείς και Περιφερειακές Σχέσεις, σ. 235.

¹⁴⁵ Ινστιτούτο Διεθνών και Οικονομικών Σχέσεων. Ιράν: Πολιτική, Οικονομία, Διεθνείς και Περιφερειακές Σχέσεις, σ. 249.

¹⁴⁶ Μέσω των Μπονυάντ δηλαδή των φιλανθρωπικών ιδρυμάτων προσελκύει τις σιιτικές διασπορές για να χρηματοδοτείται το καθεστώς. Βλ. Χάουαρντ, Ρότζερ. *Ιράν και κρίση. Πυρηνικές φιλοδοξίες, και η αμερικανική απάντηση*. Μετάφραση: Ελένη Αστερίου. Σειρά: Κόσμος. Αθήνα: ΚΨΜ, 2006, σ. 72.

¹⁴⁷ Χάουαρντ, Ρότζερ. *Ιράν και κρίση. Πυρηνικές φιλοδοξίες, και η αμερικανική απάντηση*, σ. 73.

τον τρόπο η Τεχεράνη μέχρι το τέλος του 2024, η δημιουργία του σιιτικού τόξου εξασφάλιζε την ισορροπία ισχύος και καθιέρωσε άτυπα την επεκτατικότητα της.¹⁴⁸ Τέλος, το Ιράν μέσω της Χεζμπάλλα εφάρμοσε έμπρακτα την αντισιωνιστική του πολιτική και το στρατηγικό του δόγμα. Η έμμεση εμπλοκή σε πόλεμο με συμβατικά μέσα βρίσκοντας «θύματα» με άξονα τον σιιτικό Ισλάμ, αποσκοπεί να απορροφήσουν την επίθεση του αμυνόμενου. Η τακτική αυτή, συνέδραμε στην εξασφάλιση της εξωτερικής της εξισορρόπησης στην περιοχή του άμεσου ενδιαφέροντος της και στην υπεροχή της έναντι των αντιπάλων της.

3.1.3 Η επιρροή του καθεστώτος της Τεχεράνης στην παλαιστινιακή Χαμάς.

Στις 31 Ιουλίου του 2024, η μυστικές υπηρεσίες του Ισραήλ δολοφονούν τον ηγέτη της παλαιστινιακής Χαμάς Ισμαήλ Χανίγιε λίγες ώρες πριν από την ορκωμοσία του νέου προέδρου του Ιράν Μασούντ Πεζεσκιάν.¹⁴⁹ Οι Ιρανοί βρίσκονται σε σύγχυση διότι δεν μπόρεσαν να αντιληφθούν την επίθεση κατά του ηγέτη ενός σύμμαχου μη κρατικού δρώντα. Οι στενές σχέσεις του θεοκρατικού καθεστώτος με την Χαμάς κρατούν από την δεκαετία του 1980. Οι Άραβες έχοντας χάσει όλους τους πολέμους που διεξήγαγαν κατά του Ισραήλ προσπάθησαν να βρουν μία λύση που θα έφερνε τέλος στις συνεχείς εντάσεις στην Μέση Ανατολή. Η λύση ήταν να συνάψουν συνθήκες ειρήνης αναγνωρίζοντας το Ισραήλ. Το θεοκρατικό καθεστώς όταν ήρθε στην εξουσία προσπάθησε να αναθερμάνει την εχθρικότητα των μουσουλμάνων αδελφών κατά του «*Μικρού Σατανά*», αλλά χωρίς να βρει κάποιο αντίκρισμα. Η ρητορική αυτή είχε απήχηση σε μη κρατικούς δρώντες, οι οποίοι είχαν ενστερνιστεί την ιδεολογία της νέας κυβέρνησης του Ιράν λόγω του σιιτικού δόγματος και της επαναστατικότητας που προήγαγε. Στόχος της Τεχεράνης ήταν η εγκαθίδρυση του πολιτικού Ισλάμ στην Μέση Ανατολή για να προωθεί τα συμφέροντα της και να επεκτείνει την θρησκευτική της επιρροή. Η εμμονή με την εξάλειψη του εβραϊκού κράτους και της αντισιωνιστικής ρητορικής βρήκε ως ιδεολογικό σύμμαχο την παλαιστινιακή Χαμάς. Η παλαιστινιακή τρομοκρατική οργάνωση μπορούσε να συμβαδίζει μόνο ιδεολογικά με το Ιράν και όχι θρησκευτικά. Ο ασπασμός και η πίστη στο σουνιτικό Ισλάμ αποτελεί την μόνη διαφοροποίηση

¹⁴⁸ Ο συγγραφέας αναλύει την ανάπτυξη της Χεζμπάλλα και δίνει στον αναγνώστη να καταλάβει ότι δρα με την ιδιότητα ενός κρατικού δρώντα. Βλ. Kane, J. Robert. "A Life Cycle Analysis of Hezbollah: Where the Group Came from and Where it is Going." *American Intelligence Journal* 35, no. 2 (2018): σ. 3.. <https://www.jstor.org/stable/26566567>.

¹⁴⁹ Στις 31 Ιουλίου του 2024, δολοφονείται ο πολιτικός αρχηγός της Χαμάς Ισμαήλ Χανίγιε. Ο θάνατος του επέτρεψε να επιστρέψουν στον ισραηλινό βορρά και νότο εκτοπισμένοι κάτοικοι. Βλ. Slavin, Barbara. "Gaza War: New Opportunities and Challenges for Iran." *Insight Turkey* 26, no. 3 (2024): σ. 63-65. <https://www.jstor.org/stable/48790772>.

με το Ιράν.¹⁵⁰ Το παράδοξο στην προκειμένη περίπτωση είναι το πως ένας θρησκευτικός κρατικός δρώντας μπορεί να συνδέσει και να δημιουργήσει συνεργασία και συμμαχίες με μη κρατικούς δρώντες, οι οποίοι είναι θρησκευτικά ασύμφοροι μεταξύ τους. Το παλαιστινιακό τμήμα της μουσουλμανικής αδελφότητας δηλαδή η Χαμάς συμμαχεί με ένα σιτικό κόμμα-παραστρατιωτική οργάνωση όπως η Χεζμπάλλα, οι οποίες είναι υποκινούμενες από το Ιράν παρέχοντας τους στρατιωτική και πολιτική υποστήριξη. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι δύο αυτές οργανώσεις στις αρχές του 2010 ήρθαν σε ρήξη για ιδεολογικές και πολιτικές διαφορές, δημιουργώντας μεταξύ τους «διπλωματικά επεισόδια».¹⁵¹ Όμως η στρατιωτική υποστήριξη που πρόσφερε η Χεζμπάλλα στην Χαμάς είναι αξιοσημείωτη, όταν στελέχη της Χεζμπάλλα μετέφεραν οπλισμό μέσω των θαλάσσιων ρευμάτων σε ξύλινα κιβώτια παρακάμπτοντας τον ισραηλινό ναυτικό αποκλεισμό στην Λωρίδα της Γάζας.¹⁵² Όμως, η αλλαγή στρατοπέδου της Χαμάς κατά τις αραβικές εξεγέρσεις έφερε αναταραχές στο εσωτερικό του «Άξονα της Αντίστασης», διότι στον συριακό εμφύλιο η Χαμάς υποστήριζε τις ακραίες σουνιτικές ένοπλες ομάδες. Κατηγορήθηκε από τον Ανώτατο Ηγέτη για αποστασία και εξαπέλυε απειλές κατά της ηγεσίας της οργάνωσης. Αντιθέτως, οι σουνιτικές ένοπλες ομάδες κατηγορούσαν την Χαμάς ότι συμμαχεί με τους σιίτες. Κρατικοί δρώντες από την περιοχή του Αραβό/Περσικού Κόλπου όπως το Κατάρ, το οποίο είναι γνωστό για την στήριξη του στην Μουσουλμανική Αδελφότητα, το 2012, χρηματοδότησε την Χαμάς με 400 εκατομμύρια δολάρια.¹⁵³ Η Χαμάς έχει αναπτύξει ένα είδος υπερεθνικής ιδεολογίας, τον οποίο θα μπορούσε να εννοηθεί και ως εξωτερική πολιτική. Η προώθηση της εξωτερικής της πολιτικής έχει τις βάσεις του στο Ισλάμ και στο παλαιστινιακό ζήτημα. Λεξιλόγιο όπως «*Ισλαμική Νόρμα*», «*Ιστορική Λύση*», και «*Εσωτερική Λύση*», παραπέμπουν σε κήρυξη Τζιχάντ¹⁵⁴ κατά του μεγάλου εχθρού και ιστορικού δικαιώματος για ένα αυτόνομο παλαιστινιακό κράτος.¹⁵⁵ Το Ιράν

¹⁵⁰ Ινστιτούτο Διεθνών και Οικονομικών Σχέσεων. Ιράν: Πολιτική, Οικονομία, Διεθνείς και Περιφερειακές Σχέσεις, σ. 440.

¹⁵¹ Ο συγγραφέας αναλύει τις αντιφάσεις της ιστορίας της Χαμάς. Βλ. Karmon, Ely. " Hamas in Dire Straits." *Perspectives on Terrorism* 7, no. 5 (2013): σ. 111-116. <http://www.jstor.org/stable/26297010>.

¹⁵² Kepel, Gilles. *Συμμαχίες και Ρήξεις. Από τη Μέση Ανατολή έως τις ευρωπαϊκές συνοικίες*, σ. 153..

¹⁵³ Karmon, Ely. " Hamas in Dire Straits." *Perspectives on Terrorism* 7, no. 5 (2013): σ. 111-116.

¹⁵⁴ Στο γλωσσάρι του βιβλίου «*Σουνίτες και Σιίτες*», ο συγγραφέας αναφέρει «κατά κυριολεξία σημαίνει 'καταβολή της προσπάθειας', 'μόχθος'. Η τζιχάντ είναι ο αγώνας τον οποίο πρέπει κάθε μουσουλμάνος να δώσει για τη θρησκεία του και ενάντια στο εγώ του. Τούτος περιλαμβάνει τον θρησκευτικό πόλεμο στο όνομα της μουσουλμανικής κοινότητας, που στις μέρες μας είναι η πιο συνηθισμένη χρήση του όρου. Βλ. McHugo, John. *Σουνίτες και Σιίτες. Μία Θρησκεία, Δύο Κόσμοι*. Επιμέλεια: Ηλίας Μαλεβίτης. Μετάφραση: Ανδρέας Μανωλάτος. Τόμος: Έκτος. Σειρά: Ο Κοινός Λόγος 6. Ηράκλειο Κρήτης-Αθήνα: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2021, σ.17.

¹⁵⁵ Η «εξωτερική πολιτική της Χαμάς». Βλ. Seurat, Leila, and Olivier Roy. " 'Islam and Resistance': The Uses of Ideology in the Foreign Policy of Hamas." In *The Foreign Policy of Islamist Political Parties: Ideology in Practice*,

ευθυγραμμίζεται πλήρως με αυτές τις έννοιες.¹⁵⁶ Εκ του αποτελέσματος, η εξωτερική πολιτική του Ιράν αναφορικά με το παλαιστινιακό ζήτημα απέτυχε. Το Ισραήλ μέσα σε ένα χρόνο εξολόθρευσε του ιστορικούς τους εχθρούς. Οι βομβητές σε κινητά μελών τη Χεζμπάλλα το Σεπτέμβριο του 2024¹⁵⁷ και η δολοφονία του Χασάν Νασράλλα μια εβδομάδα μετά κατακρήμνισαν τις βλέψεις της Τεχεράνης στην Μέση Ανατολή. Στο τέλος της ίδιας χρονιάς ο Σύρος πρόεδρος διαφεύγει προς τη Μόσχα διότι την εξουσία την καταλαμβάνουν σουνίτες τζιχαντιστές και έναν χρόνο αργότερα η Χαμάς συνθηκολογεί με το κυβερνών κόμμα Λικούντ για την παύση του πολέμου στην Γάζα. Τα παραπάνω γεγονότα αποτέλεσαν την χαριστική βολή για τις βλέψεις του Αλί Χαμενεΐ προς την Μεσόγειο.

3.2.4 Οι Χούθι της Υεμένης ως μεταβλητή ισορροπίας στην Αραβική Χερσόνησο.

Οι αραβικές εξεγέρσεις εξαπλώθηκαν σε ολόκληρο τον αραβικό κόσμο και δημιούργησε ανατροπές των εγχώριων κυβερνήσεων και διάλυση τους από τους εμφυλίους πολέμους και την εμπλοκή τρίτων δυνάμεων. Γι' αυτό το λόγο αποφεύγεται όρος «Αραβική Άνοιξη», διότι θεωρείται ειρωνικός και οξύμωρος. Οι αραβικές εξεγέρσεις δεν άφησαν ανεπηρέαστη την Αραβική Χερσόνησο. Το συγκεκριμένο υποσύστημα απαρτίζεται από επτά κράτη εκ των οποίων τα έξι από αυτά είναι μέλη ενός περιφερειακού οργανισμού, ο οποίος ιδρύθηκε από την Σαουδική Αραβία. Το Συμβούλιο Συνεργασίας του Κόλπου έχει την ιδιότητα να παρέχει και να εξασφαλίζει την ασφάλεια και την σταθερότητα στην περιοχή έναντι δρώντων, οι οποίοι υπονομεύουν τον χαρακτήρα του οργανισμού. Το κράτος το οποίο δεν είναι μέλος του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου είναι η Υεμένη. Από την αποχώρηση των Βρετανών αποίκων από την περιοχή έως σήμερα, το πολιτισμικό και φυλετικό της μωσαϊκό δεν την άφησε να αναπτυχθεί και να εξελιχθεί λόγω των συνεχών πολιτικών αντιπαραθέσεων και εμφυλίων συγκρούσεων. Οι εσωτερικές διαμάχες προκάλεσαν εδαφικές μεταβολές στην επικράτεια της. Κατά τις αραβικές εξεγέρσεις το Ιράν προσπάθησε να οικειοποιηθεί την τρέχουσα κατάσταση και επιθυμούσε να μεταβάλλει την δική καθεστηκυία τάξη στην περιοχή. Το Μπαχρέιν ήταν από τα κράτη του οργανισμού, το οποίο επηρεάστηκε άμεσα από τις αραβικές εξεγέρσεις και υποστηρίχθηκε από το Ιράν λόγω της

edited by Mohamed- Ali Adraoui, 104-26. Edinburgh University Press, 2018.
<http://www.jstor.org/stable/10.3366/j.ctv7n08sj.9>.

¹⁵⁶ Κατά τον Gilles Keppel, η Χαμάς μοιράζεται μία πανισλαμιστική Weltanschauung, όπως και το Ιράν. Βλ. Keppel, Gilles. *Συμμαχίες και Ρήξεις. Από τη Μέση Ανατολή έως τις ευρωπαϊκές συνοικίες*. Μετάφραση: Αριστέα Κομνηνέλλη. Αθήνα: Κλειδάριθμος, 2021, σ.147.

¹⁵⁷ Slavin, Barbara. "Gaza War: New Opportunities and Challenges for Iran." σ. 65.

ομοδοξίας που επικρατεί στο νησί. Το Ριάντ και το Αμπού Ντάμπι έσπευσαν αμέσως να καταστείλουν τις διαδηλώσεις των σιιτών και επανάφεραν την τάξη της σουνιτικής κυβέρνησης Αλ Χαλίφα. Σιιτικοί πληθυσμοί παρατηρούνται και στην Σαουδική Αραβία, οι οποίοι εξεγέρθηκαν όταν το Ριάντ εκτέλεσε τον Σαουδάραβα σίιτη κληρικό Νίμρ αλ-Νίμρ. Στην Υεμένη υπάρχει σημαντικό σιιτικό στοιχείο στην θρησκευτική της σύνθεση και η καιροσκοπική ιρανική εξωτερική της πολιτική υποστήριξε τις εξεγέρσεις των ζαΐδιστών. Οι Ζαΐντίτες¹⁵⁸ είναι ένα μία σέκτα του σιιτικού Ισλάμ, η οποία έχει κάποιες ιδιομορφίες. Η σέκτα αυτή δεν θεωρεί ότι έχει μεγάλη δογματική απόκλιση από τον σουνισμό και δεν υπάρχουν θρησκευτικές αντιπαλότητες. Οι Ιρανοί προσπάθησαν να ξεσηκώσουν τους ζαΐντίτες Χούθι και να λάβουν δράση. Οι Χούθι πήραν το όνομα τους από τον Χουσεΐν αλ-Χούθι, ο οποίος ήταν ο αρχηγός τους και δολοφονήθηκε το 2004. Έκτοτε ανέλαβε ο Αμπντούλ Μαλίκ αλ-Χούθι, ο οποίος ως αρχηγός τους κατά την περίοδο 2012-2014, έδωσε ιδιαίτερη σημασία στις φυλές της Υεμένης. Μέχρι το 2014 οι Χούθι κυβερνούσαν το 70%, της υεμενικής επικράτειας και κατέλαβαν την πρωτεύουσα Σαναά. Αυτό συνέβη διότι ανατράπηκε ο πρόεδρος Αλί Αμπντουλάχ Σάλεχ και αντικαταστάθηκε από τον Αμπντ Ράμπου Μανσούρ Χάντι που υποστηρίζεται από τα Ηνωμένα Έθνη και από τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα. Τον Μάρτιο του 2015, η Σαουδική Αραβία εισβάλλει στην υεμενική επικράτεια και χάνει την διαμάχη, η πράξη αυτή έδωσε την ευκαιρία στην Τεχεράνη να διεισδύσει και να ενισχύσει την στρατιωτική της παρουσία. Η σχέση μεταξύ Ιράν και Χούθι δεν είναι θρησκευτική και ιδεολογική αλλά τακτική. Η Τεχεράνη προτιμά να επενδύει σε μη κρατικούς δρώντες που είναι θρησκευτικά, ιδεολογικά όμοια και δίνει σημασία στην γεωγραφική εγγύτητα.¹⁵⁹ Δηλαδή προτιμάει να επενδύει σε συμμαχίες όπως η Χεζμπάλλα, το Ιράκ και η κυβέρνηση Άσαντ στην Συρία. Οι Χούθι δεν αναγνωρίζουν τον Αλί Χαμενεΐ ως ανώτατο ηγέτη τους όπως η ηγεσία της Χεζμπάλλα¹⁶⁰. Ωστόσο, το Ιράν στηρίζει τον υεμενικό μη κρατικό δρώντα με την ήπια ισχύ δηλαδή διπλωματικά, εμπορικά

¹⁵⁸ «Ζαΐντίτες: μικρή σιιτική σέκτα η οποία πιστεύει ότι οποιοσδήποτε απόγονος του Προφήτη μπορεί να γίνει μάμης, κραδαίνοντας το σπαθί του και εγκαθιδρύοντας δίκαιη διακυβέρνηση. Σήμερα μια μεγάλη κοινότητα ζαΐντιτών ζει στην Υεμένη και αντιστοιχεί σε κάτι περισσότερο από το ένα τρίτο του πληθυσμού της χώρας». Βλ. McHugo, John. Σουνίτες και Σίιτες. Μία Θρησκεία, Δύο Κόσμοι. Επιμέλεια: Ηλίας Μαλεβίτης. Μετάφραση: Ανδρέας Μανωλάτος. Τόμος: Έκτος. Σειρά: Ο Κοινός Λόγος 6. Ηράκλειο Κρήτης-Αθήνα: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2021, σ.12.

¹⁵⁹ Ο αναλύτρια περιγράφει με σαφήνεια την ταυτότητα των Χούθι. Αξίζει να σημειωθεί ότι λόγω της κρατούσας κατάστασης η Υεμένη περνάει μια πολύχρονη επισιτιστική κρίση. Βλ. Kroft, Lucy van der. "Who are the Houthis?" In *Yemen's Houthis and the Terrorist Designation System*. International Centre for Counter- Terrorism, 2021. <http://www.jstor.org/stable/resrep34009.5>.

¹⁶⁰ Η ανάλυση έχει ενδιαφέροντα στοιχεία για τον στρατιωτικό εξοπλισμό των Χούθι. Βλ. Zimmerman, Katherine. "What to Understand from the Houthi- Iran Relationship." *Yemen's Houthis and the Expansion of Iran's Axis of Resistance*. American Enterprise Institute, 2022. <http://www.jstor.org/stable/resrep40020.7>.

και επηρεάζει τα Μ.Μ.Ε. τους. Όμως, η σκληρή ισχύς που ασκεί η Τεχεράνη στους Χούθι ήταν καταλυτική για την περιοχή. Οι Ιρανοί μεταφέρουν οπλισμό στην Υεμένη με την τακτική της παραπλάνησης μέσω της ναυσιπλοΐας και ο οπλισμός περιλαμβάνει πυραύλους εδάφους-εδάφους και μη επανδρωμένα αεροσκάφη. Σκοπός είναι η αλλαγή της ισορροπίας ισχύος στην Αραβική Χερσόνησο. Το Ιράν δεν παραδέχεται ότι προσφέρει βοήθεια στους Χούθι για να μην έρθει σε άμεση σύγκρουση με την Σαουδική Αραβία.¹⁶¹ Το στρατηγικό της δόγμα που στηρίζεται στην εξωτερική εξισορρόπηση και το «*διαίρει και βασίλευε*» την είχαν καταστήσει βασικό κρατικό δρώντα που μεταβάλλει την ισορροπία ισχύος σε ένα υποσύστημα που υπάρχει γεωγραφική απόσταση. Τέλος, από το τέλος του 2024 οι Χούθι έχουν αποδυναμωθεί. Η εξωτερική πολιτική της Τεχεράνης πλέον, δεν έχει τη δυνατότητα να στηρίζει οικονομικά και διπλωματικά την ηγεσία των Χούθι λόγω της εσωτερικής κρίσης που έχει ξεσπάσει από τις αρχές του 2026. Τέλος, αποδεικνύεται ότι ένας κρατικός δρώντας, του οποίου οι διαμορφωτές λήψεως αποφάσεων δεν έχουν ορθή συλλογιστική πορεία, αυτόματα δεν μπορούν να αντιληφθούν τις εξελίξεις και δεν δύναται να διαμορφώσουν συμπαγή εξωτερική πολιτική. Το Ιράν στήριξε την εξωτερική του πολιτική, σε πολιτικά πρόσωπα και σε παραστρατιωτικές ομάδες, τα οποία είχαν ως ιδεολογία το θρησκευτικό του δόγμα.

Κατακλείδα

Οι διεθνείς εξελίξεις από τα τέλη του 2024 έως σήμερα, απέδειξαν ότι η χάραξη εξωτερικής πολιτικής με άξονα τη θρησκεία δεν προσφέρει συμπαγείς και διαχρονικές συμμαχίες. Η Τεχεράνη πίστευε ότι το καθεστώς Άσαντ θα ήταν αιώνιο και οι μη κρατικοί δρώντες Χεζμπάλλα και Χούθι θα άλλαζαν τις καθεστηκυίες τάξεις στις χώρες δραστηριοποίησης της και θα αναλάμβαναν την εξουσία. Το σιιτικό τόξο που προσπάθησε να φτιάξει απέτυχε παταγωδώς. Η ακραία ρητορική του θεοκρατικού καθεστώτος προκάλεσε την άμεση αντίδραση των εχθρών, με αποτέλεσμα να

¹⁶¹ Στις 25/03/2015 η Σαουδική Αραβία ανακοινώνει μαζί με τα υπόλοιπα μέλη του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου να βομβαρδίσουν την Υεμένη. Βλ. Juneau, Thomas. "Iran's Policy towards the Houthis in Yemen: A Limited Return on a Modest Investment." *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-) 92, no.3 (2016): σ. 647-63. <http://www.jstor.org/stable/24757629>.

κινδυνεύει με καρατόμηση από τον ίδιο της τον λαό. Ακόμα, και οι μεγάλες δυνάμεις που προσέγγισαν το καθεστώς Χαμενεΐ και συμμαχήσαν μαζί του, έγινε ξεκάθαρα με βάση τον καιροσκοπισμό. Το θεοκρατικό καθεστώς από την ίδρυση του έως σήμερα προσπάθησε να φτιάξει μία αυτοκρατορία συμπαγή και αποδείκνυε στους κρατικούς και μη κρατικούς δρώντες ότι η πολιτική του απομονωτισμού, η αυταρχικότητα στο εσωτερικό και ανυπακοή στους διεθνείς θεσμούς αποδίδει καρπούς. Οι τελευταίες εξελίξεις και οι κοινωνικές αναταραχές στην Τεχεράνη απέδειξαν ότι η θεοκρατία έχτιζε μία αυτοκρατορία με πηλίνα πόδια.¹⁶²

¹⁶² Η παρούσα αλληγορία βρίσκεται στο βιβλίο του Gilles Kepel «Έξοδος από το Χάος» στην σελίδα 9. Βλ. Kepel, Gilles. Έξοδος από το Χάος. Κρίση στη Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή. Μετάφραση: Αριστέα Κομνηνέλλη. Αθήνα: Κλειδάριθμος, 2020.

Κεφάλαιο 4: Η Διπλωματία ως Μέσο Επιρροής σε Κρατικούς Δρώντες της Αραβικής Χερσονήσου.

4.1 Οι σχέσεις Τεχεράνης-Ριάντ: Η θρησκεία ως πεδίο γεωπολιτικών συγκρούσεων.

Ο πολιτικός κοινωνιολόγος, νομικός και καθηγητής πανεπιστημίου της Σορβόνης Maurice Duverger, στο έργο του «*Εισαγωγή στη Πολιτική*» ανέφερε στο κεφάλαιο για τους δημογραφικούς παράγοντες, τη σπουδαιότητα των δρόμων επικοινωνίας και γενικότερα του γεωγραφικού ανάγλυφου. Επίσης, κάνει αναφορά στον ΜακΚίντερ αναφέροντας την θεωρία του για το Heartland.¹⁶³ Το παρόν υποκεφάλαιο θα εξετάσει τις αντιπαραθέσεις που έχουν δημιουργηθεί μεταξύ Ιράν και Σαουδικής Αραβίας και στο τέλος θα επαληθευτεί εάν πρόκειται για θρησκευτική ή γεωπολιτική διένεξη. Το σιιτικό Ιράν θεωρεί ότι είναι ο προστάτης των απανταχού μουσουλμάνων και αποκαλεί τον Ανώτατο Ηγέτη του ως «Προστάτη των Μουσουλμάνων» και η ουαχαμπιτική¹⁶⁴ Σαουδική Αραβία αποκαλεί τον βασιλιά της ως «Υπηρέτη των Δύο Ιερών Καταφυγίων». ¹⁶⁵Ο πρώην πρόεδρος του Ιράν Εμπραχίμ Ραϊσί θέλοντας να προσεγγίσει ξανά τις Η.Π.Α. και να αρθούν ξανά οι κυρώσεις που επέφερε η κυβέρνηση του Ντόναλντ Τράμπ στο Ιράν, προσπάθησε να εξομαλύνει τις σχέσεις της Τεχεράνης με το Ριάντ. Στην προσπάθεια του ανέλαβε χρέη διαμεσολαβητή η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας. Το Πεκίνο εντελώς καιροσκοπικά άρπαξε την ευκαιρία και μπήκε ως επικεφαλής της πρωτοβουλίας. Ο λόγος είναι ότι επιθυμεί να εκθρονίσει τις Η.Π.Α. από την περιοχή και να έχει το πλήρη έλεγχο του ημισφαιρίου της. Οι Ιρανοί φοβούμενοι τις αμερικανικές ένοπλες δυνάμεις¹⁶⁶ και την συμμαχία Σ.Σ.Κ.-Ισραήλ τους, στον Πόλεμο της Γάζας, έτειναν χείρα φιλίας και τα κράτη του Κόλπου για να μετριάσει τις επιθετικές

¹⁶³ Ο Duverger αναφέρει στο έργο του «*Εισαγωγή στην Πολιτική*» στο κεφάλαιο «Γεωγραφικοί παράγοντες» τον τρόπο με τον οποίο το γεωγραφικό ανάγλυφο και το κλίμα διαμορφώνει τις κοινωνίες και πως οι κοινωνίες δημιουργούν ανακατατάξεις στο γεωγραφικό ανάγλυφο. Βλ. Duverger, Maurice. *Εισαγωγή στην Πολιτική*. Μετάφραση: Στάθης Οικονόμου. Διορθωμένη Έκδοση. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης, 1985, σ.47-52.

¹⁶⁴ «Ουαχαμπίτες: αυστηρή, πουριτανική μουσουλμανική σέχτα, η οποία ιδρύθηκε από τον Μουχάμμαντ μπιν Αμπντ αλ-Ουάχαμπ στην κεντρική Αραβία στα μέσα του 18^{ου} αιώνα. Αποτελεί την κυρίαρχη ιδεολογία στη Σαουδική Αραβία. Σήμερα ταυτίζεται με τον σαλαφισμό, τον οποίο οι σαουδάραβες ουαχαμπίτες επιδιώκουν να εξαγάγουν σε μουσουλμανικές κοινότητες σε όλη την υφήλιο». Βλ. McHugo, John. Σουνίτες και Σιίτες. Μία Θρησκεία, Δύο Κόσμοι. Επιμέλεια: Ηλίας Μαλεβίτης. Μετάφραση: Ανδρέας Μανωλάτος. Τόμος: Έκτος. Σειρά: Ο Κοινός Λόγος 6. Ηράκλειο Κρήτης-Αθήνα: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2021, σ.15.

¹⁶⁵ Στην εργασία του ο συγγραφέας κάνει μία συγκριτική ανάλυση μεταξύ Ιράν και Σαουδικής και εκθέτει τις διαφορές τους. Βλ. Litvak, Meir. “Iran and Saudi Arabia: Religious and Strategic Rivalry.” Edited by Joshua Teitelbaum. Saudi Arabia, the Gulf, and the New Regional Landscape. Begin- Sadat Center for Strategic Studies, 2017. <http://www.jstor.org/stable/resrep04754.10>.

¹⁶⁶ “CENTCOM Coalition”, U.S. Central Command, Πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου του 2026, <https://www.centcom.mil/AREA-OF-RESPONSIBILITY/CENTCOM-COALITION/>

βλέψεις των Αμερικανών έναντι του Ιράν.¹⁶⁷ Το Ιράν συμμετέχει ήδη στους διεθνείς οργανισμούς που συμμετέχει και η Λ.Δ. Κίνας όπως η πρωτοβουλία «Μία ζώνη, ένας δρόμος» και ο διεθνής οργανισμός B.R.I.C.S.+ Η συμμετοχή σε διεθνείς οργανισμούς και οι συμμαχίες αυξάνουν την σχετική της ισχύ έναντι του Ριάντ.¹⁶⁸ Η Τεχεράνη είχε δημιουργήσει την «Άξονα της Αντίστασης» με το καθεστώς του Μπασάρ αλ-Άσαντ στην Συρία, την λιβανική Χεζμπάλλα, την παλαιστινιακή Χαμάς και τους αντάρτες Χούθι της Υεμένης.¹⁶⁹ Κατά τον Πόλεμο της Γάζας μέσω του υεμενικού μη κρατικού δρώντα ελέγχουν, το Ιράν ελέγχει το πέρασμα Μπαμπ-ελ Μαντέμπ μεταξύ της Ερυθράς Θαλάσσης και του Κόλπο του Άντεν και εμποδίζουν την διεθνή ναυσιπλοΐα με σκοπό τη διακοπή τροφοδοσίας προς το Ισραήλ.¹⁷⁰ Μεταξύ του Ιράν και των κρατών του Κόλπου υπάρχουν εδαφικές διενέξεις. Το Ιράν καταλαμβάνει πετρελαιοπηγές από το Κουβέιτ και το Μπαχρέιν και νήσους των Η.Α.Ε.¹⁷¹ Το Ιράν χρησιμοποιεί τον Αραβό/Περσικό Κόλπο για να διασφαλίσει τα ζωτικά του συμφέροντα στην περιοχή. Ο αποτυχημένος ιρανικός επεκτατισμός μέσα από την δημιουργία του σιιτικού τόξου στην περιοχή του Μάσρεκ διασφάλιζε τις γραμμές εφοδιασμού του και την διοικητική μέριμνα που παρείχε στους συμμάχους του.¹⁷² Η προσέγγιση προς την Σαουδική Αραβία και η επανενεργοποίηση της Συμφωνίας Ασφάλειας και Συνεργασίας τον Μάρτιο του 2023 και το άνοιγμα των διπλωματικών του αντιπροσωπειών σε Τεχεράνη και Ριάντ αντίστοιχα εξασφάλισε τα ζωτικά συμφέροντα της Τεχεράνης στην περιοχή.¹⁷³ Από την άλλη, η Σαουδική Αραβία στη προσπάθεια εκσυγχρονισμού της και υλοποίησης του «*Οράματος του 2030*»

¹⁶⁷ Το ακαδημαϊκό άρθρο αναλύει την αύξηση της σχετικής ισχύος της Τεχεράνης μέσω των συμμαχιών. Βλ. Maher, Nora. "From Foes to Friends? The Potential of the Saudi- Iran Détente Amid Raging Conflicts in the Middle East." Policy Perspectives 21, no. 1 (2024): σ. 23-41. <https://www.jstor.org/stable/48813396>.

¹⁶⁸ Maher, "From Foes to Friends? The Potential of the Saudi- Iran Détente Amid Raging Conflicts in the Middle East." σ. 28.

¹⁶⁹ Στο κεφάλαιο της διδακτορικής του διατριβής, ο συγγραφέας αναλύει το πεδίο των περιφερειακών συγκρούσεων μεταξύ Ιράν και Σαουδικής Αραβίας και τον τρόπο με τον οποίο επηρεάζουν κρατικούς και μη κρατικούς δρώντες. Βλ. Μηνάς Λυριστής, «Σαουδική Αραβία: Εσωτερική Πολιτική, Περιφερειακές και Διεθνείς Σχέσεις από το 1945 μέχρι σήμερα: Οι Καθοριστικοί Παράγοντες, οι Προκλήσεις και οι Προοπτικές του Σαουδαραβικού Βασιλείου». (Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, 2025), σ.179-187. [10.12681/eadd/60151](https://doi.org/10.12681/eadd/60151).

¹⁷⁰ Maher, "From Foes to Friends? The Potential of the Saudi- Iran Détente Amid Raging Conflicts in the Middle East." σ. 34.

¹⁷¹ Litvak, Meir. "Iran and Saudi Arabia: Religious and Strategic Rivalry." Edited by Joshua Teitelbaum. Saudi Arabia, the Gulf, and the New Regional Landscape σ. 50.

¹⁷² Οι ερευνητές περιγράφουν τον την επεκτατική πολιτική της Τεχεράνης στο Μάσρεκ . Βλ. Ulutaş, Ufuk, and Burhanettin Duran. "Traditional Rivalry or Regional Design in the Middle East?" Insight Turkey 20, no. 2 (2018): σ.91-92. <https://www.jstor.org/stable/26390309>.

¹⁷³ Περιγράφονται οι κρατικοί δρώντες που διαμεσολάβησαν για να επιτύχουν την εξομάλυνση των σχέσεων Ριάντ και Τεχεράνης. Βλ. Giorgio Cafiero "A year ago, Beijing brokered on Iran- Saudi deal. How does détente look today?" Atlantic Council, 2024, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/iransource/iran-saudi-arabia-china-deal-one-year/>

¹⁷⁴προσπαθεί μέσω συμμαχιών και εξομαλύνσεων των σχέσεων με παλαιούς αντιπάλους να αυξήσει και εκείνη την σχετική της ισχύ. Η Σαουδική Αραβία προσπαθεί με την βοήθεια της διεθνούς κοινότητας να επιλύσει το ζήτημα της Υεμένης, διότι αποτελεί ζήτημα ασφαλείας για την ίδια.¹⁷⁵ Το Ριάντ με την προσέγγιση της Κίνας επιθυμεί να εξαγάγει σαουδαραβικό πετρέλαιο σε μεγάλες κινεζικές βιομηχανίες και να καταστρέψει τον άξονα Πεκίνο-Μόσχα-Τεχεράνη.¹⁷⁶ Το Ριάντ επιθυμεί να έχει άμεση επιρροή σε περιφερειακές υποθέσεις. Η γεωγραφική του εγγύτητα της Σαουδικής Αραβίας με την Αφρική της διασφαλίζει να εμπλέκεται έμμεσα και άμεσα στις αφρικανικές εμφύλιες συγκρούσεις. Η Σαουδική Αραβία προσπαθεί να διασφαλίσει την επιρροή της σε χώρες όπως το Σουδάν, τη Σομαλία και το Τζιμπουτί. Στο Σουδάν έχει άμεση πολιτική επιρροή, επιπλέον επιθυμεί να προσφέρει διπλωματική συνδρομή σε χώρες όπως η Αιθιοπία και η Ερυθραία.¹⁷⁷ Η Σαουδική Αραβία και οι υπόλοιπες χώρες κατά τη διάρκεια του Πολέμου στη Γάζα εξασφάλιζαν την τροφοδοσία και τις προμήθειες για το Ισραήλ.¹⁷⁸ Το Ριάντ κατά την συριακή εξέγερση και τις πολιτικές αναταραχές στο Ιράκ στήριζε σουνιτικές ομάδες και πολιτικά πρόσωπα, οι οποίοι μάχονταν να κυριαρχήσουν σε ένα σιτικό περιβάλλον.¹⁷⁹ Οι δύο κρατικοί δρώντες μέσα από τις διεθνείς εξελίξεις και τον ανταγωνισμό που υπάρχει μεταξύ τους αποδεικνύεται ότι η θρησκεία δεν παίζει πρωταγωνιστικό ρόλο. Συμπερασματικά, το Ιράν και η Σαουδική Αραβία είναι δύο κρατικοί δρώντες με όμοιες κρατικές δομές που λαμβάνουν διαφορετικά τα συστημικά κίνητρα του εσωτερικού τους και διαμορφώνουν την εξωτερική τους πολιτική χωρίς να καθορίζουν την μετέπειτα συμπεριφορά τους.¹⁸⁰

¹⁷⁴ Στο παρόν έγγραφο, η συγγραφέας αναφέρει ότι ο σαουδαραβικός εθνικισμός επηρεάζει μόνο το κράτος και όχι την κοινωνία. Γίνεται μια σύντομη αναφορά στο «Οραμα του 2030». Βλ. Alhussein, Eman. "Saudi First: How Hyper-Nationalism is Transforming Saudi Arabia. European Council on Foreign Relations. 2019, σ.11 <http://www.jstor.org/stable/resrep21640>

¹⁷⁵ Maher, "From Foes to Friends? The Potential of the Saudi- Iran Détente Amid Raging Conflicts in the Middle East." σ. 28.

¹⁷⁶ Maher, "From Foes to Friends? The Potential of the Saudi- Iran Détente Amid Raging Conflicts in the Middle East." σ. 28 και 31.

¹⁷⁷ Οι συγγραφείς αναφέρονται στην σαουδαραβική επεκτατικότητα και την επιρροή που ασκεί στην ΒΑ Αφρική. Βλ. International Crisis Group. "Saudi Arabia: Outmanoeuvring Iran." Intra- Gulf Competition in Africa's Horn: Lessening the Impact. International Crisis Group, 2019, σ.7-11 <http://www.jstor.org/stable/resrep31358.5>

¹⁷⁸ Maher, "From Foes to Friends? The Potential of the Saudi- Iran Détente Amid Raging Conflicts in the Middle East." σ. 36.

¹⁷⁹ Λυριστής, «Σαουδική Αραβία: Εσωτερική Πολιτική, Περιφερειακές και Διεθνείς Σχέσεις από το 1945 μέχρι σήμερα: Οι Καθοριστικοί Παράγοντες, οι Προκλήσεις και οι Προοπτικές του Σαουδαραβικού Βασιλείου», σ.180-183.

¹⁸⁰ Ο συγγραφέας του παρόντος πονήματος, ορμώμενος τον Νεοκλασικό Ρεαλισμό του Gideon Rose, σχημάτισε θετική πρόταση-συμπέρασμα. Πρέπει να αναφερθεί ότι τα συστημικά κίνητρα που πηγάζουν από το εσωτερικό ενός κράτους πιέζουν τους εσωτερικούς παράγοντες και το αποτέλεσμα της αλληλουχίας είναι η χάραξη της εξωτερικής πολιτικής. Βλ. Rose, Gideon. Review of *Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy*, by Michael E. Brown,

4.1.1 Η δημιουργία γεωπολιτικών μεταβλητών μεταξύ του τριγώνου Τεχεράνης-Ριάντ-Καΐρου.

Τον Σεπτέμβριο του 2020, η κυβέρνηση των Η.Π.Α. με Πρόεδρο τον Ντόναλντ Τράμπ μετάβαλε την καθεστηκυία τάξη στην Μέση Ανατολή με τις Συμφωνίες του Αβραάμ. Σκοπός της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής ήταν να τερματίσει τη διαιώνιση των θρησκευτικών διαφορών και να δημιουργήσει ένα κλίμα ειρήνης και συνεργασίας. Τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και το Μπαχρέιν, έγιναν μέρη της Συμφωνιών και αναγνώρισαν το Ισραήλ. Στον αραβικό κόσμο επικρατεί ένα τεταμένο θρησκευτικό και φυλετικό μίσος κατά των Ισραηλινών και πολλά κράτη δεν έχουν αναγνωρίσει το Ισραήλ λόγω του παλαιστινιακού ζητήματος.¹⁸¹ Οι μεγάλες δυνάμεις της περιοχής η Σαουδική Αραβία και η Αίγυπτος είδαν με αισιοδοξία αυτή την διπλωματική κίνηση, εν αντιθέσει με την Τεχεράνη, η οποία έβλεπε το σιιτικό της τόξο να ξεθωριάζει¹⁸². Οι σχέσεις της Τεχεράνης με του Καΐρου δεν ήταν ομαλές. Από την άνοδο των κληρικών στην εξουσία έως και την δεκαετία του 2010, οι σιίτες δεν μπορούσαν να αποδεχθούν ότι το μεγαλύτερο σε πληθυσμό αραβικό μουσουλμανικό κράτος αναγνώρισε το Ισραήλ. Οι Ιρανοί προσπαθούσαν για χρόνια να υπονομεύσουν το καθεστώς του φιλοαμερικανού Χόσνι Μουμπάρακ μέσω της στήριξης που παρείχαν στην μουσουλμανική αδελφότητα.¹⁸³ Σε αυτό το σημείο υπάρχει μία αντίφαση, οι Σιίτες έχουν δογματικές διαφορές με τους Αδελφούς Μουσουλμάνους, και το Ιράν καταπολεμά τις σουνιτικές εξτρεμιστικές ομάδες που στηρίζει η Μουσουλμανική Αδελφότητα. Ιδεολογικές διαφορές με την Μουσουλμανική Αδελφότητα υπάρχουν και με το Ριάντ.¹⁸⁴ Η Σαουδική Αραβία έχει ως βασικό δόγμα του Ισλάμ τον Ουαχαμπισμό και έχουν εκδιώξει από την χώρα την αιγυπτιακή οργάνωση. Το Ριάντ λόγω της γεωγραφικής εγγύτητας με την βορειοανατολική ακτή της Αφρικής έχει άμεση επιρροή στο καθεστώς Σίσι. Τα Η.Α.Ε. σε συνεργασία με την Σαουδική Αραβία χρηματοδότησαν τις προσπάθειες των αντιπολιτευόμενων για να ανατρέψουν τον δημοκρατικά εκλεγμένο Μοχάμεντ Μόρσι. Οι κρατικοί δρώντες της

Thomas J. Christensen, Randall L. Schweller, William Curti Wohlforth, and Fareed Zakaria. *World Politics* 51, no. 1 (1998): σ.146. <http://www.jstor.org/stable/>

¹⁸¹ Για περισσότερες πληροφορίες για τις Συμφωνίες του Αβραάμ. Βλ. The Abraham Accords, *U.S. Department of State*, Πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου του 2026, <https://www.state.gov/the-abraham-accords>

¹⁸² Η έκφραση αυτή χρησιμοποιήθηκε από τον συγγραφέα του παρόντος πονήματος και βρίσκεται στα περιεχόμενα στην σελίδα 7 του βιβλίου. Βλ. Kepel, Gilles. *Συμμαχίες και Ρήξεις. Από τη Μέση Ανατολή έως τις ευρωπαϊκές συνοικίες*. Μετάφραση: Αριστέα Κομνηνέλλη. Αθήνα: Κλειδάριθμος, 2021.

¹⁸³ Οι συγγραφείς αναλύουν τις σχέσεις Τεχεράνης-Καΐρου και το τρόπο που υπονόμει το Ιράν το αιγυπτιακό εσωτερικό. Βλ. Brom, Shlomo, and Yoel Guzansky. "Egypt and Iran: Will the Two Walk Together?" *Institute for National Security Studies*, 2012. <http://www.jstor.org/stable/resrep08312>

¹⁸⁴ Brom, Shlomo, and Yoel Guzansky. "Egypt and Iran: Will the Two Walk Together?" σ. 4.

Αραβικής Χερσονήσου επιβράβευσαν το καθεστώς Σίσι με στρατιωτικό εξοπλισμό. Δύο χρόνια αργότερα, οι Αιγύπτιοι ανακαλύπτουν το κοιτάσμα Zor και οι Σαουδάραβες ζήτησαν να έχουν πρόσβαση στα κοιτάσματα εγκαθιστώντας αγωγούς μεταφοράς αερίου προς την σαουδαραβική επικράτεια.¹⁸⁵ Το 2016, οι Αιγύπτιοι παραχωρούν στο Ριάντ τις νήσους Τιράν και Σαναφίρ κίνηση που προκάλεσε μεγάλες αναταραχές στο εσωτερικό της. Οι Σαουδάραβες εγκατέστησαν στρατιωτικές υποδομές και έμπυχο στρατιωτικό δυναμικό. Στόχος του Ριάντ με αυτήν την κίνηση είναι να ενισχύσει την παρουσία του στην Ερυθρά Θάλασσα.¹⁸⁶ Η επιρροή στις εσωτερικές υποθέσεις της Αιγύπτου από το Ριάντ είναι εμφανής. Το 2023 το Πεκίνο θα λειτουργήσει ως διπλωματικός διαμεσολαβητής στις σχέσεις Τεχεράνης- Ριάντ και το Κάιρο παρατηρεί την κίνηση αυτή ως ευκαιρία. Λίγους μήνες μετά, Αίγυπτος και Ιράν θα ομαλοποιήσουν τις σχέσεις τους, οι οποίες παρέμεναν ψυχρές. Η Τεχεράνη θέλει να ισχυροποιήσει τις σχέσεις της με τους αραβικούς κρατικούς δρώντες για να αυξήσει την σχετική της ισχύ μέσω των συμμαχιών, επιδιώκοντας την ισορροπία της ισχύος και την περικύκλωση του Ισραήλ. Επίσης, προσπαθεί να εξαγάγει στην Αίγυπτο φυσικό αέριο και πετρέλαιο μέσω του Λιβάνου, της Συρίας και του Ιράκ με στόχο να εδραιώσει την ενεργειακή της παρουσία στην Ανατολική Μεσόγειο. Η Τεχεράνη παρατηρεί ότι η εκμετάλλευση της Διώρυγας του Σουέζ θα αυξήσει την εμπορική της παρουσία θέτοντας σε εφαρμογή την «αντιστασιακή της οικονομία»¹⁸⁷. Το Κάιρο επιθυμεί να επιλύσει ζητήματα ασφαλείας που έχουν προκύψει στην Ερυθρά Θάλασσα λόγω της επεκτατικής πολιτικής του Ιράν και προσπαθεί να εξασφαλίσει ασφαλή διέλευση στα πλοία τα οποία περνούν από το Μπαμπ ελ-Μαντέμ.¹⁸⁸ Το Κάιρο παλαιότερα είχε αρνηθεί στο Ριάντ να παράσχει στρατιωτική συνδρομή κατά του καθεστώτος Άσαντ, διότι οι Αιγύπτιοι θεώρησαν ότι η πτώση του θα ενίσχυε την Μουσουλμανική Αδελφότητα στο εσωτερικό της. Αυτή η απόφαση είχε ως αποτέλεσμα να διακοπή η παροχή αργού πετρελαίου προς τη Αίγυπτο και το Κάιρο στράφηκε προς την Τεχεράνη

¹⁸⁵ Ο Γάλλος ακαδημαϊκός Gilles Kepel αναφέρει ότι Σαουδική Αραβία και Η.Α.Ε. πρόσφεραν στο καθεστώς Σίσι πλοία Μιστράλ, 22 Ραφάλ, ιταλικές και γερμανικές φρεγάτες. Βλ. Kepel, Gilles. *Συμμαχίες και Ρήξεις. Από τη Μέση Ανατολή έως τις ευρωπαϊκές συνοικίες*. Μετάφραση: Αριστέα Κομνηνέλλη. Αθήνα: Κλειδάριθμος, 2021, σ.171-172.

¹⁸⁶ Ο συγγραφέας ασκεί κριτική στο καθεστώς Σίσι για την παράδοση των νήσων Τιράν και Σαναφίρ και αναλύει τον καιροσκοπισμό του Ριάντ έναντι των αιγυπτιακών εσωτερικών πραγμάτων. Βλ. El Sirgany, Sarah. "Islands Apart: Why The Saudi-Egypt Alliance Is On The Rocks." *World Policy Journal* 33, no. 4 (2016): σ. 89–95. <https://www.jstor.org/stable/26781449>.

¹⁸⁷ Winter, Ofir, and Raz Zimmt. "Normalization between Egypt and Iran, and the Implications for Israel." <http://www.jstor.org/stable/resrep51698>, σ. 4.

¹⁸⁸ Οι συγγραφείς πραγματοποιούν μία ανάλυση και συγκρίνουν κόστη-οφέλη μεταξύ της ομαλοποίησης των σχέσεων Ιράν και Αιγύπτου το 2023. Βλ. Winter, Ofir, and Raz Zimmt. "Normalization between Egypt and Iran, and the Implications for Israel." Edited by Anat Kurtz, Eldad Shavit, and Judith Rosen. Institute for National Security Studies, 2023. <http://www.jstor.org/stable/resrep51698>.

για προμήθειες. Οι Αιγύπτιοι προσεγγίζουν σταδιακά το Ιράν, αλλά ταυτόχρονα είναι επιφυλακτικοί με τις ιρανικές επεκτατικές βλέψεις. Το Κάιρο θέλει να αποφύγει τη «Συιτοποίηση» και την εξαγωγή της Ισλαμικής Επανάστασης στο εσωτερικό της καθώς και την έμμεση στήριξη σε σαλαφιστικά ¹⁸⁹κινήματα. Αξίζει να σημειωθεί, ότι το Ιράν από το 1979 στήριζε σθεναρά την Μουσουλμανική Αδελφότητα και χαιρέτησε την άνοδο του Μοχάμεντ Μόρσι. ¹⁹⁰Τέλος, η κυβέρνηση του Εμπραχίμ Ραϊσί προσπάθησε να βρει λύση στο οικονομικό αδιέξοδο που αντιμετωπίζει η χώρα του λόγω των κυρώσεων. Η εφαρμογή της αντιστασιακής οικονομίας μέσω συμμαχιών επιδιώκει την επίρρωση της σχετικής ισχύος της και την διατήρηση της επιρροής της στις περιοχές του ενδιαφέροντος της. Εξαιτίας των εξελίξεων στο εσωτερικό της και τα πλήγματα που έχει δεχθεί η εξωτερική της πολιτική, την καθιστά προς το παρόν ως έναν αδρανή κρατικό δρώντα.

4.1.2 Ο ηγεμονισμός της Τεχεράνης-Ριάντ και η επιρροή της Ιερουσαλήμ στο διεθνές σύστημα.

Το 2026 μπορεί να σηματοδοτήσει τον ερχομό μίας νέας καθεστηκυίας τάξης στην Τεχεράνη. Οι διαδηλώσεις κατά του καθεστώτος Χαμενέϊ έχουν φέρει ένα κύμα κοινωνικών αναταραχών σε όλες τις πόλεις της ιρανικής επικράτειας. Λόγω της ύφεσης του τοπικού νομίσματος και της ανεργίας, οι Ιρανοί ξεσηκώνονται για άλλη μία φορά κατά των ελίτ. Ο πόλεμος μεταξύ Ιράν και Ισραήλ τον Ιούνιο του 2025 έδειξε πρόωρα τον νικητή σε αυτήν την διαμάχη που κρατά 46 χρόνια. Το Ιράν ήταν αδύναμο οικονομικά να στηρίξει τους μη κρατικούς δρώντες που επηρέαζε, λόγω της καρατόμησης τους από την κυβέρνηση Νετανιάου. Το Ιράν ήδη από το τέλος του 2024, δεν είχε τη δυνατότητα να ασκεί επιρροή στην Μεσόγειο και οι άσπονδοι γείτονες του στον Αραβό/Περσικό Κόλπο απλά παρατηρούσαν τις εξελίξεις. Με βάση αυτές τις εξελίξεις, αποδεικνύεται ότι οι Συμφωνίες του Αβραάμ έφεραν αλλαγές στο πολιτικό σκηνικό και πάγωσαν

¹⁸⁹ «σαλαφιστής (σαλάφι): κατά κυριολεξία σημαίνει 'ακόλουθος των προπατόρων'. Ο όρος χρησιμοποιείται γενικά για να περιγράψει έναν συνύπτη μουσουλμάνο που ακολουθεί ένα άκαμπτο και σχολαστικό τυπικό του Ισλάμ, και ο οποίος προσπαθεί να προσαρμόσει τον βίο του όσο το δυνατόν περισσότερο σε εκείνον του Προφήτη και των συντρόφων του τον 7^ο αιώνα εξού και ο όρος 'σαλαφισμός'.» Βλ. McHugo, John. Σουνίτες και Σίιτες. Μία Θρησκεία, Δύο Κόσμοι. Επιμέλεια: Ηλίας Μαλεβίτης. Μετάφραση: Ανδρέας Μανωλάτος. Τόμος: Έκτος. Σειρά: Ο Κοινός Λόγος 6. Ηράκλειο Κρήτης-Αθήνα: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2021, σ.15-16.

¹⁹⁰ Οι αναλυτές επεξηγούν κάνουν μία ιστορική αναδρομή και επεξηγούν πως Κάιρο και Τεχεράνη ελίσσονται από το εμπόδιο του Ριάντ. Βλ. Monshipouri, Mahmood, And Anthony Zamary. "Re-Evaluating Iran-Egypt Relations: A Look at the Evolving Geopolitical Context." *Insight Turkey* 19, no. 2 (2017): σ. 215–30. <http://www.jstor.org/stable/26300511>, σ. 222-227.

την αναχρονιστική εξωτερική πολιτική του Ιράν. Το Ριάντ μετά την υπογραφή των Συμφωνιών του Αβραάμ επέτρεψε στο Ισραήλ να χρησιμοποιεί τον Σαουδαραβικό εναέριο χώρο. Η Σαουδική Αραβία επιθυμεί να γίνει η διαμεσολαβήτρια χώρα για το παλαιστινιακό ζήτημα, με σκοπό να αποδείξει στις Η.Π.Α. ότι είναι μια δύναμη σημαίνουσας σημασίας για την περιοχή. Το Ριάντ και η Ιερουσαλήμ μοιράζονταν ένα κοινό πρόβλημα, το οποίο ήταν η ιρανική επιθετικότητα. Η Τεχεράνη κατάφερε με την εξωτερική της πολιτική να ενώσει δύο μεγάλες δυνάμεις στην περιοχή εναντίον της. Ο άξονας Ριάντ, Ιερουσαλήμ και Ουάσινγκτον προϋποθέτει συνεργασίες στον τομέα των πληροφοριών, στην κατασκευή και εγκατάσταση στρατιωτικού εξοπλισμού και στην καταπολέμηση της πειρατείας. Παρότι το θρησκευτικό χάσμα μεταξύ σουαχαμιτών μουσουλμάνων σουνιτών και εβραίων, αξίζει να σημειωθεί ότι οι δύο αυτοί κρατικοί δρώντες βρήκαν κοινά σημεία στο παλαιστινιακό ζήτημα, στην ιρανική επιθετικότητα και στην συμμαχία με τις Η.Π.Α. Η καταπολέμηση ακραίων μουσουλμανικών σουνιτικών ομάδων όπως είναι η Μουσουλμανική Αδελφότητα και η διάλυση του άξονα Αδελφών Μουσουλμάνων και Σιιτών (Τουρκία-Κατάρ) αποτελεί ένα ακόμα κοινό στοιχείο. Η Σαουδική Αραβία έχει ως κύριος στόχο την υλοποίηση του προγράμματος «Όραμα 2030», το οποίο αφορά μια σειρά από εκσυγχρονιστικές μεταρρυθμίσεις στο κράτος και την κοινωνία.¹⁹¹ Βέβαια, η Σαουδική Αραβία και τα υπόλοιπα μέλη του Σ.Σ.Κ. ανησυχούν να μην γίνουν μελλοντική αεροπορική βάση για την Ιερουσαλήμ, γεγονός που το εκμεταλλεύεται το Ισραήλ λόγω της ανάπτυξης των αντιαεροπορικών συστημάτων που αναπτύσσει και διαθέτει.¹⁹² Κατά την διάρκεια του Πολέμου της Γάζας, οι χώρες του Κόλπου, όπως η Σαουδική Αραβία και τα Η.Α.Ε. λειτουργούσαν ως γέφυρα ανεφοδιασμού προς το Ισραήλ, διότι οι Χούθι είχαν κλείσει το Μπαμπ ελ- Μαντέμπ.¹⁹³ Η συνεργασία αυτή είναι αποτέλεσμα της ιρανικής αδιαλλαξίας και επιθετικότητας. Οι Ιρανοί εξαιτίας της πυραυλικής τους

¹⁹¹ Στην παρούσα ανάλυση, οι Ισραηλινοί ερευνητές έχουν καταφέρει να εκθέσουν τους προβληματισμούς και τα θετικά που θα αποκομίσει το Ισραήλ από την εξομάλυνση των σχέσεων με την Σαουδική Αραβία. Βλ. Dekel, Udi. "Israel And Normalization With Saudi Arabia." Edited By Yoel Guzansky And Anat Kurz. Normalization Between Israel And Saudi Arabia: Interests, Challenges, And Prospects For Realization. Institute for National Security Studies, 2025. <http://www.jstor.org/stable/resrep72855.4>.

¹⁹² Ο αναλυτής εκθέτει τις ανησυχίες του αναφορικά με την σύσφιξη των σχέσεων Ιερουσαλήμ και Ριάντ και αναφέρει τους λόγους που η σαουδαραβική εξωτερική πολιτική καθυστερεί την περαιτέρω σύσφιξη των μεταξύ τους σχέσεων. Ο χαρακτηρισμός "Forward Base" βρίσκεται στην σελίδα 5 και εξηγεί το λόγο που είναι επιφυλακτικά τα κράτη του Αραβό/Περσικού Κόλπου απέναντι στο Ισραήλ. Με τον όρο αυτό φοβούνται ότι θα εγκαθιδρύσουν οι Η.Π.Α. την πολεμική αεροπορική παρουσία του Ισραήλ στην περιοχή και θα εφορμά κατά του Ιράν. Βλ. Guzansky, Yoel. "Saudi Arabia and Israel: Normalization at a Snail's Pace." Institute for National Security Studies, 2022. <http://www.jstor.org/stable/resrep42591>.

¹⁹³ Maher, "From Foes to Friends? The Potential of the Saudi- Iran Détente Amid Raging Conflicts in the Middle East." σ. 36

τεχνολογίας, των μη κρατικών δρώντων και της πυρηνικής της στρατηγικής, ώθησαν την ισραηλινή υπηρεσία πληροφοριών να προβεί σε δολοφονίες αξιωματικών των ενόπλων δυνάμεων του και των πυρηνικών επιστημόνων του.¹⁹⁴ Επίσης, σημαντικό ρόλο παίζει η άσκηση επιρροής του Μπινιαμίν Νετανιάου στον Ντόναλντ Τράμπ¹⁹⁵, ο οποίος συνέδραμε άμεσα στον πόλεμο του Ιουνίου του 2025 και κατέστρεψαν το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν. Λόγω της αντισιωνιστικής ρητορικής οι Η.Π.Α. αναγνωρίζουν το αναφαίρετο δικαίωμα του Ισραήλ στην αυτοάμυνα και την αποτροπή και την διεξαγωγή πολέμου σε περίπτωση που προβεί η Τεχεράνη στην πολιτική των αντιποίνων. Συμπερασματικά, το Ιράν ασκούσε την επιρροή του στις χώρες ενδιαφέροντος του και επιδίωκε να διεισδύει σε αυτές παραλύοντας τις τοπικές κυβερνήσεις με σκοπό την επίτευξη των συμφερόντων του.¹⁹⁶ Η ισορροπία ισχύος που κατάφερε να ασκήσει στην Μέση Ανατολή και την αραβική Χερσόνησο μέσω της εξωτερικής εξισορρόπησης και του «*διαίρει και βασίλευε*», τελικά δεν έφεραν τα αποτελέσματα που επεδίωκε η ελίτ, και οι διαμορφωτές λήψεως αποφάσεων δεν αντιλήφθηκαν τα μηνύματα των διεθνών εξελίξεων. Η έλλειψη τεχνογνωσίας στην διπλωματία και η διαφθορά κατέστησαν την Ισλαμική Δημοκρατία ανίκανη να διαχειριστεί τις επερχόμενες κρίσεις. Συνεπώς, η άρνηση της πραγματικότητας και η καθυστερημένη σύναψη συμμαχιών, κατέστησαν τις ιρανικές ελίτ να κινδυνεύουν με αφανισμό.

4.2 Οι διπλωματικές σχέσεις Τεχεράνης-Μουσκάτ: Το Ομάν ως ισορροπιστής στην Ιρανοαραβική Διένεξη.

Στις αρχές του 2011 ο αραβικός κόσμος βρίσκεται σε αναβρασμό και πολλά από τα κράτη αυτά επέφεραν ανακατατάξεις στο περιφερειακό και διεθνές σύστημα. Αραβικά κράτη όπως στην Βόρεια Αφρική, στο Λεβάντε, στην Μέση Ανατολή και την Αραβική Χερσόνησο καθαίρεσαν τα καθεστώτα που τους καταδυνάστευαν και άλλα κατέστρεψαν την εσωτερική τους σταθερότητα.

¹⁹⁴ Ο ερευνητής αναφέρεται στους λόγους για τους οποίους Ισραήλ και Η.Π.Α. διεξήγαγαν πόλεμο έναντι του Ιράν το καλοκαίρι του 2025. Επίσης, αναφέρει ότι το Ισραήλ για να προστατεύσει την εδαφική του ακεραιότητα, δύναται να αναμειχθεί με άνεση στις εσωτερικές υποθέσεις της Τεχεράνης και να εξολοθρεύσει, οποιοδήποτε απειλεί την κρατική υπόσταση του Ισραήλ. Βλ. Geranmayeh, Ellie. "Israel and Iran on the Brink: Preventing the next War." European Union Institute for Security Studies (EUISS), 2025. <http://www.jstor.org/stable/resrep72588>. σ.2-3.

¹⁹⁵ Η συγγραφέας αναφέρει την τεράστια επιρροή που ασκεί ο Ισραηλινός πρωθυπουργός Μπινιαμίν Νετανιάου στον Αμερικανό πρόεδρο Ντόναλντ Τράμπ, με τον χαρακτηρισμό "Bibi Effect". Βλ. Geranmayeh, Ellie. "Israel and Iran on the Brink: Preventing the next War." σ. 2-3.

¹⁹⁶ Η αφ. Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Αιγαίου Βιβή Κεφαλά αναφέρει τις υποχρεώσεις των Η.Π.Α. όταν οι Ισραηλινοί χτυπήσουν τις πυρηνικές εγκαταστάσεις του Ιράν. Βλ. Ινστιτούτο Διεθνών και Οικονομικών Σχέσεων. Ιράν: Πολιτική, Οικονομία, Διεθνείς και Περιφερειακές Σχέσεις. Επιμέλεια: Βιβή Κεφαλά και Χαράλαμπος Τσαρδανίδης. Σειρά: Διεθνής Πολιτική Οικονομία. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2014, σ.412.

Το Σουλτανάτο του Ομάν παρότι εξεγέρθηκε την επόμενη μέρα την ανατροπής του Τυνήσιου Προέδρου Μπεν Άλι ¹⁹⁷, όμως δεν επηρεάστηκε σημαντικά από αυτό το κύμα αναταραχών και συγκρούσεων. Το Ομάν είναι ένα από τα μεγαλύτερα κράτη της Αραβικής Χερσονήσου και ελέγχει τα Στενά του Ορμούζ μαζί με το σιτικό Ιράν ¹⁹⁸ και είναι μέλος του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου. Το Ομάν αποτελεί έναν κρατικό δρώντα που δεν έχει σχέση με τις πολιτικές και τις εθνικές στρατηγικές των γειτόνων του. Η θρησκευτική σέκτα του Ισλάμ που ανήκει έχει διαμορφώσει εν μέρει και την εξωτερική πολιτική που ακολουθεί. Ο Ιμπαντισμός είναι ένα ρεύμα του Ισλάμ το οποίο είναι ανεξάρτητο από την Σούννα¹⁹⁹ και την Σία. Η νοοτροπία του συγκεκριμένου ρεύματος είναι η ειρηνική συμπεριφορά και η αποφυγή των συγκρούσεων.²⁰⁰ Ο Σουλτάνος Καμπούς όταν ανέλαβε την εξουσία από τον πατέρα του απεγκλώβισε το Ομάν από τον απομονωτισμό και την φτώχεια και χάραξε μία εξωστρεφή και διαλλακτική εξωτερική πολιτική. Το Ομάν αποτελεί ισχυρό σύμμαχο για την Δύση καθώς έχει άριστες σχέσεις με τις Ηνωμένες Πολιτείες και το Ηνωμένο Βασίλειο και αποτελεί επίσης στενό σύμμαχο του Ιράν.²⁰¹ Η διπλωματική του εξωστρέφεια ενοχλεί τα υπόλοιπα μέλη του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου και το θεωρούν αντιπρόσωπο του Ιράν. Το Ομάν για να αποφύγει την χειραγώγηση του Συμβουλίου της Συνεργασίας του Κόλπου και κυρίως της επικεφαλής Σαουδικής Αραβίας, χρησιμοποιεί τις σχέσεις με το Ιράν για να την εξισορροπήσει.²⁰² Το Σουλτανάτο απέφυγε να συμμετάσχει το 2015 στον συνασπισμό της Σαουδικής Αραβίας και των Η.Α.Ε. για το ζήτημα ασφαλείας που είχε προκύψει στην Υεμένη και οι πολίτες του ήταν από τους μόνους μουσουλμάνους που κανένας τους δεν κατέστη μέλος του Ι.Κ.Ι.Σ. Η προοδευτικότητα της

¹⁹⁷ Ινστιτούτο Διεθνών και Οικονομικών Σχέσεων. Ιράν: Πολιτική, Οικονομία, Διεθνείς και Περιφερειακές Σχέσεις, σ. 463.

¹⁹⁸ Ο Γιοέλ Γκουζάνσκι αναφέρει τις προκλήσεις που θα αντιμετωπίσει το Ομάν μετά τον θάνατο του Σουλτάνου Καμπούς. Βλ. Guzsansky, Yoel. "Oman after Qaboos: Challenges Facing the Sultanate." Institute for National Security Studies, 2017. <http://www.jstor.org/stable/resrep08594>.

¹⁹⁹ «Σούννα: συνήθης πρακτική ή έθιμο πιο συγκεκριμένα, εκείνη του Προφήτη Μωάμεθ, η οποία έφτανε να θεωρείται δεσμευτικό νομικό προηγούμενο». McHugo, John. Σουνίτες και Σίιτες. Μία Θρησκεία, Δύο Κόσμοι. Επιμέλεια: Ηλίας Μαλεβίτης. Μετάφραση: Ανδρέας Μανωλάτος. Τόμος: Έκτος. Σειρά: Ο Κοινός Λόγος 6. Ηράκλειο Κρήτης-Αθήνα: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2021, σ.16.

²⁰⁰ Οι αναλυτές κάνουν εκτενή έκθεση για τα γεωγραφικά, θρησκευτικά, πολιτικά και οικονομικά χαρακτηριστικά του Ομάν. Βλ. Cafiero, Giorgio, and Theodore Karasik. "Can Oman's Stability Outlive Sultan Qaboos?" Middle East Institute, 2016. <http://www.jstor.org/stable/resrep17598>.

²⁰¹ Η συγγραφέας αναλύει πλήρως τις διπλωματικές σχέσεις του Ομάν από το 1970 έως το 2016. Βλ. Al-Bolushi, Maryam. "The Effect of Omani-Iranian Relations on the Security of the Gulf Cooperation Counties after the Arab Spring." Contemporary Arab Affairs 9. No. 3 (2016): σ. 387. <https://www.jstor.org/stable/48599979>.

²⁰² Guzsansky, Yoel, and Efraim Halevy. "Oman: The End of the Qaboos Era." Institute for National Security Studies, 2020. <http://www.jstor.org/stable/resrep23510>.

εξωτερικής του πολιτικής φαίνεται ότι κατά την περίοδο του καθεστώτος Άσαντ διατηρούσε άριστες σχέσεις με την Δαμασκό και δεν είχε εντείνει τις σχέσεις του με την Αίγυπτο στα τέλη της δεκαετίας του 1970. Επίσης, ο Σουλτάνος δεν ενεπλάκη στους αραβοϊσραηλινούς πολέμους και έχει φιλοξενήσει Ισραηλινούς πρωθυπουργούς όπως ο Ιτζχάκ Ράμπιν²⁰³ και ο Μπινιαμίν Νετανιάου για να συζητήσουν για το παλαιστινιακό²⁰⁴. Ωστόσο, το Ομάν είναι ένας δρώντας που δεν αντιμετωπίζει σοβαρά ζητήματα ασφαλείας. Νοτιοδυτικά της χώρας στα σύνορα με την Υεμένη διατηρεί έντονη στρατιωτική παρουσία για αποτροπή εισβολής ακραίων σουνιτικών εξτρεμιστικών ομάδων όπως η Αλ-Κάιντα της Αραβικής Χερσονήσου.²⁰⁵ Η στρατηγική της εσωτερικής εξισορρόπησης που ακολουθεί και η ουδετερότητα στις διεθνείς του σχέσεις το έχουν καταστήσει ισχυρό δρώντα στην περιοχή. Παρά την οικονομική ύφεση και τα φτωχά ενεργειακά του αποθέματα, οι Ομάνι ήταν από τους κύριους κρατικούς δρώντες που συνέβαλαν για να πραγματοποιηθεί η Συμφωνία Κ.Ο.Σ.Δ. (5+1), καθώς φιλοξενούσαν τις μυστικές διαπραγματεύσεις Αμερικανών και Ιρανών κατά τα έτη 2011-2015.²⁰⁶ Επιπρόσθετα, αποτελεί σημαντικό εταίρο για το Ιράν. Το 2014 είχε υπογραφεί συμφωνία μεταξύ τους για την δημιουργία αυτοκινητοβιομηχανίας με το Μουσκάτ να παρέχει στο Ιράν χρηματοδότηση και δημιουργία εγκαταστάσεων στο έδαφος του. Το Ιράν είχε σκοπό μέσω αυτής της κίνησης να διανέμει αυτοκίνητα στην Αφρική μέσω ομανικού εδάφους.²⁰⁷ Το Ιράν εκμεταλλεύεται την ουδετερότητα του Ομάν και την ανυπακοή του στα μέλη του Σ.Σ.Κ. και το χρησιμοποιεί ως δίαυλο επικοινωνίας για να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα του. Συνεπώς, η Τεχεράνη προσπαθεί να ασκήσει την στρατηγική της εξωτερικής εξισορρόπησης στο υποσύστημα του Αραβό/Περσικού Κόλπου μέσα από τη δημιουργία και διατήρηση των συμμαχιών.

²⁰³ Cafiero, Giorgio, and Theodore Karasik. "Can Oman's Stability Outlive Sultan Qaboos?" σ. 7-8.

²⁰⁴ Guzansky, Yoel, and Efraim Halevy. "Oman: The End of the Qaboos Era." σ. 3.

²⁰⁵ Cafiero, Giorgio, and Theodore Karasik. "Can Oman's Stability Outlive Sultan Qaboos?" σ. 7.

²⁰⁶ Cafiero, Giorgio, and Theodore Karasik. "Can Oman's Stability Outlive Sultan Qaboos?" σ. 9.

²⁰⁷ Αξίζει να σημειωθεί ότι υπογράφηκε Μνημόνιο Αλληλοκατανόησης το 2016 για την παραγωγή και την δημιουργία εγκαταστάσεων με την ιρανική αυτοκινητοβιομηχανία IKCO Khodro, με σκοπό την διανομή μονάδων από το ομανικό έδαφος σε χώρες της Αφρικής. Βλ. Cafiero, Giorgio, and Theodore Karasik. "Can Oman's Stability Outlive Sultan Qaboos?" σ. 11.

4.3 Η κρίση του Κατάρ το 2017 και ο ρόλος του Ιράν στον ενδοαραβικό εμφύλιο.

Οι διμερείς σχέσεις μεταξύ του Κατάρ και του Ιράν, κυριεύονται από πολλές αντιφάσεις. Μία μεγάλη αντίφαση αποτελεί ο θρησκευτικός παράγοντας. Οι δύο μη κρατικοί δρώντες είχαν δημιουργήσει τον Άξονα σιιτών-Αδελφών με κύριο στόχο να πλήξουν την εξωτερική πολιτική του Ριάντ. Η Ντόχα και η Τεχεράνη στήριζαν σθεναρά τους Αδελφούς Μουσουλμάνους παρότι αποτελούν μια ακραία σουνιτική πολιτική οργάνωση και στήριξαν σθεναρά τον πρώην ισλαμιστή πρόεδρο της Αιγύπτου Μοχάμεντ Μόρσι, ο οποίος ανατράπηκε από τον στρατάρχη Σίσι.²⁰⁸ Στο πεδίο της Συρίας, η Ντόχα και η Τεχεράνη ήταν αντίπαλες στο πόλεμο της Συρίας. Το Κατάρ χρηματοδοτούσε τις σουνιτικές εξτρεμιστικές ομάδες που επεδίωκαν την διάλυση της Συρίας και την ανατροπή του αλαουίτη Μπασάρ αλ-Άσαντ. Τον Δεκέμβριο του 2024, ο πολυδάπανος πόλεμος που ασκούσε το Κατάρ κατά των σιιτικών παραστρατιωτικών ομάδων επέβη νικηφόρος υπέρ την Οργάνωσης Χαγιάτ Ταχρίρ αλ-Σάμ.²⁰⁹ Με αυτό τον τρόπο αποδείχθηκε ότι ένας μικρός γεωγραφικά κρατικός δρώντας με μικρό πληθυσμό δύναται να ασκήσει την δική του επιρροή σε μη κρατικούς δρώντες. Η στρατηγική του «*διαίρει και βασίλευε*» με την έκφανση της εσωτερικής εξισορρόπησης²¹⁰ κατέστησε το Κατάρ σημαντικό κρατικό δρώντα στην περιοχή του Λεβάντε. Με αυτή την πράξη απέδειξε στην αρχηγό του Σ.Σ.Κ. ότι μπορεί να ισορροπήσει την ισχύ εντός του συμβουλίου και οι πιέσεις που άσκησε το καλοκαίρι του 2017 δεν πτόησαν την ανεξάρτητη πολιτική της γραμμή. Όπως προαναφέρθηκε στο κεφάλαιο με το Ομάν, το Κατάρ προσπαθεί να έχει το ρόλο του μεσολαβητή.²¹¹ Η άσκηση της αποτελεσματικής εξωτερικής πολιτικής και της δημιουργίας συμμαχιών η οποία κρατά αποστάσεις από τις ιδεοληψίες ενός ισχυρού κρατικού δρώντα, δύναται να καταστήσουν ένα μικρό κράτος ως μεγάλη δύναμη σε ένα υποσύστημα. Το καλοκαίρι του 2017 όλα τα μέλη του Σ.Σ.Κ. εκτός του Ομάν και του Κουβέιτ, εξέφρασαν την αντίθεση τους στην εξωτερική πολιτική του Κατάρ και άδραξαν την ευκαιρία για να αποκόψουν

²⁰⁸ Ο Γάλλος μεσανατολόγος περιγράφει την επιρροή που ασκούν τα μέλη του Σ.Σ.Κ. σε κρατικούς δρώντες την Βόρειας Αφρικής και δίνει έμφαση στην επιρροή του Κατάρ κατά το ξέσπασμα των αραβικών εξεγέρσεων. Βλ. Kepel, Gilles. Έξοδος από το Χάος. Κρίση στη Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή. Μετάφραση: Αριστέα Κομνηνέλλη. Αθήνα: Κλειδάριθμος, 2020, σ.343-345.

²⁰⁹ Kepel, Gilles. Έξοδος από το Χάος. Κρίση στη Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή. 346.

²¹⁰ Ο Κουσκουβέλης στο έργο του «Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις», εξηγεί με λεπτομέρεια τις στρατηγικές που ακολουθούν οι κρατικοί δρώντες εξασφαλίζουν την σχετική τους ισχύ και την ισορροπία ισχύος. Βλ. Κουσκουβέλης, Ηλίας, Ι. *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*. 5^η Έκδοση. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2007, σ.218.

²¹¹ Στη σελίδα 541, ο συγγραφέας αναλύει τις στρατηγικές διαπραγματεύσεων που ακολουθεί η Ντόχα για να έχει πρωταγωνιστικό ρόλο στις διεθνείς εξελίξεις. Βλ. Nuruzzaman, Mohammed. “Gulf Cooperation Council (GCC), Qatar and Dispute Mediations. A Critical Investigation.” *Contemporary Arab Affairs* 8, no. 4 (2015): σ. 535-52. <https://www.jstor.org/stable/48600022>.

τις σχέσεις²¹² τους με το Κατάρ.²¹³ Οι λόγοι ήταν αρκετοί α) Το Κατάρ υποστήριζε μη κρατικούς δρώντες όπως την Χαμάς, την Μουσουλμανική Αδελφότητα και παρακλάδια της Αλ-Κάιντα όπως την Αλ-Νούσρα²¹⁴, β) Υπονόμεινε την πολιτική σταθερότητα της Αιγύπτου και επιθυμούσε να επαναφέρει στο προσκήνιο τους Αδελφούς Μουσουλμάνους,²¹⁵ γ) κατηγορήθηκε ότι χρηματοδοτεί τον σιιτικό μη κρατικό δρώντα Χεζμπάλλα μέσω της χρηματοδότησης λύτρων για την παράδοση Καταριανών ομήρων και κατηγορήθηκε ότι συνεργάζεται με τις μυστικές υπηρεσίες της Τεχεράνης, διότι χρηματοδοτεί υπογείως σιιτικές παραστρατιωτικές τις ομάδες,²¹⁶ και δ) το 2015 συμμετείχε στον συνασπισμό Σαουδικής Αραβίας και Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων για την επίλυση του ζητήματος ασφαλείας που προκύπτει στην Υεμένη αλλά διατηρούσε δίαυλο επικοινωνίας με τους σίιτες Χούθι.²¹⁷ Συμπερασματικά, το Κατάρ αποτελεί παράδειγμα ενός κράτους το οποίο έχει επίκτητη την σχετική του ισχύ λόγω του Α.Ε.Π. του και οι ελίτ εκμεταλλεύονται σωστά τους φυσικούς πόρους τους.²¹⁸ Η Ντόχα θεωρεί ότι μπορεί να επεκτείνει και να προβάλλει τα συμφέροντα της μέσα από την ήπια ισχύ. Οι επενδύσεις στα Μ.Μ.Ε. και στην εκπαίδευση μπορούν να συμβάλλουν σημαντικά στην επιρροή των μη κρατικών δρώντων της. Για παράδειγμα, η εκλογή του Αιγύπτιου προέδρου Μοχάμεντ Μόρσι οφείλεται στην επιρροή που άσκησε το καταριανό μέσο μαζικής ενημέρωσης Αλ-Τζαζίρα.²¹⁹ Επιλογικά, οι περιφερειακές ανακατατάξεις στην Μέση Ανατολή κατέστησαν ανίκανη την Τεχεράνη. Η κρίση του Κατάρ το 2017, ήταν ακόμα μία διπλωματική επιτυχία για τον Χασάν Ρουχανί. Το Ιράν υποδαύλιζε τις σχέσεις του Κατάρ με την Σαουδική Αραβία μέσω των σιιτικών μη κρατικών δρώντων, εφαρμόζοντας άρτια την στρατηγική του «*Διαίρει και Βασίλευε*». Ο Ρουχανί επέτυχε την έκφανση της εσωτερικής προσέγγισης δηλαδή υπονόμεινε τις σχέσεις των μελών του Σ.Σ.Κ. ενώ διατηρούσε διπλωματικές σχέσεις με κάποια από αυτά, επέτυχε τη ρήξη. Αναφορικά με την

²¹² Ο συγγραφέας αναφέρει τις κυρώσεις που υπέστη το Κράτος του Κατάρ κατά την κρίση του 2017 στις σελίδες 109-110. Βλ. Abozaid, Ahmed M. "Bitter Years: Qatari Crisis and the Future of GCC Countries." *Contemporary Arab Affairs* 13, no. 4 (2020): σ. 109-110. <https://www.jstor.org/stable/48599867>.

²¹³ Kepel, Gilles. Έξοδος από το Χάος. Κρίση στη Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή, σ. 347.

²¹⁴ Kepel, Gilles. Έξοδος από το Χάος. Κρίση στη Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή, σ.346.

²¹⁵ Kepel, Gilles. Έξοδος από το Χάος. Κρίση στη Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή, σ.343.

²¹⁶ Kepel, Gilles. Έξοδος από το Χάος. Κρίση στη Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή, σ.345-347.

²¹⁷ Kepel, Gilles. Έξοδος από το Χάος. Κρίση στη Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή, σ. 343.

²¹⁸ Ο Αμερικανός θεωρητικός Διεθνών Σχέσεων Gideon Rose, αναφέρει ότι «Οι επιλογές της εξωτερικής πολιτικής φτιάχνονται από πραγματικούς ηγέτες και ελίτ, γι' αυτό οι αντιλήψεις τους για τη σχετική ισχύ έχουν σημασία, όχι οι σχετικές ποσότητες από φυσικούς πόρους ή τις ένοπλες δυνάμεις». Βλ. Rose, Gideon. Review of *Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy*, by Michael E. Brown, Thomas J. Christensen, Randall L. Schweller, William Curti Wohlforth, and Fareed Zakaria. *World Politics* 51, no. 1 (1998): σ.144-72. <http://www.jstor.org/stable/>.

²¹⁹ Kepel, Gilles. Έξοδος από το Χάος. Κρίση στη Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή, σ.348.

έκφανση της εξωτερικής προσέγγισης, η Τεχεράνη χρησιμοποίησε τους μη κρατικούς δρώντες της (Χεζμπάλλα, Χούθι) ως θύματα για να επηρεάσει τις σχέσεις ενός κρατικού δρώντα με άλλους. Τέλος, εφάρμοσε την έκφανση της αποτροπής συμμαχιών, αποτρέποντας τον μεγάλο ανταγωνιστή της το Ριάντ να εξομαλύνει τις σχέσεις του με έναν πρώην σύμμαχο.²²⁰ Το 2021, η κυβέρνηση Ραϊσί ανίκανη να αντιληφθεί την στρατηγική της εξωτερικής πολιτικής του προκατόχου του έσπρωξε το Κατάρ υπό την προστασία της Σαουδικής Αραβίας. Πλέον, με τις τελευταίες ανακατατάξεις, η ιρανική εξωτερική πολιτική είναι ανίκανη να αντιδράσει λόγω του αυστηρού πολιτικού της συστήματος. Η διαμόρφωση αποφάσεων μετά την οκταετία Ρουχανί, παρατηρείται ότι οι ιρανικές ελίτ έχουν έλλειψη τεχνογνωσίας επάνω στα θέματα διπλωματίας. Οι αναταραχές στο εσωτερικό της δεν θα της επιτρέψουν μακροπρόθεσμα να αναχαράξει την εξωτερική πολιτική που οι ελίτ επιθυμούν.

4.4 Η ιρανική επιρροή στη Μανάμα: Οι σιίτες του Μπαχρέιν στη σφαίρα επιρροής της Τεχεράνης.

Η πρώτη δεκαετία του εικοστού πρώτου αιώνα θα βρει την Μέση Ανατολή και την Βόρεια Αφρική σε πολιτικό και κοινωνικό αναβρασμό. Οι Άραβες καταδυναστεύονται για πάνω από τριάντα χρόνια από τυραννικά καθεστώτα, τα οποία καταδυναστεύουν τους λαούς τους. Στις αρχές του 2011 ξεσπούν οι αραβικές εξεγέρσεις και το πρώτο κράτος μετά την Τυνησία που εξεγείρεται είναι το Ομάν.²²¹ Η κίνηση αυτή ανησύχησε τον ηγεμόνα της Αραβικής Χερσονήσου, την Σαουδική Αραβία και κοιτούσε με προσοχή τις εξελίξεις. Το Ιράν έβλεπε με αισιοδοξία τις εξελίξεις στην περιοχή του αλλά και στον υπόλοιπο αραβικό κόσμο και τα ενθάρρυνε εφαρμόζοντας την επαναστατική της ιδεολογία. Ταυτόχρονα, οι κληρικοί ήλπιζαν να μην ξεσπάσουν αναταραχές στο εσωτερικό της. Το θεοκρατικό καθεστώς ευελπιστεί να συνεχίσει το κύμα εξεγέρσεων στην περιοχή του και να εντείνει την αντιπαλότητα του με την Σαουδική Αραβία. Στο επόμενο κράτος που ξεσπά εξέγερση είναι το Βασίλειο του Μπαχρέιν. Το Μπαχρέιν θρησκευτικά απαρτίζεται από σιίτες μουσουλμάνους και το Ιράν το εποφθαλμιά από τις αρχές του δέκατου ένατου αιώνα.²²² Η Τεχεράνη προσπαθεί να ενισχύσει τις εξεγέρσεις στέλνοντας πλοiάριο με ανθρωπιστική βοήθεια

²²⁰ Κουσκουβέλης, Ηλίας, Ι. Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, σ.218-223.

²²¹ Ινστιτούτο Διεθνών και Οικονομικών Σχέσεων. Ιράν: Πολιτική, Οικονομία, Διεθνείς και Περιφερειακές Σχέσεις, σ. 463.

²²² Ινστιτούτο Διεθνών και Οικονομικών Σχέσεων. Ιράν: Πολιτική, Οικονομία, Διεθνείς και Περιφερειακές Σχέσεις, σ. 463.

στο οποίο επέβαιναν διακόσιοι Ιρανοί. Η κίνηση αυτή προκάλεσε την αντίδραση των μελών του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου. Το Σ.Σ.Κ. για να καταστείλει την εξέγερση απέστειλε σαουδαρικά και εμιρατινά στρατεύματα τα οποία κατέπνιξαν τις αναταραχές. Επίσης, το κουβετιανό ναυτικό είχε αποκλείσει όλα τα λιμάνια σε περίπτωση επέμβασης των Φρουρών της Επανάστασης. Επίσης, τα κράτη του Κόλπου κατηγορήσαν το Ιράν ότι προσπαθεί να ανατινάξει την γέφυρα που συνδέει την Σαουδική Αραβία με το Μπαχρέιν. Η δυναστεία των Αλ Χαλίφα ήταν η πρώτη που εξόρυξαν πετρέλαιο στον Αραβό/Περσικό Κόλπο και φιλοξενούν στο έδαφος τους τον αμερικανικό πέμπτο στόλο. Μετά τα τεκτονόμενα στην Μανάμα, η σουνιτική δυναστεία για να αλλάξει την θρησκευτική δημογραφία του πληθυσμού, έδινε υπηκοότητα σε οποιοδήποτε μετανάστη που ασπαζόταν το σουνιτικό Ισλάμ. Οι Αμερικανοί μετά την εξέγερση απέφυγαν να καταδικάσουν τον τρόπο αντιμετώπισης καταστολής της εξέγερσης διότι βρίσκεται η βάση του αμερικανικού πέμπτου στόλου και κατά αυτόν τον τρόπο μετριάστηκε η ιρανική επεκτατικότητα. Η Τεχεράνη δεν επιθυμεί να ασκήσει πολεμικές επιχειρήσεις σε ξένο έδαφος λόγω της δυσχερούς οικονομικής της κατάστασης και του στρατηγικού της δόγματος. Επίσης, δεν θα επιχειρήσει να κατακτήσει το Μπαχρέιν για να μην κατατροπωθεί από τους Αμερικανούς του.²²³ Το Ιράν από την Ισλαμική Επανάσταση έως σήμερα διεισδύει στο Μπαχρέιν μέσω της ήπιας ισχύος του.²²⁴ Εντείνει τις προσπάθειες, μέσω της θρησκείας, με σκοπό να επηρεάσει τους σίιτες γηγενείς και να δημιουργήσει αναταραχές στο εσωτερικό του. Το Ιράν έχει δημιουργήσει κόμματα όπως τα κινήματα «Ισλαμικό Μέτωπο για την ελευθερία του Μπαχρέιν» και μέσω των σιιτικών μη κρατικών δρώντων του στην περιοχή δημιούργησαν «Το συνασπισμό της Νεολαίας της 14^{ης} Φεβρουαρίου». Επίσης, προσπαθεί να τους εκπαιδεύσει πολιτικά και στρατιωτικά μέσω της Χεζμπάλλα για να δημιουργούν δολιοφθορές.²²⁵ Το Ιράν έχει χτίσει στο Μπαχρέιν τεμένη με κληρικούς καθοδηγητές και προσπαθεί να ασκήσει την επιρροή του μέσα από πολιτιστικά κέντρα. Επίσης, παρεισφρεί σε σιιτικές γειτονιές με σκοπό την διάδοση της αρχής του χομείνισμού.²²⁶ Τα

²²³ Ο συγγραφέας αναλύει την σημασία του Μπαχρέιν για την Τεχεράνη και τους λόγους που διστάζει για να το καταλάβει. Βλ. Guzansky, Yoel. "The Battle for Bahrain Continues." Institute for National Security Studies, 2012. <http://www.jstor.org/stable/resrep08238>.

²²⁴ Ο αναλυτής αναφέρει τους τρόπους άσκησης της ιρανικής ήπιας ισχύος στη Μανάμα. Το Ιράν κατασκευάζει υποδομές θρησκευτικού χαρακτήρα για να «σιιτοποιήσει» πλήρως τον αραβικό πληθυσμό του. Βλ. Itzhakov, Doron. "Iran and Bahrain: Ancient Ambitions, New Tactics." Begin- Sadat Center for Strategic Studies, 2018. <http://www.jstor.org/stable/resrep16875>.

²²⁵ Ο ερευνητής του "The Atlantic Council" αναφέρει εκτενώς την επιρροή που ασκεί το Ιράν στο Μπαχρέιν μέσω των σιιτικών μη κρατικών δρώντων. Το Ιράν εκπαιδεύει Μπαχρέινι σίιτες στην διεξαγωγή δολιοφθορών. Βλ. Saab, Bilal Y. "Iran's Long Game in Bahrain." Atlantic Council, 2017. <http://www.jstor.org/stable/resrep16799>.

²²⁶ Itzhakov, Doron. "Iran and Bahrain: Ancient Ambitions, New Tactics", σ. 4-5.

μέσα αυτά μπορεί να ασκούν επιρροή σε έναν κρατικό δρώντα, τον οποίο η Τεχεράνη θέλει να τον εντάξει στην σφαίρα επιρροής της. Αυτό είναι αδύνατο, εξαιτίας της έντονης αμερικανικής παρουσίας στην περιοχή και του εκσυγχρονισμού των στρατιωτικών δυνατοτήτων των μελών του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου. Η καταστροφή των μη κρατικών δρώντων της Τεχεράνης από το Ισραήλ και τις Η.Π.Α. λειτούργησε ως κατασταλτικός παράγοντας στις επεκτατικές βλέψεις της Τεχεράνης.

Κατακλείδα

Οι ανακατατάξεις που επέφεραν οι αραβικές εξεγέρσεις στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, απέδειξαν ότι η ήπια ισχύς, ο επεκτατισμός και η επιθετική ρητορική εναντίον των εχθρών της Τεχεράνης δεν αποδίδει. Οι αλλαγές που πραγματοποιήθηκαν από πλευράς αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής είχαν ως βάση το *raison d'état* και όχι την ηθική.²²⁷ Η πολιτική της υποχώρησης και του κατευνασμού των Αμερικανών δημοκρατικών προέδρων, τελικά δεν απέδωσαν καρπούς και έδωσαν συνέχεια στις αναταραχές. Η έκβαση του πολέμου μεταξύ Ουάσινγκτον-Ιερουσαλήμ εναντίον της Τεχεράνης μετέβαλαν το σκηνικό στην μεσανατολική καθεστηκυία και δημιούργησε πολιτειακή κρίση στο εσωτερικό του Ιράν. Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά την οκταετία 2013-2021, το Ιράν σημείωσε σημαντική πρόοδο στο εσωτερικό του και στις εξωτερικές του υποθέσεις σημειώνοντας διπλωματικές επιτυχίες παρά τις αντιρρήσεις του Ανώτατου Ηγέτη.

²²⁷ Ο Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγικών Σπουδών Αθανάσιος Πλατιάς αναφέρει στο έργο του «Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη» για το *raison d'état*, το εξής «*Η βασική θέση του Θουκυδίδη είναι ότι όταν οι πολιτείες έχουν να διαλέξουν μεταξύ 'συμφέροντος' και 'νόμου/ηθικής', συνήθως επιλέγουν το 'συμφέρον'. Το δίκαιο και η ηθική υποτάσσονται στο raison d'état*». Βλ. Πλατιάς, Αθανάσιος. Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη. 7η Έκδοση. Σειρά: Πολιτική και Ιστορία 40. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 2018, σ.35.

Συμπεράσματα

Η παρούσα εργασία επιχείρησε να εξετάσει κατά πόσον το θρησκευτικό δόγμα δύναται να λειτουργήσει ως διαμορφωτής εξωτερικής πολιτικής, με επίκεντρο την περίπτωση της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν κατά την περίοδο 2013-2025. Στην προκειμένη περίπτωση, το βασικό ερευνητικό ερώτημα αφορούσε το αν η θρησκεία επηρεάζει ουσιωδώς τη διπλωματική συμπεριφορά της Τεχεράνης στο περιφερειακό και στο διεθνές σύστημα. Από την ανάλυση που προηγήθηκε συνάγεται ότι η θρησκεία πράγματι επηρεάζει την εξωτερική πολιτική του Ιράν, όχι όμως ως αποκλειστικός και αυτάρκης παράγοντας, αλλά ως ιδεολογικός, νομιμοποιητικός και επιχειρησιακός πολλαπλασιαστής ισχύος,²²⁸ ο οποίος δρα σε στενή συνάρτηση με τις αντιλήψεις των ελίτ, τις κρατικές δυνατότητες και τις πιέσεις που προβάλλει το διεθνές σύστημα.²²⁹

Ο νεοκλασικός ρεαλισμός αποτέλεσε το καταλληλότερο θεωρητικό εργαλείο για την ερμηνεία της παρούσας περίπτωσης, διότι επέτρεψε να αναλυθεί ο τρόπος με τον οποίο τα συστημικά κίνητρα, η επιθυμία για σχετική ισχύ και οι εξωτερικές πιέσεις φιλτράρονται από τους διαμορφωτές λήψεως αποφάσεων και από το ιδιαίτερο θεσμικό σύστημα.²³⁰ Το ιρανικό κράτος δεν είναι ένα συμβατικό κοσμικό κράτος, αλλά ένα θεοκρατικό μόρφωμα στο οποίο η Κηδεμονία του Ισλαμιστή Νομομαθούς, η ιεραρχική λειτουργία των θεσμών και η επιρροή των θρησκευτικών και στρατιωτικών ελίτ διαμορφώνουν το πλαίσιο εντός του οποίου λαμβάνονται οι κρίσιμες αποφάσεις.²³¹ Ως εκ τούτου, η χάραξη εξωτερικής πολιτικής δεν μπορεί να αποδοθεί ούτε αποκλειστικά στη θρησκευτική ιδεολογία, ούτε και στην δομή του διεθνούς συστήματος αλλά μόνον στην αλληλεπίδραση αυτών των δύο πεδίων.²³²

Ειδικότερα, αποδείχθηκε ότι το σιιτικό Ισλάμ, η χομεϊνική επαναστατική παρακαταθήκη, η σιωνιστική ρητορική και η επιδίωξη προστασίας ομόδοξων ή ιδεολογικώς συγγενών δρώντων συγκροτούν το κανονιστικό υπόβαθρο της ιρανικής εξωτερικής πολιτικής.²³³ Η Τεχεράνη

²²⁸ Rose, Gideon. Review of *Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy*, by Michael E. Brown, Thomas J. Christensen, Randall L. Schweller, William Curti Wohlforth, and Fareed Zakaria. *World Politics* 51, no. 1 (1998): 146 και 154.

²²⁹ Kian-Thiébaud, Azadec. Η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν. Μετάφραση: Ελένη Τσερεζόλε. Σειρά: Cosmos. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική, 2006, σ.38-39 και 52-57.

²³⁰ Rose, Gideon. Review of *Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy*, σ.246,154 και 162-165.

²³¹ Kian-Thiébaud, Azadec. Η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν, σ. 52-57.

²³² Κουσκουβέλης, Ηλίας, Ι. *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*. 5^η Έκδοση. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2007, σ.297-314.

²³³ Ινστιτούτο Διεθνών και Οικονομικών Σχέσεων. Ιράν: Πολιτική, Οικονομία, Διεθνείς και Περιφερειακές Σχέσεις. Επιμέλεια: Βιβή Κεφαλά και Χαράλαμπος Τσαρδανίδης. Σειρά: Διεθνής Πολιτική Οικονομία. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2014. σ.454-455.

αξιοποιεί τη θρησκεία όχι μόνον ως στοιχείο εσωτερικής νομιμοποίησης,²³⁴ αλλά και ως γλώσσα επιρροής στο εξωτερικό, ως εργαλείο στρατηγικής αφηγήσεως και ως μέσο διαμορφώσεως δικτύων συμμαχιών και εξαρτήσεων.²³⁵ Στην προκειμένη περίπτωση, η θρησκεία λειτούργησε ως δίαυλος μέσω του οποίου το ιρανικό κράτος προσπάθησε να υπερβεί τα όρια της συμβατικής ισχύος και να μετατρέψει το ιδεολογικό του κεφάλαιο σε γεωπολιτική επιρροή.²³⁶

Η εξέταση των κρατικών δρώντων κατέδειξε ότι η αντιπαράθεση μεταξύ Τεχεράνης και Ριάντ δεν μπορεί να ερμηνευθεί μόνον ως διακρατικός ανταγωνισμός ισχύος, αλλά και ως σύγκρουση δύο διαφορετικών κέντρων θρησκευτικής και ιδεολογικής νομιμοποίησης στον ισλαμικό κόσμο.²³⁷

Η θρησκεία λειτούργησε ως πεδίο γεωπολιτικής αντιπαλότητας, ως συμβολικό κεφάλαιο και ως παράγοντας οξύνσεως των περιφερειακών ανταγωνισμών.²³⁸ Ωστόσο, η ίδια περίπτωση έδειξε και τα όρια του θρησκευτικού παράγοντα, διότι ακόμη και σε στιγμές εντάσεως ή υφέσεως, όπως συνέβη με την προσέγγιση του 2023, η συμπεριφορά των δύο κρατών εξακολούθησε να καθορίζεται από τη λογική της ισορροπίας ισχύος, της ασφάλειας και της επιβιώσεως στο υποσύστημα της Αραβικής Χερσονήσου.²³⁹

Η ανάλυση των μη κρατικών δρώντων ήταν ακόμη πιο αποκαλυπτική. Η περίπτωση της Χεζμπάλλα απέδειξε ότι όπου υπάρχει βαθιά ιδεολογική, οργανωτική και θρησκευτική συνάφεια με την Τεχεράνη, η ιρανική επιρροή καθίσταται περισσότερο σταθερή, περισσότερο πολυεπίπεδη και περισσότερο αποτελεσματική.²⁴⁰ Αντιθέτως, η περίπτωση των Χούθι²⁴¹ κατέδειξε ότι η θρησκευτική συγγένεια, αν και είναι σημαντική δεν αρκεί από μόνη της, αλλά συνδέεται άμεσα με τη στρατηγική χρησιμότητα του δρώντος το πεδίο της Υεμένης και της Αραβικής Χερσονήσου.

²³⁴ McHugo, John. Σουνίτες και Σιίτες. Μία Θρησκεία, Δύο Κόσμοι. Επιμέλεια: Ηλίας Μαλεβίτης. Μετάφραση: Ανδρέας Μανωλάτος. Τόμος: Έκτος. Σειρά: Ο Κοινός Λόγος 6. Ηράκλειο Κρήτης-Αθήνα: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2021, σ. 372-376.

²³⁵ Pahlavi Pierre and Eric Ouellet. "Iran Asymmetric strategy and Mass Diplomacy." *Journal of Strategic Security* 13, no. 2 (2020): σ. 94-106.

²³⁶ Roselle Laura, Alister Miskimmon and Ben O' Laughlin. A Strategic Narrative: A New Means to Understand soft Power." *Media, War and Conflict* 7, no. 1 (2014): σ. 70-84.

²³⁷ Litvak, Meir. "Iran and Saudi Arabia: Religious and Strategic Rivalry." In *Saudi Arabia, the Gulf, and the New Regional Landscape*, edited by Joshua Teitelbaum. Begin- Sadat center for Strategic Studies, 2017.

²³⁸ Maher, Nora. "From Foes to Friends? The Potential of the Saudi- Iran Détente Amid Raging Conflicts in the Middle East." *Policy Perspectives* 21, no. 1 (2024): σ. 23-41.

²³⁹ Ulutaş, Ufuk, and Burhanettin Duran. "Traditional Rivalry or Regional Design in the Middle East?" *Insight Turkey* 20, no. 2 (2018): σ.81-106.

²⁴⁰ Kane, J. Robert. "A Life Cycle Analysis of Hezbollah: Where the Group Came from and Where it is Going." *American Intelligence Journal* 35, no. 2 (2018): σ.67-73.

²⁴¹ Kroft, Lucy van der. "Who are the Houthis?" In *Yemen's Houthis and the Terrorist Designation System*. International Centre for Counter- Terrorism, 2021.

²⁴²Τέλος, η περίπτωση της Χαμάς φανέρωσε τα όρια μιας προσεγγίσεως, η οποία θα ήθελε να ερμηνεύσει το σύνολο της ιρανικής πολιτικής αποκλειστικά μέσω του σιιτικού δόγματος, καθότι στην προκειμένη περίπτωση η σύνδεση υπήρξε περισσότερο ιδεολογική και αντισιωνιστική παρά δογματική.²⁴³

Η συριακή περίπτωση επιβεβαίωσε ακόμη περισσότερο ότι η θρησκεία, η ιδεολογία και η στρατηγική δεν λειτουργεί χωριστά. Η Δαμασκός αποτέλεσε για την Τεχεράνη γέφυρα προς τη Μεσόγειο, στοιχείο στρατηγικού βάθους και προϋπόθεση για την ενδυνάμωση του αποκαλούμενου «Άξονα της Αντίστασης».²⁴⁴ Η ιρανική στήριξη προς το καθεστώς Άσαντ δεν στηρίχθηκε αποκλειστικά στη θρησκευτική ομοιότητα, αλλά και στη γεωστρατηγική αξία της Συρίας, στη δυνατότητα συντηρήσεως γραμμών ανεφοδιασμού προς τη Χεζμπάλλα και στην ανάγκη εξισορροπήσεως έναντι των ανταγωνιστών της Τεχεράνης. Με τον τρόπο αυτόν κατέστη σαφές ότι η θρησκεία λειτουργεί αποτελεσματικώς όταν συνδυάζεται με συγκεκριμένο στρατηγικό όφελος και με δυνατότητα προβολής ισχύος.

Επιπλέον, η περίοδος 2013-2025 κατέδειξε ότι, παρά τις εναλλαγές ηγεσιών, ο ιδεολογικός πυρήνας του καθεστώτος παρέμεινε σχετικώς αμετάβλητος. Η διακυβέρνηση Ρουχανί επεδίωξε μεγαλύτερη εξωστρέφεια και περιορισμένη εξομάλυνση των σχέσεων με τη Δύση, χωρίς να μεταβάλει τον θεμελιώδη ιδεολογικό πυρήνα του καθεστώτος.²⁴⁵ Η περίοδος Ραϊσί ανέδειξε εκ νέου τον ριζοσπαστισμό, την αντισιωνιστική ρητορική και την επιλογή της σκληρότερης στάσεως, ενώ η μεταβατική περίοδος και ο πρώτος χρόνος της ηγεσίας Πεζεσκιάν ²⁴⁶κατέδειξαν ότι οι εσωτερικές αντιφάσεις, οι συστημικές πιέσεις και η κόπωση του περιφερειακού δικτύου επιρροής δυσχέραιναν σημαντικά την άσκηση συνεκτικής εξωτερικής πολιτικής. Συνεπώς, η ιδεολογία παραμένει σταθερή, αλλά η αποτελεσματικότητα της στρατηγικής που επενδύει επάνω της δεν παραμένει κατ' ανάγκην σταθερή.²⁴⁷

²⁴² Brom, Shlomo, and Yoel Guzansky. "The Conflict in Yemen: A Case Study of Iran's Limited Power." Institute for National Security Studies, 2015.

²⁴³ Seurat, Leila, and Olivier Roy. "'Islam and Resistance': The Uses of Ideology in the Foreign Policy of Hamas." In *The Foreign Policy of Islamist Political Parties: Ideology in Practice*, edited by Mohamed- Ali Adraoui, σ. 104-26. Edinburgh University Press, 2018.

²⁴⁴ Ahmadian, Hassan, and Payam Mohseni. "Iran's Strategy: The Evolution of Deterrence." *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-) 95, no. 2 (2019): σ. 341-64.

²⁴⁵ Perlov, Orit, and Udi Dekel. "The Model of Iranian Influence in Syria." Institute for National Security Studies, 2018.

²⁴⁶ Vatanka, Alex. "One year of Pezeshkian: The scapegoat-in-waiting". Middle East Institute. 2025.

²⁴⁷ Slavin, Barbara. "Gaza War: New Opportunities and Challenges for Iran." *Insight Turkey* 26, no. 3 (2024).

Από τα παραπάνω προκύπτει και ένα ακόμα ουσιώδες συμπέρασμα. Η ιρανική εξωτερική πολιτική κατόρθωσε επί μακρόν να οικοδομήσει δίκτυα επιρροής και να πετύχει μορφές εξωτερικής εξισορροπήσεως μέσω των ασύμμετρων στρατηγικών, μη κρατικών δρώντων, στρατηγικής αφηγήσεως και θρησκευτικής ακτινοβολίας.²⁴⁸ Ωστόσο, η ίδια αυτή στρατηγική εμφάνισε σοβαρές αδυναμίες.²⁴⁹ Η υπερβολική εξάρτηση από μη κρατικούς δρώντες, η επιμονή στην ασύμμετρη αντιπαράθεση, η αδυναμία σταθερής μετατροπής της ιδεολογικής επιρροής σε διαρκές στρατηγικό κέρδος, οι οικονομικές κυρώσεις, η εντεινόμενη πίεση από τις Ηνωμένες Πολιτείες²⁵⁰ και το Ισραήλ, καθώς και οι ανακατατάξεις στο πεδίο της Συρίας και της Γάζας, κατέδειξαν ότι η ιρανική στρατηγική δεν μπορούσε να παραμείνει εσαεί αποτελεσματική.²⁵¹

Συμπερασματικά, το ερευνητικό ερώτημα της παρούσας εργασίας απαντάται καταφατικά. Υφίσταται θρησκευτική επίδραση η διπλωματική συμπεριφορά του Ιράν, πλην όμως η επίδραση αυτή δεν είναι απόλυτη ούτε αυτοτελής.²⁵² Η θρησκεία συνιστά κρίσιμο παράγοντα νοηματοδότησης της εξωτερικής πολιτικής, μέσο νομιμοποίησης, μηχανισμό κινητοποίησης και εργαλείο ασκήσεως επιρροής, αλλά η τελική μορφή της ιρανικής εξωτερικής πολιτικής προκύπτει από την συνάντηση της θρησκευτικής ιδεολογίας με τη σχετική ισχύ, τη γεωπολιτική θέση, τις αντιλήψεις των ελίτ και τους περιορισμούς του διεθνούς συστήματος.²⁵³ Τυτέστιν, η Τεχεράνη δεν δρα απλά ως ένα θρησκευτικό κράτος δρα ως ένα θεοκρατικό κράτος το οποίο επιχειρεί να μετατρέψει το δόγμα σε στρατηγική με αποτέλεσμα τα οποία άλλοτε αποδυναμώνουν τη θέση του στο περιφερειακό και διεθνές σύστημα.²⁵⁴

²⁴⁸ Belal, Kulsoom. “Emerging Politics in Iran: Last Year of Rouhani’s Term and the New Conservative Parliament.” *Policy Perspectives* 17, no. 1 (2020): σ. 105-127.

²⁴⁹ Zweiri, Mahjoob. “Iran and the Gulf: The Era of Hassan Rouhani.” *Insight Turkey* 24 no.4 (2022): σ. 59-78.

²⁵⁰ Nazareth, Kimberley Anne. “Trump’s Policy Towards Iran: A Deal Undone.” *World Affairs: The Journal of International Issues* 23, no. 2 (2019): σ. 22-35.

²⁵¹ Pahlavi Pierre and Eric Ouellet. “Iran Asymmetric strategy and Mass Diplomacy.” *Journal of Strategic Security* 13, no. 2 (2020): σ. 94-106.

²⁵² Rose, Gideon. *Review of Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy*, σ. 146 και 154.

²⁵³ Kian-Thiébaud, Azadec. *Η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν*, σ. 52-57.

²⁵⁴ Κουσκουβέλης, Ηλίας, Ι. *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*. 5^η Έκδοση. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2007, σ.214-220.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Abozaid, Ahmed M. “Bitter Years: Qatari Crisis and the Future of GCC Countries.” *Contemporary Arab Affairs* 13, no. 4 (2020): 108-37. <https://www.jstor.org/stable/48599867>.

Ahmadian, Hassan, and Payam Mohseni. “Iran’s Strategy: The Evolution of Deterrence.” *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)* 95, no. 2 (2019): 341-64. <https://www.jstor.org/stable/48570068>.

Alhussein, Eman. “Saudi First: How Hyper- Nationalism is Transforming Saudi Arabia. European Council on Foreign Relations. 2019. <http://www.jstor.org/stable/resrep21640>

Bazoobandi, Sara, and Olena Osypenkova. “Expansion of the Russo-Iranian Nexus.” German Institute of Global and Area Studies (GIGA), 2024. <http://www.jstor.org/stable/resrep63983>.

Belal, Kulsoom. “Emerging Politics in Iran: Last Year of Rouhani’s Term and the New Conservative Parliament.” *Policy Perspectives* 17, no. 1 (2020): 105-27. <https://doi.org/10.13169/polipers.17.1.0105>.

Brom, Shlomo, and Yoel Guzansky. “Egypt and Iran: Will the Two Walk Together?” Institute for National Security Studies, 2012. <http://www.jstor.org/stable/resrep08312>

Brom, Shlomo, and Yoel Guzansky. “The Conflict in Yemen: A Case Study of Iran’s Limited Power.” Institute for National Security Studies, 2015. <http://www.jstor.org/stable/resrep08272>.

Bugos, Shannon. “Biden’s Nuclear Posture Straddles Obama, Trump Policies” *Arms Control Today* 52, no.10 (2022): 33-35. <https://www.jstor.org/stable/2718630>.

Cafiero, Giorgio, and Theodore Karasik. “Can Oman’s Stability Outlive Sultan Qaboos?” Middle East Institute, 2016. <http://www.jstor.org/stable/resrep17598>.

Dekel, Udi. "Israel And Normalization With Saudi Arabia." Edited By Yoel Guzansky And Anat Kurz. Normalization Between Israel And Saudi Arabia: Interests, Challenges, And Prospects For Realization. Institute for National Security Studies, 2025. <http://www.jstor.org/stable/resrep72855.4>.

Eisenstadt, Michael. "Iran's Gray Zone Strategy: Cornerstone of Its Asymmetric Way of War." *PRISM* 9, no. 2 (2021): 76-97. <https://www.jstor.org/stable/27008977>.

El Sirgany, Sarah. "Islands Apart: Why The Saudi-Egypt Alliance Is On The Rocks." *World Policy Journal* 33, no. 4 (2016): 89–95. <https://www.jstor.org/stable/26781449>.

Forough, Mohammadbagher. "Sino- Iranian 25- Year Deal: Implications for NATO and Europe." *Atlantisch Perspectief* 45, no. 2 (2021): 27-32. <https://www.jstor.org/stable/48638215>.

Freedman, Robert O. "The Obama Legacy in the Middle East and the Trump Challenge." *India Quarterly* 73, no.2 (2017): 241-50. <https://www.jstor.org/stable/48505311>.

Garver, Jogh W. "China and Iran: An Emerging Partnership Post- Sanctions." Middle East Institute, 2016. <http://www.jstor.org/stable/resrep17581>.

Geranmayeh, Ellie. "Israel And Iran On The Brink: Preventing the next War." European Union Institute for Security Studies (EUISS), 2025. <http://www.jstor.org/stable/resrep72588>.

Guzansky, Yoel. "Oman after Qaboos: Challenges Facing the Sultanate." Institute for National Security Studies, 2017. <http://www.jstor.org/stable/resrep08594>

Guzansky, Yoel. "Saudi Arabia and Israel: Normalization at a Snail's Pace." Institute for National Security Studies, 2022. <http://www.jstor.org/stable/resrep42591>.

Guzansky, Yoel. Sparta in the Gulf: The Growing Regional Clout of the United Arab Emirates. Institute for National Security Studies, 2017. <http://www.jstor.org/stable/resrep08729>.

Guzansky, Yoel. "The Battle for Bahrain Continues." Institute for National Security Studies, 2012. <http://www.jstor.org/stable/resrep08238>.

Guzansky, Yoel, and Efraim Halevy. "Oman: The End of the Qaboos Era." Institute for National Security Studies, 2020. <http://www.jstor.org/stable/resrep23510>.

Haynes, Susan Turner. "China's Nuclear Threat Perceptions." *Strategic Studies Quarterly* 10, no. 2 (2016): 25-62. <http://www.jstor.org/stable/26271504>.

International Crisis Group. "Saudi Arabia: Outmanoeuvring Iran." *Intra- Gulf Competition in Africa's Horn: Lessening the Impact*. International Crisis Group, 2019. <http://www.jstor.org/stable/resrep31358.5>

Itzhakov, Doron. "Iran's New Anti-Israel "Resistance Axis". Begin-Sadat Center for Strategic Studies, 2018. <http://www.jstor.org/stable/resrep16834>.

Jones, Seth G. "Soft Power." *Containing Tehran: Understanding Iran;s Power and Exploiting its Vulnerabilities*. Center for Strategic and International Studies (CSIS), 2020. <http://www.jstor.org/stable/resrep29480.9>.

Juneau, Thomas. "Iran's Policy towards the Houthis in Yemen: A Limited Return on a Modest Investment." *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)* 92, no.3 (2016): 647-63. <http://www.jstor.org/stable/24757629>.

Kane, J. Robert. "A Life Cycle Analysis of Hezbollah: Where the Group Came from and Where It Is Going." *American Intelligence Journal* 35, no. 2 (2018): 67–73. <https://www.jstor.org/stable/26566567>.

Karmon, Ely. " Hamas in Dire Straits." *Perspectives on Terrorism* 7, no. 5 (2013): 111-116. <http://www.jstor.org/stable/26297010>

Kimball, Daryl G. "Focus: Trump's Falling Iran Policy." *Arms Control Today* 49, no. 5 (2019): 3-3. <https://www.jstor.org/stable/26755132>.

Kroft, Lucy van der. "Who are the Houthis?" In *Yemen's Houthis and the Terrorist Designation System*. International Centre for Counter- Terrorism, 2021. <http://www.jstor.org/stable/resrep34009.5>.

Litvak, Meir. "Iran and Saudi Arabia: Religious and Strategic Rivalry." Edited by Joshua Teitelbaum. *Saudi Arabia, the Gulf, and the New Regional Landscape*. Begin- Sadat Center for Strategic Studies, 2017. <http://www.jstor.org/stable/resrep04754.10>.

Maher, Nora. "From Foes to Friends? The Potential of the Saudi- Iran Détente Amid Raging Conflicts in the Middle East." *Policy Perspectives* 21, no. 1 (2024): 23-41. <https://www.jstor.org/stable/48813396>.

Nazareth, Kimberley Anne. "Trump's Policy Towards Iran: A Deal Undone." *World Affairs: The Journal of International Issues* 23, no. 2 (2019): 22–35. <https://www.jstor.org/stable/48531098>.

Nuruzzaman, Mohammed. "Gulf Cooperation Council (GCC), Qatar and Dispute Mediations. A Critical Investigation." *Contemporary Arab Affairs* 8, no. 4 (2015): 535-52. <https://www.jstor.org/stable/48600022>.

Monshipouri, Mahmood, And Anthony Zamar. "Re-Evaluating Iran-Egypt Relations: A Look at the Evolving Geopolitical Context." *Insight Turkey* 19, no. 2 (2017): 215–30. <http://www.jstor.org/stable/26300511>.

Pahlavi, Pierre and Eric Ouellet. "Iran: Asymmetric Strategy and Mass Diplomacy." *Journal of Strategic Security* 13, no. 2 (2020): 94-106. <https://www.jstor.org/stable/26918087>.

Perlov, Orit, and Udi Dekel. "The Model of Iranian Influence in Syria." Institute for National Security Studies, 2018. <http://www.jstor.org/stable/resrep19496>.

Pollack, Kenneth M. "Iran in Iraq."

Atlantic Council, 2017. <http://www.jstor.org/stable/resrep16797>.

Rose, Gideon. Review of *Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy*, by Michael E. Brown, Thomas J. Christensen, Randall L. Schweller, William Curti Wohlforth, and Fareed Zakaria. *World Politics* 51, no. 1 (1998): 144-72. <http://www.jstor.org/stable/>

Roselle, Laura, Alister Miskimmon, and Ben O'Loughlin. "Strategic Narrative: A New Means to Understand Soft Power." *Media, War and Conflict* 7, no. 1 (2014): 70-84. <http://www.jstor.org/stable/26001054>.

Saab, Bilal Y. "Iran's Long Game in Bahrain." Atlantic Council, 2017. <http://www.jstor.org/stable/resrep16799>.

Slavin, Barbara. "Gaza War: New Opportunities and Challenges for Iran." *Insight Turkey* 26, no. 3 (2024): 63-65. <https://www.jstor.org/stable/48790772>.

Slavin, Barbara. "Mullahs, Money, and Militias: How Iran Exerts its Influence in the Middle East." US Institute of Peace, 2008. <http://www.jstor.org/stable/resrep12368>.

Seurat, Leila, and Olivier Roy. "'Islam and Resistance': The Uses of Ideology in the Foreign Policy of Hamas." In *The Foreign Policy of Islamist Political Parties: Ideology in Practice*, edited by Mohamed-Ali Adraoui, 104-26. Edinburgh University Press, 2018. <http://www.jstor.org/stable/10.3366/j.ctv7n08sj.9>.

Ulutaş, Ufuk, and Burhanettin Duran. "Traditional Rivalry or Regional Design in the Middle East?" *Insight Turkey* 20, no. 2 (2018): 81-106. <http://www.jstor.org/stable/26390309>.

Winter, Ofir, and Raz Zimmt. "Normalization between Egypt and Iran, and the Implications for Israel." Edited by Anat Kurtz, Eldad Shavit, and Judith Rosen. Institute for National Security Studies, 2023. <http://www.jstor.org/stable/resrep51698>.

The Political Science of the Middle East. Theory and Research since the Arab Uprisings. Edited by Marc Lynch, Jillian Schwedler and Sean Yom. New York, NY: Oxford University Press, 2022.

Zimmerman, Katherine. “What to Understand from the Houthi- Iran Relationship.” *Yemen’s Houthis and the Expansion of Iran’s Axis of Resistance*. American Enterprise Institute, 2022. <http://www.jstor.org/stable/resrep40020.7>.

Zweiri, Mahjoob. “Iran and the Gulf: The Era of Hassan Rouhani.” *Insight Turkey* 24, no. 4 (2022): 65-82. <https://www.jstor.org/stable/48706289>.

Zweiri, Mahjoob, and Yara Nassar. “How the Iranian Regime Survived: Examining Internal and External Strategies.” *Insight Turkey* 23, no. 3 (2021): 93-116. <https://www.jstor.org/stable/48673700>.

Μεταφρασμένη Βιβλιογραφία στα Ελληνικά

Bryman, Alan. *Μέθοδοι Κοινωνικής Έρευνας*. Επιμέλεια: Αθανάσιος Αϊδίνης. Μετάφραση: Παναγιώτης Σακελλαρίου. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg, 2017.

Calvocoressi, Peter. *Η Διεθνής Πολιτική μετά το 1945*. Επιμέλεια: Θάνος Ντόκος, Ανδρέας Κιντής, Ανδρέας Στεργίου. Μετάφραση: Γεώργιος Βοσκόπουλος, Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Σπύρος Πλουμίδης. 9η Έκδοση. Τόμος: Πρώτος. Αθήνα: Εκδόσεις Τουρίκη, 2009.

Duverger, Maurice. *Εισαγωγή στην Πολιτική*. Μετάφραση: Στάθης Οικονόμου. Διορθωμένη Έκδοση. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης, 1985.

Halliday, Fred. *Η Μέση Ανατολή στις Διεθνείς Σχέσεις. Ισχύς, Πολιτική και Ιδεολογία*. Μετάφραση: Ελένη Μαυρούλη . Αθήνα: Εκδόσεις Ξυφάρας, 2010.

Kepel, Gilles. *Έξοδος από το Χάος. Κρίση στη Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή*. Μετάφραση: Αριστέα Κομνηνέλλη. Αθήνα: Κλειδάριθμος, 2020.

Kepel, Gilles. *Συμμαχίες και Ρήξεις. Από τη Μέση Ανατολή έως τις ευρωπαϊκές συνοικίες*. Μετάφραση: Αριστέα Κομνηνέλλη. Αθήνα: Κλειδάριθμος, 2021.

Kian-Thiébaud, Azadeh. *Η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν*. Μετάφραση: Ελένη Τσερεζόλε. Σειρά: Cosmos. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική, 2006.

Kissinger, Henry. *Διπλωματία*. Επιμέλεια: Νίκος Κοτζιάς. Μετάφραση: Γιούρι Κοβαλένκο. Σειρά: Λόγος. Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη Α.Β.Ε.- «ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ», 1995.

McHugo, John. *Σουνίτες και Σίιτες. Μία Θρησκεία, Δύο Κόσμοι*. Επιμέλεια: Ηλίας Μαλεβίτης. Μετάφραση: Ανδρέας Μανωλάτος. Τόμος: Έκτος. Σειρά: Ο Κοινός Λόγος 6. Ηράκλειο Κρήτης- Αθήνα: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2021.

Ελληνική Βιβλιογραφία

Γιαννουλάτος, Αναστάσιος. *Ισλάμ. Θρησκευολογική Επισκόπησης*. 6η Έκδοση. Σειρά: Έθνη και Λαοί. Αθήνα: Εκδόσεις Πορευθέντες, 1993.

Ινστιτούτο Διεθνών και Οικονομικών Σχέσεων. *Ιράν: Πολιτική, Οικονομία, Διεθνείς και Περιφερειακές Σχέσεις*. Επιμέλεια: Βιβή Κεφαλά και Χαράλαμπος Τσαρδανίδης. Σειρά: Διεθνής Πολιτική Οικονομία. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2014.

Κεφαλά, Βιβή. *Διεθνής Πολιτική στη Βόρεια Αφρική*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2015.

Κουσκουβέλης, Ηλίας, Ι. *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*. 5^η Έκδοση. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2007.

Κολιόπουλος, Κωνσταντίνος. *Η Στρατηγική Σκέψη. Από την Αρχαιότητα έως σήμερα*. Βάρη Αττικής: Εκδόσεις Ποιότητα, 2008.

Λυριστής Μηνάς , «Σαουδική Αραβία: Εσωτερική Πολιτική, Περιφερειακές και Διεθνείς Σχέσεις από το 1945 μέχρι σήμερα: Οι Καθοριστικοί Παράγοντες, οι Προκλήσεις και οι προοπτικές του Σαουδαραβικού Βασιλείου». Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, 2025. [10.12681/eadd/60151](https://doi.org/10.12681/eadd/60151)

Νάσκου-Περράκη Παρούλα, Αντωνόπουλος Κωνσταντίνος και Σαρηγιαννίδης Μιλτιάδης. *Διεθνείς Οργανισμοί*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., 2015.

Πλατιάς, Αθανάσιος. *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*. 7^η Έκδοση. Σειρά: Πολιτική και Ιστορία 40. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 2018.

Χάουαρντ, Ρότζερ. *Ιράν και κρίση. Πυρηνικές φιλοδοξίες, και η αμερικανική απάντηση*. Μετάφραση: Ελένη Αστερίου. Σειρά: Κόσμος. Αθήνα: ΚΨΜ, 2006.

Ηλεκτρονικές Διευθύνσεις

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Συμφωνία για το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν», Πρόσβαση στις 30 Ιανουαρίου του 2026.

<https://www.consilium.europa.eu/el/policies/jcpoa-iran-restrictive-measures/>

BBC News. “Iran nuclear: Natanz fire caused 'significant' damage”. Πρόσβαση στις 31 Ιανουαρίου του 2026. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-53300579>

BBC News. “Hajj Stampede: Iran victims’ bodies repatriated.” Πρόσβαση στις 30 Ιανουαρίου του 2026. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-34432693>

BBC. “Israel confirms it killed Hamas leader Haniyeh in Tehran”. Πρόσβαση στις 31 Ιανουαρίου του 2026. <https://www.bbc.com/news/articles/c0ewr870z23o>.

Cafiero, Giorgio. “A year ago, Beijing brokered on Iran- Saudi deal. How does détente look today?” Atlantic Council, 2024, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/iransource/iran-saudi-arabia-china-deal-one-year/>

CBS News. “Helicopter crash that killed Iran's President Ebrahim Raisi caused by weather, report finds”. Πρόσβαση στις 31 Ιανουαρίου του 2026.
<https://www.cbsnews.com/news/helicopter-crash-killed-irans-president-ebrahim-raisi-caused-by-weather-report/>

Kola, Pauline. “Israel hits Yemen's Houthis after reports group used cluster bomb”. *BBC*, 2025.
<https://www.bbc.com/news/articles/c0kzy7r8pl1o>.

Maayan Lubell and Maya Gebeily. “Israel kills Hezbollah leader Nasrallah in airstrike”. *Reuters*, 2024. <https://www.reuters.com/world/middle-east/israeli-airstrikes-rock-beirut-hezbollah-command-centre-hit-2024-09-28/>

Gebeily, Maya et al. “How Assad's army collapsed in Syria: demoralized conscripts, absent allies”. *Reuters*, 2024. <https://www.reuters.com/world/middle-east/demoralised-abandoned-by-allies-why-assads-army-failed-fight-syria-2024-12-12/>

Zweiri, Mahjoob. “Iran’s Foreign Policy Under Masoud Pezeshkian: Tendencies and Challenges”. Middle East Council of Global Affairs, 2025.
<https://mecouncil.org/publication/irans-foreign-policy-under-masoud-pezeshkian-tendencies-and-challenges/>

Shabnam von Heim. “Sunni-Shiite Cold War”. Deutsche Welle, 2016.
<https://www.dw.com/en/iranian-pilgrims-pay-the-price-of-power-struggles-in-the-middle-east/a-19537989>.

Reuters, “Who is Mohammad Mokhber, Iran's interim president?”. Πρόσβαση 31 Ιανουαρίου 2026. <https://www.reuters.com/world/middle-east/who-is-mohammad-mokhber-irans-interim-president-2024-05-20/>

Thomas Mckintosh, Nadine Yusif. “What we know about US strikes on three Iranian nuclear sites. *BBC*, 2025. <https://www.bbc.com/news/articles/cvg9r4q99g4o>

United Nations. “Resolution 2231 (2015) on Iran Nuclear Issue”. Πρόσβαση στις 31 Ιανουαρίου του 2025. <https://main.un.org/securitycouncil/en/content/2231/background>

U.S. Central Command. “CENTCOM Coalition”, Πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου του 2026. <https://www.centcom.mil/AREA-OF-RESPONSIBILITY/CENTCOM-COALITION/>

Vatanka, Alex. “One year of Pezeshkian: The scapegoat-in-waiting”. Middle East Institute. 2025. <https://mei.edu/publication/one-year-pezeshkian-scapegoat-waiting/>

Παρουσιάσεις PowerPoint

Αθανάσιος Ν. Σαμαράς. «Ποιοτικές Μέθοδοι Έρευνας στις Κοινωνικές Επιστήμες. Ζητήματα Οντολογίας και Επιστημολογίας στην Ποιοτική Έρευνα. Διάλεξη 2^η .» PowerPoint. Προπτυχιακό Επίπεδο. Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 2021.

Παράρτημα Χαρτών

Χάρτης 1: Πολιτικός Χάρτης της Μέσης Ανατολής

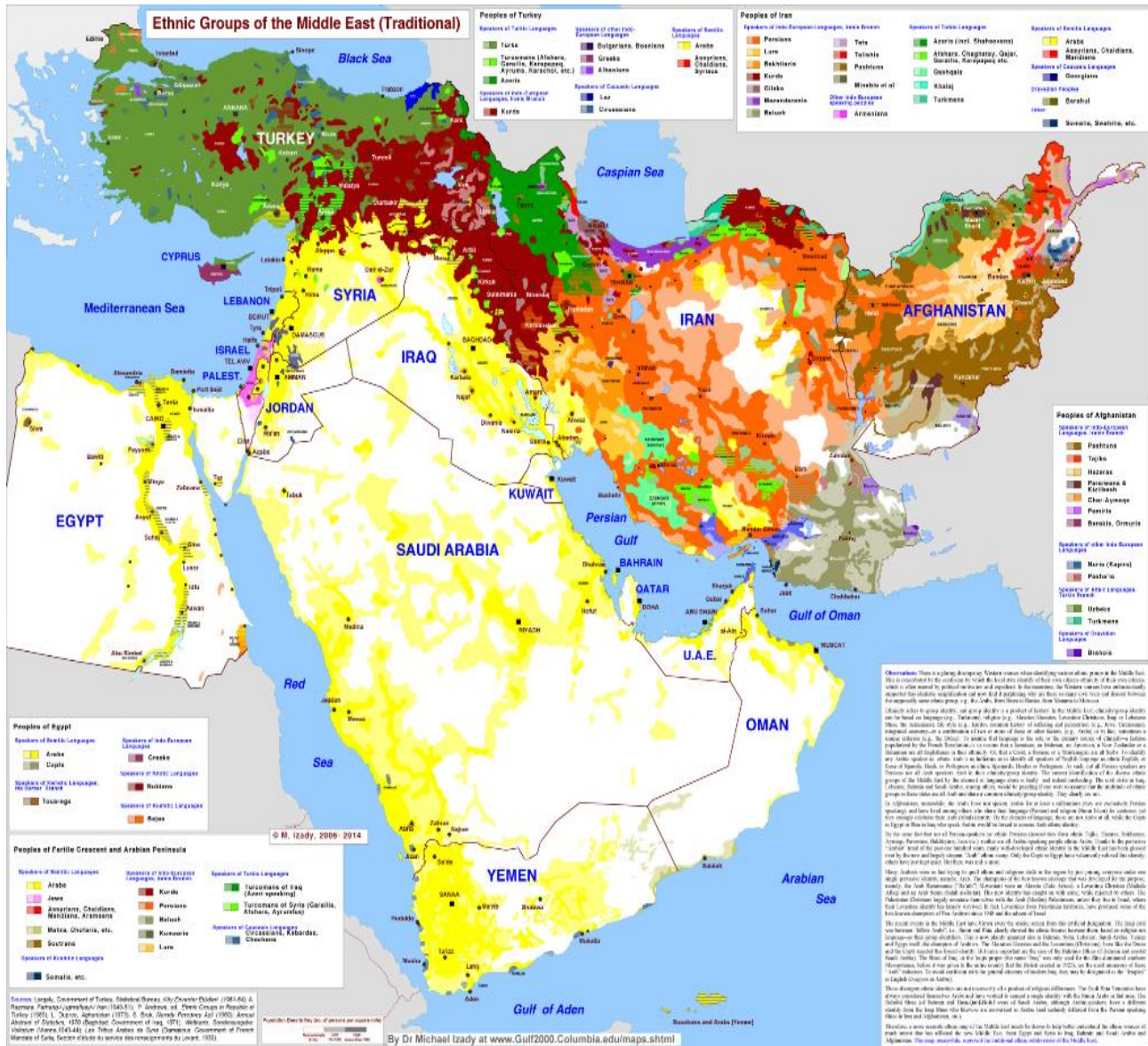
Πηγή: Ηνωμένα Έθνη. «Ο χάρτης της Μέσης Ανατολής.»

Τελευταία δημοσίευση: 16 Απριλίου 2012.

https://www.un.org/geospatial/sites/www.un.org.geospatial/files/files/documents/2020/Apr/middle_east_4102r05_nov11_110.pdf.

(Πρόσβαση 20 Απριλίου 2026).

Χάρτης 2: Εθνογραφικός Χάρτης της Μέσης Ανατολής.

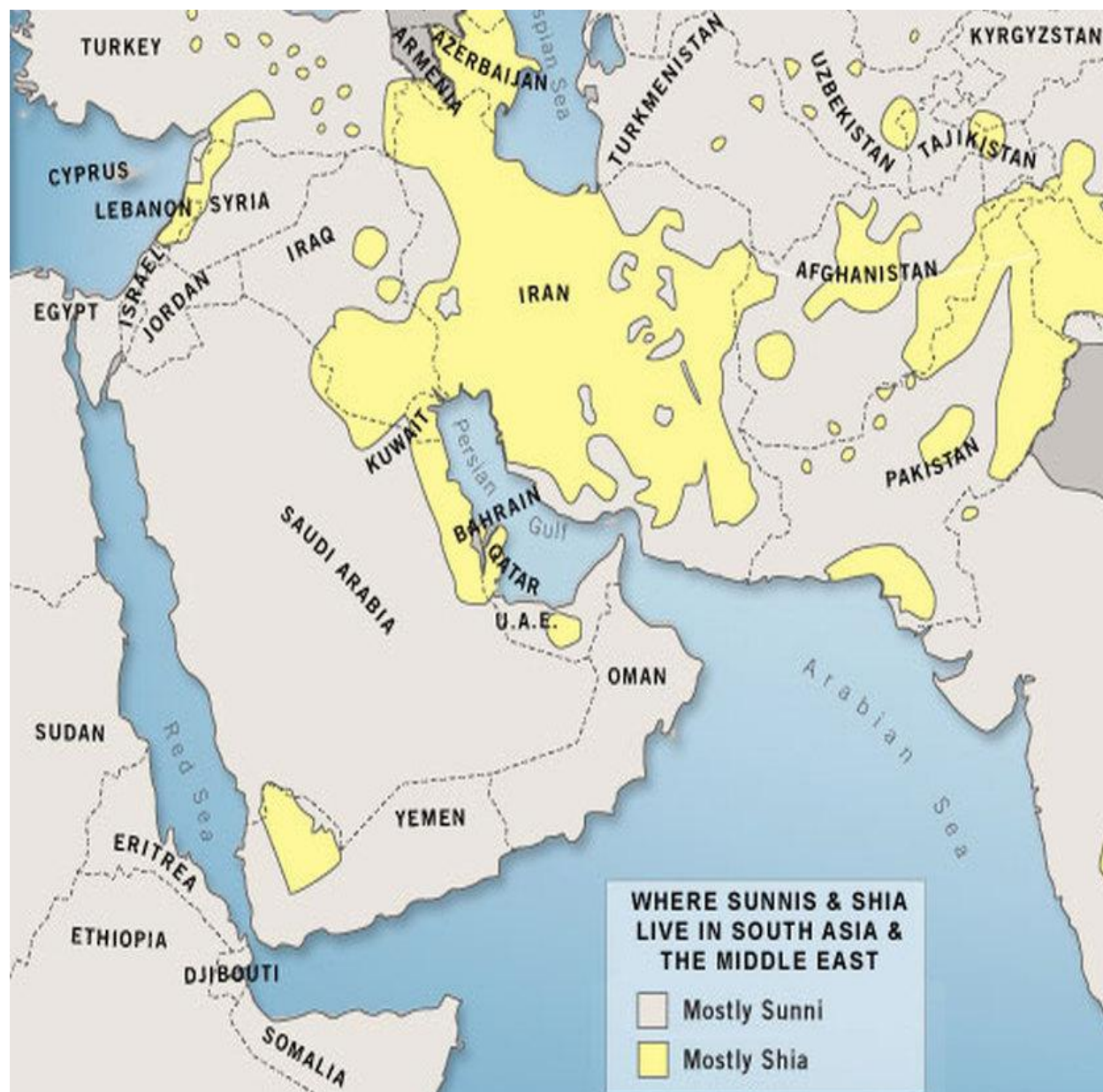
Πηγή: Dr. Michael Izady. «Οι εθνοτικές ομάδες της Μέσης Ανατολής.» Columbia University,

Τελευταία δημοσίευση: 26 Μαρτίου 2015.

https://cdn0.vox-cdn.com/assets/4232063/Mid_East_Ethnic_Ig.png

(Πρόσβαση 20 Απριλίου 2026).

Χάρτης 3: Χάρτης της Μέσης Ανατολής : Σία και Σούννα.

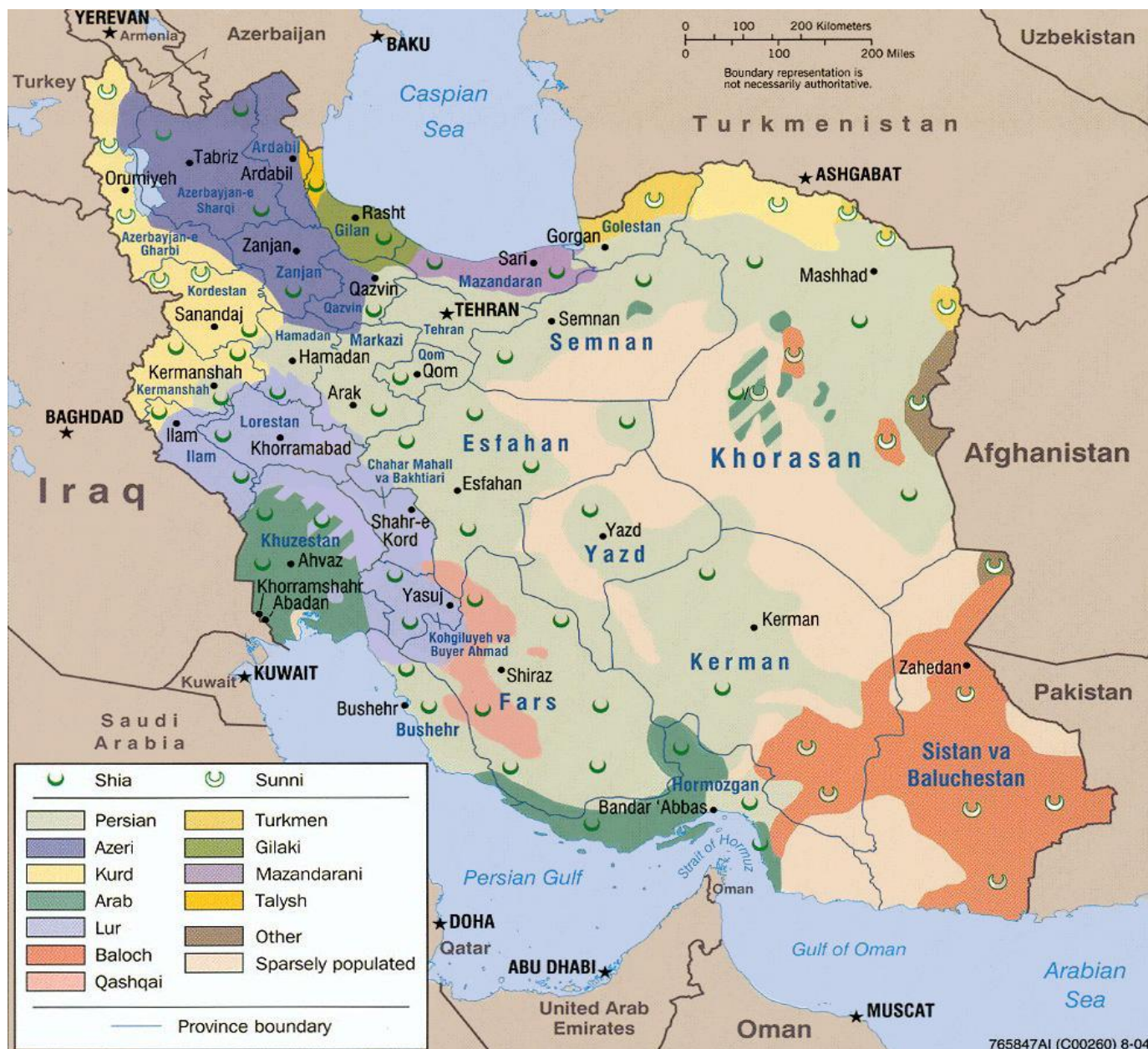

Πηγή: Vali Nasr. “Where Sunnis and Shia live in South Asia and Middle East.” Nasr, Seyyed Vali Reza, 1960-. 2006. *The Shia Revival: How Conflicts Within Islam Will Shape the Future*. Norton, Τελευταία δημοσίευση 26 Μαρτίου 2015.

https://cdn1.vox-cdn.com/assets/4231075/sunni_shia_nasr.jpg

(Πρόσβαση 20 Απριλίου 2026).

Χάρτης 4: Ο φυλετικός και θρησκευτικός χάρτης του Ιράν.

Πηγή: Perry-Castañeda Library Map Collection. «Το φυλετικό και θρησκευτικό μωσαϊκό του Ιράν.»

University of Texas. Τελευταία δημοσίευση: 26 Μαρτίου 2015.

https://cdn0.voxcdn.com/assets/4232271/Iran_demographics.jpg

(Πρόσβαση 20 Απριλίου 2026).

Χάρτης 5: Οι ενεργειακές διασυνδέσεις της Μέσης Ανατολής.

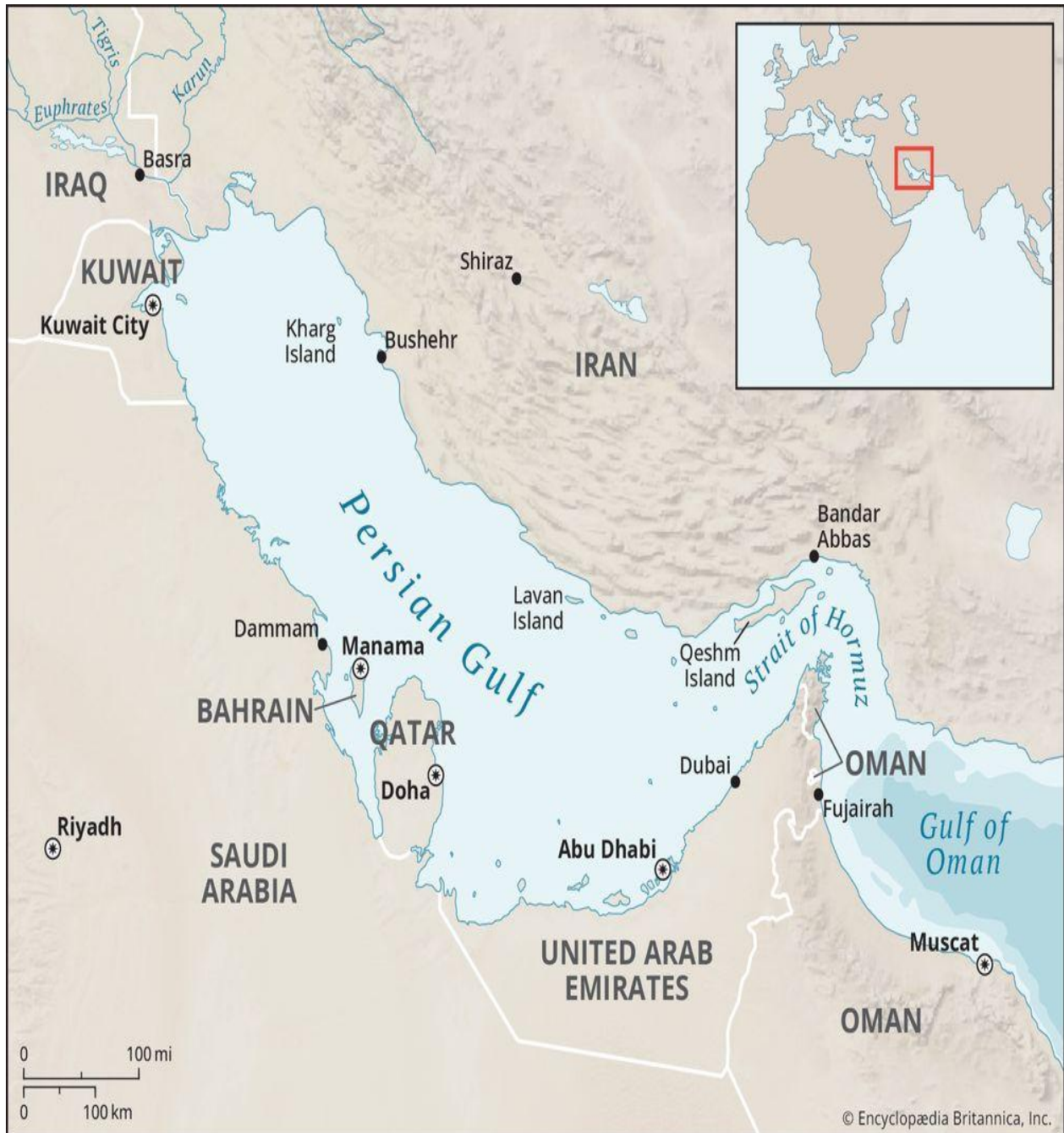
Πηγή: U.S. Energy Information Administration. “Oil and Gas in the Middle East.”

Τελευταία δημοσίευση: 26 Μαρτίου 2015.

https://cdn3.vox-cdn.com/assets/4232375/Oil_and_Gas_Infrastructure_Persian_Gulf_large_.gif

(Πρόσβαση 20 Απριλίου 2026).

Χάρτης 6: Ο Αραβό/Περσικός Κόλπος.

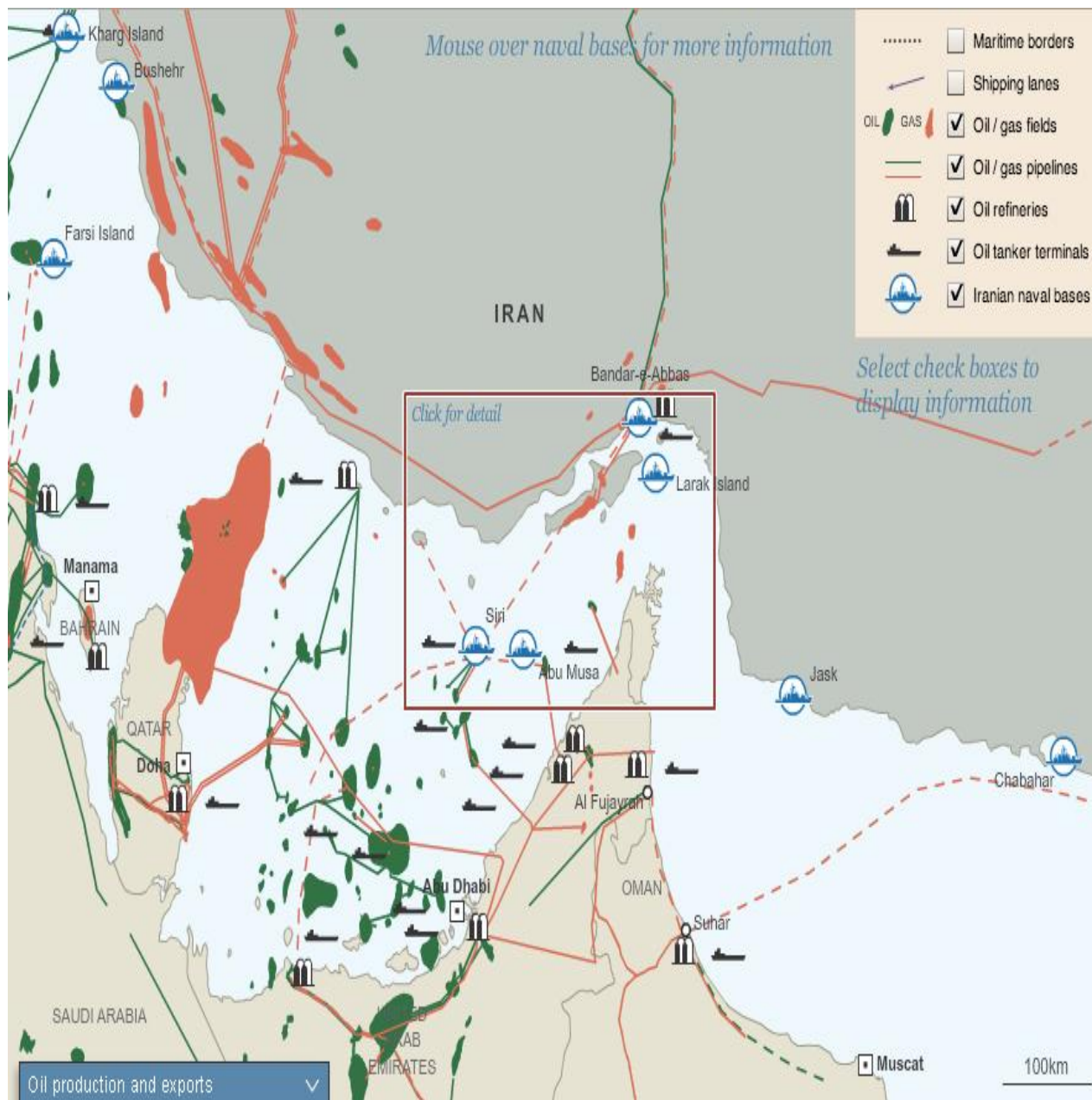
Πηγή: Evans, G. "Persian Gulf." Encyclopædia Britannica,

Τελευταία Δημοσίευση: 20 Απριλίου 2026.

<https://www.britannica.com/place/Persian-Gulf>.

(Πρόσβαση 20 Απριλίου 2026).

Χάρτης 7: Τα στενά του Ορμούζ.

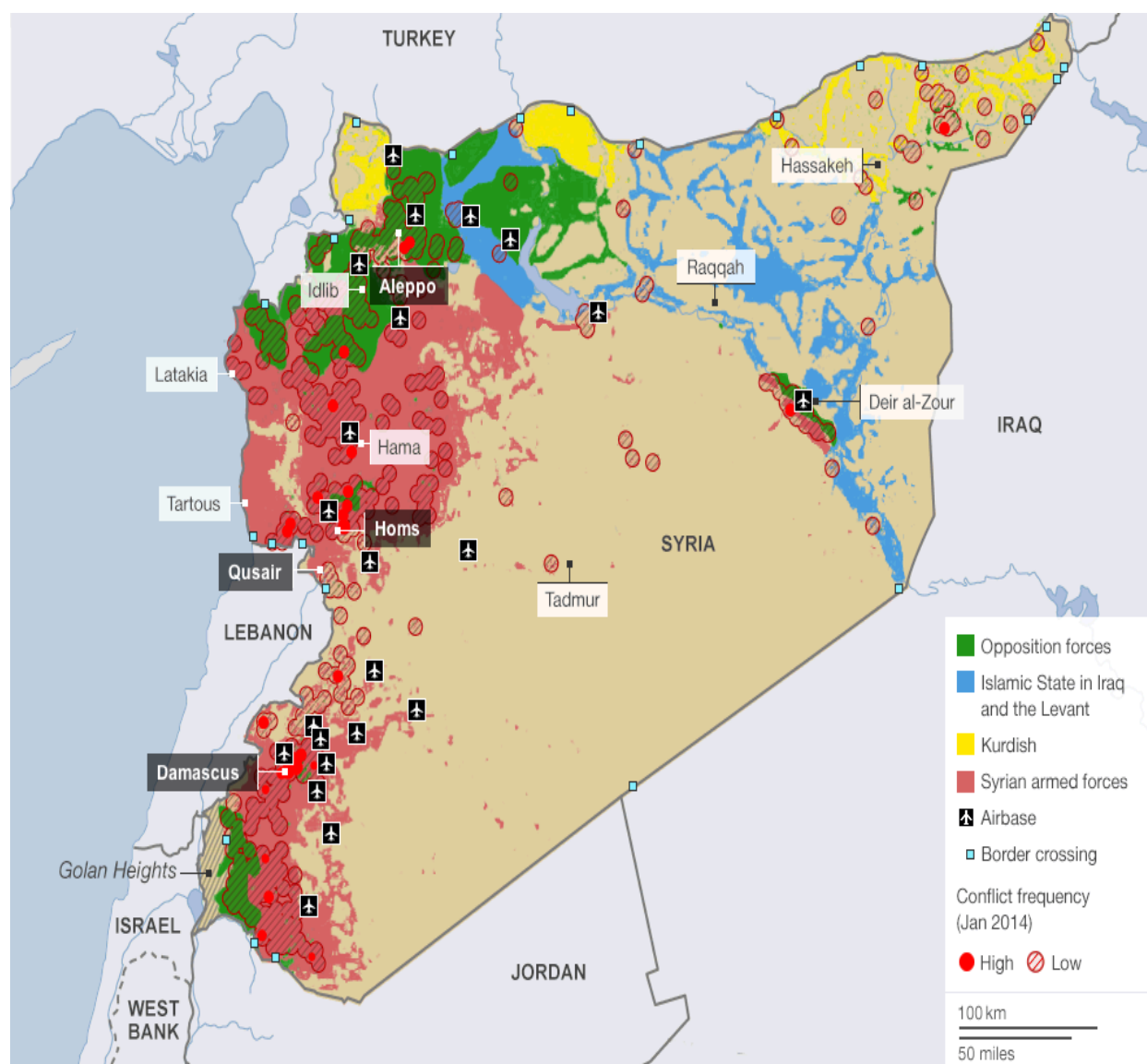
Πηγή: Financial Times. Oil, trade and militarism in the Straits of Ormuz.

Τελευταία δημοσίευση 26 Μαρτίου 2015.

<https://cdn0.vox-cdn.com/assets/4396257/Strait of Hormuz oil FT crop.jpg>

(Πρόσβαση 20 Απριλίου 2026).

Χάρτης 8: Ο χάρτης της Συρίας και η επίδραση των αραβικών εξεγέρσεων στο εσωτερικό της.

Πηγή: BBC/SNAP. «Η επίδραση των αραβικών εξεγέρσεων στη έδαφος της Συρίας.»

Τελευταία δημοσίευση 10 Ιουλίου 2015.

<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-22798391>

(Πρόσβαση 20 Απριλίου 2026).

Χάρτης 9: Ο γεωμορφολογικός χάρτης του Ιράκ.

Πηγή: Kennedy, H., Woods, J.E., Khadduri, M., Chambers, R.L., Blake, G.H. "Iraq."

Encyclopedia Britannica,

Τελευταία Δημοσίευση 20 Απριλίου 2026.

<https://www.britannica.com/place/Iraq>.

(Πρόσβαση 20 Απριλίου 2026).

Χάρτης 10: Ο πολιτικός χάρτης του Λιβάνου.

Πηγή: The Editors of Encyclopaedia Britannica. “Lebanon summary.”

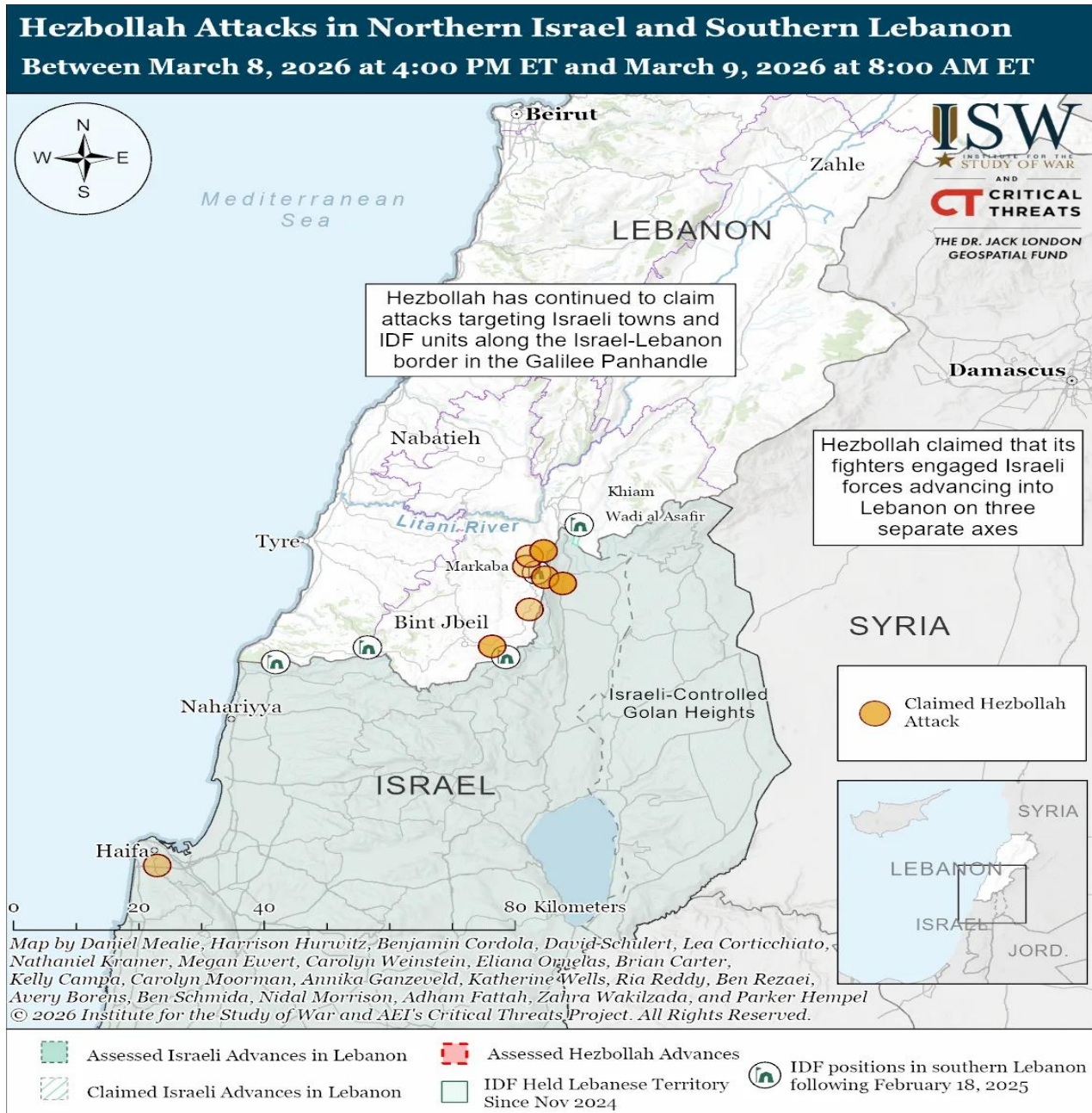
Encyclopedia Britannica,

Τελευταία Δημοσίευση 29 Απριλίου 2021.

<https://www.britannica.com/summary/Lebanon>.

(Πρόσβαση 20 Απριλίου 2026).

Χάρτης 11: Οι εξελίξεις των συγκρούσεων μεταξύ Χεζμπάλλα και Ισραήλ

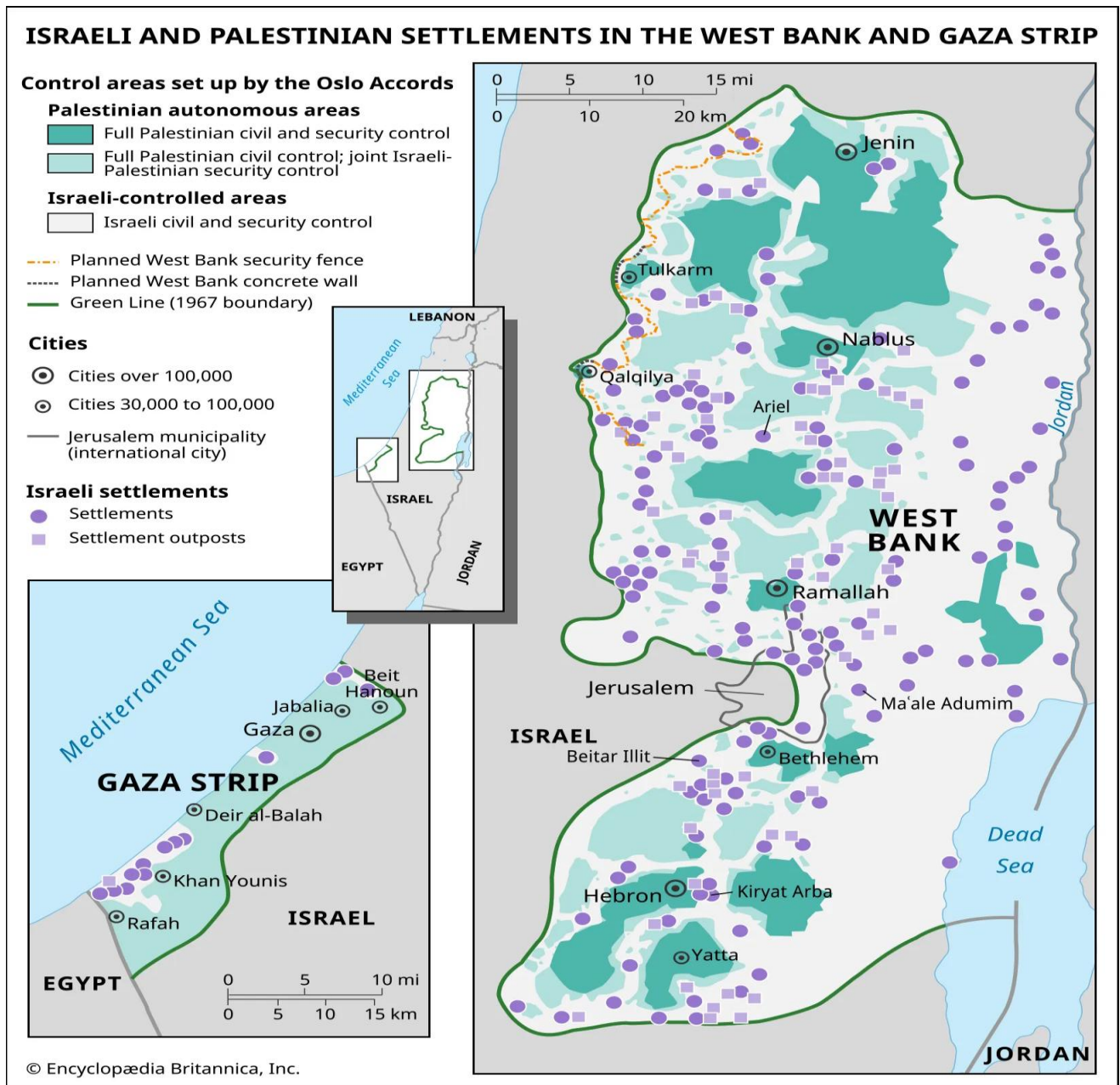

Πηγή: Institute for the Study of War. “Hezbollah Attacks in Northern Israel and Southern Lebanon.” Τελευταία Δημοσίευση: 9 Μαρτίου 2026.

<https://understandingwar.org/map/hezbollah-attacks-in-northern-israel-and-southern-lebanon-between-march-8-2026-at-400-pm-et-and-march-9-2026-at-800-am-et/>

(Πρόσβαση 21 Απριλίου 2026).

Χάρτης 12: Χάρτης που περιγράφει την δημογραφική κατάσταση στα εδάφη της
Παλαιστινιακής Αρχής.

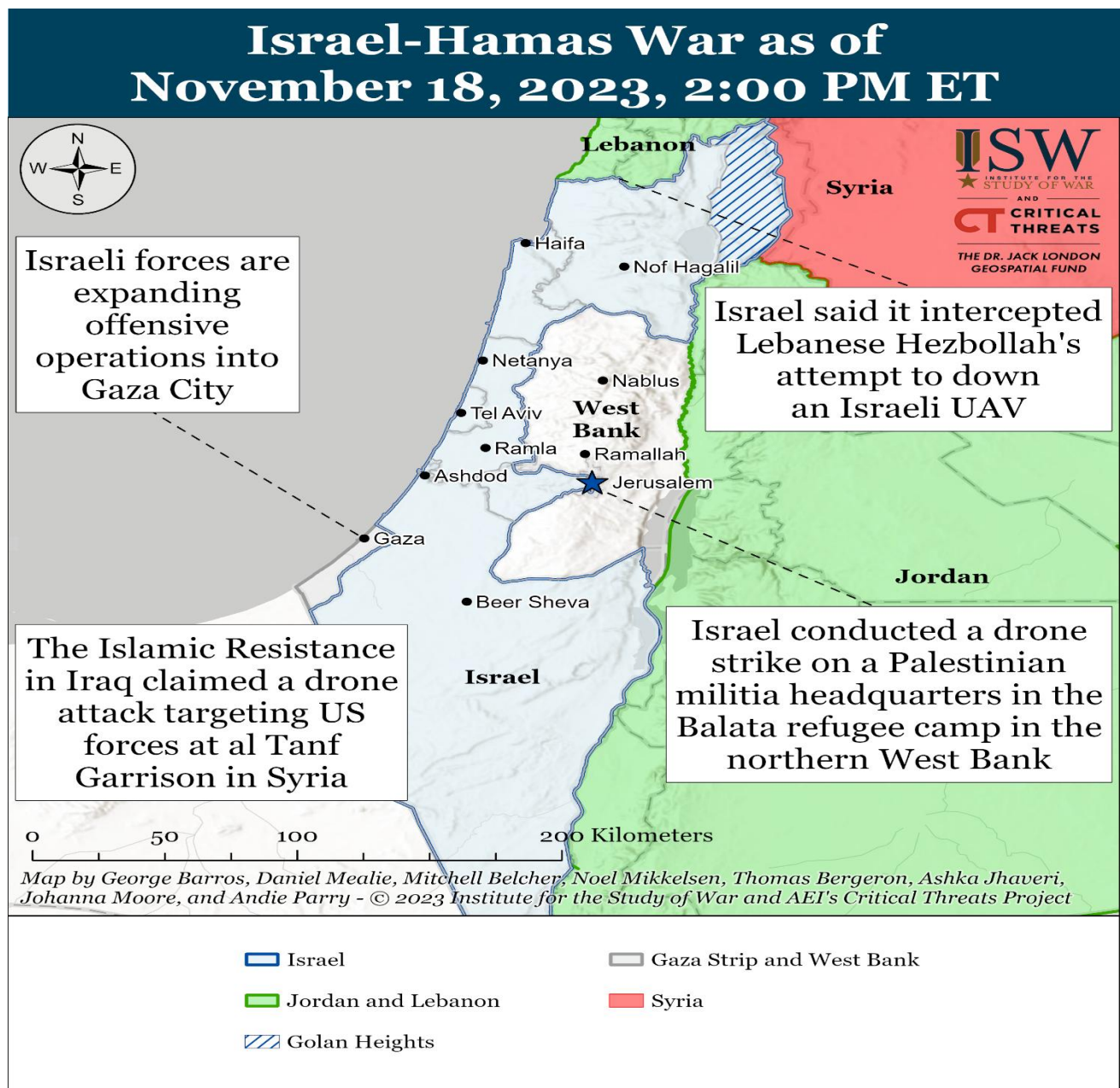
Πηγή: Sicherman, H., Stone, R.A., Ochsenwald, W.L., Elath, E. "Israel." Encyclopedia Britannica,

Τελευταία Δημοσίευση 20 Απριλίου 2026.

<https://www.britannica.com/place/Israel>.

(Πρόσβαση 20 Απριλίου 2026).

Χάρτης 13: Οι εξελίξεις του πολέμου μεταξύ Ισραήλ και Χαμάς 42 ημέρες μετά τις επιθέσεις της 7^{ης} Οκτωβρίου 2023.

Πηγή: Institute for the Study of War. "Israel- Hamas War as of November 18, 2023."

Τελευταία Δημοσίευση: 18 Νοεμβρίου 2023.

<https://understandingwar.org/map/israel-hamas-war-as-of-november-18-2023-200-pm-et/>

(Πρόσβαση 21 Απριλίου 2026).

Χάρτης 14: Ο πολιτικός χάρτης του Ισραήλ.

Sicherman, H., Stone, R.A., Ochsenwald, W.L., Elath, E. "Israel." Encyclopædia Britannica,

Τελευταία Δημοσίευση: 20 Απριλίου 2026.

<https://www.britannica.com/place/Israel>.

(Πρόσβαση 20 Απριλίου 2026).

Χάρτης 13: Ο πολιτικός χάρτης της Υεμένης.

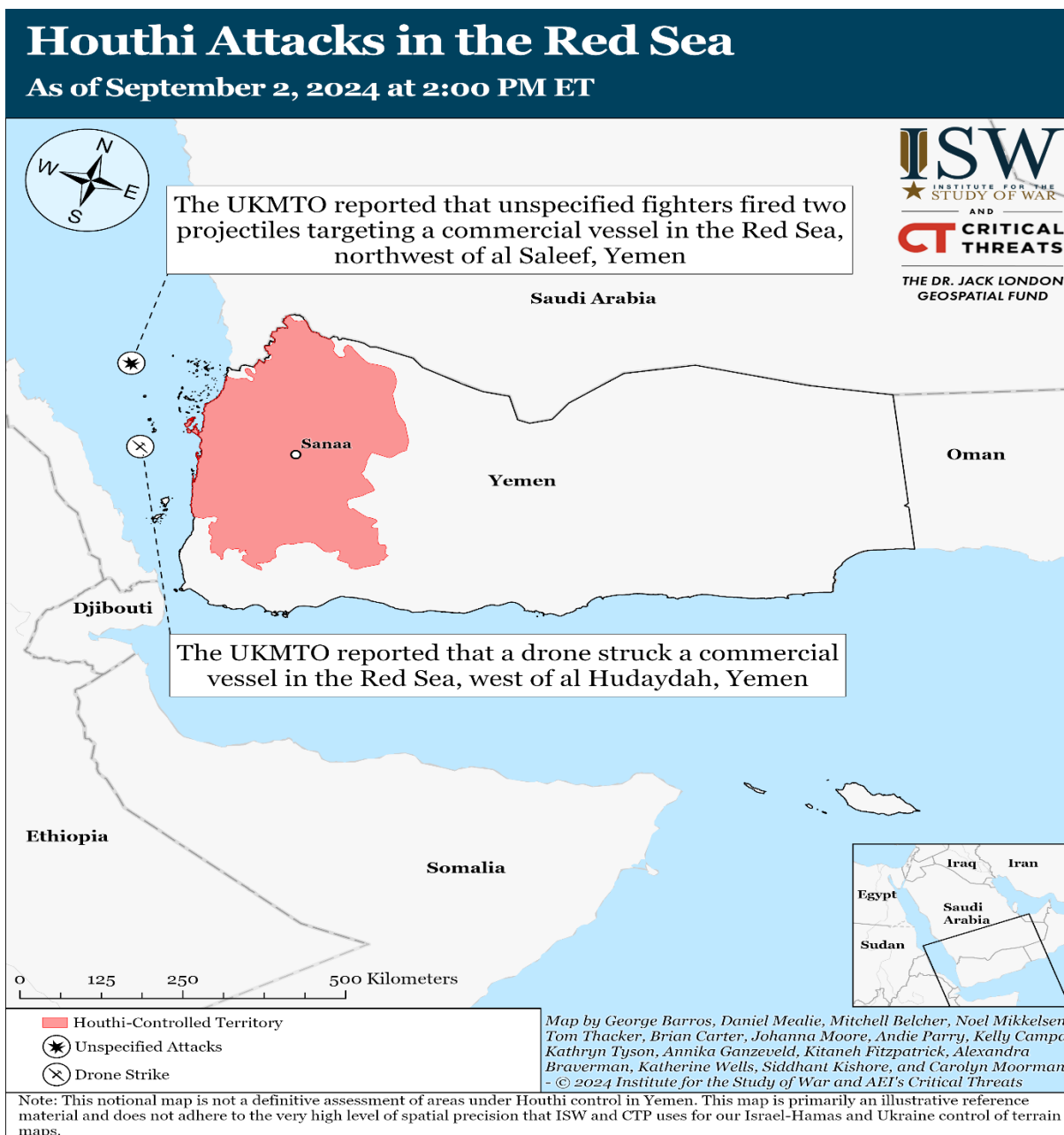
Πηγή: Burrowes, R., Wenner, M.W. "Yemen." Encyclopedia Britannica,

Τελευταία Δημοσίευση 20 Απριλίου 2026

<https://www.britannica.com/place/Yemen>

(Πρόσβαση 20 Απριλίου 2026).

Χάρτης 14: Οι επιθέσεις των Χούθι στην Ερυθρά Θάλασσα και ο έλεγχος του στενών του Μπαμπ ελ-Μαντέμπ.

Πηγή: Institute for the Study of War. “Houthis Attacks in the Red Sea.”

Τελευταία Δημοσίευση: 2 Σεπτεμβρίου 2024.

<https://understandingwar.org/map/houthi-attacks-in-the-red-sea/>

(Πρόσβαση 21 Απριλίου 2026).

Χάρτης 15: Η επέκταση των Χούθι στην υεμενική επικράτεια.

Πηγή: Adam Baron “Mapping the Yemen Conflict.” European Council on Foreign Relations,

Τελευταία Δημοσίευση: 19 Οκτωβρίου 2015.

<https://ecfr.eu/special/yemen/>

(Πρόσβαση 21 Απριλίου 2026).

Χάρτης 16: Ο πολιτικός χάρτης του Κατάρ.

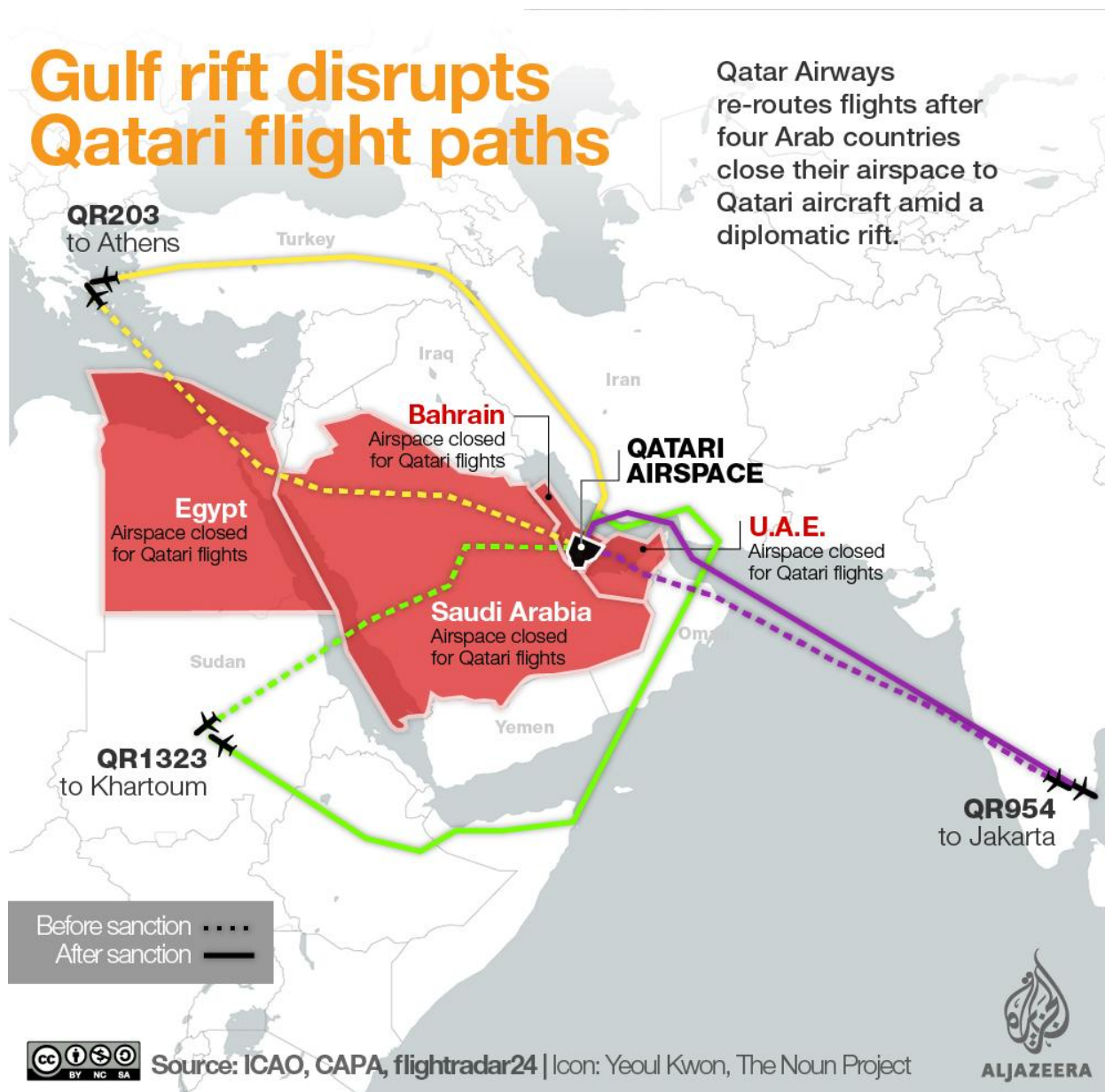
Πηγή: Crystal, J.A., Anthony, J.D., Zeidan, A. "Qatar." Encyclopedia Britannica,

Τελευταία Δημοσίευση: 18 Απριλίου 2026

<https://www.britannica.com/place/Qatar>.

(Πρόσβαση 20 Απριλίου 2026).

Χάρτης 17: Τα διπλωματικά κωλύματα που υπέστη το Κατάρ κατά τη διάρκεια της ρήξης του με το Συμβούλιο Συνεργασίας του Κόλπου το καλοκαίρι του 2017.

Πηγή: Al-Jazeera. “Gulf Rift Disrupts Qatari Flight Paths.” ICAO, CAPA, flightradar24- Yeoul Kwon, The Noun Project,

Τελευταία Δημοσίευση: 7 Ιουνίου 2017.

<https://www.aljazeera.com/news/2017/6/7/gulf-blockade-disrupts-qatar-airways-flights>

(Πρόσβαση 21 Απριλίου 2026).

Teitelbaum, J. "Saudi Arabia." *Encyclopedia Britannica*,

<https://www.britannica.com/place/Saudi-Arabia>.

115

Χάρτης 16: Ο πολιτικός χάρτης του Ομάν.

Πηγή: Crystal, J.A., Peterson, J. "Oman."

Encyclopedia Britannica,

Τελευταία Δημοσίευση 19 Απριλίου 2026

<https://www.britannica.com/place/Oman>.

(Πρόσβαση 20 Απριλίου 2026).

Χάρτης 17: Ο πολιτικός χάρτης του Μπαχρέιν.

Πηγή: Smith, C.G., Crystal, J.A. "Bahrain." Encyclopedia Britannica,

Τελευταία Δημοσίευση 20 Απριλίου 2026.

<https://www.britannica.com/place/Bahrain>.

(Πρόσβαση 20 Απριλίου 2026).

Χάρτης 18: Ο πολιτικός χάρτης της Αιγύπτου.

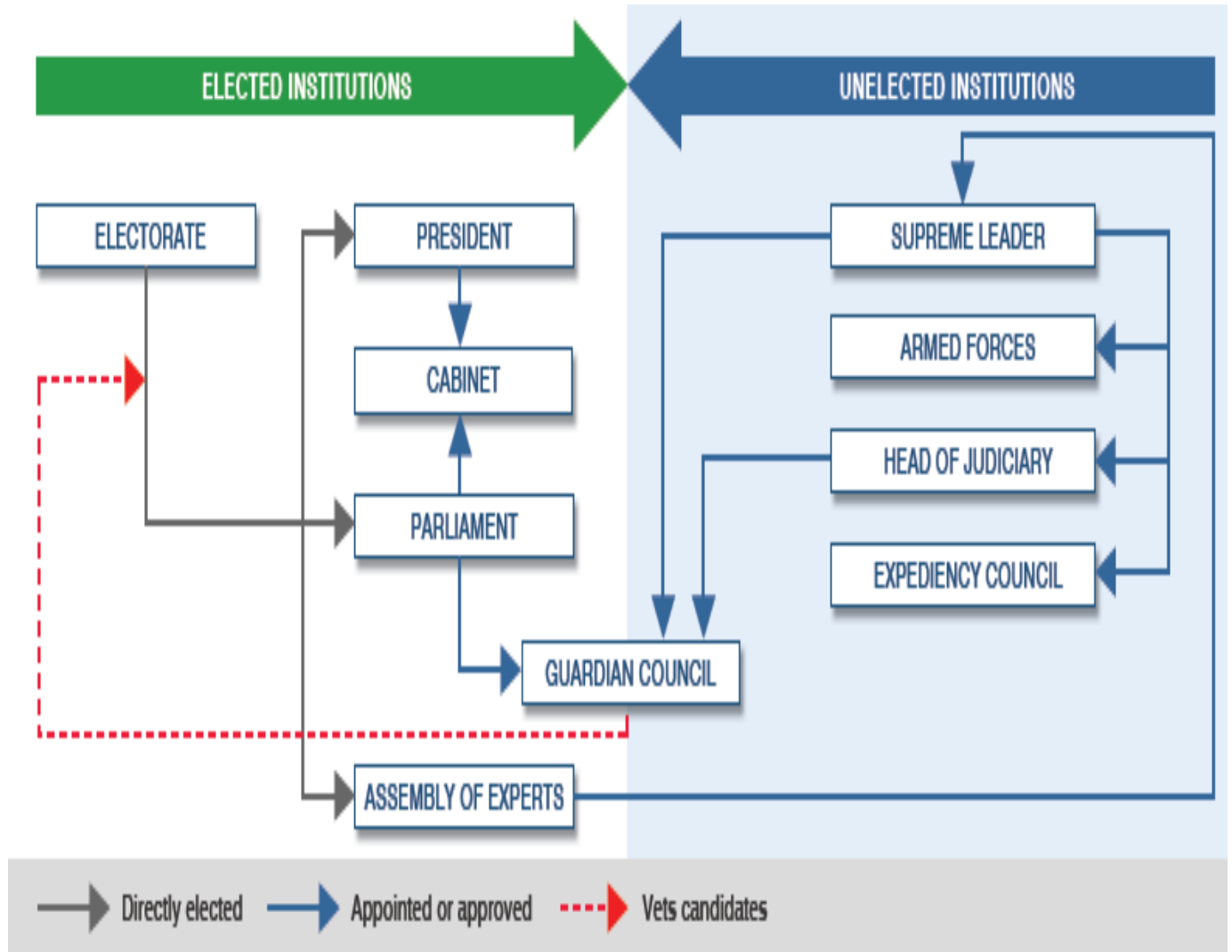
Πηγή: Little, D.P., Baker, R.W., Goldschmidt, A.E., Hopwood, D., Holt, P.M., Smith, C.G.
“Egypt.” Encyclopedia Britannica,

Τελευταία Δημοσίευση 20 Απριλίου 2026.

<https://www.britannica.com/place/Egypt>.

(Πρόσβαση 20 Απριλίου 2026).

Εικόνα 1: Το πολιτικό σύστημα του Ιράν.

Πηγή: BBC News, “How Iran is Ruled.” Τελευταία δημοσίευση 9 Ιουνίου 2009.

http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8051750.stm#president

(Πρόσβαση 20 Απριλίου 2026).

Εικόνα 2: Θεσμικό ιρανικό σύστημα.

Πηγή: Council for Foreign Relations. "Iranian Leader's Death Leaves a Power Vacuum." Council for Foreign Relations Instagram Account.,

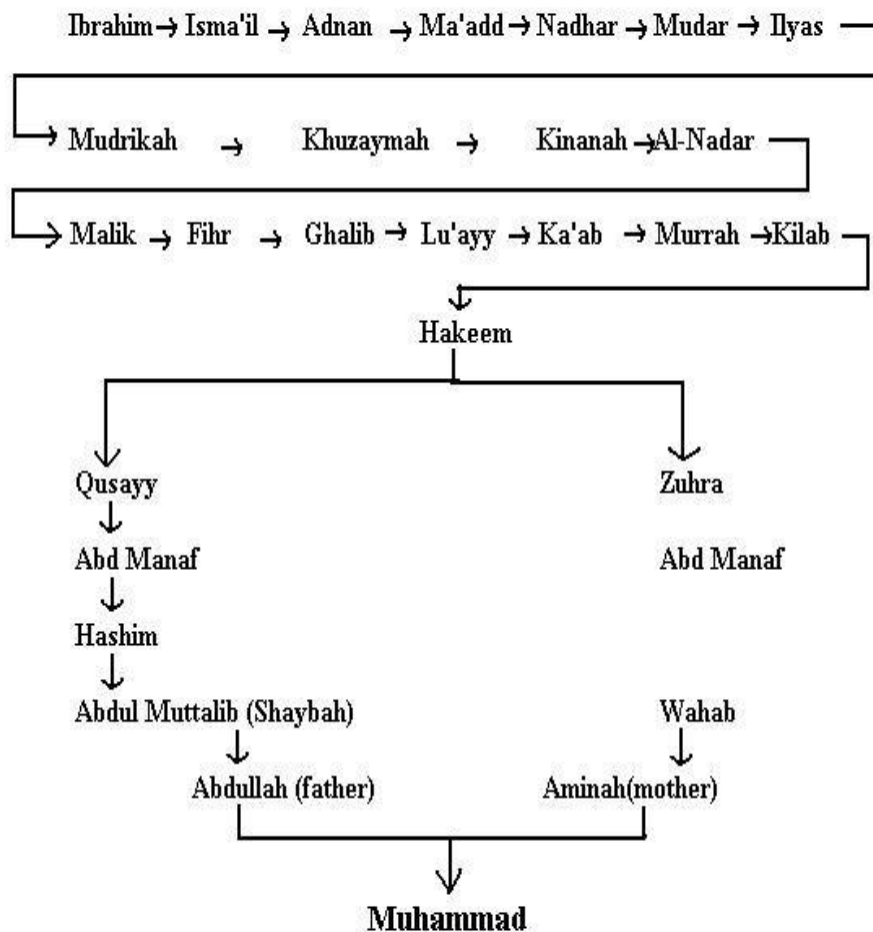
Τελευταία Δημοσίευση 28 Φεβρουαρίου 2026.

<https://www.instagram.com/p/DVUvpVADLE/>

(Πρόσβαση 20 Απριλίου 2026).

Εικόνα 3: Το γενεαλογικό δέντρο του Προφήτη Μωάμεθ.

Family Tree of Prophet Muhammad

Πηγή: Prophet Muhammad. "Family Tree of Prophet Muhammad."

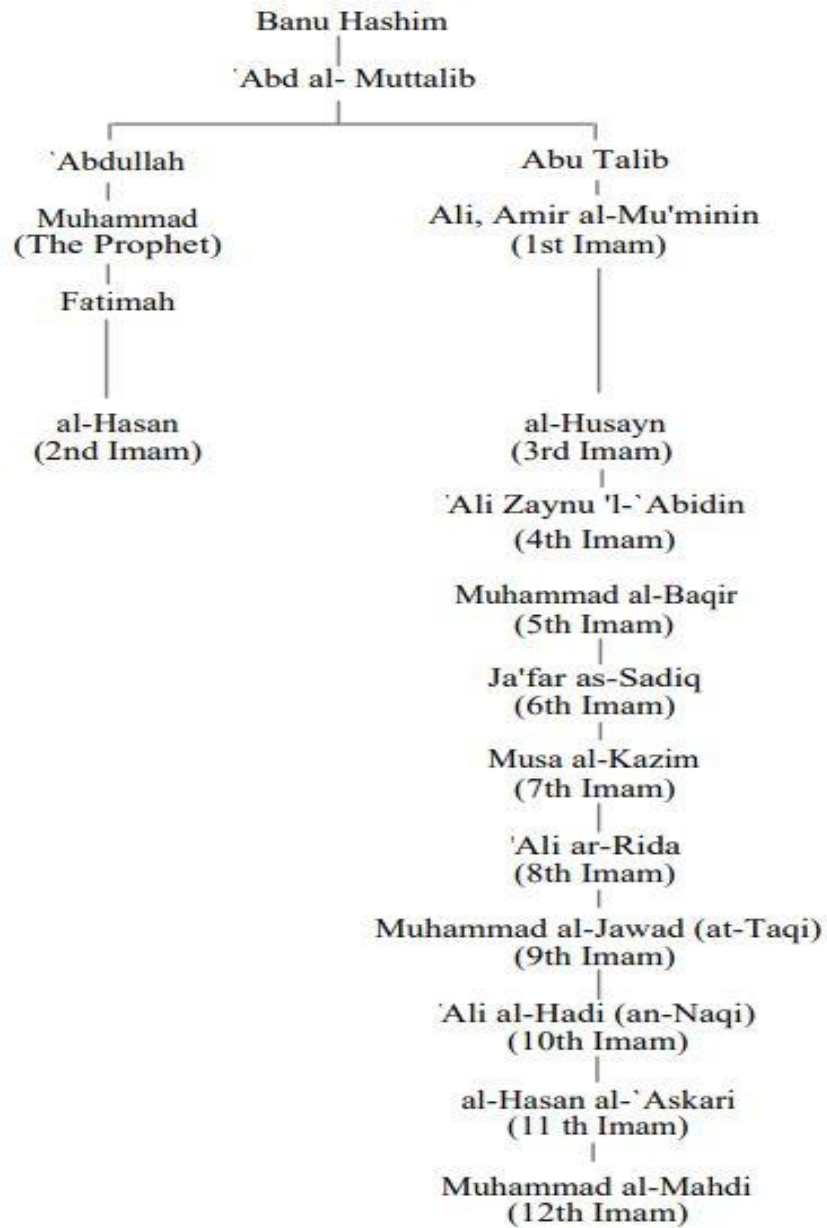
Τελευταία Δημοσίευση 6 Μαΐου 2007.

<https://www.muhammad.net/index.php/biographies/76-short-biographies-and-commentaries/475-family-tree>

(Πρόσβαση 20 Απριλίου 2026).

Εικόνα 4: Η θεμελιώδης αρχή του σιιτικού Ισλάμ.

LINEAL CHART OF THE TWELVE APOSTOLIC IMAMS

Πηγή: Al Islam. “Lineal Chart of the Twelve Prophets.”

<https://al-islam.org/brief-history-fourteen-infallibles/third-infallible-first-imam-ali-ibn-abi-talib-amir-al-muminin>

(Πρόσβαση 20 Απριλίου 2026).